THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI DE

Euangelicæ veritatis ex Græcorum atq; gentium philosophia cognitione, siue de Græcarum affectionum curatione, Libri duodecim, Zenobio Acciaolo interprete.

Cum Indice copiosissimo.

Bibliothecæ Franzonianæ.

Docti cuiusdam de his Theodoriti libris iudicium.

Nullus tam doctus est homo, qui non ex horum Theodoriti librorum lectione, noua sibi atq; inaudita quàm plurima sit accepturus.

ANTVERPIÆ.
Apud Ioannem Steelsium, in scuto Burgundiæ. Anno M. D. XL.

ZENOBII

ACCIAOLI FLORENTINI ORDI-
nis Prædicatorum Prologus ad Leonem
decimum Pontificem Maximũ, in libros
Theodoriti quorũ titulus, Curatio Græ-
carum affectionum, è Græco idio-
mate in Latinum con-
uersos.

SCita est Salomonis sen-
tentia, Leo decime Sum
me Pontifex: Ad locum Ecclesiastę cap. 1.
vnde exeunt flumina, re
uertuntur. Quæ si, vt ple
raq; solēt scripturę ver-
ba, de literario sensu ad ethicum inflectā-
tur, oportunè nos admonere putanda
sunt, vt in eos homines à quibus benefi-
cia acceperimus, quas possumus vices
grato animo referamus. Quod itaq; ad
me attinet, cum ab ineunte adolescentia
decursum vitæ spatium ad hoc ætatis vs-
que cōsidero, ita me video perpetuo quo
dam liberalitatis tenore à familia vestra

ſotum ſemper ornatumq; fuiſſe, vt quæcunq; homines vel tuendę vitæ vel excolendo ingenio ſibi neceſſaria eſſe cognoſcũt, ea vbertim ſemper in me collata ſolis Medicibus referã acceptiſſima. Nam & magnificus Laurentius pater tuus, annos me natum quatuor de viginti extorrẽ in patriam reuocauit. vbi apud nobiles conſanguineos ſuos eoſdemq; meos affines, in bonarum artium ſtudiis, quæ tunc Florentiæ veſtris præſidiis floruerunt, iucundiſſimè diu vixi. Et ne tunc quidem cum mundi vanitatem pertæſus, religionem cum priore vita commutaui, gentis veſtrę beneficiis vnquam carui. Etenim in cœnobio diui Marci, quod Magnus Coſmus proauus tuus à fundamentis extruxit, deo iam annos aliquot famulatus, è publica gentis veſtræ bibliotheca, quã Coſmus ibi luculentam aperuit, & ex ea quã iuſſu patris tui Ioannes Laſcharis generoſus homo atque doctiſſimus, è Græciæ latebris Florentiam importauit, fructus maximos ſuauiſſimosque percepi.

Laurẽtius Medices.

Magnus Coſmus

Ioannes Laſcharis.

Sæpe etiam ibi cum patribus illis meis ab ingruẽtibus maximis periculis, bonitatis tuæ præſidio liberatus. Ad quæ patris in me tui maiorumq; tuorũ beneficia, tu id mihi ſeorſum Pater Beatiſſime contuliſti, quod ad pedes tuos gratulãdi cauſſa prouolutum, in Vrbano S. Sylueſtri oratorio ad honeſtã ſtudiorũ quietẽ humaniſſimè collocaſti, noſtræq; ætati iam ad ſenectutem vergẽti deeſſe nil pateris, quod ad religioſi ſtudioſique hominis neceſſarios vſus cõmodaq; pertineat. Cũ itaq; ob ingentia tua in me beneficia, redũdare in te debeat, quicquid à me per hoc abs te mihi cõceſſum otium excudatur, dedicãdos tibi putaui, quos nuper Theodoriti Cyrẽſis Epiſcopi Græcos libros de ſpirituali Græcarũ affectionũ medicina Latinos feci. Ad hoc vero illud me etiam inuitauit quod ex his ſtudiorum meorũ laboribus ſperabã cum certiſſima officii mei ratione aliquã Chriſtianę Eccleſię vtilitatẽ cõiunctã fore. quæ profecto latiore ambitu ſeſe fundat neceſſe eſt, vbi ſedis apoſtoli-

cæ maiestas, dedicatis sibi libris, autorita-
tem roburq; adiūgit. Cęterū Theocritus
Theodosius. 43. Imperator an. dñi. 427 hic, adusq; Theodosii iunioris tēpora su-
peruixit. Quę sane ipsa, maximis suis vir-
tutibus honestauit. Probus enim doctus-
que hō, quales ea tempestate pleriq; oēs
Episcopi viguerūt, quibus artibus ad Epi
scopalem thronū assumptus est, eas cū in
genti sui laude magnaq; Ecclesiæ vtilita-
te semper exercuit. Complures enim scri
pturæ sanctę libros, cōmentariorum faci
bus illustrauit. Tū & historiā de Ecclesiæ
*alias, dissensione. statu cōscripsit, orsus ab Arrii *persequu
tione. decemq; præterea de diuina proui
dētia libros edidit. Quos autē nuper ipse
in Latinā linguam cōuerti, tametsi cōtra
sui tēporis infideles Græcos gentesq; cō-
scripsit, tamē quia quæcūq; bona sunt, vt
Iacobus ait Apostolus, de supernis locis
ferūtur à patre luminū, cuius diffusa boni
tas, nullis angustiis coarctatur, nō minus
ad hæc quoq; tēpora oēmq; posteritatē
pertinere putāda sunt, q̄ quę olim ab apo
stolis, aliisq; patribus scripta, ad præsen-
tis Ec

tis Ecclesiæ doctrinã, nostræq; vitæ institutionẽ, scripta esse cognoscimus. Equidem nõ sine Dei cõsilio factũ puto, quod hos mihi Theodoriti libros Ioannes Franciscus Picus princeps ætatis nostræ doctissimus, indicarit: meq; vt Latinos facerẽ, magnopere adhortatus sit. etenim sicut olim cum Philostrati de Apollonio Tyaneo historia, typis excusa in vulgum prodiit, ego Cæsariensis Eusebii librũ mihi ab Ioãne Laschari indicatũ Latinũ feci, qui contra venenũ Philostrati antidotum quoddã esset, ne quis videlicet eius fabulosa historia circũuentus, Pythagorici*Hieroclis exẽplo Apollonium Tyaneum parẽ IESV Christo facere auderet, sed veneficũ hominẽ planumq; agnosceret, ita nũc quoq; cum Platonẽ Grçcè impressum circũferri audiam. cuius quidem Philosophi singularis est eloquentia, sed plurimis tamẽ locis perniciosa Christianæ Ecclesiæ semper fuit authoritas & doctrina, nõ ab re fecisse me putẽ, qui libros eos Theodoriti Latinos fecerim, quibus

Rarũ hoc Eusebij opus, est in bibliotheca priuata gentis Medicæ.

* Hierocles hic, aurea Pythagoræ carmina enarrauit.

Plan⁹, vox Græca, Latinè impostor. Vtũtur & eo Latini.

Hieronymo teste à Platõe Pla

tonisq; discipulis & sectatorib. oēs fermē hæreses in Ecclesia ꝓdierunt.

& Platonis & multorū preterea philosophorum pugnātes sibi maximis de rebus sententiæ, perniciosaq; instituta humanę vitę morib. proderētur. vt euitare nostri possint quę apud philosophos noxia esse cognorint, maioriq; pietate atq; ardētiori studio sacris legēdis literis inhærescāt.

Marsilius Ficinus

Marsilius Ficinus, qui proaui tui liberalitate adiutus, Platonē sęculi nostri hominibus ac Plotinū Latinos fecit, sæpius mihi dicere inter loquendū solebat, factū prouidētia Florētini præsulis Antonini, quo minus è Platōis lectiōe, quā inde à pueris summopere adamauit, in perniciosam hęresin prolapsusfuerit. Bonus s.n. pastor cū adulescentē clericū suū nimio plus captū Platōis eloquētia cerneret, nō ante passus est in illius Philosophi lectione frequentē esse, q̄ eum D. Thomæ Aquinatis quatuor libris contra Gentes conscriptis, quasi quodā antipharmaco præmuniret. Cur autē non his quoq; tēporibus in tāto literarum Græcarū studio, politiorisq; Philosophiæ desiderio, abs te Beatissime Pa-

Antonin⁹ Præsul Florentinus.

ter tuisq; à ministris pari aliqua ratione consulendũ gregi tuo existimemus? Ego vero tanto nũc maiore studio, tibi tuisq; omnibus euigilandum puto, quãto maiores diaboli rugiẽtis insidias idcirco formidare debemus, quod te præside populi Christiani quem non turpis ambitio, sed explorata virtus, deiq; prouidentia, in Petri solio collocauit, magna passim expectatio est. religionem, fidem, probitatem, liberalesq; artes iure quodam postliminii de situ ac diuturnis tenebris in nitorẽ cãdidissimũ redituras. Ne itaq; inimicus homo tã bonę segeti zizania sua cõmisceat, quæ meę partes fuerũt, nõ mea quidẽ quę minus authoritatis habitura erãt, sed doctissima Theodoriti monumẽta, studiosis omnibus legẽda proposui. Quibus qui legẽdis oculos animũq; admorint, tã multiplici rerũ cognitiõe plena inuenient, vt facile cõfessuri sint, nullos eũ poetas, nullos Oratores, nullos historicos, nullosq; presertim Philosophos latuisse. Nullusq; tam doctus sit homo qui ex eius lectione

Mat. 13.

Operis laus & vtilitas.

noua ſibi atq; inaudita quàmplurima nõ ſit accepturus. Quod ſi, vt Plinius quoq; teſtatur, nullus tam malus eſt liber quin ex eo boni aliquid capi poſſit, q̃ deniq; carus eſſe ille omnibus debet, qui mali quidem nihil apportat, ſed exploſa gentium falſitate puram nobis religionẽ pollicetur ac præſtat? Vtinam vero beatiſſime Pater ſtili quoq; nitorẽ, qui ſummus in Theodorito conſpicitur, exæquare vertendo licuiſſet, conſummatũ profecto librum latini homines habuiſſent. boni tamẽ, quæſo, conſulãt, quod in Eccleſiæ Romanæ gazophylaciũ de paupertate noſtra contulimus, noſtrãq; hinc erga te pietatem, gratiq; animi officiũ ſicut tibi probatum iri non dubitamus, ita ipſi quoque non aſpernẽtur. Rerũ vero vtilitatẽ noſtræ, ſi quã forte inueniẽt, ineptiæ repẽdentes. Theodoriti curationem Pontificis illius auſpiciis prodeuntem, quem DEVS laboranti Eccleſiæ ſalutarẽ medicum dedit, ceu temporibus noſtris à DEO ſibi traditam medicinam, accipiant.

Alludit ad nomen Theodori ti, quod latine à Deo datũ ſignificat.

THEODORITI
CYRENSIS EPISCOPI IN Curationem Græcarum affe-ctionum,

PROLOGVS.

SAEPENVMERO accidit, vt nõnulli eorum qui suspensi Gentium ac Grçcorum fabulas admirantur, mecum familiarius diuersati, tum Christianam fidem comice obtrectarint, asserentes, nihil nos aliud quàm merã credulitatem illis insinuare, quos diuinis rebus imbuẽdos accipimus. Tum vero & Apostolos tarditatis atque inscitiæ accusarint, barbaros propterea nuncupantes, quòd omni careant eloquutionis ornatu. Quin & pro ridiculo habere se dixerint, quod honore vllo martyres prosequamur. insignis enim stultitiæ genus esse, si qui viuentes homines, ab iis qui iam vita defuncti sint, vllum sibi commodum comparare contendant. Aggesserunt vero & alia quædã huius generis maledictis valde affinia, quæ sanè ipsa suis locis liber hic quem cudimus, edocebit. Ego vero & explicui quidem illis, quæ tunc afferri oportuit, maledictis obiectionibusq́; soluendis. Et nefarium scelus remq́; impiam esse duxi, si conniuens dissimulansq́; perpetiar, simplicioris notæ homines ab illorum falli versutiis, neque literarum monumentis aliquid tradam, quod illarũ accusationum vanitatem stultitiamq́; redarguat. Itaq; rem aggressus, omnem quidem tractatũ distribui in sermones duodecim, Remissiorem vero stilum

Prisca enĩ Comœdia, pro Satyra apud antiquos fuit.

illis

illis adhiberi, quod eum valde illi conuenire arbitratus sum, qui docentis officium partesq́ suscipiat. Sed & cum Platonis aliorumq́ Philosophorum oportuerit adduci locos, cõponenda fuit oratio, quæ haud ita prorsus absona discorsq́ esset, sed, quę cum iis authoribus qui testes citãtur, aliquam videretur habere similitudinem.

I. Pro fide. Prima itaque disputatio, Christianorum fidem, Apostolorumq́, vt illorum verbis vtar, ruditatem defendit, argumentis subnixa quæ de Græcis Philosophis depromantur.

II. De principiis. Secunda vero, clarissimorũ Grçorum, necnõ & eorũ qui post eos Philosophi appellati sunt, de principiis rerum opiniones sententiasq́ percẽset, ac subinde Moseos ipsius qui multo eos ante præcessit, veram Theologiam ex aduerso constituens, illorum quidem mendacia falsitatemq́ refellit, Mosaicæ vero doctrinæ clarissimam veritatem ostendit.

III. De diis ac dęmonib⁹ malis. Tertia porro disputatio, nobis indicat cuiusmodi ea sint quæ Græci de suis illis fabulãtur diis quos secundarios vocant, qualia item quæ de incorporeis quidem, sed creatis tamen naturis sacrarum literarũ monumenta nos docent, vt hic quoq; proposita cõparatione appareat, q̃topere laudãda sint quę nos pio cultu veneramur numina et prosequimur, quãque sint abominabiles Gręcorũ fabulæ, quàm obscœnæ, quàm putidæ.

IIII. De materia. Quarta autẽ disputatio, circa rerũ materiam mũdumq́ versatur, ostenditq́ nostram illam mundi genituram, magis rationi consentaneã esse, quàm quę statuitur à Platone cæterisq́ Philosophis.

V. De natura hois. Quinta vero disputatio, de natura hominis certamen suscepit, ostensisq́ super hac re tum Græcorũ, tum Christianorum sentẽtiis, probè nos docet, quãta sit

ta sit lucem inter ac tenebras differentia.

Sextũ vero disputatiõis locũ, sermo de prouidẽtia sibi vendicat. par enim fuit, vt cæteros sermones qui de Deo præcesserant, noster hic sermo de prouidentia sequeretur, qui Diagoræ quidem indeitatẽ refelleret, Epicuriq́; maledicta, ipsiusq́; adeo Aristotelis exilem illũ de prouidentia parcumq́; sermonem, comprobaret autẽ Platonis ac Plotini doctrinã cæterorumq́; Philosophorum, qui cũ illis de prouidẽtia bene sentiunt. Tum & rationibus ostenderet à natura rerum petitis, prouidentiam in mundi constitutione spectari, singulisq́; in rebus quæ à Deo factæ sunt, maxime esse conspicuam.

VI. De prouidẽtia. Diagoras Atheus. Epicurus. Aristoteles. Plato. Plotinus.

Quia vero & ostendendum fuit, superflua esse tot numero sacrificia, septima disputatio sibi huius rei demonstrandæ sumpsit officium. Nam Philosophicis quidem rationibus damnat Græcorũ ac Gẽtium sacrificia, Propheticis autem argumẽtis authoritatibusq́; nos docet, quàm puerilis fuerit legis Iudaicæ literalis ille cultus & obseruatio.

VII. De sacrificiis.

Octaua autem, illorũ adducit obiectiones, qui nos idcirco accusant, quod honore martyres prosequamur. Sed & nostrã quoq; defensionẽ complectitur authoritatũ præsidio, quas sibi de Philosophis, deq́; historiarum scriptoribus, ac Poëtis desumit, planè indicans Græcos atq; Gentium populos non libamina solũ, sed etiã sacrificia, honorãdis mortuis impendisse, quorum alios quidẽ deos, alios vero semideos, heroas alios nuncuparent, eorumq́; plærosque magnis, dum vixerunt, flagitiis inquinatos fuisse.

VIII. Pro martyrib.

Magnum vero me operęprecium facturum existimaui, si celeberrimis apud Græcos legum latoribus, Christianę religionis duces conferrẽ, nostros inquam piscatores, nostrũ sutorẽ, nostrũ publicanũ, vt com

IX. De legibus. Sutoris nomine Paulũ innuit. Publicani Matthęũ.

vt comparatione proposita, quid inter se differant, innotescat. Cum eorum quidem leges vnà cum defunctis latoribus, obliuioni ac tenebris datæ sint, at vero nostrorum leges, non solum apud ipsos Græcos, sed apud Scythas, Sauromatas, Persas, barbarasque alias nationes polleãt & efflorescant. Hanc vero comparationem, nona complectitur disputatio.

X. De oraculis. Decima vero ostẽdit cuiusmodi illa fuerint, quę per Dei veri oracula prædicta sunt, quàm videlicet authorem Deum decentia, quàmq; etiam viris prudentibus consentanea. Contrà verò, qualia illa fuerint, quæ Pythius Apollo, Dodonæusq; Iuppiter, aliiq; falsi vates Gentium prædixerunt. In quibus sanè ipsis & mendaces, & futurorum ignari deprehẽsi sunt, cum ea vaticinati fuerint, quæ nullus quidẽ qui probus homo censeatur, effari velit.

Pythius Apollo. Iupiter Dodonæus.

XI. De iudicio. Cum vero & ignaros docendos esse existimarim, quæ ab ipsis Græcis, quæq; item à nostris, de ipso mundi fine supremoq; iudicio afferantur, harum rerum doctrinam vndecima disputatio lecturis offert & pollicetur.

XII. De actiua virtute. Sedenim quid in actuosa quoque ac morali virtute nostri Gręcis hominibus ac Gentibus pręstẽt ostendendum putaui. Nam cum & Græcorum veterum Philosophorum sodalitates atque collegia, communemq; viuendi societatem iactari ab illis audiam, qui efferre illorum vitam laudibus student, duodecima disputatione ostendam, esse indignam eorum hominum vitam, quæ laudatis mancipiis, nedum probis Philosophis, ascribatur. Cum contrà, Apostolorum vita eorumq; qui Apostolorum vestigia consectati sunt, inueniatur humana conditione longe superior, magisq; illis esse persimilis, qui corporeis vinculis exoluti, cœlestes incolũt sedes.

Est

Eſt autem libri titulus. Curatio Græcarum affe-ctionum, vel Euangelicæ veritatis ex Græcorum ac Gentium Philoſophia cognitio.

Ego itaque, tum vt ægrotos laborantesq́ cura-rem, tum vt beneualentium vtilitati conſulerem, o-peram hanc ſuſcepi. Oratos autem velim, quicun-que in aliorum lucubrationes inciderint, vt ſiquidē bene habent omnia quę ſcripta ſunt, Deum laudēt, qui bene ſcribendi facultatem dedit, ipſisque adeo ſcriptoribus bene precentur. ſin vero aliqua de-eſſe deſiderarique videantur, ne paucorum cau-ſa, cuncta ea quæ ſcripta ſunt, continuo dete-ſtentur, ſed ex iis potius quæ haud perperam ſcripta eſſe cogno uerint, emolumentum ſibi cōmodita-temq́ com-parent.

Θεραπευτικὴ τῶν ἑλληνικῶν παθημάτων.

D. HIERONYMVS
De Theodorito.

Theodoritus Cyri fuit episcopus, quam Stephanus κύρου πόλιν appellat. Vocant illam Persæ Cyrecbatam, & sita est in extremis Persiæ finibus. Meminit eius in quinto libro, cum inquit, Κύρου δὲ τῆς ἡμετέρας ἰσίδωρον. Scripsit ecclesiasticæ historiæ libros quinque, quos Græci nunc λόγους, nunc τόμους vocant. Præterea opus quod inscripsit De curatione Græcarum affectionum, versum superioribus annis, à Zenobio Acciaolo Florentino ordinis Prædicatorum. Meminit ipse passim in historia sua de aliis quoque libris â se cōscriptis, vt responsionum ad Magos Persarum, & Historiæ de Martyribus.

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI DE CVRATIOne Grçcarum affectionum, Sermo primus, in quo fides defenditur.

MEDENDI rationem, tum corpori, tum & animæ congruere satis constat. quando & corpus & animam, frequentibus morbis ac perturbationibus laborare contingit. Cæterũ corporeæ quidem pestes, inuitis admodum nobis adueniunt, animæ verò labes, à delectu voluntatis pleræque proficiscuntur. Huius itaque rei apprime conscius DEVS, vtpote qui sapientissimus est, quiq; auctor animarum & corporum cæterarumq; rerum omniũ, suos vtrique naturæ congruẽtesq; curandi modos, ac propria fomenta distribuit, Medicosq; insuper vtriq; rei præfecit, qui & hanc & illam medendi rationem perdocti essent, iussitq; eos quodam quasi imperio ac dominatu moderari morbos, illisq; præesse. Verum longe diuersa ægrotantium ratio esse cernitur. Nam qui sunt corpore male affecto, morbos ægrè ferunt, sanitatemq; appetunt, atque idcirco Medicis obedientes se præbent, non iucũda solum ministrantibus pharmaca, verũ etiam si ferro igniq; vtantur, si inediam imperent, si plenos amaroris calices porrigant, Cumq; hoc tam tristi

genere curatiōis cupitā valitudinē assequanf, mercedē illis rependūt á quibus sic acerbè vexati fuerāt. Salutē enim consequi desyderant, modum tamen ac rationem qua sint eam consequuturi, non curant. Contrà autem qui impietatis labem infidelitatisq; contraxerunt, non solum morbi grauitatem miseri non persentiunt, verū etiā sic ægrotantes opinātur optimo se in statu ac conditione versari. Quòd si quis Medicæ facultatis peritus, salubre remedium velit afferre, statim resiliūt, nō secus atq; ii facere consuerūt, qui phrenetico morbo corripiuntur. oblatam enim sibi curationem procul arcentes, quasi nouam ægritudinem auersantur ac fugiunt. Cæterum iis qui artis Medicæ professores censeri volūt, quantūuis morosi ęgrotantes sient, ęquo aīo ferēdi sunt, patiēterq; tolerādiv, el si cōuiciis eos aspergāt, vel si pugnis aut calce petulātes se præbeāt. solent enim quādoq; hoc iniuriæ genere delirātes peccare. Neq; tamē cum hæç fiunt, aīo perturbantur qui vere sunt Medici, sed vincula potius colligandis intendunt, caputq; vnguento aspergunt, quanq̄ reluctantibus & inuitis. Nullū deniq; non remedij genus excogitāt, quo ęgritudinē procul summoueant, pristinamq; partium æqualitatem corpori vniuerso restituant. Quāuis autem haud ita multi numero essent, qui huius morbi seruitio premerētur, essentq; pinguissimæ cuidam feci persimiles, quæ crassitudine impeditur, quo minus per coli foramina transigatur, at ne sic quidē posthabēdi essent, neq; dissimulanter ferendū eos ab eiusmodi peste corrūpi, sed omnis potius excogitāda ratio esset, qua insidens eis nebula tolleretur, splendorq; intellectualis luminis appareret. Neq; enim qui industrius sit na-

uusq; colonus,multis quidem excindendis spinis occupatur,paucas verò intactas esse pmittit. sed si vel vnam duásve incurrerit, radicitus eruit & euellit.atq; ita, segetē purgatissimā reddit. Multo igitur magis hoc nobis faciendū est. haud eni spinas excindere, sed eas colēdo imutare diuina lex iubet. Agedum itaque ceu spinis quibusdam coloni rastrū admoueamus,sulcosq; auriū q incultiores effecti sunt,aratro ratiōis altius inscrutemur, ne qd fortè interoccurrat,q̄d irrigationis fluxum remoret, atq; illabi nō sinat. Aspergamus,inquā, infirmos,salutariaq; illis ac Pęonia pharmaca deferamus. Primū verò oīm,curare studeamus opiniōis morbū.etenim nōnulli eorū q Poetarū participes atq; Oratorū facti iā sunt, Platōisq; ádeo elegantiā degustarunt,sacrarū literarū monumenta contemnūt,vt quę calamistris eloquētię cōpta nō sint, indignosq; idcirco piscatores existimāt,á quibus veritatē primā doceantur. Atq; alibi quidē videre est, eos q singularū artiū quærunt fructus percipere, minus esse solicitos,qua eloquutione,quóve idiomate sint illarū artifices. Neq; enī Atticos esse sutores curant,neq; fabros ferrarios, neq; architectos, neq; pictores,nō ipsos denique factores nauium,non gubernatores. Verum siue Scythæ,siue Sauromatæ,siue Hispani sint, siue Ægyptij,summa cum voluptate vtuntur illorū artibus,solā ab his fidē diligentiamq; poscētes,minus autem ægrè ferunt gentium locorumq; differentiam. Item qui cytharœdi fidibus oblectantur,solā audire vocum consonantiam quærūt,neque sitne is Gręcus an barbarus sciscitari contendunt. Et tamen in solo perdiscendæ veritatis studio non curiosi ac non soliciti esse non possunt, sed ignomini

A Pæone medico.

Plato.

Prima veritas, est Deus.

Scripturæ sacræ barbaries defenditur.

miniam fieri sibi probrumq́ꝫ existimant, si quis homo sermone barbarus eos ad veritatem erudiat. Intumescunt autem hoc genere superbiæ homunciones quidam, non ex iis qui ad summum Græcæ sapientiæ peruenerunt, sed qui pauca quędam, quod dicitur, primis labiis delibarunt, sibiq́ꝫ hinc atque illinc pusilla quæpiam collegerunt. Illustrissimos autem Græcorum Philosophorum, quorū memoria hodieq́ꝫ apud eloquentes doctosq́ꝫ homines celeberrima est, Pherecyden, inquam Syrum, Samiumq́ꝫ Pythagoran, Thaletē Milesium, ac Solonem Atheniensem, Platonem denique ipsum, filium quidem Aristonis, Socratis verò auditorem, illum inquam Platonem, qui cæteros omnes Philosophos obruit eloquētiæ copia, nequaquàm piguit inueniendæ veritatis causa Ægyptum, Thebasq́ꝫ Ægyptias perlustrare, Italiam præterea & Siciliam, non vno quidem imperio ac dominatu gentes illas & prouincias gubernante, sed singulas ciuitates singulis moderantibus viuendi modis ac legibus. Alię siquidem illarum, populo habenas rerum tradiderant. aliæ, paucorū potestate gaudebant. aliæ, sub tyrannis erant. aliæ legibus regebantur. Neque tamen priscis illis Philosophis hæc regendi varietas quicquam impedimenti áttulit, quo minus barbaras aduecti nationes, ab iis ea perciperent, quæ melius ab eiusmodi Gentibus q̄ à seipsis teneri arbitrabantur. Aiunt verò illos in Ægypto, non ab ipsis solum Ægyptiis, sed ab Hebræis quoq́ꝫ præceptoribus, DEI veri doctrinam cognitionemq́ꝫ percepisse. Atque hæc quidem Plutarchus narrat Bœótus, nec minus & Porphyrius ille narrat, qui contra veritatem fidei Christianæ, rabida debacchatur insania

Pherecydes. Pythagoras. Thales. Solon. Plato. Porphyrius.

insania. Narrant pręterea & Pythagoreus Numenius & alii sanè complures. Fertur autem Pythagoras circuncisionem subisse acceptam ab Ægyptiis, quã tamen ipsam Ægyptij ab Hebræis patribus accepissent. Nam cum Abraham Patriarcha ab authore rerum omnium DEO circuncidi iussus fuisset, ritum hunc posteritas cultu perpetuo asseruauit, cuius per ætatum multa curricula in Ægypti finibus diuersatæ imitatores Ægyptij facti sunt. Quod enim apud Ægyptios, infantes circuncidi lex vetusta non fuerit, Pharaonis filia satis idonea testis est, quæ cum infantem Mosen in ripa fluminis expositum reperisset, illico circũcisum intuita, & pueri genus agnouit, & Hebræis parentibus natum esse asseruit. Atque hi quidẽ quos superius nominaui, nulla non ádita disciplina, tanto discendi studio inarserunt, vt per infestas bellis regiones, marisq́ etiam tempestatibus spretis barbaras nationes adierint, ac ea quæ sibi fore vsui videbantur, vndecunque collegerint. Socrates autem Sophronisci filius, multo Philosophorum optimus, ne ab ipsis quidem mulieribus doceri quod ad rem foret, indignum Philosopho esse duxit, neque idcirco erubuit, Diotimam appellare magistram, quin & Aspasiam pérdiu frequẽtauit. Horum autem plerique hominum, á quibus nunc Christiani maledictis aspergimur, ne nouerunt quidem quid sit Pelidæ Achillis indignatio, á qua sibi studiosi adulescentes auspicantur literarum initia. Nam cum pauca omnino & á Poetis, & ab Oratoribus ipsis acceperint, ac ne Philosophorum quidem duobus tribúsve illustrioribus exceptis, noĩa vnq̃ audierint, tamẽ audẽt diuinã scripturã barbaram nũcupare, ac turpe

Numenius Pythagoricus.

Pythagoras circuncisus.

Abraham

Exod. ca. 2

Socrates.

Diotima. Aspasia.

Principiũ Iliados Homericę

ſibi eſſe ignominioſumq́ꝫ deputant, ſi hac magiſtra veritatem perdiſcant. ex ipſa enim ignorantia, peſtem ſuperbiæ contraxerunt. Nam ſi Græcorũ hiſtoriis oculos admouiſſent, ſcirent vtique Græcos homines illuſtrem illam ſuam ſcientiam, pluriması́ꝫ artes à barbaris præceptoribus accepiſſe. Aiunt enim Ægyptios, Geometriæ ac Aſtronomiæ inuentores primos fuiſſe. Dierum autem natalium obſeruatio, Chaldæorum eſſe fertur inuẽtum, cum Arabes ac Phryges, auium obſeruationes primi inuenerint. Tubas verò eſſe Tyrrhenorum opus, ac tibias Phrygiorũ, tũ Tragœdiæ, tũ verò & hiſtoriæ planè nos docent. Ac literarum quidem Phœnicas inuentores fuiſſe, Græcorum monumenta teſtantur. narrant enim Cadmum è Phœnicia primum literas in Græciam detuliſſe. Medicinæ verò authorẽ volunt Apin Ægyptiũ, quam ſubinde artem auxerit Æſculapius. Scaphã in Lybia primũ compactã fuiſſe affirmãt. Quod autem Orpheus homo Thracius, ab Odryſia Dionyſia & Panathenæa, Theſmophoriaq́ꝫ, & Eleuſinia feſta myſteriaq́ꝫ Athenas detulerit, quodque idem in Ægyptum quondam profectus, Iſidis & Oſiridis ſacra in Cereris orgia Liberiq́ꝫ Patris cõuerterit, teſtis eſt Plutarchus è Cheronea Bœotiæ, teſtes itẽ ſunt & Siculus Diodorus, & orator Demoſthenes. Aiunt enim, Orpheum ſanctiſſimos illis ritus ac ceremonias tradidiſſe. Ipſius autem Rheæ, ſeu malis Cybeles, ſeu Brimonis, aut quamcunque demum nuncupari velitis, multa enim vobis nominum copia, ſed mira ſubſiſtentium rerum paucitas, eius inquam deæ feſtas ſolennitates, è terra Phrygia ſibi Græcos aduexiſſe, iidem illi quos ſuperius citaui teſtes, planè nos docent.

Ignorãtia parit audaciam.

De inuentoribus rerum.

cent. Cum itaque & artes, & disciplinas, & colen
dorum dæmonum ceremonias, & literarum ele-
menta, Græci à barbaris docti fuerint, neque
non barbaris præceptoribus glorientur, quid ita
vos, quæso, cum ne possitis quidem percipere,
quæ ab illis conscripta sunt, renuitis ab illis homi
nibus veritatem perdiscere, qui sapiētiam à DEO
sibi traditam acceperunt? Quod si propterea illis
aures accommodare non vultis, quòd ii nequaq̃ꝫ
è terra Græcia orti fuerint, reliquum est continuo
vt nec Thaletem dicere sapientem, nec Pythago-
ran dicere Philosophum debeatis, neqꝫ ipsum eti-
am Pherecyden, qui Pythagoræ fuit præceptor.
hic enim Syrus natione fuit, nō Atheniensis, non
Spartiates, neque Corinthius. Ipsum porro Py-
thagoran, & Aristoxenus & Aristarchus & The
opompus, Tyrrhenum tradūt fuisse, at Neanthes
Tyrium eum vocat. Thaletem verò, alij quidem
fuisse dicunt Milesium, cum tamen & Leander,
& Herodotus, Phœnicem appellent. Ac Aristo-
teles quidem Stagirites fuit, Sinopensis verò Di
ogenes, Alcman Pyrinthi filius Crotoniātes, pri-
musqꝫ hic fertur de natura rerum scripsisse. Fuit
Empedocles, Agrigentinus. Acragas verò, ciui-
tas est Siciliæ. Si ergo extra fines Græciæ natos fu
isse hos Philosophos enutritosqꝫ dicitis, nihiloqꝫ
secius linguam Græcanicā coluisse, primū quidē
apud alias quoqꝫ gentes ac nationes fuisse viros sa
pientes dicetis. nam & Thracem Zamolxin, &
Anacharsin Scytham sapientię causa demiramini,
magnaqꝫ apud vos in gloria sunt Brachmanes,
qui tamen Indici sunt, non Græci. Tum verò
& aliis quoque argumentis ostenditur, grauiter
vos errare, qui veritati præferendum existimetis

 compo

Thales. Pythago-ras. Pherecy-des. Syr⁹. Pythago-ras quibus dā Tyrrhe-n⁹, aliis verò Tyrius. Thales, Milesi⁹ vel Phœnix. Aristotel. Stagirites. Diogenes Sinopēsis. Alcman Crotoni-ates. Empedo-cles Sicul⁹ Acragas, Siciliæ vrbs. Zamol-xis Thrax Anachar-sis Schy-tha. Brachma-nes Indi.

Socrates; compositæ orationis ornatum. Socraten siquidē Sophronisci filium, ipsi affirmatis multo optimū Græcorum Philosophorum fuisse. Verum hic marmorario patre est genitus, ac plurimum sanè temporis, eam quam pater, artem exercuit. huiusque rei tum alij permulti sunt testes, tum & ipse Porphyrius, qui in tertio libro Philosophicæ historiæ ita scriptū reliquit, λέγωμεν περὶ τοῦ σωκράτους, &c. hoc est. Dicamus de Socrate quæ & aliis scriptoribus digna memoratu visa sunt, nonnihil expensuri quæ in eius laudem ac vituperationem, multis varijsque modis à viris eloquentibus referuntur. Illud autem indiscussum relicturi, vtrum is videlicet, vnà cum patre, marmorariam exercuerit, an sine Socrate filio, solus pater. Neque enim si per exiguum modo tempus, operis aliquid effecisset, hoc sibi ad sapientiam consequendam impedimento fuisset. Quòd si sculptor etiam fuisset, multo magis hinc quoque impedimenti nihil habuisset. honesta enim hæc ars, non probrosa censetur. Quæ verò apud Porphyrium insequuntur, sunt eiusdem fermè sententiæ, adducit enim qui dicant Socraten marmorariæ operā impendisse. At dicēt fortasse aliqui, Socratē primos quidē ętatis suæ annos cędēdis lapidibus impēdisse, postea verò poetarū ac Oratorum peramantē effectum totū se literarum studiis tradidisse. Hoc autē vere nequaq̄ dicitur. longe aliter siquidem narrat ipse Porphyrius. ait enim fuisse Socraten ingenio nequaquā hebeti nec inepto, sed egregia quadam indole præditū, ineruditū tamen hominē planeque indoctū fuisse. nihil. n. ferme sciuisse literarum, risūque excitare solitū: sicubi eū vel scribere vel legere oporteret, puerorū more balbutientē hęsitantemque

[Margin: Porphyrius libro 3. historiæ Philosophicæ.]

[Margin: Porphyrius.]

[Margin: Socrates illiteratus]

Plato in apologia.

Plato etiam sic in apologia Socraten inducit de se loquentem: νὴ Δία ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, &c. hoc est, Iouem testor viri Athenienses, minime vos hodie audituros, comptos verbis nominibusq; sermones, quales sunt horum ciuium, sed audituros quę sic temerè effundantur, quibuscunq; de medio sumptis verbis. Pauloq; mox idem Socrates hæc ita adiunxit: καὶ δὴ καὶ ὑμῶν τοῦτο νῦν δέομαι, &c. hoc est. Nunc itaque vos maxime oratos velim viri Athenienses, nec iniustis precibus quantum equidem sentio, vt eloquutionis nostræ ratione posthabita (fortasse enim insulsam, fortasse verò & bonam esse illam continget) in id duntaxat animum intendatis, si videlicet iusta sint ea q̃ dico. Hic itaque homo tam indocto ineruditoq; sermone, non modo supra alios Philosophos, sed vel supra ipsum Platonem qui compositæ orationis ornatu, Græcos omnes facile superauit, honore dignissimus habebatur. Quod ne ipse quidem Aristonis filius negaturus est Plato. Qua enim fronte negare hoc ausit, qui quoscunq; sermones pareret, vni semper Socrati referebat acceptos, crediq; ab omnibus passim studebat, non aliunde illos quàm à mente Socratis prodiisse. Vt autem sciatis quod Plato ipse, qui omneis homines, nec solum cæteros Græcos, sed ipsos quoq; Athenienses, facundia verborumq; ornatu facile obruit, nõ comptæ quidem orationi, sed harmoniæ sententiarum censet adhiberi animum oportere. audite, quæso, suo in Politico manifeste sic admonentẽ: κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν, hoc est, Si caueris studiosus esse verborũ, tua subinde in senectute, locupletior prudentiæ apparebis. Audite rursus, & quæ in quinto reipublicæ libro idem scripta reliquerit. Sic enĩ

Hoc Plato ad Dionysiũ scribens affirmat.

Plato i politico vel Ciuili, de regno.

Plato in. 5. reip. libro. inquit: τούτους οὖν ἅπαντας καὶ τοὺς ἄλλους, &c. hoc est. Hos ne igitur omnes qui eiusmodi quædam didicerunt, articulasque eas perceperunt, in Philosophorum numerum reponemus? Minime inquã, sed Philosophastros potius appellabimus. Tum inquit ille, quos ais esse veros philosophos? Eos,

Qui sint veri philosophi.

inquam ego, qui dispiciendæ veritatis studio teneantur. Neque enim in Geometriæ quæstionibus, neque in argumentosa Philosophia, neque in coniecturali Musica, neq; in Astronomia, q̃ Physicis rationibus fluxisque ac verisimilibus clauditur, sed in ipsius boni veriq; scientia Philosophus versari habet. Audistisne igitur viri Græci maximum Philosophorum, Musicæ conscios ac Geometriæ, cæterarumq; huiusmodi facultatũ, appellantem Philosophastros, at eos qui tradendæ veritatis sunt professores, Philosophos nuncupantem? Quin & in tertio legum libro, idem sic in-

Plato in. 3. lib. legum

quit: τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον, &c. hoc est: Itaque semel hoc ita sanctum cõstitutumq; habeatur, vt nulli scilicet magistratus, iis ciuibus deferantur qui hæc ignorent. sed veluti rerum omnium inscij, probris & ignominiis incessantur, tã etsi ratiocinando sint acres, in omnibusq; iis elaborarint quæ censentur elegantia & arguta, quæque ad augendos animos minime facta. Sapientes vero appellẽtur ij ciues, qui longe aliter q̃ quos modo attuli, sese habent. quanquam quod dici solet, nec scribere quicquam possint nec intelligere, his, inquam, magistratus & imperia, vt viris prudentibus, deferantur.

Hęc videlicet moralia.

Qui potuit igitur quisquã verius planiusque refellere inscitiam illam, falsamq; opinionem quę nunc omnia occupauit, q̃ ille nũc fecerit qui summus Philosophorum censetur?

Neq;

Neq; enim ſapientiam literaria diſciplina, ſed veritatis cognitione metitur. eosq; homines qui veritati ſtudeant, tametſi ne prima quidem elementa cognoſcant, ſapientes appellat. Eos autem qui vel omnes adierint diſciplinas, modo ſint veritatis iuſtitiæq; ignari, ſummouet lõgius ac repellit, neque iis vllos magiſtratus deferendos putat. In ipſo etiã Theæteto, altiloquos nugatores his ferme verbis accuſat: ὥσπερ δὴ καὶ θαλῆν ὦ θεόδωρε, &c id eſt: Quemadmodum & Thaleten ô Theodore, dum erecto vultu ſtellarum curſus obſeruaret, in puteum fœde collapſum, perarguta elegansq; Treſſa fertur ancilla dicteriis aſperſiſſe, quod videlicet ea noſſe quæ in cœlo fierent affectaret, qui ne proſpicere quidem potuiſſet quę ad pedes ſibi poſita verſarentur. Iterumq; alibi in eodem dialogo ita inquit: ἄγροικον δὲ καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, &c. id eſt: Talem verò hoiem indoctũ ineruditumq; præ occupatione ſuaq; rerũ fieri neceſſe eſt, nõ minus atq; ipſos videamus eſſe paſtores, quaſi montanum ſtabulũ incolat pariete circũſeptum. Cum vero audiat dena milia iugerum, vel ſiquid etiam amplius dici poſſit, quempiam poſſidere, quantũuis admirabilem rerũ copiam ille poſſideat, omnia tamen vt exigua & puſilla ſibi audire videbitur, qui cõſueuerit vniuerſum terrę ambitũ cõtueri. Superioribus autẽ hęc q́q; ſic addidit: ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις, καὶ ἀρετὴ ἀληθινή. ἡ δὲ ἄγνοια, καὶ κακία ἐνεργύς, &c hoc eſt: Huius quidẽ rei cognitio, veriſſima virtus. ignoratio autẽ atq; inſcitia, vitium eſt efficaciſſimum. & aliæ quidem facultates quæ videntur ſapientiæ locũ ſibi vẽdicare, cũ verſantur publicis in rebus poteſtatibusq; gerẽdis, oneroſę grauesq; ſiũt cum vero cæteris in artibus, viles ac ſordidæ.

Plato in Theæteto

Treſſa ancilla Thaletis.

Plato in Theæteto

Huius. ſ. iuſtitiæ.

Hoc igitur pacto exactiſſime norũt, qui apud vos omnem eloquentiæ ſtudiorumq́ꝫ rationẽ perdocti ſunt, quanto verbis ac nominibus pluris facienda ſit veritas, vtq́ꝫ nullum ea detrimentum acciſpiat, ab ornatæ orationis inſcitia. Quid ita ergo amici homines, Apoſtolicæ quidem doctrinę ſententias diſcere aſpernamini, ſolam verò in ipſis dicendi barbariem accuſatis, cum veſtri vobis philoſophi teſtes ſint, Græcos quidem ab ipſa veritate procul erraſſe, potiusq́ꝫ hanc à barbaris inuentoribus prodiiſſe? Ille ſiquidem Porphyrius, qui cõtra nos acerrimum ex animo bellum ſuſcepit, vbi agit de electorũ hominum Philoſophia, ſic fermè inquit: χαλκόδετος γὰρ ἡ πρὸς θεοὺς ὁδός, &c. hoc eſt Via quæ ad deos perducit, ære munita eſt, arduaq́ꝫ eadem & aſperrima. Cuius quidem calles quàm » plurimos barbari inuenerũt, at verò Græci, ab ea » longius aberrarunt. Qui vero eam tenebant, eandem corruperunt demolitiq́ꝫ ſunt. Eius porrò in» uentores fuiſſe Deus teſtatur Ægyptios, Phœni» cas, Chaldæos, Lydios, ac Hebræos. Quod ſi homo nobis quàmmaxime infenſus, Græcos ſuos accuſat, vt errori fœdiſſime ſeruiẽtes, Hebræis autem, Phœnicibus, Ægyptiis & Chaldæis veritatem aſcribit, teſtaturq́ꝫ hoc ipſum reſponſo Apollinis confirmari, quid ita Græci homines veſtro non auſcultatis Philoſopho, neq́ꝫ admittitis oraculum Delphici Tripodis? Cur nec Hebraicis prophetis, nec Apoſtolis aures inclinatis? hi ſunt enim, quos Apollo Pythius inuentores veritatis appellat. Quod ſi & illis Ægyptios, Phœnicas, Chaldæosq́ꝫ adiunxit, ſcire vos velim Phœnicas proximos Hebræis atq́ꝫ conterminos, ſi quid veritatis didicerunt, ab Hebræis præceptoribus didiciſſe.

Veritas eloquentię ꝑponẽda.

Porphyrius electis philoſophis.

Qui, ſ. Gręci.

Pythij Apoll. de hebręis iudicium.

dixisse. Ipsi quoq; Ægyptij, uberrimos fructus ex Hebræorum consuetudine perceperunt. diutissime eni Hebræi homines in Ægypto versati sunt. Quin & ipsi Chaldęi, magnum sibi commodum ab eisdem sumpserunt. Hebræos enim Chaldæi reges in Babyloniam captiuos duxerunt. tum ex iis miraculis quę apud eos in camino ignis ardentis, quæq; in leonum cauea facta sunt, dignos existimarunt quos sibi magistros perdiscendę veritatis asciscerēt. Cyrus quoq; Cambysæ filius, cum Daniele familiariter vteretur, ab eodem mysteria Theologiæ perdoctus est. Idemq; cū Lydos bello euersos in deditionē accepisset, subditis proculdubio tradidit, quæ ipse prius à Daniele perceperat. Quod itaque veritatem Pythius Apollo Hebræis inuentoribus tribuit, quodq; Porphyrius eius oraculi mentionem facit, satis hæc, opinor, ostendunt vera esse quæ superius modo attuli.

Ægyptij et chaldęi ab hebręis multa didicerunt.

De Anania, Azaria & Misael.

De Daniele.

Cyrus Cābysę filius

Quod verò idem Porphyrius Græcos Philosophos ingentis cuiusdā dementiæ accuset, ipsi nūc quæso percipite. Quo enim loco ad Boëthum de anima scribit, præter complura alia, & hęc inquit: τίς γὰρ λόγος τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ οὐκ ἀμφισβητήσιμος; hoc est: Etenim quis eorū qui in Philosophia versantur, non ambiguus ac nō disceptabilis sermo est? „

Porphyrius ad Boëthum.

Idem quoq; Porphyrius, hæc ad Anebonē Ægyptium scribit: ἄρξομαι δὲ τῆς πρὸς σὲ φιλίας ἀπὸ θεῶν καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν τῶν τε, &c. hoc est: Auspicabor autem meam erga te amicitiam ab ipsis diis, bonisque dæmōibus, & ab iis philosophicis rebus quę „ sunt diis dæmonibusq; cognatæ. Quibus sane de „ rebus, q̄ plurima dicta sunt & à Græcis Philoso- „ phis. Sedenim ex cōiectura potius dicta sunt, quę „ que haberent fidei solius principia. Rursumq; pau „

Porphyrius ad Anebonē Ægyptium.

lo mox

„ lo mox idem Porphyrius: παρὰ μὲν γὰρ ἡμῖν λογομα-
„ χία τίς ἐστὶ, &c. hoc est: Apud nos quidem magna
„ quędā verborū est disceptatio, vtpote qui in bo-
„ ni cōiecturam ex humanis rationibus ducamur.
„ Quibus vero machinis quod melius est assequa-
mur, semper nobis indagandū dimittitur. Cum
itaq; sint Gręcorū philosophorum dogmata sem
per dubitabilia, semper inuestigāda (sunt enim hu
manę rationis inuēta) cumq; apud eos multa sem
per contentio, magnaq; & implacabilis sit pugna
verborū, aliis vero externisque hominibus Por-
phyrius tribuat, Dei consuetudinē & colloquia,
quid ita vos, quæso, ab humanis quidem sermoni
bus dubiisq; pendetis, hominum vero qui Deo
sunt amicissimi doctrinam respuitis? Nam si qui-
dem eos vt barbaros nō admittitis, ea facitis quę
Pythagoras, vel tyrrhen⁹, vel Tyrius. vobis sunt pugnantia & contraria. Pythagoræ si
quidē creditis, homini quibusdā Tyrrheno, aliis
autē Tyrio. nec minus & *Stagirita præceptore
vtimini, *Sinopensem pręterea demirantes, cęte
*Aristotele. rosq; nōnullos qui nequaquā in terra Gręcia, sed
barbaris in ciuitatibus nati sunt. Atqui nos dudū
*Diogenem. vobis ostendimus, & Solonem Atheniensem, &
ipsum quoq; Platonē q̄ plurima de barbaris ho-
minibus accepisse. Nunc vero etiam audiamus,
quibus verbis Ægyptius sacerdos Solonem com
pellet. Sunt autē verba hęc apud Platonem in Ti
„ mæo sic scripta: ὦ Σόλων Σόλων, Ἕλληνες ὑμεῖς, ἀεὶ παῖδές
„ ἐστὲ, &c. hoc est: O Solon Solon, vos quidem Græ
„ ci, pueri semper estis, senex autem Græcorum ne
„ mo. nulla est enim apud vos disciplina, quę senio
„ incanuerit. Quod si disciplinæ quidem Græcorū
nouæ recentioresq; sunt, vetustissimæ autem ac
antiquissimę sunt Hebręorum patrum, habentq;
verita

veritatem longinquitate temporis florescentem, dignæ sunt hæ proculdubio, quæ potius coopten tur, quæq; dubiis ac recentibus, imò autem & fal sis & artificio non satis ad persuadendũ conflictis Græcanicis præferantur. Ac ne ipsa quidem lin guæ ineptia, quam in nostris præceptoribus dete stamini, satis apud vos habere virium debet, cur nostratia tantopere contemnatis, cum & summũ Philosophorum Socraten ostenderimus fuisse il lius Græcæ facundiæ atq; eruditionis prorsus ex pertem, ipsumq; adeò Platonem omni & sciẽtiæ & compositę orationi veritatem præferre. Quod si fortè nostrum illum credulitatis ac fidei titulũ accusatis (audio enim vos hoc identidem vsurpa re, quod videlicet nostris sententiis tradendis nul lam quidem prætendamus demõstrationẽ, solam vero fidem ac credulitatẽ insinuare illis conemur, quos diuinis rebus imbuẽdos suscipimus) hoc sa ne ipsum est quod impudentem cõtra nos iniqui tatem vestrã calumniamq; coarguat. Nos enim verissimis rebus sermones nostros, tanquam testi bus certissimis, cõprobamus. Vos autem rursus, hic quoq; vestris, quod dici solet, iaculis ac sagit tis vosmetipsos confoditis. Nam & celebratissi mus ille Pythagoras, filius quidẽ Mnesarchi, Phe recydæ autẽ discipulus, ille inquam Pythagoras, qui Italicæ sectæ dux fuit, legẽ hanc discipulis suis sanxit, vt perpetuum quinquennium cõticerent, solumq; audiendo præceptori aures accommoda rent, ita vt quæ dicerentur, sine vlla prorsus disce ptatione ac reclamatione admitterent, credentes ingenue se rem habere vt dici audirent, nec præ terea quicquam soliciti quærerent, ceu in alter utram partem dubiȷ́ traherentur.

Plato orationi compositę veritatẽ p̃fert.

Defendit Christianorũ credulitas.

Silentium Pythagoricum.

Ex quo

Ex quo factum eſt, vt qui ſemel eius diſciplinæ ſe addixiſſent, ſi forte rerum quas dicerent, demonſtrationem poſcerentur, ἀυτὸς ἔφα, hoc eſt, ipſe inquit, reſpondere ſoliti fuerint, omni demonſtratione validiorem eſſe cenſentes Pythagoricã vocem, idque ipſum aliis etiam perſuadere conãtes. Quod ſi ſatis eſſe illi opinabantur ad faciendam fidem, tum qui dicebant, tum & qui audiebant, quod ea videlicet eſſent Pythagoræ dogmata & inſtituta, quis erit adeò ſtolidus, imò dicam verius ſic attonitus, vt dubitet Deo docente, nec fidem dictis habeat, neque illi tantum reuerentiæ tribuat, quantum Pythagoræ tribuebant qui eius diſciplinæ ſeſe addixerant? Quonam autem pacto amici homines, non miſerum ac ſceleſtum ſit, hortari quidem Platonem vt Poëtis ſine vlla diſceptatione fides habeatur, vos autem nobis infeſtos eſſe, propterea quod docenti Deo credere homines adhortemur? An non enim quæ nunc afferam Platonis ſunt verba? περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν, καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν, μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς &c. hoc eſt:

ἀυτὸς ἔφα. — Plato in Timæo.

„ De aliis vero dæmonibus loqui, aut
„ illorum noſſe generationẽ, maioris eſt opis quàm
„ noſtræ. Cæterum hiſce de rebus, iis credendum
„ eſt qui nos tempore præceſſerũt, vt ipſimet teſtan
„ tur à diis oriundi, maiorumque ſuorũ haudquaquã
„ ignari. Fieri ergo nequit, vt deorum filiis non cre
„ damus, quanquam nec ſignis vtantur, nec vllis ne
„ ceſſariis demonſtrationibus. Credendum itaque
„ eſt illis, veluti lege addicti ſimus ea credere, quę ip
„ ſi tanquam ſibi propria & domeſtica, ſe nuntiare
„ teſtantur.

Hęc de Poëtis à Platone in Timæo dicuntur. Idem vero etiam præcepit, vt Homero, vtque Heſiodo, aliiſque Poëtis quanquàm fabulatoribus

ribus,crederetur. Neq; veritus eſt aſſerere,poëtis credendũ eſſe,quanquam nec ſignis,nec demõſtra tionibus vllis vtantur. cum tamen idem damnet ac perſequatur, quæ à poëtis dicuntur, vt plane à nobis alio demonſtrabitur loco. Quòd ſi nugacibus poëtis, plenasq; obſcœnitatum fabulas effingentibus,iubet Plato haberi fidẽ, nullamq; ab eis exigi probationem, multo ſanctius eſt ac iuſtius, diuinis Apoſtolis ac Prophetis credere, qui nihil turpe, nihil fabuloſum, nihil incredibile afferunt, ſed quæ ſunt Deo conuenientia, quæ ſanctiſſima, quę ſalutaria,nobis tradunt. Cæterũ eos quoque qui Philoſophorũ ſectantur opiniones, fide viſos duce,alios aliorum ſententiis adhæſiſſe,facile is cognoſcet,qui dogmatũ differẽtias diligenter inquiret. Alij ſiquidem immortalem animam eſſe dixerunt,alij vero mortalẽ,alij mixtũm neſcio quid illam finierunt,aſſerentes parte quidẽ altera mortalem eſſe animã, parte vero altera immortalem. Illa etiam quæ oculis cõtuemur, alij dixerunt eſſe *ingenita,alij ſubdiderũt generationis principio, alijq; horum dixerũnt ea è terra,alij ex materia,alij ex atomis confecta eſſe. Orbẽ deniq; vniuerſum, alij præditũ anima faciunt,inanimatum alij. Qui omnes, tametſi cõtraria ſibi ac diſſidẽtia planè dixerint, tamen inuenerũt qui fidem ſuis dictis ſententiisq; haberent. Neq; verò ſe alij aliis credẽdis ſummiſiſſent, niſi eis interna quædã fides perſuaſiſſet,quę dicerẽtur,accipere. Idcirco & Platonicus ille Socrates in Gorgia, multa iam eloquutus de iis qui apud inferos puniuntur,itemq; de iis quorum pietas notiſſima haberetur, ita poſtremo inquit: ταῦτά ἐστιν ὦ καλλίκλεις, ἅπερ ἐγὼ ἀκηκοὼς πιστεύω „ ἀληθῆ εἶναι.hoc eſt:Hæc ſunt illa Callicles,quę mihi „

Plato incõſtans.

Diſſidẽtia philoſophorũ dogmata.

*ἀγένητα

Vis fidei.

auditu solo accepta, credo equidē esse verissima. Atqui nec manifesta sibi hæc erant, neq; vnquā illa cōspexerat, sed potius q̄ plurimos hominū ea latebant, atq; à paucissimis admodū affirmabantur, & tamē ait Socrates se credere, vera hæc esse. neq; fidei suę probationē vel ipse attulit, vel ab eo quisquam poposcit. In primo etiam legū libro fidem Plato sic cōfirmauit. inquit enim: ὑμῖν ἃ εἰ καὶ μετρίως κατασκευάσαι τὰ τῶν νόμων, &c. hoc est: Vobis quidem, tametsi quæ ad leges pertinēt, satis confecta iam sint, hæc tamen vna legū optima lex instituatur, vt nulli qui paulò sit iunior, quærere liceat, q̄ in legibus à me scriptis vel bene vel perperā sese habeāt, sed vna voce, vnoq; quod dicitur, ore oēs bene se habere omnia fateātur. Plato igitur ne de suis quidē legibus cuiquam permittit sibi negotium insumere, sed ingenua fide accipi iubet quæcūque sanctiones ferantur, neq; curiosius eas perpendi, siue bene habeāt, siue perperam. Nec minus &

Theognis Poëta.

Theognis poëta Siculus, hominē qui fidei sit alūnus, suæ laudis præconio sic commendat:

Πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀντερύσασθαι

Ἄξιος ἐν χαλεπῇ κύρνε διχοστασίῃ, hoc est:

Cyrne, fidelis homo, argēto & pretiosior auro est, Dissidio quotiens *cernitur ambiguo. Quod si Theognis eum qui seditioso tempore fidus sit, auro & argēto pluris esse ostēdit, quāti eum quis esse censebit, qui se diuinis credendis rebus sine ambiguitate substernat? Verū enim vero cūctis qui æquè ac vos, nobis aduersantur, illud, puto, dici maxime cōuenit, q̄d Heracletus olim dixit Ephesius: ἀσύνετοι ἀκούσαντες, κωφοῖς ἐοίκασι. φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρεόντας ἀπεῖναι, hoc est: Cū stulti quid audiūt surdis videntur esse persimiles. celebre dictum vel tunc

*Id est, decernitur et pugnatur,

Heraclet⁹ Ephesius.

tunc abesse eos testatur, cũ prope adsunt. Consonus autẽ Ephesio est Agrigentinus Empedocles. Empedocles.
sic eni inquit: Ἀλλὰ κακοῖς μὲν κάρτα, &c. ἀλλ᾽ ἃ, &c.
hoc est: Infidos vitare malos, nec credere quicquã, "
Certa iubent nostræ cunctis oracula musæ. "
Inter malos itaq; hoĩes, reponẽdos esse infideles, Agrigẽtinus censet, iidẽ vero sunt imprudentes, surdisq; persimiles, Heracleti sentẽtia. Sed & Parmenides Eleátes, qui socius fuit Xenophanis Colophonij, reb. iis q̃ intellectu solo percipiuntur, fide occursandũ nobis hortatur. inquit eni: Λεῦσσε δ᾽ ὅμως ἀπεόντα, νόῳ παρεόντα βεβαίως. hoc est: Nam quæ aberant, aio, tanq̃ prçsentia, vidit. Nẽpe quia nobis ad ea q̃ capiũtur intellectu, sola mẽte licet appropinquare. Neq; sine ipsa fide, potest intellect⁹ ea videre quç intelligẽda sunt. Hoc & Solon ipse ita subinnuit: γνωμοσύνης δ᾽ ἀφανὲς, &c. hoc est: Difficile est aio abstrusum cognoscere mẽtis Consiliũ, fines q̃d solum tẽdit in oẽs. Quod si cogitatu id est difficile, fit cõtinuo vt idẽ eloqui nullo modo possimus. Nec minus & Empedocles ita ingt de iis quæ videri oculis nequeũt: Οὐκ ἔστιν πελάσασθ᾽ &c. hoc est: Nã neq; ad hoc oculi valeãt accedere nostri, Nõ illud prensare manus, certissima nobis Quç via res oĩs animi ad penenetralia mittit.

Parmenides eleates

Solon.

" " " " " " " "

Ille etiã Antisthenes, q auditor q̃dẽ Socratis, Cynicç vero sectç dux fuit, ita de vniuersorũ Deo manifeste testatũ: Ab imagĩe & simulachro nõ cognoscitur, oculis nõ videt, nulli est deniq; rei persĩlis. eoq; fit, vt ex effigie nemo eum possit cognoscere. Sola itaq; fide niti eũ oportet, q velit intueri, q̃ intellectu pcipiũtur. hmõi enĩ reb. nõ est iuenire cõueniẽs simulachrũ Athenieñ. q̃q; Xenop. ille ĩquã Socratic⁹, Grylli fili⁹, cõsona reb. hisce perscripsit,

Antisthenes Cynicorũ princeps.

Xenophō Grylli filius, Socraticus.

quo videlicet loco sic ait: ὁ σοῦν πάντα σείων καὶ ἀτρεμίζων, &c. hoc est: Qui ergo cuncta cōcussat, ipse intrepidus, incōcussus, magnus nimirū potensq́ esse cognoscitur. quali autē sit facie, ignoratur. Fide igitur opus est iis, qui occultum nosse desiderant.

Bacchylides in Pęanibus.

Audire verò est & Bacchyliden in Pæanibus hęc dicentem: οὐ δὲ γὰρ ῥᾶστον ἀῤῥήτων ἐπέων πύλας ἐξευρεῖν hoc est: Haud enim facile, occultorū verborū portas est inuenire. Opus itaq; nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda, quę vim habēt vt intellectu percipiātur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda quę cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerū diuinar; aspectū. Nam

Fides, oculus mentis

quod est oculus ipso in corpore, hoc est fides in discursu animi & ratione. Aut potius, sicut luce oculus indiget per quā sibi visibilia ostendātur, pari modo & intellectus indiget fide quę diuina sibi

Fides, lux mentis.

ostēdat, quæq; stabilē de iis rebus conceptū perpetuumq́ conseruet. Audite verò & quo pacto Plato eos accuset, qui nolūt animo contemplari quę sunt intellectu solo perceptibilia. Inquit eni: ἄθρει

Plato.

περισκοπῶν μήτις τῶν ἀμυήτων ἐπακούσῃ, &c. hoc est:
» Vide circūspiciens, ne quis haud initiatus homo
» hęc audiat. Cuiusmodi sunt, quicunq; nihil aliud
» esse vsquā opinant, q̄ q̄d ipsi queant tenaciter ma
» nibus apprehēdere, actiones verò, ipsasq́ genera
» tiones, ac demū quicquid videri nō potest, tanq̄
» in partem substantię nō admittunt. Huius autem collegij societatisq́ homines, & vos merito appellarim. Ne tamē, quæso, iniquo animo ferte, quod vos ita coarguam. Solis enim visibilibus toto pectore contabescitis, manuq́ cōfecta simulachra venerantes, doctrinam quę de inuisibili traditur, nō admittitis. fortasse autem, cuiusmodi vos estis ho

minibus

minibus, Epicharmus ille Comicus iambicũ illud coaptauit: φύσεις ἀνθρώπων ἀσκοὶ πεφυσημένοι, hoc est: Homines ventosis vtribus perquàm similes. Est autem prudentium virorum, ne rebus primo semel acceptis seruiliter inhærescant, néue patriis moribus illigentur, sed vt ipsam veritatẽ perquirant, optimam'q; frugẽ sibi vndecunq; concilient. At non, quæso, talia Critoni Socrates dictitabat? ὡς ἐγὼ οὐ μόνον νῦν, &c. hoc est: Ego autem non modo nunc, sed semper talis esse percupio, qui nulli quidem meorum magis parendum esse q̃ rationi existimem, quæ cõsultanti mihi optima videatur. Quibus sanè verbis ostendit se rationis ope, veritatis inueniendę percupidũ, neq; se in eam legem iuratum esse, vt præsumptis rebus seruiret. Idem etiam Socrates, ita Alcibiaden ad discendum hortatur, vt prius ab illius animo sciẽtiæ opinionem summoueat. Ante omnia enim, ostendit Alcibiaden nihil scire. Tum eo sic respondente: ἀλλ' οὐκ ἂν εὑρεῖν με οἴει; hoc est: At non inuenisse quicquã me putas? Regessit Socrates: καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. hoc est: Et valde quidem, modo quæsisses. Rursusque çum diceret Alcibiades: εἶτα, ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; hoc est: Quid? an non quæsisse me putas? Suscipiens inquit Socrates: ἔγωγε, εἰ οἰηθείης μὴ εἰδέναι. hoc est: Puto equidẽ, si existimaueris te nihil scire. Principium itaq; est scientiæ, cum nescire te scias. Præterea vero & malas disciplinas anima exturbare oportet, ac tunc deniq; sacras diuinas'q; inserere. Quod faciendum esse, his verbis Plato nos docet: οὐ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ, &c. hoc est: Nefas ab eo purum contrectari, qui purus ipse nõ sit. Idem etiam canit Orpheus: φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, &c. hoc est: Iis fabor quos sancta decent, procul este

Hoïes, vtres inflati

Socrates.

Ratiõi credendum.

Socrates.

Principiũ sciẽtiæ, nihil scire opinari.

Plato.

Orpheus.

» prophani. Euripides quoq; cõsona sic testatur. in» quit enim: ἄῤῥητα βακχευτοῖσιν εἰδέναι βροτῶν, hoc est: Archana Bacchico furore acti sciant. Quis enim velit hominibus qui initiati nõ sint, diuinas instiutiones afferre? Quis vero etiam rite initietur, ni si qui fideli animo apud se ea cõseruet, quę à præceptoribus dogmata allata sint? Quo autem pacto fidem habeat nouis ac recentibus rebus, qui prius ex animo non depulerit quę male prius insita sibi fuerant? Vera igitur ea sententia esse deprehenditur, quę est apud Euripiden in Phœnissis: ὁ δ' ἄδικος λόγος, νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν, hoc » est: Ægrota ratio, phármacis eget sanis. Idem quo

Tragicꝰ Euripides

quę * Tragœdus asserit, Deum illis suppetias ferre, qui curari desiderent. inquit enim: τῷ δ' ἂν πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει. hoc est: Deus laboranti » manum facile porgit. Magnũ itaq; operępretium

Epicharmꝰ Pythagoricus: Heracletꝰ.

est in fide. Vt enim inquit Pythagoricus Epicharmus: νοῦς ὁράει καὶ νοῦς ἀκούει, τὰ δ' ἄλλα κωφὰ καὶ τυφλά. hoc est: Mẽs videt atq; audit, sunt cætera surdaq; cæcaq;. Ipse etiam Heracletus nos adhortatur » vt ad fidei hospitium diuertamus. inquit enim: εἰ μὴ ἐλπίζητε τὸ ἀνέλπιστον, &c. hoc est: Ni speretis quod » sperare non est, nequaquã inuenietis quod inscru» tabile, dubium, inaccessumq; est. Et sanè qui aurũ rimãtur, altis apertionibus terrã effodiunt, parũq; persæpe auri inueniunt. Quòd si propter pauca ramẽta auri q̃maximũ ij laborẽ discrimenq; subeũt quis erit adeò diuinis rebus infensus, q malit otio sus cessare, q̃ doctrinã Dei percipere, quæ immensam quandam vtilitatẽ lucrumq; adducit? Nemo

Fidei diffinitiões variæ.

itaq; vestrũ amici homines, fidem accuset. Quãdo & Aristoteles fidẽ esse ait sciẽtię iudicatorium. & Epicurus præsumptionẽ ratiõis ac discursus eam appellat.

appellat. inquit enim præsumptionē, accepta cognitione euadere in ipsam rerum apprehensionē. Cæterū prout ipsi diffinimus, fides est volūtaria quædam animi cōpositio & conuentio, vel latentis ac remotę rei visio quædā & cōtemplatio, vel circa id quod vere est animi adhæsio & cōstantia, rerumq́ inuisibilium apprehensio quædā naturæ compar & cōgruens. Aut ita: Fides est, insita credentium animis citra ambiguitatem aliquā, dispositio. Indiget autem fides cognitione, sicut & cognitio fide indiget. Neq; enim esse potest fides sine cognitione, neq; cognitio sine fide. sed hanc tamen seriem inter se habent, vt cognitionem fides præcedat, subsequatur autē fidem cognitio, hanc verò subeat appetitus, ac postremo appetitū rei functio & actio subsequatur. Par est enim, vt prius credat qui velit addiscere, partaq́ cognitione, appetitu eum aliquo cōmoueri, motū deniq; ac impulsum, aggredi aliquid ac peragere. Nunq̃ enim prima elementa perdiscet, q literatori fidem nō habeat, ita esse primā, ita secundā literā appellādam. pariq́ ratione de cæteris intelligendū. Nam si fortè is *intercedat, negetq́ primā literā dici alpha oportere, alio autē quodam noīe vocandā esse, nunquā profectò bene perdiscet quod in re est, sed err-būdus circūagetur, falsumq́ pro vero sibi assumet. At si præceptori fidē habeat, eiusq́ legib. obsequēdo, quę sunt discēda percipiat, ipsam ilico fidē cognitio & sciētia subsequetur. Ita & Geometræ fides habēda est, dicēti punctū esse cuius pars vlla nō sit, dariq́ etiā lōgitudinē q oī careat latitudine. hoc autē nullus vnq̃ sermōe aliq̃ demōstrabit sic esse. Nā si latitudie priuaueris lōgitudinē, vtiq; cū latitudie simul tollet ex oculis lōgitudo, sed tñ ita ju

Ordo rerum in fide.

*aduersus

geometræ

bet intelligi Geométra, cui perquam facile credit fidemq́ꝫ habet, qui lineares illas figuras auet perdiscere. Ita & astronomis credunt qui ad eorũ scholas accedunt, cum videlicet vel astrorum numerum colligunt, vel intercapedines metiuntur quibus à seinuicem distãt, quotq́ꝫ insuper stadiorum milia, cœlum quod oculis intuemur à terra subductum sit. Cumq́ꝫ in ea tradenda dimensione, magna sit inter Astronomos differentia, alij siquidem quadringenties septuagies dena stadiorũ milia interesse aiunt, alij pauciora, nonnulli vero etiã multo plura, suis tamen discipuli præceptoribus se accommodant, creduntq́ꝫ ita rem esse sicut ab illis dici audierunt. De ipso etiam sole magna rursus inter illos est disceptatio. Anaximander enim atqꝫ Anaximenes, vicies septies maiorẽ q̃ terra sit, esse illum affirmat. Anaxagoras autem, Peloponneso maiorẽ. At Heracletus Ephesius, *pedali magnitudine protensum affirmat. Quis igitur satis proqꝫ dignitate dissidium hoc irrideat? Neqꝫ enĩ est inter eos de parua quadã dimensione dissensio, sed de immensa potius quasiqꝫ infinita, quantũqꝫ vix vllus orõne possit exprimere. Quis enĩ terrã omnẽ metiendo cõprehẽdat? Tum septies ac vicies reperta terræ mensura, rationẽ subducat, eamque conferat ad humani pedis mensuram? Et tamen sunt qui aliis, quiq́ꝫ aliis Philosophis magis adhæreant, atqꝫ ex fide quã habent alij quidẽ hæc, alij vero illa affirment. Quid itaque illorum fidem quanqꝫ longissime ab ratione errantẽ, laudãdo extollitis, solã vero nostrã accusatis, eiusmodi quidẽ fabularꝫ expertẽ, q̃ vero diuina sunt, soloqꝫ intellectu percipi possũt, intellectu percipientẽ? Ad hęc autẽ q̃ superiꝰ dicta sunt, illud q̃qꝫ aio reputemus, omneis

Astronomi.

Quãtũ distat cęlũ à terra.

De sole disceptatio.

*ποδιαῖον

omneis videlicet homines qui artem quampiam perdiscere cupiant, ad eos se conferre, qui docendi facultatem habent, easque colere disciplinas quæ sibi à præceptoribus illis traduntur. Nã sutor quidem discipulo suo ostendit quonam pacto culter habendus sit, coriumque incidendum, tum & suere illum docet, ligneoque pedi calceos accommodare. is autem credit faciẽdum esse, quod sibi traditur, nec docenti quicquam repugnat. Atque horũ quidem alter habet scientiam eorum quę ibi fiunt, alter verò fidei duntaxat innititur. Ex quo fit, vt exiguo admodum tempore, per fidem, artis illius notitiam assequatur. Ita & nauium faber erudit eum qui discendi desiderio teneatur, quo pacto amussis protendenda sit, quoque serram duci oporteat, nec minus & quomodo ascia & terebra sit vtendum. Discit autem omnia hæc discipulus, quicquid iubeatur facile exequẽs, dicta enim magistri leges sibi esse existimat, creditque eius ductu ea in arte consummatum sese euasurum. Ita & Medici non solum dant præcepta institutionesque medendi, sed ęgrotorum quoque curationem suscipiunt. atque ipsi quidem callent Medicinæ rationem, qui verò ægritudine afflictatur, artem quidem Medicinæ non tenet, credit tamen per eam artem sese ægritudine illa quam patitur, liberandum. Ita & nauim regere soli sciunt, qui nauigandi artẽ profitentur, at qui tantummodo vehentes sunt, credũt per illorum gubernationem se ad optatos portus facile appulsuros. Fides itaque ô amici homines cunctis hominibus planè conuenit, & qui videlicet artem quampiam perdiscere cupiant, & qui nauigent, & qui agriculturę inseruiant, Medicisue adhæreant. Earũ verò rerum peritia, non est om-

Sutor. Nauium factor. Medici. Nauium vector.

nium, sed eorum duntaxat qui illarum artium sci entiam teneant. Itaq; si exempli causa, probatum aurum dignoscere à crudo velimus, minime nos quidem id probationi subiicimus, sed explorari ab eo curamus qui sit huiusmodi probationis pe ritus. Is verò aut indici admotum, aut igni exco ctum, vel legitimum esse aurum vel adulterinum decernit. Ita & cum pretiosos lapillos emimus, nequaq̃ nobis in eorum discretione ac delectu cre dendum putamus, sed iis potius institoribus, qui bus temporis diuturnitas experientiaq; huius rei iudicium inuexit. Si quis præterea sericam sibi ve stem picturatamq; aut intertextam auro compa rare insumit, à peritis textoribus æstimari eam iu bet. Ille etiam qui scire auet quot pondo censenda sunt vel aurea vasa, vel argentea, vel nomismata quæpiam, pēdenda ea libratoribus defert, ab iisq; pōdus illorum grauitatemq; perdocetur, creditq; illorum dictis, nec diffitetur. Haud itaq; cunctis mortalibus docere alio conuenit, sed eis dun taxat, qui & diuturnitate temporis & experiētia, doctrinam sunt assequuti. At verò ipsa fides, oīm pariter est hominum qui discere quicq; percupi unt. Est itaq; fides, ceu primaria quædam basis & crepido scientiæ. Hanc vero & vestri quoq; Phi losophi esse voluerūt, voluntariam quandam ani mi summissionem, scientiam verò habitum inde ciduum cum ratione. Insulsum est igitur planè fa cinus nec ferendum, si velis cæterarum quidem cunctarum artium magistris cōuenire scientiam, fidemq; discentibus, ac in sola rerum diuinarū do ctrina factum hoc inuerti cōmutariq; oportere, ita vt hic, fidei sciētia præponatur. In iis eni rebus quæ videri nō possunt, fidei oculis maxime indi-

Institor, gemmaq; mercator.

Alios

Hic, in di uiuarum doctrina.

gemus. hinc & Apostolus Paulus, manifeste exclamat. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον, etc. hoc est. Credere enim oportet accedentem ad Deum, q̄d est, & quod iis qui eum inquirunt, remunerator sit. Idcirco & nos accedentibus ad Christianam religionem, diuinarumq; rerum mysteria discere cupientibus, præ cæteris cunctis rebus doctrinã fidei proponimus, tum vero vt imbuti fide initiatiq; fuerint, aperimus, quarum rerum signa ænigmataq; præcesserint. Eâdem vero serie apud vos quoq; fieri solet. Altiorem enim sacrorum doctrinam, secretamq; mysteriorũ rationẽ cũcti nequaq̃ tenent, sed numerosa populi multitudo videt ea duntaxat, quę prę oculis fiũt. Qui vero sacerdotes vocantur, ceremonias atq; orgia ritu legitimo exequũtur. Vnus autẽ magister sacrorum atq; interpres, rationem tenet rerum omniũ quæ ibi fiunt ac celebrantur, solisq; edisserit quos idoneos approbarit. Itaq; Priapum, Veneris & Bacchi filiũ esse sciunt nonnulli ex iis qui huiusmodi rebus initiati sunt, quare autem filius eorum parentum dicatur, quorsumq; pertineat quod exiguæ staturæ iuueni exporrectum illud membrũ maximũq; apponunt, solus nouit magister obscœnorũ mysteriorum, ac si quis est alius qui in flagitiosos illos libros inciderit. Voluptatem enim Venerem, ebrietatem vero Bacchum appellantes, quòd ex vtroque perficitur, Priapum esse dixerunt. eo scilicet, quòd voluptas adiuncta ebrietati, obscœnas corporis partes intendat. Hinc & Dionysii Phallum (sic enim virile membrum, ridiculi homines nuncuparunt. Nec minus & Phallagogia vestri vocant, quæ Priapo festa concelebrant) adorabant quidem permiseri, bassaban

Paulus ad Heb. ca. 11

Hierophãtes.

Priapus, Veneris & Bacchi filius.

Priapus. Phallus Dionysii.

Phallagogia, Priapo dicata festa.

baſſabanturq́ cuncti qui eiuſmodi orgia celebra-
bant. Neque tamen eorum quæ ibi fierent, ratio-
nem vllam tenebant. Solus item is quem voca-
bant Hierophanten, magiſtrum videlicet inter-
Oſiris pretemq́ ſacrorũ, ſciebat quid ſibi Oſiris vellet,
Typhon quid Typhon, quidve Oſiridis membra quæ à
Typhône olim cæſa fuerunt lateq́ diſperſa. quid
præterea Iſis eſſet ſolus idem cognorat, illa vide-
licet Oſiridis ſoror quæ magno ſtudio membra
fratris collegit, excitatúmque in illius honorem
ſimulachrum, à cunctis paſſim Ægyptiis adorari
pręcepit. Hęc autem orgia cum in Ægypto Odry
Orpheus ſius veſter Orpheus didiciſſet, inde ad vos in Grę
Odryſius. ciam tranſportauit, Dionyſiaq́ feſta vobis inſti-
Orgia. tuit. Quod ſi ne obſcœna quidem iſta orgia pla-
neq́ abominanda, cunctis erant mortalibus cog-
nita, ſoli autem ea tenebant qui dicebantur Hie-
rophantæ, manifeſta[illegible] eſt dementia, caſtiſſimorũ
diuinorumq́ myſteriorum ſine præuia fide cogni
tionem ſcientiamq́ perquirere. An non, quæſo, ip
Pindarus. ſi Pindaro Poëtæ Lyrico auſcultandum putatis,
„ maniſeſte prohibenti, μὴ πρὸς ἅπαντας ἀναῤῥῆξαι ἀρ-
„ χαῖον λόγον. hoc eſt. Antiquam rationem cunctis
Plato ad „ aperire? Hoc & Plato faciendũ hortatur. εὐλαβοῦ
Dionyſiũ γάρ φησι μήποτε ἐκπέσῃ ταῦτα etc. hoc eſt. Caue enim
ſcribẽs. „ inquit, nequando hæc excidant ad homines ineru
„ ditos. Nihil enim fermè eſt, quod maiore cum ri-
„ ſu quàm noſtra hæc, à multis audiri poſſint. ſicuti
„ & rurſus nihil eſt, quod apud ingenioſos admira
„ bilius hiſce rebus ac diuinius cenſendum ſit, ſæpe
„ autẽ repetita ſæpiusq́ etiam audi[illegible] ſemper mul-
„ tosq́ per annos ægrè velut aurum multo ſtudio
„ atque opera expurgantur. Audiſtis verò ſuperi-
Orpheus. us & quæ Orpheus dixerit, φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί,
θύρας

θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις. hoc eſt. Dignis ſancta lo„quar, procul hinc arcete prophanos. Dux itaq; ve„ſtra ſit fides, nimirum & ſcientia ſubſequetur. Pure ſiquidem ingenuéq; credentibus, ille in quem creditur DEVS, cognitionem ſcientiamq́; concedit, fideiq́; adiuncta cognitio perficit ſcientiam veritatis. Quam qui aſſequatur, nimirum fœliciſſimus eſt habendus. Hoc & ſuis in legibus Plato „oſtendit. ὃν μέλλοντα γὰρ φησὶ μακάριον καὶ εὐδαίμονα „ἔσεσθαι &c. hoc eſt. Oportere eum qui ſit beatus fe„lixq́; futurus, ab initio ſtatim veritatis eſſe partici„pem, vt quàm plurimum vitæ tempus ipſum veri„tatis vſu traducat. Illis enim qui fuerint veritatis „participes, quiq́; dignam accepta veritate vitam peregerint, cœlum maxime conuenit angelorúmque conuerſatio. Qui autem careat veritate, neq; illius quaſi ſacris initiatus ſit, expersq́; vixerit diuinorum puriſſimorumq́; myſteriorum, tum & his tantis ac talibus carebit bonis, tum verò & ſuppliciis addicetur æternis. Hoc idē rurſus Plato aſſerit in Phædone. Ait enim hæc illos dixiſſe, qui initiorum ritus tradiderunt. „ὅτι ὃς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς ᾅδου ἀφίκηται &c. hoc eſt. Quod quicunque ad inferos myſteriorum expers ac mi„nime initiatus deſcenderit, obrutus deſidebit in „cœno. at qui purgatus initiatusq́; fuerit, cum diis „habitabit, ad illorum ſedes profectus. Credite igi„tur veſtris ſaltem Philoſophis, ô amici, qui vos præuia quadam traditione diſponunt, atq; ad noſtra percipienda erudiunt. Videntur enim auibus illis eſſe perſimiles, quas vocales oſcinesq́; appellant. hæ nanq; imitantur quidem humanam vocem, dictionum tamen quas proferunt ſenſus ignorant. Pari quoque modo & ij cum de diuinis rebus

Fidei fructus.

Plato in legibus.

Plato in Phædone.

Aues vocales.

rebus differerent, ignorabant eorum veritatem
quæ loquebantur. Digni sunt autem, vt mihi qui-
dem videtur, aliqua venia, cū neq; Prophetarum
neq; Apostolorum præuio lumine ducti fuerint,
sed vna tantum natura duce vsi sint. cuius impres-
Impietas, sa nobis olim diuinitus monumenta, inuectus er-
naturæ bo ror impietatis deleuit. Reparauit tamē eorū non-
num debi- nulla ipse idē qui ea condiderat ab initio, neq; pe-
le reddidit nitus abolita esse permisit, suam hominibus pro-
uidentiam per mundi creaturam manifeste signifi-
cans. Id vero ipsum & Paulus Apostolus osten-
Paulus. dit, cum apud Lystros cōcionaretur. etenim præ-
ter complura alia, & hæc inquit. ὃς ἐν ταῖς παρῳχη-
μέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη. &c. hoc est. Qui in
prçteritis gñationibus pmisit oēs gētes ambula-
re in viis suis, neque tamen sine testimonio sese
ipsum *dimisit bene faciens. Nam & pluuias vo
*Al. reli- bis de cœlo dedit & tempora fructifera, implens
quit. *nutrimento & lçtitia corda vestra. Nam genus
*Al. cibo. quidem quod originem duxit ex Abraham, tum
ex lege diuinitus lata, tum ex prophetię gratia fru
ctus maximos cepit. Alias vero gentes ac natio-
nes, per naturæ legem, perq; mundanæ creaturæ
inspectionem, gubernator DEVS ducebat ad pi-
etatem. Ac veluti pluuiam præcipue quidē cultis
subactisq; agris, vt humano generi cōsulat, muni-
ficus ac liberalis DEVS infundit, ex vbertate autē
& copia liberalitatis, ipsas quoque solitudines
montesq; irrigat, & arata quidem regio mitiores
fructus nobisq; congruentes, inarata vero sylue-
stres immitioresq; producit, videmusq; persæpe
sepulchris & parietibus caprificos innasci, ita &
scientiæ donum præcipuē quidem piis homini-
bus datum est, illis autem qui huius notę nō sunt,

datur

datur quidem scientia, sicut pluuia dari solet desertis ac syluestribus locis. Hinc & sępenumero quędam producunt, quę pro esculentis habenda sunt, quæq; cultorum agrorum fructibus sunt similia. cum tamen manifeste appareat, ea propheticæ agriculturæ esse expertia. asperitatem enim nescio quam, atque amaritiem immixtam habent. Igitur qui iudicio ac discernēdi facultate prędìti sunt quæ sibi vsui fore cognoscunt inde sumentes, reliqua missa faciunt. Vt qui rosaria démetunt, spinas quidem intactas dimittunt, rosarū vero * calyces legunt. Ipsis quoq; apibus hanc natura legē instituit, vt nō solum floribus qui sunt dulces insidant, sed qui etiam amarulenti, cum tamen solā dulcedinem hauriant, amaritiem autem auersentur, ac ex diuersis qualitatibus, amaris videlicet, acerbis, austeris, acutisq́; mel quod hoībus dulcissimū est, conficiāt. Harū itaq; & nos exempla sectati, è vestris illis amarulentis pratis, dulce nobis ac perq̄ vtile mel cōponimus. Ac veluti corporū curatores, è venenatis feris atq; serpētibus, salutares medicinas conficiūt, deq; ipsis viperis alia quidē reiiciētes, alia vero elixātes, multos harū rerū præsidio morbos propellunt, ita & nos vestrorū Poetarum, Historicorum, Philosophorumq; monumenta versantes, alia ex iis vt noxia & pestifera declinamus, alia vero sparsim nostræ inserentes doctrinæ, auxiliarem vobis ac salubrem curationem afferimus. Quosq́; ipsi aduersarios nobis esse existimatis, eos nostraꝝ rationū quàmmaximos fautores, fideiq; doctores esse ostēdimus. Sic & diuino freti auxilio, aliā vobis protinus institutionē trademus. Vos autem cū didiceritis, quātopere fides necessaria sit, illud, quæso, Pythagoricum

* Al. folliculos.

Ad Porphyrium respicit.

silen

silentium adamate, vestrasq́ue aures cum attentione verbis nostris accommodate, fideliter atque ingenue quæ dicantur excipientes, ita enim breui poteritis veritatem perdiscere.

Finis I. Sermonis.

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI SERmo Secundus, de Principio.

LVMEN hoc sensibile quod oculis vsurpamus, siue id superne ad nos deferatur, siue hic in terris humano artificio comparetur, intuentibus planè indicat, quid sit aurum, quid argentum, quid æs item, quid ferrum, aliarumq́ue rerum materiam pari modo ostendit. Quin & colorum figurarumq́ue, necnon plantarum atque animalium differentias idem docet. Sed enim qui sunt acri oculorum obtutu, soli rerum hanc discretionem percipiunt. ipsi nanque cæcutientes, nihil prorsus ad solis radios assequuntur, cum ne ipsam quidem videant luminis claritatem. His itaque persimiles esse noscuntur, qui intellectuale veritatis lumen intueri nolentes, amant in tenebris ignorantiæ diuersari, veluti aues illæ quæ noctu tātummodo volitantes, meritissima noctis nomēclatura signantur. Noctuæ siquidem ac nycticόraces vt inimicam sibi lucem suffugiunt, amant verò tenebras tanquàm maxime salutares. Atque his quidem nemo sanæ mentis indignetur atque succenseat, natura enim ab initio genus hoc vitę illis addixit. Qui verò vltrò sese ipsos tenebris adiunxerunt

æxerunt, quidnam, quæso, veniæ consequatur, præsertim cum diuinæ lux veritatis, omnem continentem, cunctasq; iam insulas suis radiis late compleuerit, orbisq; totius fines ac terminos occuparit? Nam qui ante CHRISTVM exortum, hoc erroris laqueo tenebantur, aliquam vtcunque ac mediocrem saltem excusationem afferre poterant, quod videlicet sol iustitiæ nondum ortus fuisset, ac propterea quasi in nocturnis tenebris vitam traducerent, solisq; naturæ facibus ducerentur. Cum vero nunc sol iustitiæ non modo exortus iam sit, sed vt poetice dicam, Μέσον οὐρανοῦ ἀμφιβέβηκεν, hoc est, Medium conscenderit axem, Quis iam, quæso, relictus est excusationi locus, iis qui meridiano tempore hallucinantur, quique ne luce iucundissima perfruantur, oculos vltro concludunt? Nimirum pessima opinionis affectio, nebulam propellere ac dissipare illos non sinit. Putant enim se optime cunctorum mortalium intueri veritatem, propterea quod eloquentium virorum disciplinis innutriti fuerint. Neque animaduertunt marinis piscibus, quanquam plurimæ salsedini innutritis, tamen ad condituram non minus & sale adhibito opus esse. Neq; item illud intelligunt, veritatis cognitionem, ab idoneo linguæ concentu petendam non esse. Quid enim Homerica poesi queat esse iucundius? quid inquam eius dulciloquio sit suauius? Et tamen hunc Homerum, ille qui apud vos habetur optimus Philosphorum (puto autem vos nosse quem dico) Aristonis, videlicet Plato, filius, vnguento prius perunctum sicut hirundines à mulieribus solent, procul eiecit ab ea quam ipse constituit ciuitate, omnis licentiæ atq; impietatis magistrum esse testatus. inquit enim, Poeta

Homeri versus.

Plato Homerũ è republica sua eiecit.

hic blasphemare adulescẽtes docet, illisq́ flagitiosas de ĩmortalibus diis opiniões insinuat, tenerisq́ adhuc animis inserit perniciosas & corruptissimas disciplinas. Aliis præterea multis in rebus, accusat eximium Poetarum. Haud itaque omnis qui in dulci eloquio sit exercitus, idoneus est habendus qui veritatẽ perdoceat. Quòd si vestros nobis philosophos obiectatis, illud pro comperto scitóte, hos quoq́ multis erroribus fuisse implicitos. Neq́ enim omnes eadem militari via incesserunt, neq́ præcedentium maiorum vestigia consectati sunt, sed tum proprias sibi quisq́ vias fecerunt, tum verò & innumeras excogitarunt. Multifidæ sunt enim mendacij falsitatisq́ semitæ. Id quod protinus valde manifestum ostendam.

Variæ de rerũ principio sententiæ.

Thales enim antiquissimus eorum qui septem sapientes vocantur, arbitratus est rerũ principiũ aquã esse, Homericã, vt puto, sequutus sententiã, quo loco inquit. ὠκεανόντε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα

» τηθύν. hoc est. Oceanumq́ deûm patrẽ, Tethynq́

» parentem. Anaximander verò, qui Thaleti successit, ab infinito res auspicatur. At huius successor Anaximenes, nec minus & Diogenes Apolloniates, concordi sententia dixerunt, principium esse aërem. Hippasus verò Metapontinus, & Heracletus Ephesius, igni rerum attribuere principiũ. At Agrigentinus Empedocles, quatuor elementis. Xenophanes aũt Colophonius, perpetuũ esse oẽ hoc q̃d videmus, asseruit. cũcta verò è terra inq̃t cõstare. Huius autẽ sodalis Parmenides Eleátes, eandẽ fermè sententiam confirmauit, falsumq́ esse sensuum iudicium dixit, negãs vtiq́ nos hoc duce veritatem rerũ consequi posse. Democritus autẽ Abderites, infinitũ omne asseruit & ingenitum,

ctum. Epicurus Neoclis filius Atheniensis, ex atomis compositum omne hoc, inquit, carere tamen initio temporis ac perpetuum esse. Quin & Chius Metrodorus, & Zeno Eleátes, & Smyrnæus Diogenes, diuersa rerum principia statuerunt. Ex quo factũ est, vt Socrates Sophronisci filius, comicis maledictis eos semper incesseret, propterea quòd peruicaciter contendentes ea se scire ad quæ hominis ingenium peruenire nõ potest, mutuis inter se diffidiis concertabant, principes se nouorum ac pugnantium dogmatum facientes. Id quod Xenophon, in commentariis suis testatur. Plato etiam in Phædone ita Socraten loquentẽ inducit. ἐγὼ γὰρ ὦ κέβης νέος ὢν, ὑπερφυῶς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἣν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν. &c. hoc est. Ego enim, inquit, ô Cebes, olim iunior, fui sapientiæ huius impendio appetentior, quam de rebus naturæ vocant historiam. egregiũ enim atque illustre mihi quiddam videbatur, rei cuiusque causam tenere posse, quare videlicet vnumquodque fiat, intereat, atque sit. Tum multa huiusmodi persequutus, hæc addidit. τεκμήριον δέ σοι ἐρῶ ἱκανὸν &c. hoc est. Signum tibi ego idoneum afferam. ego enim in iis quæ & meo & aliorum iudicio planè ac manifeste sciebam, ex hac naturæ inspectione, ita cæcus effectus sum, vt & ea mihi exciderint quæ prius scire me opinabar. Rursusq; Philosophorum disceptationem Plato idem in Theæteto accusans, hæc ait. ἀλλ' ἂν τινα ἔρῃ ὥσπερ ἐκ φαρέτρης ῥηματίσκια αἰνιγμάτων ἀνασπῶντες πονοῦσι &c. hoc est. Sed si quid ab eis sciscitére, non secus fatigantur, quàm si è pharétra dictiunculas ænigmatũ educãt. Quod si & huius dictionis quæras ab eis rationẽ percipere, alio ferieris verbo noua trãsmutati

Plato in Phædone.

Plato in Theæteto

„ mutatione effictо. Nihil denique inde transfiges,
„ nihil concludes. Sed neque ipsi inter se quicquam
„ decernunt. Id enim maxime cauebunt, nequid fir-
„ mum certumq; relinquant. Putant enim, quantũ
„ equidem sentio, neq; in oratione, neq; in mente
„ quicquam stabile ac per se constans esse. Hac vna
„ re prorsus ipsi bella inter se gerunt. Pugnantesq;
„ totis viribus ac vndecunq;, fortasse Theodore il
„ los vidisti, pacem vero agentibus Theodore nũ-
Ironice. „ quam interfuisti. Neq; enim tibi sunt familiares.
„ Sed hæc, puto, per ocium in gymnasio cum disci-
„ pulis illis loquuntur quos volunt fieri sui persi-
„ miles. Quibus autem discipulis hæc loquantur?
„ Neq; enim apud huiusmodi genus hominum, al-
„ ter alterius est discipulus, sed sponte sua & casu
„ quodam proueniunt, vndecunq; contingat, furo-
„ re afflari. Neq; alter alterũ scire quicq̃ existimat.
„ Pauloq; mox idem rursus hæc ait. ὀλίγον δ' ἐπιλαθό-
„ μην ὦ Θεόδωρε. &c. hoc est. Penè, inquit, ô Theodo
„ re oblitus sum tibi dicere, quod alij contraria his
„ affirmarunt, videlicet immutabile, vniuerso no-
„ men inditũ esse, & quęcunq; Parmenidæ ac Me-
Parmeni- lissi omnibus hisce aduersi cõtendunt. Idẽ Plato
dæ ac Me- & in libro cui titulus est Sophistes, hisce fermè
lissi per p verbis qualia superius attuli, eos accusat. Non
cõtemptũ Apostolus, non Propheta, sed Philosophorum
primus, siue Platonem quis eum velit Aristonis
filium esse, siue Socraten Sophronisci. Sunt enim
Socratis quidem res & sententiæ. Platonis autẽ
scripta et monumẽta. vter autem sit ipsorum, ita
certe scriptum reliquit. μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεταί
μοι διηγεῖσθαι, παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν &c. hoc est. Fabulam
mihi videtur vnusquisq; illorum, nobis tanq̃ pu
eris simus, narrare. Nam alter quidẽ ipsorũ, quasi
tria

tria nobis facit rerum principia, quorum quædã quodammodo inter se nonnunq̃ depugnent, interdum vero in amicitiam redeant, quasi nuptias celebrent, filiosq́ propagẽt, ac alimẽta nepotibus erogent. Alter vero duo principia rerum asserẽs, humidum videlicet ac siccum, vel calidum & frigidum, copulat ea in vnum, eademq́ educit. Gẽs vero Philosophorum qui apud nos Eleatici nominantur, à Xenóphane atq́ altius initium ducens, fabulas nescio quas nobis explicuit, tanquã vnum sint ea quæ dicuntur omnia. Iam vero & Siculæ quædam musæ nobis commentæ sunt, tutius esse vtraque rerum principia complicare, ac subinde asserere id quod est, vnum esse ac multa, contineri autem simul lite & amicitia. Cumque talia quædam dixerit, ita demum prosequitur. καὶ μὴν ἔοικεν ἐν αὐτοῖς οἷον γιγαντομαχία τίς εἶναι. hoc est. Verum ea videtur inter eos esse contentio, qua gigantes olim cum deis pugnasse perhibentur. tã ta est inter eos de rerum substantia disceptatio. Quo enim pacto eorũ nõnulli è cœlo atq́ ab inuisibili, cuncta deorsum ad terrã trahũt, saxa immania quercusq́ cõplexi. Talia enim apprehendẽtes & contrectãtes, summa contentione affirmant id solũ esse q̃d aptũ natũ est, vt incursum tactũq́ patiatur, idemq́ prorsus & corpus & substantiã esse diffiniunt. Horũ autẽ deliriorũ, neq́ Petrus ille noster, neq́ Paulus vestros accusat Philosophos, sed eloquẽtissimus Plato, ac Socrates multo sapientissimns hoĩm Pythij Apollinis sentẽtia iudicatus. Aiũt.n. vestros Philosophos affirmare id solũ esse q̃d incursum tactumq́ patiat̃, ideq́ corpus & substãtiã definire. Quo autẽ pacto qs vtat̃ his ducibus ad veritatẽ, qui talibus ipsi tantisq́ erroribus

Eleatici à Xenophane.

θαυμασίως Cũ admiratiõe pronũtiandũ.

tribus ſint obnoxij, quiq́ pugnantes adeo ſenten-tias opinionesq́ proferant, bellū inter ſe maximū perpetuo ſuſcitantes? Ipſe etiam Timon Phliaſi-us, ſuis ſalibus ac dicteriis veſtros Philoſophos tragice inſectatus eſt. è quorum magna copia ego
„ ſanè pauca quædam commemorabo. Σχέτλιοι ἄν-
„ θρωποι κακ᾽ ἐλέγχεα γαστέρες οἶον, ποίων ἐκ τ᾽ ἐρίδων καὶ
„ λεσχομάχων πεπλάνησθε; Ἄνθρωποι κενῆς οἰήσιος ἔμ-
„ πλεοι ἀσκοί. hoc eſt. Mortales miſeri, probroſi,
„ ventris ad inſtar, Quænam vos lites nugis pug-
„ nantibus vrgent? O vtres animi ſenſus quos im-
plet inanis. Non igitur ſoli nos neque primi, vo-bis ſtultæ opinionis labē obiicimus. prius enim multoq́ ante, ipſe Timon huius vitij veſtros ac-cuſat. Aliud vero eſt ſcire te aliquid, aliud opina-ri te ſcire, cū tamen vere nil ſcias. Valde enim ve-ritas & coniectura veritatis ô amici hoīes, inter ſe differūt. ipſa ſiquidem coniectura, plurimis pec cat in rebus atq́ decipitur. ipſa autem veritas, ita nos docet, vt cōtrarij nihil admittat. Aliter itaq́ quis loquitur cū in coniecturā ducitur veritatis, aliter autem veritas ſeſe ipſam interpretatur atq́ enuntiat. Quandoquidem & Anaxagoras Hege-ſibuli filius Clazomenius, primus, inquit, mentē mundo inſediſſe, vnáq́ hanc elemēta de cōfuſione in ordinem diſpoſuiſſe, cū ſuperiores Philoſophi nihil vltra materiam, præterq́ ea quæ oculis vidē tur, excogitaſſent. Pythagoras autē Mneſarchi fi-lius, principium rerum omnium Monada, hoc eſt, vnitatem, eſſe dixit. Eodem vero tempore fu-erunt Anaxagoras & Pythagoras. Sed enim Py-thagoræ quidem ſcholas, eo defuncto vxor The-ano cū Telauge ac Mneſarcho filiis, regēdas ſuſce pit, ac Telaugę quidē Empedocles Agrigētinus,

Timon Phliaſius.

Anaxagoras, cognomēto mēs appellat᷑.

Theano Pythagoræ vxor, Filij Pythagoræ Telauges et Mneſarchus.

Anaxagoræ verò Archelaus fuit auditor. Huius verò Socrates Atheniensis fuit discipulus. Anaxagoras autem & Pythagoras in Ægyptum profecti, cum Ægyptiorum Hebræorũq; sapientibus ibi sunt conuersati, à quibus et DEI cognitionem adepti sunt. Postea verò & Plato in eãdem Ægyptũ peregre adnauigauit. Cuius rei testis est Plutarchus, in comparatione vitarum. Testis & Xenophon Grylli filius, in iis quæ ad Socraticum scripsit Æschinem. sic enim inquit. αἰγύπτου καὶ ἠράσθην καὶ τῆς πυθαγόρου τερατώδους σοφίας, ὧν ὁ περιττὸν, καὶ μὴ μόνιμον ἐπὶ σωκράτει, διήλεγχεν ἔρως τυραννίδος &c. hoc est. Adamarunt hi duo Philosophi Ægyptum, monstrosamq; Pythagoræ sapientiã, quos luxuriosos fuisse, nec satis stabiles sub Socratis disciplina, amor ille tyrannidis indicauit, procq; frugali ac tenui vita petitæ Siculæ dapes, ventri voracissimo cõgruentes. Hæc sunt, quæ de Platone Xenophon scripsit, eum videlicet posthabita Socratis disciplina. mõstrosam Pythagoræ sapientiã appetisse, apudq; Dionysium Siciliæ tyrannum, Syracosanis se oblectasse delitiis. eundem quoque testatur Ægyptiorum sapientiam adamasse. Anaxagoras itaque, Pythagoras, Plato, ænigmata quædam de DEO ab Ægyptiis Hebræisque collegerunt. Quid itaque viri Græci, iis habendam fidem esse censetis, qui leuiter admodum diuina mysteria didicerunt, ab illis autem ea perdiscere recusatis, à quibus vestri Philosophi præceptoribus didicerunt? Peruetustos enim philosophos ac Poetas, Platonéque ipso antiquiores, nihil esse aliud opinatos fuisse, præter id quod oculis contuemur, Plato in Cratylo nos docet. inquit enim. φαίνονται γάρ μοι, φησίν, οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώ

Socartic⁹ Æschines alter ab Rhetore Æschine. Intellige Aristippũ & Platonem:

Monstrosa Pythagoræ sapiẽtia

Plato in Cratylo.

ἀνθρώπων περὶ τὴν Ἑλλάδα &c. hoc est. Mihi quidem videntur primi illi hoĩes in Græcia, solos eos esse deos putasse, quos nunc barbarorũ plurimi opinantur, Solẽ videlicet, Lunã, Terrã, Stellas, Cœlumq́ ipsum. Videntes itaq́ hæc, velut euntia motu quodã atq́ currẽtia, de natura cursus illius quẽ videbãt, ab eo'q́ quod θεῖν, hoc est, currere, θεοὺς i. deos, nominarũt. Sed enim Homerus quoq́ atq́ Hesiodus mundi totius opificem penitus ignorarunt. Ac Hesiodus quidẽ, Chaos inquit Oceanũ Tethyn'q́ genuisse. ab his autẽ, Cœlum ac Terrã esse progenitam, è quibus Saturnus et Rhea cum cęteris fratribus nati sint. è Saturno autẽ & Rhea natos esse ait, Iouem, Iunonem, Neptunũ ac Ditem patrẽ. Homerus autẽ Oceanũ genitorẽ deorũ vocat, & matrẽ Tethyn. Iouẽ autem, quẽ deorum patrem hominũq́ appellat, eundem velut à Saturno genitum vocat Saturniũ. Magnis igitur hi quoq́ Poetæ erroribus seruierunt. quod cum Plato ipse optime sciret, hortatur tamen vt eis fides habeatur, quãuis talia fabulantibus, nullisq́ signis, nullis deniq́ veris demonstrationibus ad faciẽdam doctrinæ suæ fidẽ vtentibus. Alibi quoq́ idem Plato testatur, Poetam κοῦφόν τι πρᾶγμα εἶναι καὶ ἱερόν &c. hoc est, Rem esse quandam leuem, agi- " lem, expeditam, & sacrã, nec posse quicquam poe- " ticũ facere, priusq̃ spiritu diuino afflet. Orpheus " autẽ Odryssus, et ipse profectus in Ægyptũ, hæc de deo vero pdoctus est, q̃ vocalissime ita testat.

Hesiodi Theogonia.

Error Poetarum.

Platonis leuitas.

Plato de poetis.

Orpheus

Εἷς ἔστ' αὐτοτελής, αὐτοῦ δ' ὑπὸ πάντα τελεῖται,
" Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περινίσσεται, οὐδέ τις αὐτὸν
" Εἰσοράει θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται &c. hoc est,

Perfectus DEVS est, qui perficit omnia solus,
Ipse eadem lustrans, oculis nec cernere cuiquam

Hunc

» Hunc hominum liceat, tamen idem cũcta tuetur
» Conſpectus nulli, quoniam caliginis atræ
» Obſiſtunt nebulæ, & mortalia lumina nobis
» Et pupæ tenues. caro circûm atq; oſſa reſiſtunt.
» Et iterũ: Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὖτις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται,
» &c. hoc eſt: Ipſe autẽ magnũ ſuper eſt innixus O-
» lympũ, Aurato reſidẽs ſolio, pedibusq; ſub ipſis
» Preſſatur tellus, dextram vſq; ad littora tendit
» Oceani. montes imis radicibus acti
» Contrepidant, nec ferre queunt ea numina dorſo.
» In cœlo reſidens, imis tamen omnia terris
» Perficit, hic caput, hic medium, fineſq; tuetur.

Cæterum Orpheus quanquam hæc ab Ægyptiis didiciſſet, qui nõnullas prius ab Hebræis diſciplinas acceperãt, aliquos tamẽ errores ſuæ illi Theologię admiſcuit, ac Dionyſiorum Theſmophoriorumq; impuriſſima orgia Græcis tradidit, quaſi melle ad oras calicis circunducto lætale poculum deceptis porrexerit. Neq; autem & Plato non eodem modo ſe geſſit. ſunt enim laude prorſus & admiratione digniſſima quę de ente Deo is in Timæo conſcripſit. Quis enim non magnopere amet, quis non admiretur, cum dicentem audiat? τί τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; &c. hoc eſt: Quid ſit illud quod ſemper eſt, nec habet generationem?
» Quid contrà & illud quod ſemper ſit, neq; tamen
» eſt vnquam? Nempe illud quidem intellectu cũ
» ratione percipitur, eodem modo ſemper exiſtẽs.
» hoc autem irrationali ſenſu eſt opinabile, cum fiat
» & diſpereat, vere autem ſit nunquam. Addit ve-
» ro & hæc amplius ad ea quæ ſuperius dicta ſunt:
» ταῦτα γὰρ πάντα μέρη χρόνου, τό τ' ἦν καὶ ἔσται, &c. hoc eſt:
» Hæc autem omnia quæ loquentes vſurpamus, vi-
» delicet ẽrat & ẽrit, minutiæ temporis & particu-

Bacchi & Cereris ſacra.

Plato in Timæo.

,, læ quædam ſunt, quæ imprudẽtes nõ recte, diuinę
,, ac æternę ſubſtantiæ accommodamus. Dicimus
,, enim, & fuiſſe & eſſe & fore. æternę autẽ ſubſtan
,, tiæ, ipſum ẽſt duntaxat veriſſima congruit ratio-
,, ne. Erant autem atq; ẽrit, dici conuenit de ea gene
,, ratione quæ eſt in tempore. Quod vero ſemper
,, & eodem modo immutabiliter ſeſe habet, nec cõ
,, ſeneſcere nec repubeſcere vnquam par eſt. Quis
itaq; ſit adeò contentioſus, adeò quérulus accuſa-
tor, vt indignationem concipiat ex iis quæ tã be-
ne à Platone dicta ſunt, neque illis potius omne
perhibeat teſtimonium veritatis? Quod enim eſt
ſemper, omni eſt vtique generatione ſuperius.
Quod autẽ gignitur, id cõtinuo & efficitur. cumq;
plurimas immutationes accipiat, merito inquit

Embryon Plato id nunquam vere eſſe. Embryon enim, hoc
eſt fœtus antequã pariatur, vbi editum eſt in lucẽ
non eſt amplius embryon, ſed eſt infans. Rurſusq;
infans cum in puerũ euaſerit, infans amplius non
vocatur. Puer quoq; iam ætate aduleſcẽtis aſſum-
pta, id vocatur quod factus eſt. Cumq; mox ad
perfectum virum peruenerit, eſſe vir dicitur, non
amplius aduleſcens. Idem ſenex effectus, vocatur
ſenex. Iure igitur Plato, ea quę ſic per gradus quo
dammodo fierent mutarẽturq;, nequaquam entia
nuncupauit.. In ea quoq; diſſertatione quam So
crates cum Critone habuiſſe dicitur, vnũ eſſe ait

Socrates. rerũ omnium inſpectorem. ita vero inquit: καὶ δὴ
,, καὶ περὶ τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν,
,, &c. hoc eſt: Iam vero de iuſtis rebus atq; iniuſtis,
,, deq; honeſtis ac turpibus, maliſq; item ac bonis,
,, de quibus nunc cõſultatio nobis eſt vtrum tandẽ
,, multorũ hominum ſententia nobis eſt conſectan
,, da eademq; timẽda, an vnius potius qui audit oĩa,

quenq;

quenq; vnum præ cunctis aliis timere ac revereri „ oportet, quę inquam nisi consectabimur, corrum„ pemus illud ac vitiabimus, quod iusto quidē acce dente melius factu est, iniusto autē deterius? Rur susq; paulopost: οὐκ ἄρα ὦ βέλτιστε πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον, τί ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, &c. hoc est: Haud ita„ que prorsus est ô vir optime curandū, quid mul„ ti de nobis autumēt ac loquātur, sed quid ille qui „ & iustos audit & iniustos, qui est vnus & ipsa ve„ ritas. Videtisne igitur viri Græci, quo pacto in „ iis quæ superius adducta sunt, Plato ac Socrates expulso deorū agmine qui veri nō sunt, hortatur vt eum solum q est princeps ac moderator rerū oīm, & colatis Deum & timeatis? Quasi manife ste significet, si quādo multorū deorꝫ mentionē fe cerit, coactū se id fecisse ad Atheniensis populi gra tiam, q iam mēdaciis ac falsitate circūuentus esset. etenim si ne sic quidē, cicutæ poculū effugit, quid nam, quæso, passurus mali nō fuit, si manifeste ab negasset numerosum deorum examen? Hoc & Plato testatur in iis quæ ad Dionysium scribit.

Animam, vt puto, intelligit.

Compluribus enim aliis & hęc addidit: περὶ δὲ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ περὶ τὰς ἐπιστολάς, ὅσας τε ἐπιστέλλω σπουδῇ καὶ ὅσας μή, &c. hoc est: Notæ autem meminisse te „ puto, quam videlicet epistolis illis appono quas „ alicuius ponderis scribo, & quas nullius. Tu ta„ men ea quæ nunc dicam intellige, ac diligenter ad „ uerte. Multi enim me rogant, vt ad te aliquid scri „ bam, quos haud facile est vacuos à me prorsus re„ pellere. Symbolum itaque tibi hoc esto, vt il„ lius epistolæ, quam vt serio à me scriptam ve„ lim accipias, dictio hæc DEVS singulari nu mero sit principium. leuioris autem epistolæ, dij numero multitudinis.

Plato ad Dionysiū.

Deus, epistolæ seriæ symbolū.

Quo autem pacto quis melius possit mentis suæ consilium explicare? Plane siquidem nobis ostendit, quid in ea nominum differentia ipse intelligi vellet. Quasi manifeste diceret, vt populari sententiæ me accommodem, Deum quandoque numero multitudinis appello, dũ videlicet ad falsas meorum ciuium opiniones respicio. At quotiescunque serio atque ingenue scribo, neque de illius fide dubito qui literas perferat, eiusue qui illas accipiat, Deum singulariter dico, á quo & initium scribẽdi facio. Alibi quoque de Deo sic idem Plato sapientissime loquitur: τὸν μὲν πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντός, εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον, &c. hoc est: Patrem quidẽ factoremque totius mundi huius, & inuenire laboriosum est opus, & cum inueneris, cunctis mortalibus eum prodere, opis vllius non est. Neque enim sicut cætera quæ condiscimus, ita & hoc potest dicendo exprimi. Cæterum qui hoc loco pie ac prudenter de Deo loquutus est, alibi tamen vel quod sibi á populo pertimuerit, vel quod tunc veritatem penitus ignorarit, multorum deorum mentionem fecit, magnamque ita perniciem illis attulit qui in sua monumẽta incurrũt. Cur itaque amici homines turbidã, limosamque haurimus aquam, neque pellucidum fontem ac perspicuum quæritamus? Plato enim cum ex hoc fonte occasionem theologicè scribẽdi nactus fuisset, aquis purissimis terraceam ac limosam aquam cõmiscuit. An non, quæso, tenetis, Mosen illum qui Iudaico populo leges tulit, esse vestris omnibus Historicis, Poëtis, Philosophis antiquiorem? Quod si fortè nunc quoque ita esse dubitatis, suspicaminique nos vobis commentitias nugas afferre, vnus saltẽ vobis idoneus Porphyrius testis esto. ille in-

Plato.

Plato.

Moses, antiquior gẽtium scriptoribus.

ille inquam Porphyrius, qui propugnator factus impietatis, licentiosam effrenemq́ linguam cõtra Deum vniuersorum commouit. Audite igitur quæ is scribit, vbi contra nos stylũ intentat: ἱστορεῖ δὲ τὰ περὶ ἰουδαίων ἀληθέστατα, ὅτι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ ξυμφωνότατα, Σαγχωνιάθων ὁ Βηρύτιος, &c. hoc est: Sanchoniathon autem Berytius narrat de Iudaicis rebus quæ sunt verissima. quando quidem ea quæ scribit, & locis & nominibus Iudæorum sunt maximè consentanea. Is enim cum monumenta quędam breuesq́ commentarios ab Hierombalo Dei maximi sacerdote accepisset, cõfectamq́ mox historiam Abelbalo regi Berytio dedicasset, ab rege ipso cæterisq́ disquisitoribus veritatis tanquã certus historię scriptor acceptus est. horum vero tempora, priora sunt Troianis tẽporibus, proximeq́ accedunt ad ipsius Moseos tẽpora, quantũ Phœniciæ regum successiones ostendunt. Sanchoniathon vero, qui Phœnicũ lingua Philalethes, hoc est studiosus veritatis, interpretatur, omnem Iudaicę vetustatis historiam de singularum ciuitatum commẽtariis, templorumq́ monumentis collectã complexus est, ac literis commẽdauit, quo tempore Semiramis dominabatur Assyriis. Hinc igitur sciri potest, quãto fuerit Moses temporibus Troianis antiquior. Nam si tempore Semiramidis floruit Sanchoniathon, qui Iudaicam scripsit historiam, isq́ ea literis commẽdauit quę multis annorum spatiis antè contigerant, Moses vero leges Iudæis tulit, fit cõtinuo vt multis annis antiquior Sanchoniathone fuerit Moses. Fuisse autem Semiramin ante Troiana tempora plus q̃ mille annis manifeste illi ostẽdunt, qui subducta ratione tempora temporibus cõtulerunt.

Porphyrius.

Sãchoniathon Berytius.

Hierombalus.

Abelbalus rex Berytiorum.

Sãchoniathon.

Moses.

Sed enim

Porphyrius, ignarus temporũ. Sedenim Porphyrium redarguere vt annorum temporumq́ ignarum, huius loci ac temporis esse nõ arbitror. Satis autẽ mihi fuerit ostendisse, quanto fuerit Moses tẽporibus Troianis antiquior. Homerus Hesiodus. Homerus certè atq; Hesiodus, multo post Troiana tempora floruerunt. Ipse vero Orpheus poëtarũ primus, generatione vna præcessit Troiana tẽpora. Orpheus cum argonautis. Comes enim Iásoni Peleo, Telamoni, Herculi, Castori ac Polluci in Colchiden enauigauit. At Iasonis Euneus filius perhibetur, qui vinum misit Achæis Troiam obsidentibus. Euneus. Fuit & Tlepolemus Herculis filius, quẽ lancea Sarpedon Lyciorum dux in Troiano bello transfixit. Tlepolemus Herculis filius. Aiax vero Telamone patre est genitus, Peleoq́ Achilles. Castorem autem ac Pollucẽ, qui Dioscuri hoc est Iouis pueri nuncupantur, cum è pinnis murorum vtpote suos fratres videre Helena concupisceret, neq; eos vsquã in Græcorum castris esse conspiceret, amaris fletibus angebatur, verita eos iam vitæ diem vltimũ obiisse. Vobis autem hæc explicui, nõ tanquam nugax homo verbosusq́; fabulator, sed qui vobis ostenderem fuisse Orpheum generatione vna bellis Troianis antiquiorẽ. Linus. Musæus. Thamiris Philãmon. Linus porrò ac Musæus, circa Troiana tempora viguerunt. Thamiris item ac Philammon, fuerunt illis cõtemporanei. Cum ergo vt Porphyrius inquit, Moses hisce poëtis sit mille annis antiquior, hi vero poëtarum sint antiquissimi (post eos enim & Homerus & Hesiodus nati sunt, qui & Thaletẽ & alios philosophos multis annorũ spatiis præcesserunt) cumq́; sit Thales auditoresq́; Thaletis vetustior insequutis philosophis, cur non, quæso, his omnibus relictis, ad Mosen oceanum Theologiæ transimus, à quo, vt poëtice dicã, fluuij oẽs

& ma

& maria omnia deriuantur? Illinc enim & Anaxagoras & Pythagoras Platóque post eos, parua quædã veritatis lumina, quædamq́ initia, desumpserunt. Socrates quoque, qui Archelao Anaxagoræq́ conuixit, ab eis didicit quæcunq; de Deo aliis ipse tradidit. Moses verò nequaquam secutus hominum rationes sicut illi fecerunt, sed clarissima Dei voce perdoctus, Theologiam nobis cõscripsit. (Moses.) Deus enim cõditor rerũ omnium, initio legis quam Mosi dictauit, vnum coli Deum præcepit. inquit enim: ἐγὼ γάρ εἰμι κύριος ὁ θεός σου, &c. hoc est: Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti. (Exod. 20.) Cumq́ Mosen recẽtis beneficij admonuisset, hortatus est vt in Dei seruitio permaneret, neque debito Deo cultu quenquam præterea impertiret, sed vni Deo tribueret. οὐκ ἔσονται γάρ σοι, φησί, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, hoc est: Nõ enim erũt, inquit, tibi alij dij præter me. Tum & manifeste Mosen docuit nihil eorum quæ videntur, esse Deo persimile. prorsusq́ inhibet vllã ab eo fieri imaginem visibilium rerum, eàmq́ opinari simulachrũ dei esse, cũ videri Deus nõ possit. inquit enim: οὐ ποιήσεις γάρ, ἔφη, σαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, &c. (Exod. 20) hoc est: Non enim facies tibi idólum, vlliusque rei similitudinem, quæcunque in cœlo sursum, quæq́ in terra deorsum, & quæcunque in aquis sub terra sunt, vobis non facietis neque ea adorabitis. Quoniam ego dominus Deus tuus. Vocem, inquit, audisti, faciem autem non vidisti. Nullam itaque figuram efficies, cuius exemplum ignoras. Quin & alibi falsos ac mendaces deos coarguens, eliminansque Ægyptiorum errores, ita Iudæos alloquitur: ἄκουε ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστί. hoc est:

Audi

Deute.6. Audi Israel: Dominus deus tuus, Dominus vnus est. Hac pollent doctrina, Moseos monumenta, taleq́ue Theologiam, & historiis & legibus & pro Pentateuchus. pheticiis inseruit, scriptisq́ue à se quinque libris, multos quidem qui & haberentur & vocarentur, nec tamen essent dij, coli prohibuit. vni autem ac soli Deo rerum omnium conditori, cultum exhiberi Iesus. præcepit. Iesus item qui potestatem ductandi populi imperiumq́ue à Deo patre accepit, omnis denique Prophetarum chorus, eadem hæc & hortari Obiectio aduersariorum. & præcipere non destiterunt. Sed fortasse illud dicturos vos puto, ne nos quidem hanc vnius Dei colendi legem, integrā prorsus illibatamq́ue seruasse, qui Trinitatem, non vnitatem colamus, cū tamen Iudęi qui Moseos ac Prophetarū libris innutriti sunt, vnum duntaxat venerentur Deum, Trinitatem vero detestentur quam Christiani maxi-Solutio me colimus. Ego vero amici homines venia vos quidē haud prorsus indignos censeo, vtpote qui sacrarum literarū ignari sitis, Iudæorum vero extremā illam crassamq́ue tarditatē lachrymis & commiseratione prosequendā puto, qui vt Esaias pro Esaiæ.1. pheta inquit, Exaltati ab vtero matris suę, diuinisque in mysteriis à pueritia vsq́ue ad senectutē eruditi, adhuc tamen Theologiæ veritatem ignorēt. etenim cū in Ægypto longinquum sanè tempus permansissent, multorumq́ue ibi deorum cultū ritu Ægyptiaco didicissent, sapiētissimus deus nequaq́uam illis manifeste, apertaq́ue prorsus orōne, Trinitatis Trinitatis dogma in veteri testamento contineri. mysteria tradidit, ne ita propositam sibi esse deorum multitudinem arbitrantes, occasionem hanc haberent ad impietatem Ægyptiam reclinandi. Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem venturis in posterum penitus occultauit. In antiquis

enim

enim ſcripturis, perfectioris Theologiæ materiã quaſi ſemina quædam, diſperſit. Ideoq; vnius DEI nomine leges tulit, cum tamen ſic quoque per ænigma Trinitatem ſubinnuat. Qui enim dicit. ἄκουε ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστί, hoc eſt, Deut. 6. Audi Iſrael, Dominus DEVS tuus, Dominus vnus eſt, & vnitatem docet, & Trinitatẽ ſignificat. Semel enim DEO propoſito, biſq; domino repetito, Trinitatem ſuboſtendit. Cumq; adderet, vnus eſt, & congruentem Iudæis doctrinam attulit, & vnã in tribus eandemq; diuinitatẽ, & ſubſtãtiam eſſe docuit. Vna ſiquidem ſanctæ Trinitatis & ſubſtantia & poteſtas eſt & voluntas. Eamq; ob rẽ inuiſibiliũ poteſtatũ chori, hymnum DEO cõcinentes, ter quidem Sanctus, ſemel autẽ DEVS proferũt, ibi quidẽ numerum proprietatũ ſignificantes, hic autẽ parẽ ditionis cõmunitatem. Angelorũ chori. Atq; hic quidem, per ænigmata ea quę ſunt Trinitatis oſtenſa ſunt, aliis autem locis aliquanto manifeſtius eadem ſancti patres docuerunt. Moſes enim mũdi geniturã cõſcribens, narrãſq; hoīs plaſmationem, Moſes. ait orbis totius opificẽ ſic loquutum fuiſſe ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν. Geneſis. 1. hoc eſt. Faciamus hominem ſecundũ imaginẽ noſtram & ſimilitudinem. Tum paulò mox ita ſubiunxit. ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. hoc eſt. Fecit Deus hominem, ſecundum imaginem Dei fecit ipſum. Ergo & DEVM appellauit opificẽ hominis, nec minus & DEVM cuius ad imaginem fecit hominem quem effinxit, non quod alia huius, alia illius ſit ſpecies. vna ſiquidem natura eſt Trinitatis. Ideoq; ait DEVM dixiſſe. ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν, hoc eſt. Faciamus hominem ſecun- Faciamus

" dum imaginem nostram & secundum similitudi-
" nem. addiditq́; κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. hoc
" est. Secundum imaginem DEI fecit ipsum, vt ostē
" deret differentiam personarū. Cumq́; & ipsi Noë
de comedendis carnibus legem ferret, sanguinisq́;
Gene. 9. esum inhiberet, ita vniuersorum DEVS loquutus
" inducitur. ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα &c. hoc
" est. Omnia tanquam olera fœni comedite, carnē
" vero in sanguine animæ ne comedite. sanguinem
" enim vestrum requiram, ex omnibus bestiis re-
" quiram illum, & de manu hominis fratris eius re-
" quiram illum. Qui effuderit sanguinem hominis
" pro sanguine sanguis ipsius effundetur. Quoniam
In imagi- in imagine DEI feci hominem. Nō inquit, in ima
ne Dei. gine mea ipsius feci, sed in imagine DEI, hoc etiā
loco differentiam personarum ostendens. Cumq́;
in vnum congregati sunt, qui contra factorem su
um rabida insania debacchantes, maximā illā tur
rim extruxerunt, quæ nomen ab linguarum con-
fusione sortita est, ita DEVM loquentem legislator
Gen. 11. Moses inducit. δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν
" τὰς γλώττας. hoc est. Venite et descendentes confun
damus ipsorum linguas. Quo sane loco vbi ait,
Venite cō venite & descendentes confundamus, parem dig
fundamus nitatis gradum ostendit. Neque enim descende,
ait, aut descendat, quod subiectis personis, maio-
rum capessentibus iussa congruit, sed descenden-
tes, inquit, confundamus, quod æqualitatem ma-
nifestè significat. In illo autem Venite, & Fili-
um significat & Spiritum sanctum, qui in mun-
di fabrica socij comparesq́; fuerunt. Quando igi-
Faciamus tur hominem fingens Faciamus inquit, homi-
nem secundum imaginem nostram & secundum
similitudinem, decenter vtique tunc quoque cum
linguam

linguam vocemq́ꝫ vnam in multas partitus est, so cios sibi & Filium assumit & Sanctum spiritum Subsequutis autem annorum temporumq́ꝫ curriculis, Sodoma fulminibus consumpturus, confinesq́ꝫ Sodomis ciuitates, quæ impietatis ac flagitij participes fuerunt dualitatem dominorum nobis ostendit. inquit enim Moses, qui cladem illarum ciuitatũ nobis descripsit. Et pluit Dominus » à Domino super Sodoma & Gomorra ignem et » sulphur de cœlo. Ne quis autem existimet hũc so» lum Prophetam ea quæ sunt Trinitatis loquutũ fuisse, audite charissimi & diuinum Dauid ita clamantem: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius oĩs virtus eorũ. Rursusq́ꝫ. Dixit Do » minus Domino meo, sede à dextris meis. Donec » ponã inimicos tuos scabellũ pedũ tuorũ. Pauloq́ꝫ » mox Domini pater, eundẽ Dñm sic allocutus inducitur. Ex vtero ante luciferũ genui te. Et in alio » itẽ Psalmo. Sedes tua DEVS in sæculũ sæculi, virga directionis virga regni tui. Dilexisti iustitiã, et » odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te DEVS DEVS » tuus oleo lætitiæ pręparticipibus tuis. Eandẽ ve » ro doctrinã nobis tradũt Hesaias Propheta, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Zacharias, Micheas, vniuersusq́ꝫ prophetarũ chorus. Sedeni ab re ac superuacaneũ me puto factum, si horũ dicta et sentẽtias vobis nũc afferã, q nullã adhuc fidei Christianę confessionẽ ad ecclesiã attulistis. Aliã itaq́ꝫ doctrinę rationẽ aggrediar, ostendãq́ꝫ tũ Platonẽ tũ & qui Platonẽ sunt insequuti philosophos ab iis quos superius noĩaui, diuinis patribus, sacræ Theologię quępiã cõpilasse, suisq́ꝫ illa libris inseruisse. Plato enim in iis quæ scripsit ad Coriscum, verba hęc posuit, ἀπομνύντας πῶς ἔστι ἅμα μὴ ἀμέσῳ καὶ τῆς σπουδῆς

Sodoma. Gene. 19. Dauid. Psal. 32. Psal. 109. Psal. 44. Plato ad Coriscum

„ σπουδῆς ἀδελφῆ παιδιᾷ &c. hoc est. Iurantes studio „ non inepto, ac eruditione studij sorore, perq́ deo- „ rum omnium præsentium ac futurorum ducem, „ perq́ eius qui dux est & causa patrē dominumq́ „ iurantes, quem proculdubio scietis, si modo re- „ cte philosophemini. Hæc sunt charissimi Plato- nis verba, quorū alia quidē sunt laude dignissima, vt quę ab apostolica propheticaq́ doctrina mi- nus discedāt. alia vero, sunt Gręcanicæ fabulatiōis fœtus ac germina. Quod enim alium esse ait ducē mundi totius & causam, alium vero eius patrem qui causa sit, ingenue veritatem ostendit, de cuius haustu suos ipse sermones excoluit. Quod autem eundē appellat ducē pręsentiū deorum & futuro- rū, alterū è duobus nobis subinnuit, aut videlicet in ignorantiæ labem Philosophum incidisse, aut veritati mendacium scienter admiscuisse, falsæ ig- norantiæ simulatione. Præterea vero & ostendit eos qui vulgo dij nuncupentur, natura deos non esse. Quis enim (modo non penitus desipiscat) de- um vocet, qui semper deus non fuerit? At Plato, deos in tempore genitos ait fuisse atq́ gignēdos.

Platonis error.

inqt enim. τῶν τε ὄντων θεῶν καὶ τῶν μελλόντων. hoc est. „ Præsentiumq́ deorum & qui futuri sunt. Quo au tem pacto esse poterit deus, qui nōdum sit? Quo inquam pacto augustissimo nomine vocitetur, qui esse ipsum nondum sit consequutus? At sacræ literæ nihil eorum quæ vt noua gignuntur atque proueniunt, natura deū appellant. Simplici enim deum nomine illos dignatæ sunt, quibus iudican- di potestas est credita, quiq́ quo ad eorum fieri potuit impollutam DEI imaginem conseruarūt. Natura autem deum solitæ sunt eum solum vo- care, qui semper sit DEVS, quiq́ eodem modo &

Natura deus.

Simpliciter dij

secun

ſecundum eadem ſemper ſe habet. Cæterum hæc
in alium locũ commodius dicenda ſeruabimus.
Nunc autem ſatis fuerit oſtendiſſe, mundi totius
cauſam ac ducem patremq́ꝫ eius, haudquaquàm
Platoni prorſus ignotum fuiſſe. Licet vero eun-
dem Platonem ſic in Epinomidis libro loquen- Plato in epinomidis libro.
tem audire. καὶ τιμὰς ἀποδίδωμεν, μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτὸν,
τῷ δὲ μῆνα, τῷ δὲ μηνός τινα μοῖραν τάττωμεν, &c.
hoc eſt. Et honores reddamus, neque tamen huic »
quidem annum, huic vero menſem, huic autem »
partem menſis aliquam tribuamus, vllúmve ali- »
quod tempus quo ſuum permeat polum, mundũ »
perficiens quem digeſſit verbum omnium maxi- »
me diuinum. Quod beatus quidem primum eſt »
admiratus, tum vero etiam diſcendi deſyderium »
habuit quæcunque vim ac naturam vt ſciri poſ- »
ſent, habebant. Hoc itaque etiam loco verbum »
ait omnia exornaſſe, non verbi patrem. Ad Dio- Plato ad Dionyſiũ.
nyſium quoqꝫ idem ſcribens, ſic inquit, φραστέον δή
σοι δι' αἰνιγμάτων &c. hoc eſt. Loquendum itaqꝫ ti- »
bi eſt per ænigmata, vt ſi quid forte literis hiſce »
noſtris vel in mari vel in inſidioſis terræ locis in- »
fortunij acciderit, qui eas leget minus intelligat. »
ita enim ſe res habet. Circa oĩm regem oĩa ſunt, »
& illius cauſa ſunt oĩa, ipſeq́ꝫ eſt cauſa bonorũ om »
niũ. circa vero ſecundũ ſecũda ſunt, & tertia cir- »
ca tertiũ. Videtíſne ꝙ meticuloſe ac pauẽter priſci »
illi Philoſophi veritatis dogmata proferrẽt? vul-
gi enim reſpectantes errorẽ, non manifeſta quidẽ
aſſertione, ſed obſcurioribus verbis veritatẽ pro-
debãt. Hũc vero timorẽ Plato & in Timæo oſtẽ Plato in Timæo.
dit. ſic enim inquit. νῦν δὴ οὖν τὸ παρ' ἡμῶν ὧδε ἐχέτω.
&c. hoc eſt. Nunc itaqꝫ animi noſtri ſententia hæc »
ferme ſit, rerũ quidẽ oĩm ſiue cauſam, ſiue cauſas, »

siue quodcunque de his dicendum videatur, hoc sane tempore loquendum non esse, non ob aliã quidem causam, quàm quia difficile admodũ sit hoc ipso sermone quæ mihi videntur exprimere. Pythagoreus quoque Numenius in iis quæ de bono conscripsit, manifestius hæc edocuit. ait. enim οὔτε δημιουργεῖν ἐστι χρεὼν τὸν πρῶτον. καὶ τοῦ δημιουργοῦντος θεοῦ χρὴ εἶναι νομίζειν πατέρα, τὸν πρῶτον θεόν. hoc est. Neque oportet eũ esse opificem, q primus est. putare autẽ oportet opificis dei patrem esse, DEVM primum.

Pythagoricus Numenius.

Ipse etiam Plotinus, qui Platonis æmulatur Philosophiã, de tribus principalibus personis librũ conscripsit, in quo & hęc ait. τί ἂν χρὴ καὶ περὶ τοῦ τελειοτάτου λέγειν; &c. hoc est. Quid igitur de perfectissimo est dicendum? Nihil ne ab eo esse, an maxima esse post ipsum? Maxima vero post ipsum, mens, & secundarium quiddam. mens enim illum intuetur ac videt. Rursusque. ποθεῖ δὲ πᾶν τὸ γεννῆσαν καὶ τοῦτο ἀγαπᾷ. &c. hoc est. Omne autẽ quod gignit, cupit atque amat id quod est genitũ, pręsertim si soli fuerint qui gignit & is qui gignitur. Cũ verò etiam sit optimũ quod est genitũ, necessario assitum illi cohæret, ita vt hac sola re disiungantur, quòd alter hic, alter ille est. imaginẽ vero eius, dicimus mentem, manifestius enim dicẽdum est.

Plotinus.

Plurima quoque & huic & Plutarcho, & Numenio et aliis dicta sunt quotcunque eiusdẽ sectæ Philosophi sodalitatisque fuerunt. hi namque cũ fuerint post aduentũ Redemptoris nostri, multa Christianæ Theologiæ mysteria suis libris inseruerũt.

Plutarch⁹

Plotinus itaque ac Numenius explicantes Platonis mentem, tria inquiunt à Platone posita fuisse, quę sint supertemporalia & æterna, ipsum videlicet bonum, mentemque, & huius vniuersi animam. Vocat enim bonum

Plotinus. Numeni⁹ Anima mundi.

tum, quem nos dicimus Patrem. mentem vero seu intellectum, quem nos Filium Verbumque appellamus. potentiam vero quæ animet omnia & viuificet, animam vocat, eam ipsam videlicet quã Spiritum sanctum literæ sacræ appellant. Atque hæc ipsa vt sæpe iam dixi, ex Hebræorum sapientia & Theologia subducta sunt. ille enim Dauid qui diuinum melos concinuit, cuique diuina insonat gratia, ita cecinit. τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν &c. hoc est, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quid sint autem sacra Euangelia, & Plutarchus & Plotinus audierũt. Id quod Amelius ille qui Porphyrij scholis præfuit, manifeste ostendit. Admiratur enim vehementer procœmium illud, à quo Ioannes Euangelista Theologiæ mysteria orsus est: sic enim inquit. καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος καθ' ὃν αἰεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγίνετο &c. hoc est. Et hoc ergo erat verbum secundum quod semper fuerunt quæ facta ,, sunt, sicut Heracletus ipse censeret, ita & per Iouẽ ,, barbarus homo censet in principij loco ac digni- ,, tate verbum apud DEVM constitutum, Deumque ,, esse per quem absolute omnia facta sunt. Quod ,, itaque factum est, in eo, inquit, & viuens, & vi- ,, tam & ens fuisse. in corpus autem illapsum car- ,, némque indutum, apparuisse hominem, in quo ,, tamen & naturæ suæ magnificentiam tunc osten- ,, derit. Cumque morte obita solueretur, rursus ad ,, diuinitatem rediisse affirmat, DEVMque esse qualis ,, videlicet prius fuerit quàm in carneũ corpus ho- ,, minemque descẽderet. Vsque adeo igitur barbari hominis Theologiam suspexit, homo Platonis aliorumque Philosophorum eloquentiæ innutritus, vt verbũ cõfessus fuerit esse in principio, ac DEVM

Bonum, Pater. Mens, Filius. Anima viuificãs, Spiritus sanctus. Psal. 32. Amelius. Verbum: Heraclet⁹. Barbarũ appellat Ioannem Euãgelst.

esse,omnia deniq; effecisse, oībusq; vitæ causam dispensatoremq; esse. Publicæ vero salutis causa, maiestatem quidem diuinitatis carne occuluisse. At ne sic quidem, non in parua & crassa illa corporis nebula detexisse ingenuā nobilitatē. Nam cum & Euangelista dixisset: Et verbum caro factum est, diuinæq; naturæ vim immutabilem ostendisset, tum inquit, et habitauit in nobis, ac deniq; nos edocuit ita humanā carnem induisse, vt tamen inuiolabilē incorruptumq; emiserit diuinitatis splendorem. Vidimus enim, inquit, gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis. Ille siquidē carneus amictus, diuinitatis eius radios nequaquàm languidiores effecit, sed vel hoc ipso circūdatus manifestabat quis esset, & à quo tanquàm radius emicaret. Quod si aduersarij veritatis vsq; adeò veritatē admirantur, vt exiguis inde compilatis particulis libros suos cultiores efficiant, neq; parua illa ramenta quanq; multę falsitati admixta sint, splendorē suū decusq; hebescunt, sed vniones in fimo ac stercore valde effulgent, ac sicut in Euangelio edocemur, Lux in tenebris lucet, neque à tenebris occultatur, facile hinc licet cognoscere, quantopere adamandæ quàmque admirandæ sint omnibus sacræ literæ, cum omnis sint erroris ac falsitatis expertes. multum siquidem interest, vtrum vnio statuatur in cœno, an positus in corona resplēdeat. Ipsę profecto digitorū particulæ, si abiungantur à seipsis ac dispescantur, non eandem pulchritudinem commoditatémque præ se ferunt, quàm sibi consitas & compactas habere cernimus. Syncerà igitur ac impermista, veritatis pulchritudo spēctāda est. etenim si aduersis admista coloribus, emicat tamē atq;

Cap. 1.

Hebescūt, p synecdochē dictū.

σκυταλίδες.

atq; effulget, multo scilicet manifestius effulgebit si ab noxiis abducatur. Hoc autem multo clarius ille cognoscet, qui Græcorũ atq; infidelium fabulas Apostolicæ ac Propheticæ doctrinæ conferẽs, proposita cõparatione quid inter se differant spe-culetur. Sanchoniathon itaq; Berytius, Phœnicũ Theologiam conscripsit. Philon vero nõ Hebræus homo, sed Byblius, eam in Græcũ idioma trãstulit. Sanchoniathona autem Porphyrius valde admiratur ac laudat. Manethus præterea, & Isidis & Osiridis & Apidis & Sarapidis aliorumq; deûm Ægyptiorum fabulosa gesta conscripsit. Mundi genituram Siculus Diodorus. Quid enim narrem Ascræi poëtæ Theogoniam, cùm ne adulescentulis quidem ea ignota sit. Orpheus homo Thracius ab Odrysa, Græcis tradidit Ægyptiorum mysteria. Cadmus autem, Phœnicum. Cornutus philosophus, infidelium Græcorum Theologiam cõposuit. Plutarchus vero atq; Aëtius, multorum opiniones philosophorũ collegerunt. quẽ sibi laborem Porphyrius quoq; desumpsit, ita sanè diligẽter vt singulis opinionibus singulorum quoq; Philosophorum vitam moresq; adiungeret. His oĩbus, quæso, amici homines, nostratium scriptorũ monumẽta cõferte, atq; ita perdiscite nõ solum quod Homerus ait, quanto cœlum à terra interuallo disiungitur ea inter se distare, sed quanto locus ille qui dicitur tartarus, à cœlo semotus est. Ego sanè fabularũ vobis nunc apponere aceruum nolo, ne quis me verbosum hominem nugacemq; appellet. Nõnullas tamen, easq; perpaucas in ea disputatione commemorabo, quę post hanc protinus à me, Deo permittente, scribetur, vt eorum quos fabulæ deos vocant, non modo incredibilem

Sãchoniathon.
Philo Byblius.
Manethus
Diodorus
Hesiodus.
Orpheus.
Cadmus.
Cornutus
Plutarchus.
Aëtius.
Porphyrius.

bilem falsitatem, sed stultitiam quoq; ac obscœni tatem, ostendã. si cui vero cupido insit res huiusmodi ex proposita cõparatione discernere, copiosam eam inueniet in Eusebij Palestini libris, quos ille Præparationis Euangelicæ titulo insigniuit. Ego nunc tamen paucis hoc dixerim, Ægyptios quidem homines ac Phœnicas, ipsosq; præterea

Quos veteres i deorũ numerũ retulerint.

Græcos philosophos ac poëtas, aut quę videmus elementa deos esse opinatos, aut humano generi beneficos viros, quiq; cæteris mortalibus rerũ copia, viribus, virtutibusq; præstarent, deorum nomine honestasse, tẽplaq; etiam mortuis extruxisse. Nos autẽ nihil eorum quæ oculis cerni possunt, Deum esse asserimus. Illis item hominibus q̃ virtute aliqua clariores fuerint, debitos optimis viris honores præmiaq; deferimus. Solũ vero adoramus vniuersorũ Deum ac patrẽ, nec minus & illius verbũ, ac sanctissimũ spiritum. eundẽ vero, & filium vnigenitũ & verbum & lucem & veritatem, vitamq; vocamus. sanctũ insuper spiritũ, Dominũ dicimus & viuificantem. Tria hęc, vnũ esse substãtia & diuinitate credẽtes, plurimorum quoq; aliorum vsu nominũ diuinã laudamus naturam, eamq; nõ ab iis solum rebus quę illi insunt sed ab iis etiam quibus carere illam par est, nominamus. Nam eo quod à superiore nullo principio deducatur, *imprincipiam dicimus, item incorruptibilem, immortalem, infinitam, impassibilem, inuisibilem, *inspeciem, infigurabilẽ, incircũscriptã, incomprehẽsibilem atq; inaccessam vocamus, nomẽclaturas huiusmodi ab rebus imponẽtes quibus diuina caret natura. Quia enim videri non potest, inuisibilis appellatur ac inspectabilis, vt qui etiam animi phantasiam transcendat. Inaccessus

Trinitas.

Noĩa, q̃ filio conueniunt.

Noĩa, quę sancto spiritui.

* ἄναρχον

* ἀνείδεον

cessus vero aliter Deus atq; infinitus, qui neq; finem habet neq; principium. Idem, quod sit omni corruptione atq; interitu longe potior, incorruptibilis vocatur & immortalis. Alia autē hoc genus nomina, ea nobis significant, quibus diuina caret natura. Sedenim cum bonū, iustum, lucem, vitam, opificē, vniuersorum præfectum gubernatoremq; vocamus, & quę sunt generis eiusdē nomina, Deo tribuimus, ea significamus quę habere deum par est, quibusq; mundi machinā creaturasq; gubernat, multaq; humano generi bona distribuit. Pari modo & filius nūcupatur, vt qui ex Deo patre sit genitus. Vocatur & verbū, vt qui sine tempore ac passione prouenerit, nihilq; gignētis violauerit, diuiserit, aut abruperit. Amplius vero & splendor gloriæ nuncupatur, vt q genitori sit coæternus. Nulla vos autem, quęso, hinc perturbatio subeat, quod dici auditis Verbū & ex patre gigni & cū patre esse. quę sunt enim apud Platonem insulsissima, æquis animis auribusq; accipitis. Ille enim & Deum materiæ authorē, & tamen Deo coæternā materiam esse affirmat. Idemq; Ideas, ex Deo & cum Deo cōstituit. Vos autem, Verbum Dei sanctumq; spiritum neq; ex Deo prodire, neque esse cū Deo creditis. Si enim materiam quæ alterius est naturæ quā Deus, generisq; alterius ac, vti ita dixerim, alienigena & extraria, & ex Deo & cum Deo esse vult Plato, multo magis rationi consentaneus, multoq; verior sermo noster putandus est. Neq; eni filium alteri⁹ naturæ, neq; sanctū spiritū, esse dicimus, sed vnam Trinitatis substantiam prædicamus. Si quis autē vestrū scire desiderat, quonā substātiæ modo sit filius ac sanctus spiritus, æquum sanè est, vt is prior quærēti mihi respon

Filius. Verbum. Splendor gloriæ. Hebr. 1. Plato. Materia.

ſpondeat, quem eſſendi modū habere poſſit quod
non eſt genitum. Quo pacto inquā eſt, quod nul-
lam habet vnde ſit, cauſſam? Hæc enim quæſtio
prorſus eſt dubia, ſolaq́ꝫ fidei puritate ac ſyncerita-
te capienda. fieri enim ac gigni præcedente cauſſa,
quippiam eorum quæ gigni ac creari poſſunt, hu-
mana ratio facile admittit. eſſe vero aliquid quod
non emanet á cauſſa, nulla ratio aſſentitur, niſi for
tè interuentus fidei ac ſponſio intercedat. Quod ſi
eſſe aliquid credendū eſt, nec vllo modo genitum
nec á cauſſa profectum, nec ab vllo pendens ſupe
riore principio, credendū vtique erit ab hoc ipſo
quod intellectus ſit, genitum eſſe verbū, ſanctum-
que proceſſiſſe ſpiritum. Fuiſſe autem ex antiquis
nōnullos, qui Deum eſſe genitum negēt, audiet q
Timæus. velit ex Timæo Locrenſi. ita enim inquit: μία ἀρ-
„ χὰ πάντων ἐςὶν ἀγένητος, &c. hoc eſt: Vnū omnium
„ eſt principium, quod non eſt genitum. ſi id enim
„ genitū ſit, non vtiqꝫ erit principium. Sed principi
„ um potius illud erit, vnde id ſit exortū quod vo-
„ cabamus principium. Parmenides vero Eleates
mundū quoqꝫ carere ait generatione. inquit enim
Parmeni- Μοῦνον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ᾽ ἀγένητον. hoc eſt:
des. Solum, ſoligenū, intrepidū manet, ingeneratum.
Plutarch⁹ Plutarchus etiam Cheroneus, in eo libro quē ſcri
εἰ in del- pſit περὶ τοῦ εἶ τοῦ ἐν δελφοῖς, hoc eſt: De es in delphis
phis. ſcripto, ſic ait: Τί οὖν ἐστι τὸ ἀίδιον ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον
„ &c. hoc eſt: Quid eſt igitur illud quod eſt æternū,
„ incorruptum, ingeneratū, cui nullum tempus ad-
„ fert mutationem? Si itaqꝫ eſſe aliquid affirmam⁹
ingeneratum, nullaq́ꝫ profectum á cauſſa, idqꝫ Par-
menidæ quidem ſentētia mundum eſſe, Platonis
autem Timæiq́ꝫ Locrenſis ac Plutarchi, noſtraq́ꝫ
adeò ipſorum ſententia dicimus, Deum eſſe opifi
cem

cem rerũ omnium, iam multo credibilius loquetur quisquis asserat ex eo qui sit ingeneratus emanare verbũ, ac sanctum spiritum. Verbum quidẽ, vt genitum ab intellectu, spiritum vero, vt procedentem, ipsi enim verbo spiritus cõprogreditur, non tamen vt verbo congenitum, sed qui simul cum verbo sit, consecla̅q; sit verbi atq; procedat. Neq; vero spiritũ sanctum, spiramẽ esse aliquod oris dicimus. Deus enim, nec compositionem patitur, nec figuram. Neq; verbũ intelligimus, quale nostrũ est quod loquentibus nobis per aërem diffunditur, sed verbum quod inest substãtialiter, ac spiritum qui ad hypostasin pertinet. Quæ duo & in patre considerãtur, & seorsum per seipsa singillatimq; creduntur, quæq; & coniuncta sunt & discreta. Vnita quidem, eo quod eiusdem naturæ sint. proprietate vero differentia, singillatim seorsumq; intellecta. Hæc autẽ ipsa nequaquam exacte quisquã percipiet, nisi in sacrarum literarũ studiis versatus fuerit, ac nisi scientiæ huius lumen diuina collatum gratia acceperit. Legẽda itaq; sunt nõ ea solum quæ nos sancti Apostoli docuerunt, sed ipsorũ quoq; Prophetarum oracula. ita enim qui & veteris & nouæ Theologiæ cõcordiam viderit, admirabitur veritatẽ, fugietq; Diagoræ quidem Milesij Cyrenęiq; Theodori, ac Euemeri Tegeatæ prophanam indeitatem. hos enim Plutarchus ait opinatos nullum omnino Deum esse. Stoicorũ vero de Deo fugiet indignam Deo opinionem. hi nanq; affirmarunt, Deum corpore esse præditum. Stomachabitur etiam Protagoræ dubios illos de Deo infidelesq; sermones, illius enim & huiusmodi verba circunferũtur: περὶ μὲν οὖν τῶν θεῶν οὐκ οἶδα οὔτε εἰ εἰσίν. &c, hoc est: De diis quidẽ nescio

πνεῦμα πνέω.

Philosophi ἄθεοι.

Stoici, Deum corporeũ faciũt.

Protagoras.

„ nescio sanè vtrū sint, aut quo pacto nō sint, neque
„ quali idea sint, prorsus scio. Effugiet insuper & ali
Plato, orum fabulatorū errorem, ipsius inquā Platonis, Platoniq; similium. Quæ enim illi è diuinis surri puerūt scripturis, deprehendet atq; admirabitur. quę vero falsa & mendacia bonis rebus admiscue runt, abradet ille, ac veluti fimū stercusq; reiiciet ab animę suæ sedibus. Furtorū deniq; latibulis de prehensis, Pythogorici Numenij verbis fidem ha
Numeni⁹ bebit. sic enim ille inquit: τί γάρ ἐστι πλάτων, ἢ μωϋσῆς
„ ἀττικίζων; hoc est: Quid enim est aliud Plato, q̄ At
„ ticus quidā Moses? His autē verbis apertissime ostendit Numenius, quæcunq; pie dixerit Plato, è Theologia Moseos surrepta esse. Vt iam tēpus sit amici homines, veritatis radices altius perscru tari. Sicut enim qui auro cōmixtam terrā, argēta ceámue effodiūnt, simul atq; in minuta quædam ramēta inciderint, eiúsmodi vestigia cōsectantes, vberiores rimātur venas, neq; prius ab effodien do desistunt, q̄ multam auri vim copiamq; inuene rint, ex qua ramēta illa sparsim diffusa fuerant, ita & vos decet Anaxagoræ, Pythagorę, Platonis in super ac Numenij, Plutarchiq; ac Plotini, cætero rumq; philosophorū auditis sermonibus, fontem perquirere ex quo illi paucis admodum saeris vn dis acceptis, libros suos cultiores reddiderūt. De nique illorū posthabita paupertate, sapiētiæ abyssum haurire vos decet, vt inde quid sit opifex, qdue opus, exactissime doceamini, quæ demū sit di gnitas creaturarū quæ oculis videri non possunt, quæq; sit earum commoditas quæ videntur. hoc enim perdocti, Deum in magnam deorū turbam minime diuidetis, sed Deum adorabitis qui sem per est vereq; existit, quiq; ex sola sibi insita bonita

te cun

te cunctis rebus quę sunt, ipsum dedit esse quo sunt. Ex quo fiet, vt qui nūc Dei hostes inimiciq́; estis, in domesticos Dei atque amicissimos transeatis, multaq́; vtpote familiares freti fiducia, qui nūc ducibus aliis indigetis, ipsi q̄plurimos aberrantes in veritatis semitam perducatis.

Finis secunndi Sermonis.

THEODORITI

CYRENSIS EPISCOPI SERmo Tertius, de Angelis, deq́; diis ac dæmonibus malis.

ITa vsu venit vt ea mirari corpora atq; efferre laudibus soleamus, quæ sint membris integra, nō cassa, non mutila, quæq́; naturę beneficio consonā pulchritudinem semel sortita, eam perpetuo saluam absolutamq́; tueantur. Quibus autem corporibus vel deest aliquid vel superfluit, ea vulgo monstrosa dicere cōsuerimus. Pari quoq; modo & defectū principatus & multitudinē, vt rem maxime noxiam, accusamus. Monarchiam vero, hoc est vnius principis potestatē, veluti rē optimā, laudamus. Eo fit, vt Homericā illam sententiam magnis laudibus efferamus, quæ huiusmodi legem nobis instituit:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς. hoc est:
Haud bona res multi domini, rex vnicus esto,
Et dominus.

Homerus in Iliade libro. 2.

Hęc autem vobis non incassum tanquam inanes nugas effutio, sed qui ab humanis rebus diuina vobis demonstrare contendam, dignumq́ꝫ censeam diuinis in rebus huiusmodi cōparationis terminum à vobis seruari. Ita vt sani quidē vobis atque integri appellentur, qui veram sectantur Theologiam, quam videlicet & ab initio natura hominibus tradidit, & diuina subinde eloquia cō firmarunt. Manci vero ac debiles habeantur, non ĳ solum qui nullos esse opinantur deos, sed ĳ quoque qui in multa numina Deum vnū partiti sunt, quiq́ꝫ rerum omnium conditori parem creaturam statuerunt. Haud itaque soli Athei, hoc est Deum negantes, habendi sunt Diagoras Milesius, Cyrenæus Theodorus, Euemerusq́ꝫ Tegeates, & quicunqꝫ hos consectati sunt, Plutarcho teste Deum esse penitus abnegantes, sed Homerus præterea & Hesiodus, Philosophorumq́ꝫ collegia. nam & hi multos deorum ordines fabulantur. Quosdam autem illorum, ceu pessima quædam mancipia, humanarum perturbationum seruos esse testati sunt. Neque vero etiam defuerunt, qui turpissima flagitia, quæq́ꝫ vel ipsi accusant, & à quibus suos abstinere adulescentes magnopere adhortātur, deos nuncuparent, ac tanquam diis cultum venerationémque exhiberent. Atque vt testis est Siculus Diodorus, omnium mortalium primi Ægyptĳ Solem Lunamq́ꝫ deorum nomine appellātes, Solem quidem Osirin, Lunam vero Isin esse dixerunt. Phœnices item cum hæc ab Ægyptiis accepissent, illorum exemplo deos sibi plurimos effecerunt. Plato etiam in Cratylo, affirmat Gręcos primo hoc errore, de iis videlicet qui falso dĳ nominentur, imbutos fuisse, ita vero inquit:

Athei, Diagoras, Theodor⁹, Euemer⁹, Homerus, Hesiodus.

φαίνονται

φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων &c. hoc est. Videntur mihi Græcorum primi, hos solos esse deos censuisse, quos hodie barbarorum permulti, Solem ipsum videlicet, Lunam, Terram, Stellas, & Cœlum, quæ cum viderent cursu quodam quasi euntia ab hac ipsa currẽdi natura θεοὺς quasi θέοντας, hoc est, currentes, nominarunt.

Plato in Cratylo.
" Græci.
θεὸς, quasi θέων

Ipse quidem sapientissimus omnium rerum opifex, cum sit vndecunque ditissimus, nec vllis quæ videntur, quæq; videri non possunt rebus indigeat, Cœlum tamen ac Terram, Solem, Lunam, cæteraq; omnia quæ sentiuntur, quæq; conspicua sunt, ad vsus hominum commoditatẽq; creauit, immo autem liberalitate ac magnificentia, amplius homini quàm pro necessariis rebus contulit. Perq; huiusmodi creaturas, præbet humano generi facultatem bonis omnibus iucũdissime perfruendi. Sol enim ab ortu sese attollens, diemq; efficiens, excitare homines videtur ad diuersa munia obeunda. Luna verò vbi iam luminare maius abscessit, nocturnas ipsa tenebras moderatur. Atque ita fit, vt neque eos qui requiescere à laboribus volunt, contristet nimię lucis copia, neque illis rursus qui aut facere iter cupiunt, aut aliud quicquam agere, non oportunam facem luna sufficiat. Vbi verò luna iam deficit, idem præstare officium stellæ cernuntur. Ipse igitur mundi opifex, vt dudum dixi, hominibus prouidentia tanta consuluit.

Solis officium.
Lunæ officium.
Stellarum officium.

Homines autem qui muneribus iis quæ maxima consequuti erant, quasi ducibus quibusdam suis ad DEI contẽplationem vti debebant, rerumq; illarum authorem laudando efferre, ipsum quidem inhonoratum illaudatumq; reliquerunt, coluerunt autem naturã, vel vt Apostoli Pauli verbis vtar, seruierunt creaturæ magis quàm creatori, munerumq; illorum

Ad Rom. cap. 1.

tum magnitudo tum pulchritudo, occaſionem illis ad ingrati animi vitium præbuit. datorem nanque illorum munerum ignorarunt. ipſis autem muneribus honores DEO debitos, perſoluerunt. Atqui hunc hominum errorem ſapientiſſimus DEVS multo ante perſentiens, nonnullos defectus elementis adiunxit, vt illorum quidem ſpecies ac magnitudo intuentes homines, ad opificem demirandum attolleret, ipſæq; viciſſim labes ac * patientiæ homines cohiberent, quo minus ea tanquàm deos adoranda cenſerent. In promptu enim videre eſt lucidiſſimum Solis ac Lunæ corpus exiguæ prætentu nubis obduci, caligineq; ac nebula obtundi illorum radios & hebeſcere. Nonnunquàm verò accidit, vt in meridiani temporis articulo, nec obiectis nubibus, nec vlla offuſa caligine, Sol luce ſua caſſus appareat, idemq; infortunium tēpore nocturno Lunā afficiat. Quæ ſanè ipſa nō abſq; ſapientiſſimi dei cōſilio euenire putanda ſunt. etenim cum moderatus ille tepor qui à ſole diffunditur, aptus ſit alendis corporibus, plantariisq; ac ſeminibus valde commodus, dum illis quidem auctum nutritumq; ſumminiſtrat, fructus verò ipſos ad maturitatem oportunam perducit, DEVS tamen vt ab eodem ſole vehementiores radij nonnunquàm intenderentur inſtituit, qui & hominum ipſorum & cæterarum animantiū corporibus permoleſti eſſent, fœtusq; corrumperent à ſeminibus arboribuſq; profectos, nullamq; aliam ob rem ita inſtituit, niſi ne ſolem vitæ cauſam eſſe authoremq; opinemur, ſed miniſtrum eſſe atque organum diuinæ voluntatis credamus. Aërem porrò ipſum, tuendæ nobis vitæ quaſi ſocium quendam adiutoremq; inſtituit. huius enim reciproca ſpiratione non ſolum homines, ſed brutæ quoq;

Cur defectus elemētis Deus adiunxerit.

* πάθη.

Eclipſis.

Elemētorū labes et commoda

quoque animantes victitare cernuntur, eiusq; illapsu refrigerare insitum calorem, leniorem q; efficere. nihilo tamen secius & pestilentes morbi ab aëre in uehuntur, contractaq; pestis intemperie, corpora dis tabescunt, ne & hunc DEVM esse opinemur, sed cum illum videamus crebris affici qualitatibus im mutariq; posse, ab eius adoratione abhorreamus.

Pari quoque modo & terram datricem vitæ diuitiarumq; omnium, parentem insuper ac nutricem, communéque animantibus solum DEVS decreuit, sed tamen ne harum rerum spectaculo ita decipiamur, vt eam veluti bonorum primam datricem in deorum numerum reponamus, multas huic quoque variasq; rerum infirmitates adiunxit. Ex nimio siquidem calore ac frigore, iniuriam patitur, ac longe plus quàm sit opus imbre diluta, fatiscit atque dissoluitur, ita vt seminibus ac plantariis vitium afferat. Rursumq; si nubes tempestiuam pluuiam non effundant, rarescit ea prorsus, & ad sterilitatem perducitur. Sæpe etiam accidit, vt pluuia tempore non suo illapsa, corruptionem vitiumq; adducat, vnde perniciosas hominibus animantes progigni necesse est. Hanc itaque terræ infirmitatem conspicantes, qui sunt sanæ mentis, tanquàm DEVM colere illam recusant, perque illam potius, perque enascentia germina ad contemplandum terræ germinúmque factorem, tanquàm per quædam media perducuntur. Sapienter igitur quidam nostrorum atque argute inquit, è creaturarum magnitudine ac specie, proportione quadam, generationis authorem spectari. Neque enim qualia sunt opera, talis continuo ipse est opifex, nec quanta hæc sunt, tantus & ille est. Videri enim hæc possunt, cõtrectari manibus ac sentiri, nonnullosq; defectus

Terræ munera & labes.

Ex visibilibus cognoscitur deus inuisibilis.

atque infirmitates adiunctas habent. Ille autem nec tangi, nec videri potest, nec quicquam pati, neque corrumpi, neque (quod ab eo facta opera patiuntur) vllam subit circunscriptionem. Valde igitur apposite, proportione quadam in superioribus verbis illis additum est. Etenim cum cœli conuexa, terræ latitudinem, marium tractus, splendorem solis, lunæque nitorem, cæteraque huiusmodi contuemur quę oculis cerni possunt, nequaquàm iis rebus factorem vtique parem facimus, sed infinita quadam mole ac pulchritudine potiorem illum suis operibus esse asserimus. vt merito sapiens ille vir dixerit, ex magnitudine ac specie creatarum rerum, generationis authorem spectari. Quam sane sententiam, Paulus Apostolus ita confirmat. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται &c. hoc est. Inuisibilia enim ipsius, à constitutiōe mūdi per ea quę facta sunt intellecta cōspiciuntur, sempiterna quoque ipsius potentia & diuinitas. Per ea enim quæ videntur, factorem inuisibilem cogitamus. Ita & cum arcam scamnumque videmus, nequaquàm ea fabrum lignarium, sed fabrilia opera esse dicimus. Nauigium quoque affabre compactum cernentes, non illud solum miramur atque suspicimus, sed illius opificem quamuis absentem quàm maxime laudamus. Tum si monile aliúdve collare ornamentum videmus egregie factum, aurifici laudem suam deferimus. Ita & in mundi fabricam oculos intendentes, illius quidem magnitudinem pulchritudinemque miramur, quæque vbertim ex ea sese fundit rerum vtilitatem. Intellectus autem noster, omissis huiusmodi qualitatibus, ad opificem illum procurrit qui hæc omnia sapienter extruxit. Optime igitur inquit

Rem. 1.

quit Apostolus. Inuisibilia enim ipsius à creatura
mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciun- "
tur. sempiterna quoque illius potentia & diuinitas. "
Tum omni prorsus venia indignos esse affirmat, "
qui mundi quidem creaturam spectarũt, neque ta-
men illius creatorem sunt admirati, sed ipsi creatu-
ræ honorem DEO debitum, tribuerunt. Hinc
merito Apostolus idem ita prosequitur. εἰς τὸ εἶναι Rom. 1.
αὐτοὺς ἀναπολογήτους &c. Vt sint, inquit, inexcusabi- "
les, quia cum cognouissent DEVM, non tanquàm "
DEVM glorificauerunt, neque illi gratias egerunt, "
sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratũ "
est insipiens cor eorum. Effusus verò in illorum ac- "
cusationem, etiam opinionem eorum in medium
attulit. φάσκοντες γὰρ, φησὶν, εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν.
hoc est. Dicentes enim se sapientes esse, stulti effe- "
cti sunt. Explicat autem quo genere amentiæ in- "
sanierint. inquit enim. ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρ- "
του θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου. "
hoc est. Immutarunt gloriam incorruptibilis dei, "
in similitudine imaginis corruptibilis hominis. "
Quique DEVM incorruptibilem nominabant, ima "
ginem sibi corruptibilium corporum extruxerunt.
Neque verò cum immortalis animæ ideam sci- Animæ
rent, diuinos honores animæ tribuerunt, suámve idæa .i.
ad impietatem satis hæc illis fuit insania, quòd hu- species.
mana corpora, non animas, adorabant, sed vt
idem, inquit Apostolus, & volucrum & quadru-
pedum & serpentum simulachra sibi componen-
tes, hæc etiam deos esse dixerunt. quæque, vtpo-
te venenata & perniciosa, interitum viuis adferre
te solent, horum tamen imagines, seruatores de-
os nuncuparunt. Verum enim vero ad ea regredia-

mur, quæ nobis ad hæc dicenda originem præbue-
Gentiū dij runt, Ægyptios videlicet, Phœnicas, Græcosq;, So-
lem, Lunam, Tellurem, Stellas præterea ipsáq; ele-
menta inter primos suos deos reposuisse. hoc enim
& Plato, & Siculus Diodorus & Cheroneus Plu-
Causæ dei- tarchus tradiderunt. Subsequutis verò temporibus
ficationis. eos quoque qui humanum genus beneficio aliquo
affecissent, aut qui fortiter in bello pugnassent, qui-
ve terræ colendæ rationem aliquam inuenissent, in-
firmisve corporibus salubrem attulissent curatio-
Sanchoniaton. nem, hos delubris extructis in deorum numerum
retulerunt. Hinc & ipse Sanchoniaton, Saturnum
Saturnus. fuisse hominem, Rheam mulierem Saturni coniu-
Rhea. gem tradit, qui parentes Iouem & Iunonem filios
Jupiter. procrearint. Subinde verò cum beneficia quædam
Iuno. priores ipsi hominibus contulissent, vita demum
perfunctos dignos à Phœnicibus esse habitos qui
diuinis honoribus culti, etiam dij vocarētur, quiq;
& aris, & sacrificiis, & annuo epulo colerentur.
Hercules. Græci quoque Herculem sibi Deum fecerunt, vt
Æsculapi⁹. generosum fortemq; hominem. Neq; minus & Æ-
sculapiū, quòd artis Medicæ author saluberrimus
extitisset, cassum vita, deum esse dixerunt. Eadem
causa & Ægyptii adducti sunt, vt Apin diuina ap-
Apis Ægyptius pellatione dignarentur. Et tamen Herculem Græci
Deianira. testātur, structis ab vxore Deianira insidiis, ipsum si
bi lætale incendium intulisse, eoque pacto vita ex-
cessisse. Æsculapium verò aiunt fuisse hominem
Æsculapi⁹. qui Medicæ artis præsidio, multos sanè mortales
quàm plurimis ægritudinibus liberarit, tum ful-
mine ab Ioue incusso extinctum esse. Hæc autem
præter multa alia Siculus Diodorus in quarto bi-
bliothecæ libro conscripsit. At nihilo secius quan-
quàm Græci hæc probe sciant, & Herculem &
Æscula

Æſculapium,deos appellant. C[illegible]m que his Tynda- Dioſcuri.
rei filios Caſtorem & Pollucem,quos vocant Di-
oſcuros.hoc eſt,Iouis filios, haud ita ſanè antiquos,
ſed qui cum Argonautis Colchos adnauigarint.
Hi enim cum Hercule, Orpheoq́ꝫ cum illo,qui ci-
thara vtebatur, piſces'ꝫ fidibus ſuis permulcens ſo-
ni harmonia pellectos ſequi nauem cogebat,Argo
nautarum numerum impleuerunt.fuiſſe autem il-
los generatione vna Troicis temporibus vetuſtio-
res,ſuperiore diſputatione oſtendimus. Bacchum Bacchus.
verò,quòd author ferendæ vitis extiterit, vuaq́ꝫ cõ-
preſſa vini vſum oſtenderit,in cæterorum deûm or
dinem tranſcripſerunt. At ipſam Venerem, nulli- Venus.
us quidem beneficij authorem, ſed intemperantiæ
magiſtram (proſtituti ſiquidem corporis meretri- Cinyras.
cem fuiſſe aiunt, ac Cinyram deperiſſe) deam ta-
men ſtultiſſimi appellarunt. Neque id ſanè admirã-
dum contingit. Nam qui ne venenata quidem re-
ptilia non diuina appellatione dignati ſunt,ægre ip-
ſas mulieres hoc caſſas honore voluiſſent. Quin &
ipſum Ganymeden apud Poëtarum fabulas rapu- Ganymedes.
iſſe dij perhibentur,qui Ioui pocula miniſtraret.
Neque minus & Helenam, poſtquam plurima e- Helena.
adémque vulgatiſſima adulteria ſeiungentes ab la-
tere Menelai,in cœlum,ſicut inquit Euripides,ſuſtu
lerunt. Itaque non ſolum qui boni aliquid huma-
no generi attulerunt, ſed laſciuiſſimos etiam tum
viros tum mulieres, Græci deos fecerunt. Hos au- Romani
tem ritus cum Romani à Græcis perdidiciſſent, ſu- imperatores ſuos deificarunt.
os imperatores vita perfunctos, diuinitate dignos
habuerunt. Neque ſolum eos imperatores qui legi-
time regnantes,iuſtitiã coluerunt.ſed qui per tyran-
nidẽ iniuſtitiã,præterq́ꝫ fas imperium gubernarunt.

Neronem enim, qui ad omnem speciem lasciuiæ iniquitatisque abunde progressus est, Domitianum præterea, & Commodum, sæuissimósque alios & scelestissimos homines, deorum suorum catalogo adiunxerunt, secundámque hanc speciem deificationis homines excogitarunt. Tertiam verò illi commenti sunt, qui fidem Poëtarum fabulis habuerunt, quibus tamen et Plato in Timęo credi adhortatur. inquit enim Plato. περὶ δὲ τῶν
» ἄλλων δαιμόνων, φησὶν, εἰπεῖν καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν, πλέον
» ἢ καθ' ἡμᾶς &c. hoc est. De aliis enim dæmo-
» nibus vel loqui vel scire ipsorum genus, vires no-
» stras excedit. Credenda verò quæ nobis veteres
» tradiderunt, à diis, vt ipsi de se inquiunt, oriundi, ma
» iorúmque ac patrum suorum apprime conscij.
» Non itaque fieri potest, vt fides deorum filiis ac
» nepotibus non habeatur, tametsi nec signis, nec de-
» monstrationibus necessariis vtantur, ad faciendam
» fidem. Oportet autem lege quadam adactos, ea cre-
» dere quæ tanquàm sibi propria & domestica se di-
» cere profitentur. Subinde verò & Hesiodum Plato adducit, Chaos, Oceanum, Tethyn, Cœlum, Terram, Cœlique ac Terræ filios, Saturnum, Rheam, Iapetum, aliósque nonnullos, nec minus & eos qui ex Saturno & Rhea geniti memorantur, Iouē, Iunonem, Neptunum, Ditem. Neque talem ac tantum pudet Philosophum, adhortari nos, vt iis fidem habeamus qui talia fabulantur, quiq; lasciuissimos deos eosdéq; patricidas & filiorum enectores, nobis proponunt. Saturnus enim, Cœli patris pudēda execuit. quotq; ipse filios ex se gigneret, natos protinus deuorabat. Iupiter quoque cum Saturnū regni finibus expulsum Tartaro tradidisset, tyrannum sese, & quidem scelestissimum, præbuit.

Secunda deificatio.

Tertia.

Plato in Timęo

Hesiodus in Theogonia.

Saturni scelera.

Iouis flagitia.

Neq;

Neq; enim tantum sororē, sed matrem quoq; ac filias sibi vxores adiunxit. præterq; has ipsas & innumeras propè fœminas deasq; stupri commerito vitiauit. quæ sanè flagitia cum Plato minime ignoraret, hortatus est tamen vt solius patriæ legis caussa Poëtis fidem habeamus, tametsi neque vllis signis, neq; demonstrationibus, ad probationem vtantur. Ex quo planè constat, Atheniensis populi metu adductum, populari errore implicitum permansisse. Quod ne quis dubitet verū esse, ipsemet Plato sua in Republica ita testatur: πρῶτον μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ μέγισον καὶ περὶ τῶν μεγίσων ψεῦδος ὁ εἰπὼν, ἀληθῶς, &c. hoc est: Primum, inquam ego, qui maximum maximisq; de rebus mendacium est loquutus, procul à veritate mentitus est, Cœlum videlicet ea perpetrasse quæ Poëta canit Hesiodus, eundemq; à Saturno affectum supplicio fuisse. Sed neq; si maxime vera sint, quę Saturnus fecisse dicitur, quęq; à filio Ioue perpessus, temere sunt ea stultis hominibus iuuenibusq; narranda. sed reticēda sunt ea potius, aut si qua instet enunciandi necessitas, danda est opera vt occultis atq; obscurioribus verbis ea proferri audiant. Pauloq; mox ita subsequitur: καὶ γὰρ ἦν δ' ὅς, ὄντι λόγοι χαλεποί, &c. hoc est: Etenim, ait ille, difficiles ô Adimante sunt hi sermones, neq; in ciuitate nostra dicendi. Neq; enim audiente iuuene dicendū puto, quod qui maxime sit iniustus, nihil noui admirandiq; admittat, neq; qui malum atq; iniquum patrē modis omnibus puniat. Quandoquidem ea faciat, quæ primi ac maximi deorum fecisse narrantur. Inquam verò ego, nequaquā ea mihi videri prorsus idonea, quę adulescenti, quæue cuiquam alij referantur, q; videlicet dij deos bello insidiisque lacessunt, (neq; enim vera, neq; vtilia censenda sunt) si putan-

Plato in republica.

,, dum eſt eos qui nobis cuſtodes futuri ſunt ciuitatis, ,, fœdũ hoc facinus admittere, vt facile in mutuas ſi- ,, multates inimicitiasꝗ ferãtur. Maxime verò abeſt, ,, vt fabuloſæ deorũ pugnæ gigantumꝗ, dicendę ſint ,, iuuenibus, aut componendæ, aliæue genus omne in ,, ſidiæ quas dŋ hero's'ꝗ aduerſus conſanguineos ac ,, neceſſarios ſuos ſtruxerunt. Subinde autem cũ Pla- ,, to idem lata lege ſanxiſſet, quænã iuuenibus propo- *Plato.* nendę eſſent diſciplinæ, ita ſubiũxit: ἥρας δὲ δεσμοὺς ,, ὑπὸ υἱέως, καὶ ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρός. &c. hoc eſt: Iu- ,, nonem verò à filio colligatam fuiſſe, Vulcanumꝗ ,, proiectum à patre, vt matri quã Vulcanus verbe- ,, rauerat, auxilium ferret, deorũ prętereа pugnas quę ,, ab Homero finguntur, neq; ſenſu allegorico, neque ,, abſꝗ allegoria, in ciuitatem admitti decet. Puto au- tem ego hæc quæ modo attuli, Platonis verba, vel ab iis etiam qui literarũ prorſus ignari ſunt, manife- ſte cognoſci q̄ ſint penitus illis contraria quę idem Plato in Timæo conſcripſit. Ibi enim pręcepit ſine vlla diſceptatione & controuerſia poëtis credendũ eſſe, quanquã nec ſignis nec demonſtrationibus ne- ceſſariis, ad faciendam fidem vterentur. Hoc autem loco impudenter eos accuſat, vt qui falſa figmenta & probroſa quædam commenti ſint. Hinc & deo- rum nomina allegoriis honeſtat, turpitudinemꝗ il- lorum ita obtegere ac velare conatur. Huiuſmodi autem rationum, liber qui Cratylus inſcribitur, eſt pleniſſimus. In eo ſiquidem Dialogo, Cronon, hoc eſt Saturnum, quaſi ſaturum mentis atq; intellectus *Deoꝶ atq* Coronon vocat. modo & Chronon id eſt tempus, *dearꝶ aliq̄t* ab eo quod eſt ῥέω, rheo, quaſi rhonon id eſt fluen- *etymolo-* tem, appellat. Fluxam quoque naturam Rhean, & *gia.* aërem, ἥραν, hoc eſt heran, appellat. qui enim rectũ huius nom:nis, perpetuo quodã tractu ſępe ingemi-

nec

net vt videlicet dicat ἤρα ἤρα ἤρα, id eſt, era era era, manifeſte aëris nomen ingeminabit, quaſi dicat aër aër aër. Nec minus & humentem naturam Poſidonem, hoc eſt Neptunum, vocat, quaſi δέοντα vel δεσμοῦντα τοὺς πόδας, hoc eſt pedes ambulantium colligantem, ac ne procedant vlterius cohibentem. Terram verò & Plato & Orpheus & alij nonnulli Δήμητραν, id eſt Dimitran appellarunt, ὡς δὴ μητέρα καὶ τροφὸν οὖσαν τῶν ἐν αὐτῇ διαιτωμένων ἁπάντων, hoc eſt, Matrem altricémque omnium quę in ea vitam ducunt. At Ægyptij volunt Iſin & Oſirin, eſſe ſolem & lunam. Δία Δὶ, hoc eſt, Iouem autem ſpiritum eſſe aiunt, qui διὰ πάντων, hoc eſt, per omnia feratur & commeet. Hφαιστον Δὶ, hoc eſt, Vulcanum autem, eſſe ignem contendunt. Oceanum verò, humidam aqueamq́ naturam. Quę rationes rerum, apud Manethum Siculumq́ Diodórum leguntur. Ac terræ quidem principalem vim ἑστίαν, id eſt Veſtam, nuncuparunt. Rheam verò, petroſam montanamq́ portionem. At Dimitran, eam quę campéſtri ſolo ſubſidit. Naturalem porrò vim Dionyſon, id eſt Bacchum, vocarunt. Selenen quoque, hoc eſt lunam, à ſplendore quod Selas appellant. Etiam Artemin nuncuparunt, velut aërótomin, hoc eſt quæ per aërem pergens, aërem ſecet, quaſi aëriſecam. Huic Apin, bouem ita dictum, Ægyptij nutriunt. Soli verò, hircum, quem vocant Menden. Ita nonnulli Philoſophorum pudore fabularum affecti, Poëtarum fabulas in allegoriam verterunt. Rationem verò huiuſmodi fabularum, Romani nunquam accipiendam eſſe cenſuerunt. Cui rei Dionyſius Halicarnaſeus idoneus teſtis eſt. Ita enim de Romanis loquitur, in libris quos de Romanæ vrbis antiquitate conſcripſit:

Fabularũ allegoriã Romani nunq̃ admiſerunt.

„ οὔτε γὰρ οὐρανὸς ἐκτεμνόμενῷ ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παρὰ ῥωμαίοις λέγεται, &c. hoc eſt: Neq; enim perhibetur apud Romanos Cœlius à ſuis liberis euiratus; „ neq; Saturnus progenitos à ſe filios de medio tollere metu venturæ ſeditionis, neq; item Iupiter, Saturni patris imperium demolitus, eum in carcerē Tartareum coniecisse. Alias deniq; à Græcis inuentas „ fabularū rationes, cæteraq; generis eiuſdem myſteria, teſtis eſt Dionyſius ab Romanis repelli. Atque hunc tertium eſſe modum dicimus, quē Græci diis ſibi faciendis cōmenti ſunt. Eſt verò & quarta amplius ſpecies, extremę cuiuſdam inſaniæ, furorisque pleniſſima. Quam enim patientem animæ vim appellant expertemq; rationis, quamq; rationis imperio ſubiici adhortantur, hanc ſtulti gentiles Græci deificant, vimq; concupiſcendi Venerem Cupidinemq; appellant, Martē verò, ipſam iraſcētiæ vim. Tum ebrietatem, Dionyſium vocant, id eſt Liberum Patrem. Rationem verò, Mineruam. Rurſusque Vulcanum, pro artibus volūt accipi, quia ignis adminiculo plerçq; vtātur. Dolum præterea furacémque fraudem, vocant Hermen, ipſum ſcilicet Mercurium. Neq; illos pudet qui laſciuiam deteſtantur flagitioſosq; homines pœna afficiunt, flagitium tamen ipſum pro deo venerari & colere. Cumq; latis legibus ignominia afficiant ſcortātes ſimul & ſcorta, nec minus & iugulandos eſſe eos decernant qui adulteri alienos thoros inſiliūt, homicidasq; pręterea palis infigant tympanisq; diſtentent, cauſas tamē ac ſtirpes tantorum ſcelerū, libidinem videlicet, iracundiam, crapulam, ebrietatem, cœleſtium deorum appellatione dignari, diuinosq; illis honores ritusq; perſoluere. Non inquam eos pudet, qui morborū talium cauſſa, leges omnes inſtituerint, ipſos ſubinde mor

4. deificatiᵒ onis ſpeciᵒ es, qua aiæ vis deificat

Tympanum, organū eſt tortorium.

de morbos latæ legis pręcepto venerari, quũq; alibi suis in sermonibus virtutem admirando collaudēt, hic eam tamē vt superfluentem nimiamq;, exigere. Si enim, vt ipsi aiunt, vis illa animæ qua quicquam concupiscimus Deus est, qui obortæ libidini reluctetur, erit prorsus in Deum impius ac prophanus. Pari modo, si ebrietas, si iracundia in deorum numerum reponuntur, qui hos deos auersetur ab illisq; se contineat, manifestum se deorum statuet inimicum Fugienda itaq; erit virtus, tanquam sit deis contraria. adamandaq; erit incontinentia, vtpote quę Deus nuncupetur. Cæterum, hæc sunt multo poëticis fabulis leuiora magisq; noxia. Græci ergo gentilesq; Philosophi, vt est in veteri prouerbio, dum fumum euitare contendunt, in ipsum vt videtur ignē inciderunt. Habet enim hoc periculum mendacij falsitas, vt qui sospes hunc effugerit callem, incidat in alterum multo difficiliorem. Ea igitur est apud Græcos quarta species deos instituendi. Antisthenes quidem Socratis familiaris Diogenisq; præceptor, qui temperantiam dicitur fecisse quàm maximi, hæc de Venere olim dixit: ἐγὼ δὲ τὴν ἀφροδίτην κατατοξεύσαιμι ἂν εἰ λάβοιμι, ὅτι πολλὰς ἡμῶν καλὰς καὶ ἀγαθὰς γυναῖκας διέφθειρεν, hoc est: Ego si Venerem capere mihi liceat, iaculis nil moratus transfigā. quando hæc, nobis honestas probasq; mulieres vna corrupit. Idem Antisthenes Cupidinem, naturæ vitium appellabat. cui vitio miseri homines succūbentes, pessimā ægritudinem, Deum vocant. Eam ob rem insanire potius, quàm voluptate affici, peroptabat. Græcos autem vel in ipso allegorico sensu discordes inter se fuisse, is planè cognoscet qui in Philosophorum libros inciderit. Plato enim, aërem Iunonem nuncupat. Plutarchus verò, eandē esse vult terram.

Nouē sup fluentē, p supfluant.

Antisthenes.

Ven⁹ mulierū corruptrix.

Cupido, naturę vitium.

Plato Aër, Iuno.

Plutarch⁹, Terra.

Latona. le- terram. Latonam autem, lethen aut noctem vocat,
the, nox. in qua hominum mens lethen quãdam, hoc est ob-
Orpheus. liuionẽ rerum, accipiat. Orpheus autem inquit:
„ Γῆ μήτηρ πάντων, δημήτηρ πλουτοδότειρα. hoc est:
„ Terra parẽs, ipsa alma ceres bona cuncta ministrat.
Græcos autem Philosophos alternis disceptationi-
bus euertisse quæ olim de Deo loquuti fuerint, Pla
to in Epinomide hisce verbis ostendit: θεολογίαν
τοίνυν καὶ ζωογονίαν ἀναγκαῖον ὡς ἔοικε, &c. hoc est: The
„ ologiam itaque atque animalium genituram, cum su
„ periores, quantũ mihi videtur, non bene effigiarint
„ necesse est vt ipsi resumẽtes posteriore sermone me
„ lius effingamus, accedentes ad pias sanctasque ratio-
„ nes. De iis autem hominibus qui in deos relati fue
„ runt, Plutarchus in eo libro cui titulus inscribitur,
De oraculorum defectu, ita scriptum reliquit: τὰ
Plutarchus. δὲ γιγαντικὰ καὶ τιτανικὰ παρ' ἕλλησιν ᾀδόμενα, &c. hoc
„ est: Gigantum verò gesta & Titanum, quę à Græ
„ cis canuntur, aliaque complura nefanda facinora, Ty
Typhonis phonisque aduersus Apollinem pugnæ, nec minus
pugnæ. & Bacchi exilia, Cererisque errores, nihil differre
Bacchi exi videntur ab Osiricis rebus atque Typhonicis, quas
lia. Cereris passim est audire turpiter atque impudenter fabulis
errores. inuulgatas. Rursus verò idem Plutarchus hæc ait:
„ ἐπεὶ καὶ σολύμους πυνθάνομαι τοὺς λυκίων προσοίκους, ἐν
„ τοῖς μάλιστα τιμᾶν τὸν κρόνον, &c. hoc est: Quandoqui-
Solymi. dem & Solymos audio Lyciis propinquos, Satur
Saturnus. num maxime venerari. Pòstquam verò is eorum
*al', Bryũ principes, Arsalum videlicet, * Arium, ac Toso-
ac Treso- bin, de medio sustulit, abiitque fugiens, quocunque
bium. demum aberit (hec enim Lycij satis compertum
„ non habent) aiunt eis nullam amplius Saturni cu-
„ ram fuisse, Arsalum verò sociósque Arsali duros
„ ac difficiles deos appellare cœpisse, quorũ in hono

rem

rorem * imprecationes dirasque suscipi tum publico tum priuato etiam ritu instituerint. Porphyrius quoque in ea epistola quã scribit ad Anebonen Ægyptium, testatur ab Ægyptiis hominẽ in Anabi villa pro deo coli solitum esse, cui super aram rem diuinam facerent, certóque ac opportuno tempore proprium illi epulum conueniensque offerrent.

*Quales fortasse & in honorẽ Eumenidum faciebant.

Neque verò Ægyptiis quartus error suffecit, sed quintum insuper commenti sunt. Pessimos enim dæmonas sibi deos fecerunt, magicásque imposturas ab eisdem perdocti, sacrificiis magistros suos aliisque ritibus coluerunt. Id quod eo in libro Porphyrius planè ostendit, cui titulus est, De electorum Philosophia. Ego autem, vel ipsius Porphyrij verba legenda nobis apponam: Διὰ μέντοι τῶν ἐναντίων πᾶσα χρεία ἐπιτελεῖται, &c. hoc est: Per „ contrarios tamen ac infestos dæmonas, vsus omnis „ in Magia ipsa perficitur. eiusmodi enim maximæ „ dæmonibus præsidem potestatem ij placant & venerantur, qui per veneficia res noxias exercent.

5. deificationis species. Dæmones in deos relati.

Porphyrius.

Mali siquidem illi dæmones, magnam copiam habent omne genus apparitionum atque imaginum, possuntque tum monstris atque præstigiis ludificare mortales, tum philtris & amatoriis potionibus, quas conficere egregie callent. Omnem præterea „ diuitiarum & gloriæ spem, in iis dæmonibus locatam ferunt. præcipue verò, imposturæ fraudisque „ artificium. mentiri enim ac fallere, vt proprium sibi vendicant. diuinitatem verò sibi arroganter vsurpant. Præsidens autem illis potestas, videtur maximus quidam deus esse. Hi denique sunt, qui „ nidore ac libaminibus gaudent, quibus eorũ corporea vis, spiritualisque reficitur ac pinguescit. Præberi autem mihi hoc loco occasionem video,

Potestas dęmonibus præsidens.

Philtra.

vt cum

vt cum Porphyrij verbis conferam deorum sermo-
nes, quos Homerus loquentes inducit. quandoqui-
dem & ij libamina nidoremq́ victimarum, in pro
priam sibi sortem cessisse aiunt. Plane igitur cōstat,
Dęmones malos dæmonas à Porphyrio nuncupari, quos Ho
mali, dei. merus deos appellat. vterq; enim nidore ac libami
nibus gaudere illos affirmat. Quærendum verò,
quęnam illa sit potestas quā Porphyrius inquit ma
lis dæmonibus pręsidere, ac sese ipsam falso deorum
maximam nuncupare. Neq; verò mihi diu quæri-
tandū erit. in eodē enim libro idē sic inquit: τοὺς δὲ
Porphy- πονηροὺς δαίμονας οὐκ εἰκῆ ὑπὸ τὸν σάραπιν ὑποπτεύομεν,
rius. &c. hoc est: Malos autem dæmonas, haud temere
Sarapis, dę suspicamur sub Sarapidis esse potestate. Neque ad
monib⁹ p̄- credendū signis tantummodo quibusdam adduci-
fectus. mur, sed multo magis quod quęcūq; vel demulcen
„ dis illis vel etiam auertendis Magi factitare consue
„ runt, ea omnia Plutoni deferūtur, sicut in primo vo
„ lumine ipsi ostendimus. Idem verò est deus Sara-
Sarapis, pis, qui & Pluto, eamq́ ob caussam maxime dæ-
Pluto. monibus dominatur. Iterum verò & hæc adiun-
„ xit: μήποτε οὗτοι εἰσὶν ὧν ἄρχει ὁ σάραπις; &c. hoc est:
„ An'ne hi sunt quibus Sarapis imperat? Est autem
Cerberus, illorum symbolū siue tessera, triceps canis, hoc est
symbolū malus dæmon, qui in tribus inuenitur elementis,
siue tessera aëre, aqua, & terra. atq; hos quidem dæmonas co-
infernorū. hibet Deus ac sedat, sub manu habens. Dominatur
Hecate. verò illis etiam Hecate, vtpote quę illos continet
in triplici elemento. Hæc autem quę modo attuli,
non Moses Hebraicus legislator, non Petrus aut
Paulus aut Ioannes veritatis præcones, contra ma-
los dæmonas conscripserunt, sed Porphyrius aduer
sarius veritatis. Plutonem igitur atq; Hecaten, ma
lorum dæmonū principes esse dixit, mentitosq́ ait

sese

ſeſe maximum deum eſſe. Videtur autem hoc mi- Sampſon.
raculum illi eſſe quæſtioni perſimile, quod fortis ille Iudicũ. 14
Sampſon propoſuiſſe quõdam perhibetur, Ex ore
comedentis exiuit cibus, & ex forti dulcedo. Hæc
enim quæ ſunt ad refellendum mendacium, à fau-
tore mendacij Porphyrio ſcripta ſunt. & qui verita
tem accuſabat, proditus eſt præter animi ſui ſenten-
tiam veritatis adiutor. Neque tamen hoc valde ad-
mirandum occurrit. DEVS enim qui linguam vatis
Balaam imprecari paratã, coëgit bona verba pro- Balaam.
ferre, idem & Porphyrij linguam rabido quodam Nume. 22.
furore aduerſus veritatem exilientem, inuitam, con
tra mendacium falſitatemq́; immutauit. Neq; verò
hæc ipſa Porphyrius hoc ſolum loco conſcripſit,
ſed in epiſtola ad Ægyptium Anebonem, perſimi-
lia his commemorat, ibi enim ſic inquit. περὶ τῶν δὲ Porphyri-
θεῶν μὲν καλουμένων, πονηρῶν δὲ ὄντων δαιμόνων &c. hoc us ad Ane-
eſt. De iis autem qui Dei quidam nominantur, re bonem.
autem ipſa mali ſunt dæmones, illud me nõ parum
ſanè cõturbat, quonã videlicet pacto hoc fiat, vt qui
tanquam meliores hoĩbus potentioresq́; inuocantur,
imperiis tamen hominum, ceu peiores inferioresq́;
ſint, vrgeantur. Cumq́; ipſi æquum eſſe prædicent,
vt ſeruus qui iniqua geſſerit puniatur, ipſi tamen ad
iniuſta facinora ſeſe iuſſis adigi patiantur. Neq; ad-
uocanti illi parendum putent, qui ſit admiſſo ſtupro
impurus, qui tamen ad obſcœna flagitia quoſcunq;
hoĩes perducere non grauentur. Atque ab animatis
quidẽ corporibus rebuſq; abſtinere, ſacrorum inter-
pretes cenſeant oportere, ne à corporum vaporibus
polluantur, cum tamen ipſi nidore victimarum, ſa-
crificiorumq́; vaporibus tanquam eſcis quibuſdam
quàm maxime oblectẽtur. nefaſq́; ducãt ab eo mor Scorteum
ticinũ contrectari, qui ſit rebus diuinis myſteriiſq́;

G præ

» præfectus, & tamen cæsis animantibus per cruorē
» cædemq́ dæmones deducantur. Illud autē multo q̄
» hæc omnia magis abest à ratione, cū videlicet non
» dæmoni quidē aut animę defuncti hominis, sed ipsi
» ádeo Soli, quē maximū regē imperatorēq́ Magi
» habent, sed Lunę, sed alicui ex cœli sydenbus, ho-
» mo de medio sumptus seruilisq́ nōnunq̄ conditio-
» nis terribiles minas intonat, mentiturq́ se diis ter-
» rorē incutere, vt interrogati vera respondeāt. Etenī
» cum quis eorū denuntiat quod cœlū diffringet, q̄d

Occulta Isidis. occulta Isidis reuelabit, quod ea quæ sunt in adyto
Adyti secreta. secreta aperiet, quod Charonis cymbā firmabit, q̄d-
Charonis cymba. que Osiridis mēbra Typhoni discerpet, si ea cōmi-
Osiridis membra. nantem respicias quę nec facere possit quisq̄ nec sci
Chergmō at, quē non illa stuporis excessum dementięq; exce-
dāt? Si verò dæmonē trepidantē deūve consideres,
nouo quodam fictitię rei metu quali scilicet ne fatui
quidē pueri terreantur, quā cōsternationis immēsæ
magnitudinē metus ille nō superet? Ipse etiā Chęre
» mon scriba rerū sacrarū, cōmemorat esse hęc apud
» Ægyptios valde nugis inuulgata, aitq; hęc ipsa &
» quęcūq; sunt talia, esse violētissima. Post multa ve-
» ro alia & hæc addidit. τῶν δὲ ἰν/αι μονίας οὐδὲν ἀσφα-
» λὲς &c. hoc est. De felicitate autem nihil habent, q̄d
» tutum, quod'q dignum fide habendum sit. Verum-

Porphyrius. enimuero Porphyrius ille qui nobis iure optimo
planus quidam seductorq́; eorum dicendus est qui
res diuinas veramq́ religionem perdocti sunt, mul
to etiam manifestius quàm ii fecissent qui dæmo-
num fraudem abominantur, eorum dolos coargu-
it ac refellit quos ipsi deos vocatis. Ipse enim veri-
tatis aduersarius, manifeste ostendit hos nec deos es
se, nec bonos dæmonas, sed mendacij magistros,
oīmq́ flagitiorū patres. Eosdem et Plato in Timęo

ne na

ne natura quidem immortales ait esse, inducit enim authorem ipsorum Deum, sic eos alloquentem. Ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν &c. hoc est. Immortales quidem minime estis, neque penitus insolubiles. quod autem soluemini, mea voluntate id vobis cõtinget. At Homerus his cõtraria sentire videtur. vbiq; enim in sua poësi eos immortales appellat. inqt eni. Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον. &c. hoc est. Nec cererem absumunt, atri nec pocula vini. Sanguine nanq; carẽt, immortalesq; vocant. Tanta est igitur de iis qui nõ sunt quidẽ, sed tamen dij vocantur, inter Philosophos Poëtasq; cõtrouersia, & tamen illis & aras & delubra ędificarũt, sacrificiisq; eos colẽtes, tũ simulachra & imagines è lignis ac lapidibus, aliaq; ex materia exculpẽtes, deos vocitarunt, idola manu confecta, statuasq; Phidiæ, Polycleti, ac Praxitelis arte cõposita, diuina appellatione dignati sunt. Hãc itaq; imposturã Xenophanes Colophoni⁹ accusans, ita inqt. Ἀλλ' οἱ βροτοὶ δοκοῦσι γεννᾶσθαι θεοὺς, καὶ ἴσην αἴσθησιν ἔχειν φωνήν τε δέμας τε. hoc est. At mortales hoĩes, putãt deos genitos esse, Sẽsibus ęquales et voce et corpore nobis. Rursusq; ita. Ἀλλ' εἴτοι χεῖρας εἶχον βόες ἠὲ ἐλεφάντες. etc. hoc est. Si manibus possent vti tauri atq; elephãtes. Pigere vel manibus, vel q̃ nos facta referre, Iam similes & eqs diuos bubusq; videres. Cornipedes finxisse & eqs taurosq; bicornes, Haud alio factos q̃ quo ipsi corpore nũc sunt. Tũ verò imposturã hanc manifestius carpẽs, ab ipso q̃q; simulacrorum colore falsitatẽ còarguit. Æthiopas. n. inqt suos sibi deos effingere atros prorsus ac simos, qua videlicet corporis habitudine Æthiopes ipsi nascuntur. At Thracas, deos effigiare glaucos, ac rubore suffusos. Pari modo Persas Mœdosq; sibi perquàm similęs deos facere.

Plato in Timæo.

Homerus.

Xenophanes Colophonius.

Æthiopes. Dei atri ac simi.

Thraces glauci rubore suffuso

Ægyptios itē, formare illos ad imaginis suę exem

Zeno Citieus. plum. Quæ cum videret Zeno Citieus in eo quem de republica librum ædidit, iuxtà prohibuit & templa & deorum simulachra confieri. quandoquidē nullum id genus opus dignum DEO habendum esset. Plato autē haud penitus hæc cōfici vetuit, timēs scilicet ne Atheniensium gratia beneuolentiaq; excideret, néve sibi quod olim & Socrati venenum porrigeretur, cum tamen ipse quoq; deorum statuas & simulachra, dicteriis plurimum carpat. inquit

Plato. enim. μηδεὶς οὖν ἱερὸν ἱερὰ κεκτήσθω θεοῖς &c. hoc

Aurum inuidiosum. est. Nullus itaque alter, sacra diis consecrato. Aurū & argentum in aliis ciuitatibus & priuatim habi-

Ebur. tum & in sacris locis, inuidiosa res est. Ebur autem

Ferrum. quod exemptum est exanimato corpori, oblatio mi-

Æs. nime sancta est. Ferrum præterea ipsumq; ęs, bello-

Lignea simulachra. rum sunt instrumēta. Lignea verò simulachra & lapidea, dicato qui velit, publicisq; templis offerto.

Lapidea. Quòd autem Plato metu Atheniensis populi non

Plato meticulosus. penitus prohibuerit fieri simulachra, ex eo ipso, quē modo adduxi locū, facile est pcipere. Primo enim vetuit, ne quis priuatim sibi deorū imagines faceret. Tum verò & aurum & argentum ciuitate exegit tanquam inuidiosam materiam, quæq; animos mortalium ad sacrilegia perpetranda incitare posset. Ebur autem, prophanū ineptumq; ad res sacras testatus est. Æs verò ac ferrum, bellis ait, non statuis faciendis, congruere. E lignis verò lapidibusq; duntaxat sculpi eas voluit. sciebat enim, puto, huiusmodi materiam contemptui obnoxiam esse, suapteq; illam vi persuadere spectantibus posse, ne se vt diuinam rem haberent, néve eam materiā colerēt, quā ita tenuem paruiq; ádeo esse cernerēt. Enimuero & pater oīm Deus, per Prophetā grauiter eos accusat,

qui

qui sibi ligneos saxeosque deos faciunt, & venerantur. Esai. 40.
inquit enim. ξύλον ἄσηπτον ἐκλέγεται τέκτων, καὶ σοφὸς ζητεῖ
πῶς στήσει αὐτοῦ εἰκόνα καὶ ἵνα μὴ σαλεύηται. hoc est. Lignū "
inputribile deligit faber, & sapiens quærit quomo- "
do imaginem sibi statuat ne quatiatur. Neque enim "
solum demit è materia quod superfluum esse cog- "
noscit, humanæque formæ similitudinem expri-
mit, ac partes singulas affabre sculpit, verumetiam
sedis ipsius ac firmitatis non exiguam rationem ha
bet, fulcrisque ac ferreis clauis statuā firmat. Quòdque
ita tum ex materia, tum ex arte comparatum est, de-
us vocatur. inquit ergo Propheta. οὗ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ κατ- Esai. 44.
έκαυσεν ἐν πυρὶ &c. hoc est. Cuius dimidium igne "
combussit, tostasque carnes comedit, & dixit. iucun- "
dissimum mihi est quòd calefactus sum, & vidi lu "
men. Dimidium verò sculpsit, ipsumque adorat, pre- "
cesque huiusmodi effundit. ἐξελοῦ με ὅτι θεός μου εἶ σύ, " Esai. 44.
hoc est. Erue me, quoniam deus meus es tu. Cum "
itaque tam sapienter eorum insaniam repræhenderit, "
ita subiunxit. γνῶτε ὅτι σποδὸς ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ "
πλανῶνται hoc est. Scitote quoniam cinis est cor eo- "
rum, & ipsi errant. Ego verò eorum qui ad infideli- "
tatem Gentium inclinant, impudentiam valde ad-
miror. Conuicti enim ac pudore suffusi, cum or-
bem terræ ad temperantiam modestiámque con-
uersum esse iam videant, atque ab antiquo errore
depulsum, fatentur quidem mendacissimas esse fa-
bulas ea quæ de diis Poëtæ cecinerunt, neque ta-
men erubescunt ex iis quæ faciunt, sese accusatos
damnari. Adorant enim manufactas imagines,
inter quas & Veneris figuram, prostantibus in for- Veneris
nice meretricibus impudentiorem, quis enim vi- statuæ nu-
dit vnquam meretricem in foro stantem, nudo cor- do corpore
pore sine palla & zona? At Venerem scortorum

præsidem & magistram, nudā faciunt statuarij sculptores, neq; tunicula saltem illam obducunt. Quin & Europen tauro insidentem pictores pingunt, fabri conflant, marmorarij cælo effingunt. Bacchum quoque iidem artifices, mollibus ac solutis membris, effœminatoq; corpore, nobis faciunt. Nec minus & ipsum Pana & Satyros equorum atq; asellorum more coitus appetentes faciunt, atq; ad Venerem iam paratos cōcinnant. Pari quoq; modo et Iouēm sub aquilæ forma in Ganymede insanientē, Ledæ verò consertum in cycni specie, Danaësq; in sinum eliquati auri modo collapsum, aliaq; item figmenta sicuti Poëtę commemorant, effingunt simulachrorum artifices. Si ergo inanes rerum fabulas à Poëtis cōfictas esse asseritis, quid ita, quæso, et marmorarios, & cusores apud vos esse, quid pictores etiam toleratis, cum hi suo artificio falsitatem hanc tueātur? Cur & honore tanto afficitis quæ ipsi simulachra effinxerunt? Par enim fuit, siquidem Poëtas iusta accusatione damnatis, ipsorum quidem poëmata à vobis absumi, lege autem ipsos cohiberi artifices, illisq; obitum intentari, nequis in posterum vllo pacto eiusmodi simulachra vobis conficeret. Tum & illata nece plecti oportuit, qui legis præcepta transgrederetur. Nec minus oportuit quęcunq; ad contumeliam & opprobrium factæ essent imagines eorum qui dij vocantur, diffringi prorsus & aboleri, persuaderique omnibus falsa esse mendacia quæ de talibus diis vulgo ferantur. Cæterum nihil dum à vobis harum rerum factum esse conspicimus, immò autem permulta quæ hisce rebus penitus sint contraria. Nam & Poëtas ipsos, eiusmodi figmentorum causa suspicitis, statuarumq; opifices ac pictores operum suorum quàm maxime laudatis,

Europe. Bacchus. Pan. Satyri. Iupiter aquila. Ganymedes. Iupiter cycnus. Leda. Iupiter aurum. Danaë. Laudo te huius facti græca figura dicitur.

tis, quæq; verborum tenus ſimulachra deteſtamini, adoratis tamen, eaq; ſacrificiis ac ſolenni ritu percolitis. Quin & animal illud (Priapum dico) exigua quidem ipſum ſtatura, ſed exporrecto virili mēbro ingentem, pro deo habetis. phallumq; Liberi patris, hoc eſt diſtentum veretrū, videre eſt ab iis qui orgia celebrāt, adorari ea in feſtiuitate quam à circunferendis Phallis Phallagogian vocant. Nec minus & muliebrem pectinen (ſic enim pudenda mulieris vocant) in Cereris feſto initiatæ mulierculæ diuinę honore dignum habēt. Ægyptij verò ſic ob ſcœnis voluptatibus ſeruierunt, vt hircum deū appellarint, quod ſalaciſſimum animal ſit ad Venerē. Mendeſij verò, eximiis hunc honoribus venerantur. Aliæ quoq; apud Ægyptios ciuitates, animalibus aliis diuinos cultus dicarunt. Nam Memphitæ taurum, & lupum Lycopolitæ, & Leontopolitæ leonem, & canem Cynopolitæ, & piſcem latum incolæ vrbis Latonis, alij verò ibin, alij crocodilū propriis feſtiuitatibus templisq; conſecrarunt, ac eorum ſingulis congruentes epulas apponendas curarunt, tum & ſtata illis ſacrificia peregerunt. Defunctos autem, ſumptuoſa ſepulchri mole dignati ſunt. Tantus olim error; quicquid terrarum incolitur occupauit. Abunde verò hunc deleuit errorem prorſuſque de medio ſuſtulit DEVS ille quem Chriſtiani adoramus, ebrioſque homines ac dementes effectos, ad frugalem vitam conſtitutamq; traduxit. Sed enim dicturos vos puto, atque etiam vos Chriſtiani quaſdam poteſtates eſſe conceditis, quæ oculis videri non poſſint. Has autem Angelos, & Archangelos, Principatus præterea, Poteſtates, Dominationes, ac Thronos vocatis, aliaſq; inſuр Hebraicis nominibus Cherubim

Priapus.

Phallagogia.

Ægyptiorum dij.

Obiectio.

De angelis

ac Seraphim appellare didicistis. Cur itaque aduersum nos tantopere indignamini, si post DEVM illum qui semper est, quiq; eodem modo semper se habet, secundarios quosdam deos, sed eo tamẽ multo inferiores, & opinamur esse et veneratione prosequimur? Ad hæc autem quæ obiicitis, ita paucis respondeo. Puto equidem nos olim sacris fuisse monumentis perdoctos, esse quasdam potestates quæ videri oculis nequeant, quæq; hymnis laudent creatorem, eiusq; diuinæ voluntati deseruiant. Neque verò has esse deos asserimus, neque diuino cultu eas veneramur. Neq; adorationem quæ Deo soli debetur, Deo & angelis ex æquo partimur, sed hos quidem pluris esse hominibus faciendos putamus, at conseruos tamen opinamur. Neq; incorpoream naturam, in mares fœminasq; distinguimus Hac enim sexus discretione indiget eorum natura, qui subiecti mortis legibus viuũt. quia enim mors hominum genus quasi in seruitutem adducit, nuptiæ liberorum propagatione, reponunt quod interitus ipse consumpsit. Mortale itaque animal, instrumentum hoc habet ad immortalitatem tuendam, sibi à creatore DEO tributum, quòd gignere filios ex se potest. eamq; ob rem morituro quidem homini, fœminæ vsum necessariũ esse cognoscimus. Angelis verò quos immortales DEVS creauit, fœmineus ille sexus oĩno superfuisset. neq; enim augeri propagariq; indigẽt, qui decrescere cõminuiq; non possunt, neq; itẽ cõmisceri opus habẽt, qui corporũ sunt exortes. Cõprobat aũt vera esse quę dicimus, vtriusq; speciei creatio. Neq; enim Deus ab initio multos numero hoĩes luto effinxit, sed virũ vnum duntaxat, vnãq; mulierẽ, duorũq; cõmixtio, totã cõtinentẽ, marisq; oĩs insulas genere humano cõpleuit

Solutio.

Naturã

Naturam autē eorum ſpirituum qui videri nō poſ ſunt, nequaquam ex duobus conſtituit, ſed vniuerſam ſimul ſemelq́ creauit. Quot enim milia eorum ſpirituum ab initio eſſe ſanxit, tot repēte ſimul produxit, vt ſuperfluus continuo illis futurus fuerit fœminarū vſus, qui vt immortales propagatione non indigent, vtq́ incorporei cōmixtionem non patiuntur. Idcircoq́ hagios eos nuncupamus, tanquā nihil terreni inſitū habentes, ſed cunctarū infirmitatū exortes quæ circa terram gignūtur. Vnū verò duntaxat munus ſortitos, vt in cœleſti choro factorem ſuum hymnis concelebrent. Tum vt miniſteria obeant, in quibus imperio diuinę volūtatis obediunt, ab vniuerſorū Deo ad humani generis ſalutem gubernationemq́ ſummiſſi. hoc enim de ipſis diuinus teſtatur Apoſtolus, quo loco inquit: οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; hoc eſt: Nōne omnes ſunt miniſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos qui ſalutis hęredes futuri ſunt? Horū profecto vitam imitati ſunt, quicunq́ hominū Dei ſeruitium adamarūt. fugerunt enim quantumuis legitimam corporum commixtionem, vtpote quę animum à diuinis rebus abducit. Patriam inſuper ac neceſſarios reliquerūt, vt omnem curam ad diuina transferrent, nulloq́ vinculo impedirentur quo minus animo ac mente ſubuolarent in cœlum. Ita dū inuiſibilem ineffabilemq́ Dei pulchritudinē intueri deſiderant, omnia quæ ſunt in terris, facile cōtempſerunt. Horū iam plenæ ciuitates, plenę ſunt villæ, pleni montium vertices, pleni ſaltus atq́ cōualles. Atq́ alij quidem cœnobia incolentes, cudūt in ſuis pectoribus Philoſophiæ pietatisq́ ſimulachra. Alij verò bini terniue ad ſummū viuentes, alij ſeorſum

Marginalia: Hagios, quaſi ageos, id eſt, ſine terra. — Hebr. 1. — Religioſa vita angelica.

occlusi, oculisq́ prohibentes visibilium rerum pulchritudine oblectari, præbent animo facultatē fruendi rerum earum speculatione quę intellectu solo percipiuntur. Quod si tam Cœnobitæ q̃ etiam solitarij, quanquā adhuc corporeis vinculis sint annexi, multisq́ ac variis affectionibus perturbentur, incorpoream quasi vitā excelsam illam quidē congruentemq́ cœlitibus amplexantur, quænā satis oratio cœlitū vitam q corporis sunt immunes, cōuersationemq́ enarrabit ab omni prorsus perturbatione semotam, curisq́ omnibus expeditam? Hęc nos igitur sacræ literę docuerūt, q̃ de natura illa sentiamus, quæ genita quidē est, sed oculorū obtutu cerni non potest. At vos tantam cœlitū lasciuiam atq; incōtinentiam prædicatis, tantā omnis generis turpitudinem, tantas contentiones, tot bella, tot tyrānides eis tribuitis, vt ne pessimis quidē hominibus ea cōueniant quæ in vestris fabulis de illis cōficta sunt. Neque enim scelestissimi homines tot numero flagitiis inquinātur, quot vos de maximo deorū patre, dēque altissimo prędicatis. Permulti enim pueris adamandis fœdę libidini seruierūt, alienas tamē nuptias minime attentarūt. Si qui verò in adulteria inciderūt, necessariis tamen ac consanguineis fœminis pepercerunt. Quod si quis inuentus est qui sororiis amoribus captus fuerit, at in matrē debacchatus nō est, neq; in filiam insaniuit. humanæ autem naturæ ac dignitatis eam rationem habuit quā debebat, neque induit brutorū animalium fatuitatem. Persas tamen semper excipio. soli nanq; hi vetusta quadā lege spurcissimaq; adducti, nullo habito delectu, beluarum modo se gerūt, neq; se quicquā delinquere arbitrantur. Iste verò quem Homerus hominum patrem deorumque appellauit, Iunonem quidem germa-

Comparatio, ad ostēdendā Iouis turpitudinem.

Persarū lasciuia & incestus.

Iouis incestus atq; libidines.

germanam ſororem ſibi vxorem fecit. Ipſi etiam Rheæ, quam & Deonam & Dimitran, id eſt Cererem vocant, quanquam mater ea ſibi eſſet, actus furore libidinis, admixtus eſt, Pherſephattamq́ ex eo genitam ſtupro, vxorem duxit, factus filiæ ſuæ vir. Quæ verò de Ganymedis raptu, de Leda, de Danaë, déque Semele & Alcmena, multisq́ aliis concubinis in Poëtarum fabulis lectitantur, explicare me pudet. puto enim rem ſuperfluam me facturū, ſi apud fabularum peritiſſimos hæc percurram, poëticumq́ fœtorem commouendo exuſcitem. Vos autem viri Græci appello, qui pudore fabularum ſuffuſi, eas quidem falſiſſimas eſſe dicitis, & tamen vt veram Theologiam ſolidamq́ ſectamini.

Conferte igitur, quæſo, quæ ipſi de incorporea quidem natura, ſed tamen creata, fabuloſe confingitis, quæq́ à nobis de ſupernis poteſtatibus referuntur. ita enim quid interſit facile cognoſcetis. Recta, inquam, ratione diſcernite, veſtra'ne, an noſtratia, inuiſibilibus ſubſtantiis magis conueniant. Etenim ſi recto calculo dignoſcere veritatem velitis, iſtos adorationis veſtræ ritus, non ſanctis quidem Angelis, ſed peſſimis dæmonibus congruere inuenietis. Quoniam verò in dæmonū mentione incidiſſe me video, commodum puto quæ de iis noſtrorum hominum ſit ſententia, hoc maxime nunc loco vobis referre. Hos enim ſuo cum principe, quem ſacræ literæ, modo Hebraico vocabulo Sathanam id eſt apoſtatam vocant, modo diabolum. quippe qui Deum patrem, apud homines criminando traducat, intérque ipſos homines alternas lites controuerſiáſque iniiciat. Hos, inquam, ab initio nequaquam malos fuiſſe à DEO creatos perhibemus, neque qua nunc præditi ſunt, ſortitos

Dæmones mali.

Apoſtata.

Diabolus, criminator.

natu

naturam fuisse, sed vitio volũtatis à melioribus ad peiora præcipites corruisse. Cũ enim datis sibi muneribus contenti non essent, sed altiora quoq; appeterent, contraxisse labem superbiæ illos dicimus, ita vt ea quoq; dignitate cassi prorsus exciderint, qua honestati ab initio fuerant. Subinde autẽ, rabie quadam contra humanũ genus incitatos quod ad imaginem Dei factũ videbant, atrox bellũ aduersus hominem suscepisse. Deum verò qui hominem procreauit, credimus Angelis præsidentibus custodisse humanũ genus, ne qua vel violentia vel tyrannide aduersarius noster hominẽ superirruens, quem inuidia succensus oderat, nulla habita ratione disperderet. *Vtilis tentatio.* Neq; tamen sustulisse cœptũ semel inter homines dæmonesq; certamen, vt ea scilicet colluctatio pugiles fortissimos proderet, eaq; occasione plurima virtutis ederentur exempla. Huius itaq; rei caussa, tametsi violentos aduersarij contra nos impetus per angelorũ custodiam repressisset, illi tamen concessit vt hominis rationes atq; discursus, tentationũ pugna vexaret. vt videlicet eos corona dignos ostẽderet, qui fortiter restitissent. Neq; enim diabolum contra humanũ genus armauit ipse atque instruxit, sed ad humanam vtilitatẽ diaboli malitia vsus fuit. Ita & medicos solere aiunt, qui ad morborũ curationem viperis nonnunquã serpentibusq; vtuntur. Hæc, inquam, nos sacræ literæ docuerũt, quæ de aduersis humano generi potestatibus sentiamus. Quæ *Plato de angelis malis.* autem Plato de eis senserit, pronũ erit illi perdiscere, qui in eorũ lectionem inciderit quę is in decimo legum suarum libro, ita conscripsit: ψυχὴν δὲ διοικοῦσαν, κ ἐνοικοῦσαν πᾶσι τοῖς πανταχῆ κινουμένοις, &c. hoc *Plato in. x. legũ libro.* est: Cum animã dicas omnia gubernare, omnibusque insitam esse quæ vbicunq; mouentur, vtiq; fa-

tearis

tearis oportet cœlũ quoq; ipſum ac terram animá „
gubernari. Quid ergo? vnámne, an plures animas „
ſtatuemus? Ego pro vobis reſpõdebo. Pauciores „
duabus animis ne ſtatuamus. alteram videlicet, quę „
bona conferat. alteram, quæ res aduerſas poſſit effi- „
cere. Plato igitur hęc cõſcripſit. Quantis verò ine „
ptiis ea referta ſint, continuo intueri licet. Vocauit
enim animã, vim quandã & poteſtatem, quæ mo-
deretur omnia & gubernet, tam quę videri poſſunt
q̃ quæ videri non poſſunt. Hac autem, non modo
ipſam terram, ſed cœlum quoq; gubernari aſſeruit.
Tum interrogatus, vnámne, an plures animas po-
nendum eſſet, reſpondit, pauciores duabus poni nõ
oportere, harumq́; alteram appellauit bonorũ, ma-
lorum alterã effectricem. vtriq; autem, parem vim
æqualemq́; facultatem tributã ait. fit ergo, vt & cœ
lum ab ea gubernari ſtatuat anima quæ perniciem
rebus inuehat. Quanto nos igitur melius qui à ſan
cto ſpiritu quem conſolatorem literæ ſacræ appel- Paraclet*.
lant, regi ſanctificariq́;, non Angelos ſolũ atque Ar-
changelos, aliosque ſupercœleſtes ordines, affirma-
mus, ſed ex hominibus quoq; ipſis quicũq; pietatẽ
colere, magniq́; res diuinas facere cooptarint. At
verò dæmonas dæmonumq́; antiſtitem non modo Dęmones
à cœli vertice deturbatum fuiſſe credimus, ſed nunc
quoq; cõſpicimus horrore percitũ, formidare ac fu
gere virtutis Chriſtianæq́; religionis athletas. Solos
autem ſibi eos ſubigere, qui diuinæ transfugæ veri-
tatis, vltro ſe in illius amicitiam dederint. In ſolis
enim *inobedientiæ filiis, operari illum diuinus ait *al. diffi-
Apoſtolus. De hoc rurſus Plato ſic in Phædro ſcri dentiæ
ptum reliquit: ἔστι μὲν οὖν καὶ ἄλλα κακά, &c. hoc eſt: Ephe.2
Sunt igitur & alia mala, ſed dæmon quidam pluri- Plato in
mis ipſorũ præſentem voluptatem admiſcuit. Hac Phædro.
ille tan

Ille tanquam illecebra quadam vtitur, perniciosumque hamum obducens, alios quidem fallit perditque hominum. Quidam verò valentiore animo præditi, laqueos præuident, eosq; transiliunt. Itaque tum de rebus aliis, tum & de Angelis ac dęmonibus sententias inuicem comparantes, videte, quæso vtri magis conuenientia Deo senserint, ij ne videlicet qui bonũ Deum malæ naturæ authorem fuisse aiunt, huicq; non modo terram, sed ipsum etiam cœlum sua pro libidine moderandum tradidisse affirmant, an qui contraria sentientes nullis aiunt rebus Deum mali cuiusquam fuisse caussam, sed voluntario delectu dæmonas ad malitiam declinasse, sicuti & plerique hominum mali fiunt. Puto autem vos quoque iam confessuros, nostra hæc dogmata multo illis esse potiora. Quod si in sacras literas incidatis, finemq; illarum diligentius doceamini, planius iam scietis quid diuinitus inspirati sermones ab humanis rationibus differant, qualiáque sint spiritus sancti dogmata, qualiá sint rursus & malorum dæmonum documenta.

TERTII SERMONIS THEOdoriti Cyrensis Episcopi, de Diis & Angelis,

FINIS.

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI CONTRA Infideles Græcos Sermo quartus, de Materia & Mundo.

Democritus Damaſippi filius, Abderites, dixiſſe fertur optimã doctrinã naturæ perquã ſimilẽ eſſe. Hac enim trãsformari animam, atq; in melius dirigi, notasq; illas quas ab initio natura nobis inſeruit, quaſi vetuſtate abolitas renouari. Cuius viri ſententiam, ego quoque veriſſimam eſſe arbitror. Etenim Porphyrius, Socratem Sophroniſci filium inquit agentẽ iuuentutis annos, ad laſciuiam propenſum incontinẽtiamq; fuiſſe, ſtudio tamen ac diſciplina typos eiuſmodi aboleſſe, melioresque ſibi Philoſophiæ notas impreſſiſſe.

Optĩa doctrina, naturę perſimilis.

Multa verò in hanc fermè ſententiam, ſacræ nos literæ docuerunt. Publicanos enim ſeruator noſter, genus hominum auaritiæ iniuſtitiæq; addictum, laſciuiſſimam præterea meretricem, graſſatoremq; iniquiſſimum, multosq; alios qui in malitia & peccato vitam conſumpſerant, ſanctis concionibus atq; hortamentis eruit de malitiæ ſuæ barathro, perfectiſſimæq; virtutis operarios reddidit. Quid tres autem, vel quatuor, vel decem, vel quindecim dico homines? quicquid enim terrarum incolitur corruptiſſimum flagitiis nactus, paucorũ ſermone quos ipſe ad hoc muneris inſtituerat, protinus immutauit, quiq; olim hoĩes extra ſe poſitis ac dementibus perquàm ſimiles erant, frugi ac temperatos effecit. Harum

Matthæus

Peccatrix.

Saulus, qui & Paulus.

Harum itaq; rerũ apprimè conscij, saluberrimã doctrinam vobis afferimus. Neq; à curandis vobis labore vllo abducimur, tametsi pugnantes inuicem disceptantesq; videamus, nostramq; curationem longius repellentes. Imò autem vestrę impietatis morbum, spongia nostræ orationis aspergimus, iamq; huic incœpto tertiam nos operam contulisse gaudemus. Quàm sit enim vtilis, quàmq; necessaria fidei

Epilogus ꝑdictoꝝ. medicina, ostendimus. Quid præterea de diuina substantia sentiendũ. quid de naturis quæ quidem creatæ sunt, sed tamen videri non possunt. Tum & poëticæ fabulationis obscœnitatem deteximus, refutatis portentosis Philosophorũ allegoriis. Quia verò & de creatura quæ cerni oculis potest, neq; vera neq; inter se concordia Philosophi opinati sunt, sed veluti per vmbram noctis depugnarint, in multas dissecti partes abierũt, mutuisq; dissentionibus sese tanquam acerrimis inimicis vsi sunt, haud ab re facturũ me puto, si & horum sentẽtias in medium afferam, sanctæq; scripturæ dogmata ex aduerso in cõparationem adducam, ex quo palàm fit omnibus, ꝗ miseri sint hominũ discursus, quàmq; cogitationes

Psal. 93. illorũ vanę sint, quod & quidam nostrorum sapientum pulchrè testatur. Xenophanes igitur Orthomenis, Colophonius, qui Eleaticæ sectæ princeps fuit, omne hoc quod oculis intuemur, vnũ esse inquit orbiculari forma, finitum, nequaquam genitũ, sed æternũ prorsus atq; immobile. Idem verò pro

Xenophanes. loquij huius oblitus, è terra inquit cũcta enata esse. Xenophanis enim versus hic est:

„ Ἐκ γῆς γὰρ τάδε πάντα, ϰ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

„ Omnia de terra sunt hæc, in eamq; feruntur.

Sunt autẽ huiusmodi sententiæ, inter se valde discordes. Si enim mundus hic æternus est, vt idem pau-

loante affirmarat vtique & principio caret. Si hoc autem ita se habet, fit continuo vt à nulla sit caussa. Quod si nulli est caussæ obnoxius, terram ergo matrem non habet. At si mundi causa est terra, vt paulo mox Xenophanes cecinit, ergo causa non caret. Si causa non caret, vtique nec principio. Si principium habet, ergo non est æternus. Parmenides Pyrrhetus, Eleates, Xenophanis auditor, consona illis scripsit, quæ prius à Xenophane prodita sunt. Illius enim versum hunc esse aiunt.

Parmenides.

Μȣ̃νομ μȣνογενές τι κ̓ ἀτρεμὲς, ἠδ' ἀγένητομ. hoc est.

" Solum, atq; vnigenũ, intrepidũ manet, ingenitũq;.

" Causam autem rerum omnium, non terram sicut ille, sed ignẽ esse affirmat. Melissus autem filius Ithagenis, Milesius, eis quidem familiaris fuit, doctrinã tamen ab eis traditam minime synceram seruauit. Nam cum illi mundum esse finitum dicerent, ipse tamen infinitum asseruit. Democritus porrò Damasippi filius, Abderites, vacui ac solidorum primus opinionem inuexit. Hæc autem solida Metrodorus Chius indiuisa & vacuum, appellauit rerũ principia. Sicut et Epicurus Neoclis filius, Atheniensis, quinta generatione post Democritum natus, quæ superiores illi solida & indiuisa dixerunt, ipse atoma, hoc est, insectilia, appellauit. Quæ quidem nomina, alij quidem indita opinantur, eò quòd ita firma sint ea corpora vt quicquam pati immutarique non possint. Alij verò, quòd ita sint exigua, vt nec sectionem vllam, nec diuisionem admittant. Vocant autem hoc nomine, parua illa tenuissimaq; corpuscula, quæ per fenestras ac spiracula iubar solis ingrediens sursum atque deorsum sibi inerrantia passim ostendit. Horum de principijs rerum sententias, Diophantus quoque, Syracosius quidem ge-

Diuersæ Philosophorũ sententiæ de rerũ principiis.

Diophantus Syracosius.

Platonis sententia. Aristotelis snia. Xenocrates. Zeno Citieus. Hippasus. Heraclet⁹. Diogenes. Thales Pythagoras. Anaxagoras. Democritus. Metrodorus. Epicurus. Plato. aristoteles. Stoici, corpus Democritus.

nere, secta autem Pythagoreus, sequutus est. Plato filius Aristonis, principia rerũ oim quas videmus, & Deum & materiam & ideas esse inquit. Aristoteles Nicomachi filius, Stagirites, materiam, formã priuationem. Idem, nõ quatuor elementa, sed quinque esse affirmat. quintum siquidem esse ait, aetherium, immutabile. Xenocrates autem Carthagiensis, iugifluam materiam esse dixit ex qua omnia facta sint. Zeno autẽ Citieus, Mnasei filius, auditorq́ꝫ Cratetis, ille inquã Zeno, à quo Stoicorum secta initium sumpsit, Deum & materiam principia rerũ dixit. Hippasus vero Metapontinus, & Heracletus Ephesius, Blosonis filius, vnum esse dixerunt mundum immobilem ac finitum, ab igne autem sumpsisse principiũ. Diogenes Apolloniates, mundum ex aëre constitutum asseruit. Materiam porrò ipsam Thales quidem, Pythagorasq́ꝫ, & Anaxagoras, & Heracletus, omnisq́ꝫ Stoicorum ordo, versilem, alterabilem, fluxam deniqꝫ esse dixerunt. Democritus vero, Metrodorus, & Epicurus, impatibiles atomos vnà cum vacuo principia statuerunt. At Plato, corpori assimilem materiam esse inquit, sed informem prorsus, nulla specie, nulla figura, nulla deniqꝫ praeditam qualitate. Aristoteles, corporalem eam vocauit. Stoici vero, corpus. Democritus & qui partes eius sectati sunt, vacuum esse dixerũt atomorum locum. Alij vero omnes, hanc illorum sententiam damnauerunt. Ne enim longius abeamus, Empedocles ita inquit:

Οὐδὲν τι τῶ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περιττόν. hoc est,
In toto vacui nihil est, nihil inde superfit. Stoici vero, intra vniuersum quidem mundum, negabant vacuum esse. cum tamen extra illum, maximũ esse dicerent atqꝫ infinitum. Contra autem Straton, extra

tra mundum quidem, vacui nihil esse censebat. intus vero dari posse vacuum affirmabat. Neq; vero in his modo sententiis, sed in aliis quoq; permultis, maxima inter se discordia disceptarunt. Mundum siquidem ipsum, Thales, Pythagoras, Anaxagoras Parmenides, & Melissus, Heracletus, Plato, Aristoteles, Zeno, vnum esse consentiunt. Anaximander vero & Anaximenes, Aristarchus, Xenophanes, Diogenes, Leusippus, Democritus, Epicurus, multos ac infinitos esse mundos opinati sunt. Alij, philosophorum, forma sphærica esse mundum dixerunt. Alij, varia & diuersa. Alij, pistrillariæ molæ rotatu in gyrum verti. Alij, rotæ modo circunuolui dixerunt. Alij, animatum spirantemq;. Alij, voluere prorsus inanimem. Alij, non in tēpore quidē genitum esse, sed mentis animiq; conceptu. Alij, prorsus ingenitū, nulliq; causę obnoxium. Et hi quidem, corruptibilem, illi autem corruptionis expertem. Stellas porrò ipsas, Thales quidem, terrestres ignitasq; esse dixit. Anaxagoras autem, ex mundi rotatu auulsas inquit petras attolli, easq; subinde ignitas & in superna compactas regione, nuncupari stellas. Quam sane opinionem, Democritus quoq; confirmat. Diogenes autem, pumiceas inquit esse, meatibusq; nonnullis ac respirationibus esse præditas. Anaximander illas esse inquit aëris quasdam cōpositiones in orbem globumq; coactas, tum differtas igne, flammas è quibusdam apertionibus iaculari. Diogenes præterea, nonnullas ipsarum decidere ad terram inquit, quæ cum subinde extinguantur, manifeste significent igneam esse illarum naturam. Ad cuius sententiæ faciendam fidem, teste vtitur globo illo lapideo, qui flammatus in

De stellis variæ opiniones.

Ægopontanum Hellespontí vrbem è cœlo decidit. Plato autem, quasi prorsus eas ex igni constare inquit, accedere autem & aliorum quoque elementorum participatũ. At ipse Aristoteles, quinti corporis cognatas asseruit. Xenophanes verò, ex ignitis nubibus esse compositas, quæ cum adueniente die extinguantur, rursus ad nocturnas tenebras carbonum ritu exuscitentur. Heraclides alijque nonnulli Pythagoricę sectæ, singulas stellas singulos esse mũdos dixerunt, qui terram aëremque contineant. Et alij quidem eorum, globulentas dixerunt esse. Cleanthes vero Stoicus, in conũ protensas. Xenophanes præterea, solem lunamque ignitas esse nubes affirmat. Anaxagoras, Democritus, ac Metrodorus, ignitum ferrum, aut lapidem flamma succensum. Thales terrestri è materia, è pumicea Diogenes. Aristoteles, globum esse è quinto corpore conflatũ. Plato autem, inesse illi plurimũ ignis, participẽ tamen esse & aliorum corporum. Philolaus, Pythagoricus, è vitro illum constare inquit, quòd oppositum splendorem ab eo igne qui est in mundo accipiat, ad nos vero lucem teporemque transfundat, simulachri cuiusdam partes locumque sortitus. Sed et alij, nonnulla quædam alia de sole opinati sunt, quæ superfluũ puto in mediũ afferri, ne & ipse in easdẽ incidã nugas. Quin & de solis magnitudine ac figura, multa apud eosdem Philosophos est contentio. Alij siquidẽ, globulẽtum esse aiũt. Alij vero, peluis modo incauum putãt. Alij, rotis curruũ esse persimilem. Anaximander quidem, vicies septies terra maiorem autumat. Empedocles verò, æqualem terræ. Anaxagoras, maiorem Peloponesso. Heracletus vero, illum esse ait pedali magnitudine. Ac de luna item ipsa, pari modo deblaterant. Nam Thales qui

De sole & luna philosophorum sententiæ.

De solis magnitudine ac figura

De lunæ magnitudine.

les quidem, putat eam terrestrem esse. Anaximenes Parmenides, Heracletus è solo igne conflatam autumant. Anaxagoras autem & Democritus ignitam soliditatem, quæ insitas sibi planities, montes, vallésque contineat. Pythagoras, esse illam inquit saxeum corpus. Heraclides, terram nebula circunseptam. Ipsorúmque alij, terra maiorem esse ostendunt, alij æqualem, minorem alij. Sunt qui dicant, eius diametrum palmo absolui. Quid vero attinet ea nunc percensere, quæ illi de figuris, deque defectibus & interuallis, vberrime fabulantur? Neque enim solum quid inter se distent singuli planetarum affirmant, sed quanto etiam interuallo ab ipsa terra subducti sint. Stadiorũ enim quadringẽties dena milia, vel plura etiam, numerant, quorum alia quidem à terrarum orbe ad lunam vsque intersint, aliæ vero inde ad solem digerantur. Neque eos pudet, passim gloriari aëris ætherísque mensuram manifeste se scire, qui maris tamen profunditatem ignorent, quam conto funibúsque summissis facile explorare possint. Æschylum itaque admonentem nequaquam videntur audisse.

Planetæ stadia quadringẽties dena milia à terra distant.

Τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα μὴ ζήτει μάτην. hoc est,
Ne quære frustra quæ nihil tibi conferunt.

Æschylus. Iamb. tri.

Ea porrò quæ supra attulimus, tametsi fuerint inuentu facilia, tamen inutilia futura erant. Quando igitur homines illorum inuentionem consequi non possunt, qui ea inuestigare contendunt, perquàm similes eis videntur esse, qui student in subiecta aqua depingere, vel qui aquam cribro attollunt. Iuxta enim hi atq; illi inanẽ operam futilemq; insumunt, nullam prorsus ad rem ocium consumentes. Quod cum Socrates animaduertisset, posthabitis eis Philosophis qui de pensilibus altissimisq; corporibus,

Socrates.

deq; rerum natura proloquuntur, solam ipse moralem doctrinam cōplexus est. Quod & Xenophon suis in cōmentariis ita testatur. ὅλως δὲ καὶ τῶν οὐρανίων ἕκαστα ᾗ ὁ θεὸς μηχανᾶται &c. hoc est. Prorsus autem

Xenophō de Socrate

" dehortabatur, cœlestium rerum quas Deus ipse mo
" litur, quenquā esse solicitum. Neq; enim putabat,
" eas posse ab hominibus inueniri. Neq; gratā diis
" rem facturum existimabat qui ea rimaretur quæ ip
" si cuiquā prodere noluerunt. Periculum vero insa-
" niæ impendere illi opinabatur, qui eiusmodi res cu-
" raret atq; inquireret. Neq; minus q̄ Anaxagoram insaniturum, qui explicandis deorum conciliis & inceptis, plurimum sibi gloriæ vendicabat. Rur-

Anaxagoræ insania.

" susq; idem Xenophon de Socrate hæc quoq; com
" memorat. οὐδεὶς δὲ πώποτε σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς. etc. hoc est. Nullus vero vnquā impiū scelestive quicq̄

Xenophō

" vel facientem vidit Socraten, vel loquentem audi-
" uit. Sed neq; is, quod pleriq; homines faciunt, de na
" tura procul à nobis recedentium rerum, aut cætera-
" rum eiusmodi differebat, neque contemplabatur q̄
" bene se habeat hic quē sapientes viri mundum ap-
" pellant, quibusq; necessitatibus singulæ cœlestium
" rerum fiant. Verum eos qui talia curarent, insanire
" ostendebat. Ac primū omnium expendendum pu-
" tabat, vtrum cum huiusmodi homines satis recte
" humanas se res scire arbitrentur, tunc denique ad
" earum quas dixi, rerū curam atq; inspectionē acce
" dant, an dimissis humanis rebus diuinas contuēdo
" opinentur congruentia sibi facere. Mirabatur autē,
" quod nondum planè homines persentirent eiusmo
" di res ab hominibus inueniri non posse. Quando-
" quidem videre esset eos qui plurimū sibi sapere de
" iis rebus loquentes viderentur, eadem inuicem mi-
" nus sentire, neque secus atq; amentes solent mutuis

inter

Inter se dissidiis ac varietatibus male affectos esse. Nam & vecordium alios quidē videre est nequaq̄ expauescere ad ea quæ iure timenda sunt, vehementer horrere. Aliis autem ipsorum, minus turpe existimari, si vel in medio cœtu hominū, susq́; deq́; res omneis & faciāt & loquantur. Aliis autem videri, ne prodeundum quidem in conspectum hominū esse. Rursusq́; alios, neq; templa, neq; aras, neq; aliud venerari quod sacrum sit. Alios vero, passim lapides omneis, ac ligna omnia, ferasq́; ac brutas cole re animantes. Pari quoq; modo eorū hominū qui naturam rerū solicite indagant, alios quidem opinari videmus vnū tantummodo esse ens, alios vero esse infinitam entium multitudinē. Videriq́; rursus eorum aliis omnia semper moueri, aliis immota semper fuisse. Videri aliis fieri omnia & perire, aliis nec genitum quicquā vnquā, ac periturum. Alia vero permulta in hanc sentētiam Xenophon adducit, quibus magnas eorum Philosophorū nugas ostendit. His autem criminibus nullus sanè nostrorum hominū vestros illos altiloquos, sed Xenophon, sed Socrates ipse condemnat. qui duo, Græcorum multo optimi esse censentur. Pronum est autem volentibus cunctis in cōmentaria Xenophontis incidere, ac manifeste perdiscere, illum quæ supra attulimus, de celeberrimis scripsisse Philosophis. Si quis tamen opinatur & me calumniam viris illis afferre, dum illorum dissidia contentionesq́; coarguo, legat Aetij de Philosophorū placitis collectanea, legat & Plutarchi de rebus eisdem compendium. Ipsa quoq; Philosophorum historia quam Porphyrius scripsit, huius generis multa nos docet. Satis autem poterant ea XENOPHONTIS verba quæ superius

 modo

Xenophō. Socrates.

Aetius de placitis Philosophorum.

Plutarch' de placitis eisdem.

Porphyrij historia.

modo attuli, rebus à me dictis fidem conciliare. Is enim abūde persequutus est, tum magnam illorum inscitiam, tum vero & eam quam mutuo semper exercuerunt contentionem. Ego autem, cęteros qui-
Plato. dem omneis missos faciam, Platonem vero ipsum
Plato in in nonnullis quidem laudabo, in nonnullis autem
Timęo. manifeste coarguam. Illa enim quę is in Timęo cō-
,, scripsit, sunt laudatu dignissima. sic autem inquit.
,, λέγωμεν δὴ δι' ἥντινα αἰτίαν, γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνι-
,, στὰς ξυνεστήσατο &c. hoc est. Dicamus itaque quam ob
,, causam, generationem rerum confecit, & hoc omne
,, quod cernimus opifex ipse constituit. Tum opti-
,, mam illam & admirandam attulit responsionem.
,, ἀγαθὸς ἦν. ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς ἐγγίγνεται φθόνος.
,, &c. hoc est. Bonus erat. Bonum vero, nulla rei cu-
,, iusquam subit inuidia Cum itaque extra inuidiam
,, esset, voluit omnia esse sibiipsi quàm maxime assi-
,, milia. Diximus autem similia, non secundum natu-
,, ram, sed eo duntaxat quod & ipsa sunt. Sicut enim
,, ipse est, ita voluit vt quæ olim non erant, fierent at-
,, que essent. Verum ipse sic est, vt ab nullo esse acce-
,, perit, omnibus autem quæ sunt, esse ipsum tribue-
,, rit. Hæc quoque quæ insequuntur, superius allatis
,, valde affinia sunt. οὐ γὰρ χρείας ἕνεκεν, ὁ θεὸς πεποίηκε
,, τὸν κοσμόν. &c. hoc est. Nullius enim propriæ vtili-
,, tatis causa, DEVS mundum hunc fecit, vt videlicet
,, honores ab hominibus, à diis dæmonibusq; accipe-
,, ret, ceu qui prouētum aliquem ob oblatam illis ge-
,, nerationem sibi ascisceret, vt à nobis puta fumidum
,, sacrificij vaporem, à diis vero ac dæmonibus pro-
,, pria ipsorum ministeria. Hoc itaque etiam loco DE-
VM rei nullius indigum esse testatur, solaq; bonita-
Dij dæmo- te adductū hęc oīa effecisse. Deos vero ac dęmonas
nesq; hoc loco eos appellauit, q̄s ipsi āgelos nūcupamus.

eosdemq;

eoſdemq; Dei miniſtros eſſe aſſeruit. Digna quoq;
laudatu in re publica Plato conſcripſit. inquit enim: Plato in re publica.
τοῖς γιγνομένοις μὴ μόνον δὲ γίγνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρεῖναι,
&c. hoc eſt: Creatis ac genitis rebus nō hoc ſolum „
à bono eſſe quod genitæ ac creatę ſunt, ſed ipſum quo- „
que eſſe, ipſamq; ſubſtātiam illis ab eo tributā, cum „
ipſum bonum nequaquam ſit ſubſtantia, ſed vltra „
ſubſtantiam dignitate ac potentia longe abeat. Ne- „
que enim Deus creatis rebus cōmunem ſolummo- „
do formā indidit, ſicut ærariusquidā faber, aurīq; cō „
flator, ſed ipſam quoq; illis *ſubſtantiam condidit *id eſt, materiā
& contribuit, non eadem ipſe qua & creatæ res na- materiā
tura præditus. Supra enim extraq; naturā Deus eſt, „
non ſola æternitate, verum & potentia, factis à ſe re „
bus longe ſuperior. His itaque verbis manifeſte „
Plato oſtendit Deum è ſubiecta propoſitaq; mate-
ria mundum resq; omneis quæ ab eo factæ ſunt, mi
nime procreaſſe, ſed ea quæ prius non erant, ſicut ei
libitum protuliſſe. Sunt eiuſdem Platonis hęc quo-
que admiratione digniſſima: πότερον οὖν ἀεὶ, γενέσεως
ἀρχὴν ἔχων οὐδεμίαν; ἢ γέγονεν, ἀπ' ἀρχῆς τινὸς ἀρξάμενος;
&c. hoc eſt: Vtrum ſemper mundus hic fuit, vt nul
lum habuerit generationis principium? An verò
potius ita eſt genitus, vt ab aliquo initio cœperit?
Tum ita reſpondet: γέγονεν, hoc eſt: Genitus ſanè eſt.
Cui cōprobandę ſentētiæ rationem adducit: ὁρατὸς
γὰρ, φησὶν, ὤν, καὶ ἁπτός ἐστιν, &c. hoc eſt: Videri enim po
teſt, inquit, ac manibus contrectari. Cum itaque ta-
ctui ſit obnoxius, vtiq; habet & corpus. Cuncta au
tem huiuſmodi, ſenſibilia ſunt. Quæ vero ſenſu per-
cipiuntur, comprehēdi quoq; poſſunt opinione, ac
genita eſſe cōſtat. Genitas autem factaſq; res, opor-
tere cenſemus à cauſſa aliqua prodiiſſe. Hæc igitur
Plato de creatis rebus proloquutus, ſapientiſſimè

nos edocuit, quid de illarũ rerum autore sentiendũ
„ sit. inquit enim: τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τοῦδε
„ τοῦ παντὸς, &c. hoc est: Vniuersi autem mundi huius
„ autorem atq; opificẽ, & inuenire arduum opus est,
„ & cũ inueneris, palam omnibus eum prodere vires
„ nostras excedit. neq; enim hoc ita effabile est homi-
ni, sicuti cæteræ disciplinæ. Ostendit igitur Plato
Verbũ dei Dei verbum omnia effecisse. ex Hebræorum siqui-
dem monumẽtis, & hæc ipsa perdoctus est. Atque
Plato. idcirco vocalissimè sic exclamat: ἐξ οὗ λόγου καὶ διανοίας
„ θεοῦ, &c. hoc est: Ex quo verbo ac Dei mente,
„ sol & luna & cætera quinq; sydera quę planetæ nũ-
„ cupantur, in discretionẽ, numerorumq; obseruatio-
„ nem qui ad tempus pertinẽt, facta sunt. Cumq; ho-
„ rum planetarum corpora Deus opifex effecisset, in
„ cœli orbibus collocauit. His quoq; verbis Plato
nos docet, Deum non modo per verbum, mundi
fabricam effecisse, verũetiam solem lunam ac stel-
las genita esse corpora, totumq; id quod sunt à Deo
opifice accepisse. Deus itaq; res illæ non sunt, quan-
tum verba Platonis indicant, sed humanę vtilitatis
caussa factæ sunt. Id quod Euripides quoq; in Phœ-
Euripides nissis ostendit. sic enim inquit:
i Phęnissis. Εἶθ' ἥλιος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς, &c. hoc est:
Verba Io Cum sol & atra nox hominibus seruiant,
castę ad E- Tu non feres vt æqua sit domus tibi? Verũenim
teoclẽ filiũ uero Euripides solem ac lunam seruire ait homini-
bus, vos autem vestris famulari seruis non ægre fer-
tis, diuinumq; illis honorem cultumq; exhibetis.
Ego verò ad Platonem oratione mea transibo.
Vehementer enim hominem laudo, qui in iis quæ
ad mundi finem consummationémque pertinent,
Plato. proxima nobis sic loquitur: εἰ μὲν δὴ καλός ἐστιν ὅδε
„ ὁ κόσμος, ὅτι δημιουργὸς ἀγαθός. hoc est: Quod si bo-
nus

nus hic mundus est, bonusque mundi opifex, patet vtique quod ad æternitatem respexit. Quumq́; idem Plato de cœlo sic prodidisset: ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δὲ ἄριστος τῶν αἰτίων, hoc est: Cœlum quidem pulcherrimum est rerum omnium quæ factæ sunt, opifex verò DEVS optima caussarum omnium, rursusque subiunxisset: ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἁπτὸν, hoc est: Constituit DEVS cœlum quod videri ac tangi possit, paulo mox ita subintulit: χρόνος οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, hoc est: Tempus itaque cum cœlo factum est, vt quæ simul facta sunt, simul etiam dissoluantur, si quando vlla ipsorum dissolutio futura sit. Tum & in Politico ita scriptum reliquit: τὸ κατὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν ἀεὶ, &c. hoc est: Eodem modo semper se habere, idemq́; esse, illis solis penitus congruit, quæ diuinissima sunt. Corporis autem natura, in hoc ordine reponenda non est. Cœlum quidem, ab ornatu mundum appellauimus. multarum enim beatissimarumque rerum ab opifice DEO particeps factum est: veruntamen in corporis communionem venit. eámque ob rem, carere prorsus mutatione non potest. Eiusdem verò Platonis hæc quoque sunt: τότε δὴ τοῦ παντὸς ὁ κυβερνήτης οἷον πηδαλίων οἴακος ἀφέμενος, &c. hoc est: Tunc itaque mundi huius vniuersi gubernator, ceu temonibus gubernaculisque omissis, in suam ipsius circunspectionem abscessit. mundum verò rursus inuertit, & fatum, & congenita cupiditas. Omnes igitur dij qui secundum locos distributi cum *maximo dæmone sociùm principatum gerunt, quum iam percepissent quod factum fuerat, suas quisque mundi partes curare dimiserunt. mundus autem retro conuersus principio & finem in vnum commisso,

Plato in Politico.

Fatum.

Cupiditas

**id est deo*

Mundi destructio

actusq;

„ actusq́; in contrariam partē, ac magno sui facto con„ cussu, aliam sibi animantium omnium corruptionē effecit. Hoc autē loco nobis cum Platone optime conuenit. Totius nanq; orbis mutationē ipse quoq; testatur, Deoq́; rerum gubernacula dimittente, cessare quidem ait inuisibiles potestates, quęcunq; certis mundi partibus gubernandis diuino iussu addicti sunt, ac omnia quæ oculis intuemur, subire mutationem ac perpeti. Reliqua autē, pro eo errore qui tunc mentes hominū occuparat, Plato percensuit, materiæ scilicet congenitam atque assitam cupiditatem mundum inuertisse, prout ab initio fati quoque legibus sanctum fuerat. Talia enim sunt, quibus Philosophum iure damnamus, vbi de mundi fabrica loquutus est. Ait enim hic quoq;, materiam coęternā Deo esse. Id quod & Pythagoras, & Aristoteles, & qui à varia porticu Stoici nuncupantur, dixerunt. Materiam verò, nonnunquā & malignā appellat. audire est enim ita de mundo eum loquentem: παρὰ μὲν τοῦ ξυνθέντος πάντα καλὰ κέκτηται, &c. hoc est: Ab opifice quidem Deo mundus cūcta possidet bona. A priore autem habitu, habet quæcūq;

Error Platonis

Pythago.

Aristote.

Plato materiam malignam appellat

„ grauia & iniqua in cœlo fiunt. Hæc verò incōmo„ da, ex eo habitu habet mundus, & animātibus ipse „ transfundit. Addidit autem Plato hæc quoq;: τούτων δὲ αὐτῷ τὸ σωματοειδὲς αἴτιον, &c. hoc est: Horū „ autem caussa est species corporea, quæ cum antiqua „ natura simul innutrita est. multū enim habebat rudi„ tatis atq; ineptiæ, priusquam in eum quē nunc cer„ nimus, ornatū mundumq́; prodiret. Ad hæc autem Platonis verba indignaturum puto quicūq; homo sana mente sit præditus. Manifeste enim accusat materiæ naturā, cuius adeò validū atq; inuictum esse vitium inquit, vt ne opifex quidē Deus illud in me

llus cõmutare potuerit. perstitit enim malo suo peruusa habitu, ac licet ab optimo Deo formã acceperit pristinũ tamẽ illud vitium minime abiecit. Eamq́ ob rem, non in terra solum, sed etiam in cœlo grauia & iniqua peragit, animantibusq́ transmittit. Sunt autem hæc, superius iam dictis prorsus indigna, sunt à sublimi illo sermone ac Theologia penitus aliena sunt ab incuruis in humumque depressis rationibus consiliisq́ profecta. Cum enim & in cœlo affirmet tantam rerum turbã inconcinnitatemq́ permansisse, vt coniicere ausit ibi quoq; grauia atq; iniqua cõtingere, materiam profecto validissimã quandam rem facit, infirmũ verò debilemq́ opificem. Præterea verò & Deum inquit cœlum constituxisse ad intellectile quoddam exemplum. sic enim scriptũ est in Timæo: πότερον οὖν ὀρθῶς ἕνα οὐρανὸν εἰρήκαμεν, ἢ πολλούς, &c. hoc est: Vtrum igitur probè diximus, vnũ esse cœlum, an multos esse atq; infinitos? Rectius profecto est dicere, vnum esse, si ad exemplũ confectum sit. Exemplũ verò, vt opinor, vel Deum intelligit vtpote vnum, ved ideam quã Dei conceptum esse ait, vel spirituale cœlum atq; intelligibile, quod eminentius esse hoc visibili cœlo scriptura sancta testatur. Siue hoc autẽ, siue illud exemplũ intelligat, nulli profecto cœlo conueniat graue aliquod iniustumq́ negotium. Atq; eorum quidẽ qui Philosophi appellantur, tantã habent dogmata disceptationem atq; discordiam. Tempus verò iam est, vt diuinæ scripturæ candorem ingenuum ostendamus, eiusq́ de mundi fabrica veritatem. Quęcunq; enim fabulæ de ipsa materia peruagantur, eas diuina scriptura in chaos illud quod est apud Hesiodum Poëtam coniecit. Deum verò omnia procreasse testata est, non tamen sicut cementarij solent ac nauium fabri

Taxatur Plato.

Plato in Timæo

Cęlũ inuisibile ac spirituale.

Scripturæ autoritates de mũdi fabrica.

fabri ærisue cusores atq; aurifices, non inquã textorum ac sutorũ modo, cęterorumq; artificum. Hi nanque, quum sibi prius materiam cõpararint, tunc demum forma illam afficiunt, eamq; excudũt, instrumentaq; alij ab aliis cõmodo sibi assumunt. Sed Deum inquit, simul voluisse, simul quę prius nullo modo fuerant protulisse. abunde enim locuples, reique

Deus nulli us rei indi gus

nullius est indigus. At veró humanæ artes eo labo rant defectu, vt aliæ aliarum ope adiuuari indigeãt. Necessarius est enim gubernatori, nauium faber. Rursusq; hic, indiget lignatore. indiget prætetea & fabro ferrario, & picatore, & stupifero. Indiget lignator consitore plantarũ. Hic veró, & terra, & ir

Inductio

rigatione, plantariisq; ac seminibus, & ærario fabro indiget qui bidentẽ sibi rastrumq; cõficiat. Nec minus & ærarius indiget fabro lignario, qui ligneam casulã sibi struat, qui incudem super ligneam basin collocet, quiq; malleum capulo cõferat & cõponat. Omnes demũ artifices, pari quadam ratione, sutoris ac textoris opera indigẽt, iidemq; agricola opus habent, vt corpus alant indumẽtisq; foueant, hiq; omnes fabro lignario ferrarióue vtuntur, qui cõmoda instrumenta singulis subministret. At veró rerum omnium Deus opifex, nec instrumẽtis, nec materia vlla indiget. sed ꝙ aliis artificibus sunt et materia & instrumenta, tempusq; præterea & conficiendi opera ipsaq; ars & exactissima diligẽtia, hoc est ipsi deo

Psal. 134

sola vnicaq; volũtas. Omnia enim quæcũq; voluit Dominus fecit in cœlo & in terra, in mari quoque ipso & in omnibus abyssis, sicut sacrę nobis scriptu ræ testantur. Neq; tamen quotcũq; poterat, totidẽ creare voluit, sed ea dũtaxat quę satis esse sua sapien tia comprobauit. Facile enim illi fuerat, decies ac vicies mille orbes producere. quandoquidẽ ipsum

velle,

velle, multo omnium operum est facillimum. Nobis item accidit, vt ipsum velle facillimũ multo sit, at non illico facultas efficiundi quod velis, humanã sequitur voluntatem. At opifex vniuersorum Deus, quæ vult omnia eadem simul potest. Diuinæ si quidem voluntati, & facultas adiuncta est. Neq; tamen rerum creationem mundiq; fabricã immensa illa sua potestate commensus est, sed quæcunq; voluit ea cõfecit. Quoniam verò earũ rerum quas ipse protulit, aliæ quidem sensibus sunt obnoxiæ, aliæ autem solo intellectu percipiuntur, suntq; rursus aliæ quidẽ in terris agentes, aliæ verò supercœlestes, necessario & animalia quidem fecit, alia sensibilia, alia intellectibilia. Ac intellectibilibus quidem aërem cœlumq; addixit, sensibilibus autem mare ac terrã ad incolendũ dedit. Cumq; nõnulli eorũ spirituum qui intellectu solo percipiuntur, in malitiam inclinassent, iure optimo è regionibus cœli depulsi sunt, aëremq; ac terram vbi commorentur in sortem acceperunt, non vt ibi ea perficiant quæ contra homines dolose aggrediuntur (hęc enim prohibentur angelorũ custodia) sed vt ex eiusmodi locorum mutatione, condiscant quæ & quanta supplicia suis autoribus prauitas ipsa conciliet. Quia verò animantia illa quæ sensibilia sunt, in species duas distribuit, horumq; alia quidem fecit ratione prædita, alia verò rationis expertia, quæ ratione sunt cassa, rationalibus subdita esse voluit. Nonnulla tamen ipsorum tyrannicè reluctantur, atque in suum principem seditiose consurgunt, dolosq; intendunt. Nec immerito quidem. Quando & ipsi homines, quibus in eas animantes imperium est traditum, idem peccare cernuntur, ac tametsi rationis munere honestati, nihilo tamen secius tanquam sint illius expertes,

Luciferi lapsus.

Animantium sensibilium diuisio.

Brutæ animãtes, hoĩ subditæ.

contra

Poles t de ... contra suum autorem rabidè debacchantur. Idcir-
am ingrati. co factum est, vt & ipsi rebelli animantium seditio-
ne impetrātur, ita edocendi ex iis quę perferūt, quàm
malum, quàm'q; miserū sit pręterire ordinem, semel-
que præstitutos fines impudenter transcendere.

Elementa suos fines tuentur. Ac videre quidem est, inanima elementa egregie fi-
nes suos tueri. Mare siquidē ipsum quanquā turbi-
nibus agitatum inuersum'q; violenter ad terrā pro-
pellatur, harenæ tamen obices ac repagula subuere-
tur, neq; præfixos terminos trāsilire audet. Sicut enī
equus ad cursum incitatus freno reprimitur & coër-
cetur, ita & mare cum Dei legem nullis quidem in
tabulis scriptā, sed in ipso littore positam cōtempla-
tur, non secus pedem refert acsi habenis quibusdam
cohibeatur. Pari quoq; modo & flumina, eum sui
cursus tenorem seruāt, quē tueri ab initio iussa sunt.
Ita & fontes scaturiunt, & putei humanis vsibus a-

Anni stationes. quas sufficiunt. Quatuor item anni stationes, com-
moda successione sese excipiunt, ac seruata inter se tē-
poris æqualitate quod nimium sit minime appetūt.

Noctes & dies. Hanc eandem legem dies ac noctes indesinenter ob-
seruant, neq; cum protenduntur superbè se efferunt,
neq; cum contrahuntur iniquo animo ferunt, sed al-
ternis vicibus tempora mutando, rursus cum ratio
ipsa exigit sine vlla disceptatione debitū soluunt. ne-
que inuicem reluctantur, sed quietissimè accipiunt
reddunt'q;. Illud præterea opificis Dei sapientiam

Terra. planè potentiam'q; ostendit, q; neq; ipsa tellus, quan-
quam per tot annorū milia aratris terga scindatur,
seratur, conseratur'q;, quanquā & fructibus alimen-
ta sufficiat, cōculcetur, effodiatur, radatur, imbribus
niuibus'q; subsidat, atq; ardoribus atteratur, vllam
sui diminutionem perpessa est, minor ésue agricolis

Mare. fœtus aut pauciores educit. Neq; ipsum mare, quā-
quam

quàm inde nubes vim aquarum inceſſanter exhauriant, hymbresq; pariant, terrisq; diffundant, imminutum olim exhauſtum ve eſſe cernitur. non ab iis deniq; litoribus receſſiſſe, quæ olim fluctibus ſuis obduxit. Sed neq; rurſus auctum exuberat, tametſi plurimos vndecunq; fluuios illabentes accipiat.

Neq; vero nunc diſſerendum puto, vnde iugis fluuiorum copia deuoluatur. Ineffabilis enim mihi penitusq; abſtruſa hæc quoq; ratio eſt. Quo autem pacto ſol aptus natus ſit humidam aquæ vim cōminuere, pronum eſt cunctis volentibus edoceri.

Sol humida comminuit.

Æſtuaria enim paludesq; exiccat, aquarum præterea collectiones ac ſtagna cōſumit. Corpora quoq; hominum ſicciora efficit. Quinetiam fluuios videmus decreſcendo ſubduci, cum ſol relictis auſtralibus locis ad boreales tractus concedit, æſtatemq; nobis efficit. Eamq; ob rem, Nilum aiunt non eodem tempore quo cæteri ſolent fluuij extra alueum inundare, ſed media æſtate aquis exuberantibus Ægyptum perfundere, ſole tunc ad Borealem circulū accedente, ac cæteris quidem fluuiis radiis ardentioribus incubante, ab ipſo autem Nilo magnis ſanè ſpatiis abſcedente. Si vero & alias Niliaci incrementi cauſas quidam eſſe contendunt, ego tamen hoc tempore materiam hanc conuenire mihi non arbitror. quippe qui alios cohorter, ne cauſas diuinæ gubernationis curioſius indagent, ſed admirentur potius ea quę facta ſunt, ipſumq; opificem hymnis laudando concelebrent. Ego itaq; vehementer admiror naturā aëris inconſumptam perſiſtere, cū tamen tot numero homines, totq; animalia rationis expertia, illum ſpirando & attrahant & remittant, ſoliſq; adeo feruentes radij permeando traiiciant, præterq; ſolem ac lunā idipſum ſtellæ quoq; efficiant,

Incrementa Nili vnde fiant.

Cauſæ diuinæ gubernatiōis non ſunt ſcrutandæ.

ant. Sed enim vndiqꝫ mundum intuēti, miraculum miraculo superadditur. Parum vero abest, ne confidenter dicam miraculū hoc loco pro miraculo habendum non esse. Cum sit enim mundi opifex Deus omnipotens, quæcunqꝫ ab eo fiant, decet admirari ꝙ minime, sed authorem profecto decet laudari ꝙ maxime. Sunt enim quæcunqꝫ fieri conueniant, factu illi perquàm facilia. Inseruit autem & rebus omnibus quas creauit, sufficientem ad id temporis facultatē quo esse illas ac perdurare decreuit. Ex quo factū est, vt tellus hodieqꝫ ita permaneat sicut ab initio facta fuit. neqꝫ itē mare augescat neque decrescat. vtqꝫ aër quā ab initio naturā sortitus est, inuiolatā conseruet. neqꝫ sol firmissimū illud cœlū, per quod assidue currit, eliquare possit, neqꝫ dissoluere, sed neqꝫ ipsum firmamentū, tametsi humida sit natura, flagrantem solem extinguat. Singulæ enim res, quod ab initio munus sortitæ sunt, illud perpetuo cōseruarunt. Cōtrarias siquidē sicci atqꝫ humidi qualitates, rursusqꝫ calidi & frigidi, in amicitiā fœdusqꝫ cōposuit rerū opifex. Quotiescūqꝫ igitur oīa hęc videmus, qͣties solē modo ad boreales tractus, modo ad australes, modo ad æquatas cœli partes excurrere, quoties & lunā modo auctā lumine, modo imminutā, nec minus & stellas certis oriētes tēporibus et occidētes, messis preterea et semētis tempus significātes, tū & nautis ostēdentes hyemem ac tranquillitatē, ne quæso amici homines hæc ipsa nobis deos faciamus, sed horum potius authorē, opificem, gubernatoremqꝫ laudemus, ac per ea quæ cōtuemur oculis, pergamus ad eum qui videri nō potest. Ad hoc autē nobis non est opus peregrinatiōe, sed fide. per hanc enim solā videre illum nobis licebit. Cum itaqꝫ stationes anni videbimus suis quan

que

Paradoxō

Oīa in suo officio persistunt.

Cōcordia elmentorꝫ

Fides, dux ad Deum.

quę pertransire temporibus, cum terræ pluuiam dispensari, cum terram germinare, cum virentibus herbis obduci, vndare segetes, prata floribus renidere, comare syluas, ramos arborum fructibus prægrauari, linguam moueamus in eius laudem qui hæc terræ dona contribuit. Ne verò montium Nymphas, néve fontium ac fluuiorum, néve filias Nerei referamus in deos. Ne cantemus Iúlum Cereri, néve ipsi Rheæ Lytiersan. Ne Baccho dithyrambū. Ne Peana Pythio Apollini, néve Dianæ concinamus Hypoẽpum. Sed rerum omnium conditori Deo hymnos Dauidicos proferamus, cumq́ eo pariter exclamemus: Quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia insapiētia fecisti. Quotiescūq; canoras aues audiemus varios cantus emodulari, cicadasq́ tremulos euibrare concentus, Musis Sirenibusq́ dimissis, sapientissimū Deum, eundemq́; potentissimū adoremus, qui & eiusmodi auiculis tantam tribuit Musicæ harmoniam, & humanum genus vndecunq; nutrit, fouet, ac mulcet. Nostra igitur, quæso, amici homines cū Philosophorū opinionibus comparate, rectáq; ac diligenti ratione subducta, quæso, inspicite, quænam ex superius allatis opinionibus Deo magis congruere videantur, mundúmne hunc videlicet genitum non fuisse, casúve fortuito sic constitutum, ex atomisq́ & vacuo esse compositū, an à Deo quidem authore, sed præstituta ex materia factum esse. An verò impium est, Deo cuncta hæc tribui? Illud autem recte ac vere dicitur, esse rerum omnium authorem Deum, qui nequaquam, quod cæteri faciunt artifices, ex iā cōparata materia omnia hęc effecerit, sed quæ prius nō erant in ipsum esse protulerit, volueritq; non antea existētibus rebus præbere vt quandoq; essent.

Qui hymni quibus dijs fuerūt sacri.

Epilogus cū adhortatione.

I 2 Facile

Facile est enim Deo, & ex iis quæ nondum sint, & ex iis quæ sunt, excudere aliquid ac proferre. hoc enim, & ab initio olim fecit, & singulis, vt ita dicā, diebus facere cernitur. Nam & ex præstitutis comparatis'que iam corporibus, animalium corpora effingit, & ex iis quæ non sunt, ipsas animas creat, non cun[illegible]tarum quidem animas animantium, sed humanas duntaxat. Gignit autem ex volucribus volucres, nantiaq́ue ex nantibus, singulas'que animantiū species de homogeneis parit. Ita & terræ fœtus, de iā satis consitis'que plantariis ad humanos vsus depromit. Olim vero nec arata tellus, nec seminibus vllis asperſa, plantarum seminumq́ue ideam, quasiq́ue archetypum quoddam exemplum germinando produxit, reptiliumq́ue & quadrupedum genera procreauit. Ipsa insuper humentium aquarum vis, sicuti iussa fuit, & aquatiles protulit animantes, & quæ natæ sunt volatu aërem permeare. Cæterum, neque terram ipsam, neque cœlum, neque aërem, neque aquarum naturam, neque ignem, item nec lucem, vlla prius comparata materia iussu dei produxit, sed ea oīa ipse opifex Deus cum nulla essent antea, procreauit Idem'que qui ceu conseuit compegitq́ue capacissimam mundi huius phaselum, idem eandem quàm sapientissime condidit, assidue nunc gubernat & dirigit. Hæc autem non ipsi modo Apostoli & Euangelistæ nos docuerunt, sed ipsi quoque Prophetæ, Prophetarumq́ue eximius qui mundi geniturā Moses conscripsit, prioresq́ue adeo his omnibus docuerunt, & Abraham & Melchisedech & vniuersus Patriarcharum chorus. horum enim quilibet, non multos quidem, sed vnum mundi authorem, Theologice prodidit. Id quod & vobis perq̄ facile erit ediscere, si modo in diuinæ scripturæ libros incidatis.

Animæ humanæ ex iis quæ nō sunt creantur.

Quæ ex terra nascuntur.

Volucres ex aqua.

Quæ deus condidit, eadē & gubernat.

cis. Propoſita itaq; comparatione perdocti, quid humanis Philoſophorum diſcurſibus ſacrarum literarum præſtent documenta, fugite iam, quæſo, errorem amici homines, veritatemq; adamate ſole ipſo ſplendidiorem. vt huius claritate perducti, & diuinæ ſcripturæ ſenſum perſpiciatis, & illius magiſtros doctoresq; demirati, vt Apoſtolicis verbis vtar, in faciem procidatis, Deumq; adoretis, & fateamini Deum vere in * nobis eſſe. Luc. 8. Mat. 2. Ioan. 9 *.ſ. Chriſtianis.

Libri Quarti finis.

THEODORITI

CYRENSIS EPISCOPI DE CVratione Infidelium Græcorum Sermo quintus, De natura hominis.

LAPIdis quem magnetem vocant, eam eſſe vim conſtat, vt omnem aliam materiam quietam eſſe immotamq; dimittat, ferrum vero duntaxat ad ſeſe trahat. nonnunq̃ vero alte à ſe ſublatum quaſi oſtentet, tametſi nullis idipſum rebus ab inferiori loco ſuffulciatur, nec ſuperne aliquo nexu viſibili colligetur, ſed eius lapidis incubante virtute, occulta nobis ratione ſuſpenſum ſit. Comparatio à magnetis natura.

Tale vero quippiam & in diuinis ſcripturis & in verbis quæ de Deo fiunt ſolet contingere, vt facile is cognoſcet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò vt ita dicam, cuncti ferè mortales aurem illis accommodant, ſoli vero capiuntur, qui alumni ſunt Applicatio cõparationis.

fidei, cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneantur, neq; quicq̃ appareat vnde à superiori loco vincti dependeant, sed ad occultas duntaxat rerũ spes, mentem animumq; accommo-

1. Corin. 1. dẽt. Eam ob rem Paulus quoq; Apostolus, verba quæ de cruce fiunt, pereuntibus quidem stultitiam, esse inquit, iis autẽ qui salui fiunt, Dei virtutẽ, Deiq; sapientiã. Sed enim lapis ille, propria quadã naturæ suæ vi ferrum ad se moueri violẽter cogit. Diuinorum autẽ sermonum gratia, non ipsa quidem est quę alios admittat mortales, alios verò summoueat. cũctis enim qui saturari appetũt, vbertim riuos effundit. Fit autẽ voluntate ac delectu eorũ qui auditum se conferũt, vt alij quidẽ ipsorũ tanq̃ sitientes admoueantur, alij verò procul abscedant, ii videlicet qui ad eas res optandas animum non inducũt. Est itaq; illius officium qui se animarum Medicum profitetur, vt eorum voluntatẽ nequaq̃ cògat qui accipere curationem suam detrectant. Quando et ille opifex qui rationale animal potens sui liberumq; creauit, hortamentis ac legibus ab iis auertit quæ peiora cẽsentur, ad potiora autem conuertit. Nequaquam tamen violenter impellit, si meliorum particeps esse nolit, ne videlicet naturæ fines semel constitutos

Esa. 1. immutet. Hinc & per Prophetas idem exclamat:
" Si velitis & si audiatis me, bona terræ comedetis.

Psal. 33. Rursusq; alibi: Venite filij, audite me. timorem Do-
" mini docebo vos. Quis est homo qui vult vitam,
" diligens dies videre bonos? Subinde verò ab iis auertẽs quę mala sunt, quid sit agendum ita ostẽdit.

Psal. 33. " Siste linguam tuam à malo, & labia tua ne loquan-
" tur dolũ. Declina à malo & fac bonũ, inquire pacẽ

Præmia piorum & sequere eã. Manifeste autẽ significat, & quæ proposita sint studiis eiusmodi pręmia. inquit eni: Oculi Do

li Domini super iustos, & aures eius in deprecatio-nem eorũ. Quia verò timor illis maxime cõgruit, qui tanq̃ pueri ad virtutem instituũtur, necessario fa-ctũ est, vt cessantes ac desides sic minãdo perterreat. Vultus autẽ Dñi super faciẽtes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Qui verò per prophetam sic hoĩes adhortatus est, idẽ in sacris Euangeliis nul lo quidem alio vsus nuntio ac ministro, q̃ corpore, quod pro salute nostra factus homo assumpsit, ipse ore suo sic loquit̃: Si qs sitit, veniat ad me, & bibat. Item & alibi: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, & ego requiem vobis dabo. Alia ve-rò permulta id genus & in Euangeliis & in Apo-stolorum monumentis facile quicunque velit, in-ueniet, quibus planè ostenditur absoluta hominis voluntas, liberúmque arbitrium. Huius rei gratia, ipse quoque amici homines quintam vobis adhor-tationem hanc affero. Neque vos solum quæso, sed vehementer obsecro & obtestor, ne medicinæ huius curationem temere abiiciatis, neu salutem vestram in diem crastinum differatis, quem visuri necne simus, penitus ignoramus. Sed ea potius in memoriam reuocate, quæ Ascræus Poëta vos face re adhortatur, quo loco sic inquit.

Pœnæ impiorum. — *Ioan. 7.* — *Matt. 11.* — *Liberum arbitrium statuitur.*

Μὴδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον, ἔς τ' ἔνηφι. hoc est.
Ne differ dum cras veniat, dum tertia lux sit.

Ascræus.

Aliam quoque eiusdem Poetæ sententiam dili-genter aduertite. inquit enim hic quoque quæ supe-rioribus consona sunt.

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει. hoc est.
Tristia dilator patietur damna frequenter.

Quando igitur iam superius edocti sumus quid de mundo, déq; ipsa sit materia sentiendũ, quantum'q;

inter se distent quæ à diuinis præceptoribus quæq; ab humanis Philosophis doctrina proficiscitur, agedum quod superest inquiramus, quænam illa cuiusve modi sint quę de natura hominis sacræ nos literæ vt tuto tenenda docuerunt, quæq; ij sapientiæ professores qui suos libros aspergunt eloquutionis ornatu, speciosoq; prætentu nominum ac verborū falsitatem nobis adducunt. Quæcunq; vero de hac ipsa re Poëtę fabulantur, hoc tempore omittemus. neq; illos, vt Plato faciendum putat, aspergemus vnguento, sed potius contra eum fœtorem quem pessime ipsi olent, nares cōmuniemus. illi enim nō modo è terra erupisse hoïes, sed enatos iacto prius semine, quasi satitios, asserūt è serpentinis dentibus prodiisse. Sola igitur nobis ea sunt cum veritatis doctoribus conferenda, quæ ipsi Philosophi Historiciq; nugantur. Omissis autem omnibus, illud dicendum est, quanta videlicet contentione ac pugna ij semper digladiati inter se fuerint de humani generis constitutione atq; primordiis. Alij siquidem ipsorum, humanam naturam æternam asserunt, terramq; hac animantium specie desertam semper fuisse. Alij vero, primum in terra Attica natos fuisse homines dixerunt. Alij, in Arcadia. Sunt qui malint in Ægypto. Aliis præterea in prouinciis atq; vrbibus incredibilis quædam est de primatu originis iactantia & ambitio. Adhæc autem, sunt qui beatum hominem esse dixerint, Sunt qui infelicissimum ac miserrimum. Et Homerus quidem, imbecillem erumnosumq; appellat. Theognis autē Siculus, ciuisq; Megarensis, ita exclamat:

Philosophorum digladiationes de hominis constitutione & primordiis.

Hinc & Attici αὐτόχθονες dicti, quasi indigenæ

Theognis

» Πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
» Μήδ' ἐσορᾶν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου.
» Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι. hoc est.

Optima

Optima non nasci res est mortalibus ægris, ,,
Nec solis radios cernere luminibus. ,,
Aut vbi natus hō est, propere vt descēdat ad orcū. ,,
Consona verò huic sententiæ, Tragici apud Euripi- Euripides.
dem senarioli habent. sic enim inquiunt: ,,
Εχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους, ,,
Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά. ,,
Τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον, ,,
Χαίροντας, εὐφημοῦντας, ἐκπέμπειν δόμων. hoc est: ,,
Oportuit nos funeris luctu graui ,,
Dolere natum maxima ad discrimina. ,,
At mortuum qui cassus est laboribus, ,,
Efferre læto corde, lætis vocibus. ,,
Solonem præterea qui leges Atheniensibus tulit, te Solon. Py-
stis est Herodotus Crœso regi dixisse: thagoras.
Ὦ κροῖσε πᾶς ἄνθρωπός ἐστι συμφορή. hoc est: Plato.
O Crœse homo est quædam grauis calamitas. ,,
Pythagoras autem ac Plato, populū nobis anima-
rum sed carentiū corpore proponunt, easq; animas
quæ in peccatum aliquod inciderint, aiunt supplicij
caussa in corpora destinari. Ideoq; Plato in Craty- Plato in
lo: σῶμα hoc est corpus, σῆμα hoc est sepulchrū vo- Cratylo.
cat, tanquā anima in corpore sepulta sit.. Cōcordia σῶμα. σῆμα.
verò huic & Philolaus Pythagoreus cōmemorat,
quo loco sic ait: μαρτυρέονται δὲ καὶ οἱ πάλαι θεολόγοι Philolaus
τε καὶ μάντεις, ὡς διά τινας τιμωρίας ἡ ψυχὴ τῷ σώματι Pythago-
συνέζευκται, καὶ καθάπερ ἐν σήματι τούτῳ τέθαπται, hoc est: ræ filius.
Testātur autem veteres Theologi ac vates, ob quę ,,
dam supplicia corpori animā coniugatam, quasiq; ,,
hoc in tumulo consepultam esse. Verū Plato idem ,,
quasi oblitus eorum quæ in Cratylo dixerat, in ter- Plato in. 3.
tio reipublicæ suæ libro contraria prorsus ostendit. reipublicæ
ait enim: ἐπιμελεῖσθαι γὰρ σώματος δεῖ, ψυχῆς ἕνεκα ἁρ- ,,
μονίας, &c. hoc est: Curandum est enim corpus, ob ,,

„ eam quam habet anima cum corpore harmoniam: „ per corpus enim viuere nobis licet, ac recte viuere, „ si veritatem clara voce testari velimus. At si anima te per corpus viuit, ac recte viuit, sit vtique vt ante corpus ea non fuerit. Quod si tamen fuit etiam ante corpus, vtique & viuebat, immortalem sortita rationalemque naturam. Quod si tamen erat olim & ante corpus, nec tamen recte viuebat dum seiuncta esset à corpore, at vbi venit in corpus eoipso bene instituto, tunc denique rectã anima vitam duxit, necessario sequitur vt anima per corpus ea bona consequuta fuerit, quorũ particeps ea non erat antequã corpori iungeretur. Quid ita igitur insepultam corpori, veluti monumento cuidam, Plato ait? Satis igitur puto, ex iis quę modo attuli, nobis constabit, veteres gentiles philosophos non solum alios ab aliis dissidere, sed iisdem quoque de rebus singulos sibiipsis discordes pugnantesque inueniri. Atque vt nobis planius innotescat, quãta sit inter eos contentio, age iterum ostendamus, qualia ea sint quæ de anima celeberrimi Philosophorum opinati sunt, quoque pacto eos inanis gloria, vt Homericis verbis vtar: ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι, hoc est, pugna contendere suasit. Quęcunque autem diuino auxilio fretus dicam, ea de Plutarchi, de Porphyrii, deque Aetii monumentis dicã. Thales igitur, animã esse inquit immobilem naturam. Alcman verò, eam inquit sponte sua motabilem. Pythagoras autem, numerum qui seipsum moueat. cuius opinioni conuenit & Xenocrates. Plato, intellectilem substãtiam ex se mobilem. Aristoteles Stagirites, entelechian primã naturalis corporis & organici, quod habile aptumque sit vitã accipere. Entelechian verò, actum appellauit. At Clearchus, animã esse ait harmoniam quatuor elementorum.

Marginal notes: Contra Plato. — Plato sibi discors. — Homer⁹. 1. Iliadis. — Philosophorũ de anima sententiæ.

rum. Anaximenes, Anaximander, Anaxagoras & Archelaus, aëriam dixerunt animæ naturam esse. Stoici, spiritualem quidem eam asseruerunt, sed quę tamen maxima quoque calidi parte constaret. Parmenides, Hippasus & Heracletus, luculentā & igneã nuncuparunt. Epicurus Neoclis filius, commixtionem quarundam qualitatum, igneæ videlicet, aëriæ, ac spiritualis, quartæque præterea cuiusdam quæ certum nomen non habeat. Empedocles, com mixtam inquit ex ætheria aëriáque substantia. Critias, ex sanguine & humido eam constare inquit. Alij porrò alia, & quidam contraria attulerunt. Quin & de ipsa animæ diuisione, maxima est inter Philosophos disceptatio. Pythagoras enim & Plato, hanc in parteis duas distribuunt, quarum altera sit ratione prædita, ratione altera careat. Rursusque hanc posteriorem, bifariam secant. namque alteram eius partem iracundiæ tribuunt, alteram libidini & cupiditati. Xenocrates verò ille qui tertius à Platone censetur (fuit enim auditor Speusippi Platonis ex sorore nepotis) in facultatem sentiendi ac vim rationis, animam partitus est. At Nicomachi filius Aristoteles, quinque illi officia partés que tribuit, appetendi, nutriendi, sentiendi, gradiendi, & cogitandi. Stoici verò, quinarium hunc numerum non admittunt, sed ex octo partibus animam constare dixerunt, ex quinq; videlicet sensibus, visu, auditu, olfactu, gustu & tactu, sexta vocali potētia, septima seminali, octaua *principali ac domina, quasi stirpe à qua singulæ illarum partium suum peragendi munus vires sortitę sunt. Animam præterea dixerunt, Polypi brachiis perquã similē esse. Pythagoræ autē successores, è quinq; elementis cōstare corpus asserētes (quatuor enim illis

De aīæ diuisiõe philosophorū disceptationes.

*ἡγουμενικόν, vel ἡγεμονικόν.

notiss

notiſſimis & quintum ætherium adiunxerunt) totidem vires animæ affirmarunt eſſe, quas hiſce nominibus appellarunt,intellectũ,prudẽtiam, ſcientiam, opinionem,ſenſum. Quanta item inter eos controuerſia ſit,in collocanda principaliori animæ vi, perquàm facile eſt videre. Hippocrates enim Democritus'q; ac Plato,in cerebro ſitam eſſe affirmant. Straton,in medio ſincipitio. Eraſiſtratus autem Medicus,iuxta membranã cerebri,quam epicranidem hoc eſt ſupercipitium, ſiue ſupercaluium vocat. Herophilus,in ventre cerębri. Parmenides & Epicurus,in toto hominis thorace. Empedocles & Ariſtoteles,vniuerſa'q; Stoicorũ ſocietas,ipſum cor animæ ſedem addicũt. Horumq; rurſus alij,eam in cordis ventre conſtituunt. Alij verò,in ſanguine. Alij, ea in chartilagine quæ cor obſepit. Alij autẽ,in ipſo diaphragmate. Pythagoras, Anaxagoras, Diogenes, Plato, Empedocles & Xenocrates,animam dixerunt incorruptibilẽ eſſe. Heracletus verò,animas hominũ corporibus liberatas,concedere ait ad mũdi totius animam,vtpote quę ſit eiuſdem generis ac ſubſtantiæ. Stoici verò,ſeiunctas à corporibus animás, ſibiipſis ad vitam ſufficere affirmarunt. eas tamen quę ſint paulò imbecilliores,exiguo temporis ſpatio ſupereſſe. quę autem validiores,perdurare vſque ad mundi conflagrationem. Democritus, Epicurus & Ariſtoteles, animã corruptibilem eſſe impudenter aſſeruerunt. Plato & Pythagoras,rationalem duntaxat animæ vim dixerunt eſſe incorruptibilem,quæ autem ratione caret corrumpi. Ac Plato quidem,etiam plantas inter animalia reponit,ſed quæ tertiam animæ vim ſolam inditã habeant,quę concupiſcibilis nuncupatur. At Ariſtoteles,exhorruit plantas animalia appellare. Quod enim ſentiendi mu

In qua parte principalior aię vis ſita ſit,philoſophorũ opiniones variæ.

Stoici.

Democri.
Epicurus.
Ariſtotel.
Plato.
Pythago.

di munere præditum est, id solum animalis nomi-
ne dignum censuit. Germinalem tamen animã, cu-
ius munia sunt, augeri, gignere, ac nutriri, inesse plã-
tis opinatus est. Verum hanc illius opinionem, qui Intelligit
à varia porticu Philosophi cognominãtur, minime Stoices.
admiserũt. Germinalem siquidẽ vim, indignam pu
tarunt quę anima diceretur. Zeno tamen Citieus, Zeno.
à quo duce Stoicorum secta defluxit, ea sectatores
suos atque discipulos de anima opinari instituit. Ge-
nitale siquidem hominis semẽ, quod humore ac spi-
ritu præditũ esse cernitur, partem esse animæ, quan-
damque veluti abscissionẽ putauit, confusaneamque mi
xtionem seminis patrum maiorumque nostrorum de
cunctis animę particulis in vnũ collectã, eiusque rei
caussa corruptibilem eam dixit. Numenius autem Numeni9.
Pythagoricus, contra hos inuectius hæc inquit: τὴν "
δὲ ψυχὴν γεννητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν, &c. hoc est: "
Animam verò isti generabilẽ corruptibilemque affir "
mant, non tamen eam inquiunt, simulatque corpore "
absoluta sit, ilico interire, sed suis opibus innixã per- "
durare ad quædã temporis spatia. Proborum quidẽ "
virorũ animas superfore, vsquedum vniuersus or- "
bis incendio absumatur. Stultorum verò hominũ, "
ad nescio quæ tempora esse duraturas. Longinus Longinus
quoque, sic eos manifeste accusat: Ζήνωνι μὲν καὶ Κλεάν- Zeno.
θῃ νεμεσήσειεν ἄντις δικαίως, &c hoc est: Zenoni qui Cleanthes
dem ac Cleanthæ iure optimo succensere quis pos- Pythago.
sit, qui de anima ita cõtumeliose loquuti sint. Vter- Plato.
que enim, esse animam solidi corporis euaporatum Aristote.
quendã, exhalationemque dixerunt. His autem pror *al', mor-
sus contraria, ipsi Pythagoræ ac Platoni visa sunt. talem. θνη-
Intellectũ enim, diuinã esse partem affirmarunt. cũ τὴν enim ha-
quibus sensit & Nicomachi filius Aristoteles, tame bẽt aliqui
etsi *corruptibilem animã esse dixerit, aliud enim codices.
esse

esse intellectum ab ipsa anima, opinatus est. Platonici verò ac Pythagorici, extrinsecus insinuari intellectum dicunt. Horumq́ alij, sui dominum esse, moderariq́ affectus vt velit. Alij verò, & necessitatis & fati seruum esse dixerunt, agiq́ Parcarū filis protractum. ac pendére denique omnia quæ is agat, de superno cœli rotatu, syderumq́ congressu. Plato autem, contraria prorsus asserit liberam enim esse animam sensit, dominamq́ eorum quibus perturbetur affectuum, sponteq́ ipsam sua huc atque illuc agitari. suæ demum volūtati referre acceptum, quod vincat, quodq́ succumbat. Hòc verò ipsum Plato suis in legibus ita manifeste ostendit: κἀνταῦθα ὦ ξῖνε τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη, &c. hoc

Plato in Legibus

,, est: Hic quoque ô hospes, cum quis seipsum vincit,
,, prima hęc victoriarum atq́ optima est victoria.
,, Cum autem quis à seipso superatur, hoc vero ipsum
,, est pessimum ac turpissimum. hæc enim ita contin-
,, gunt, tanquā contra nosipsos bellum aliquod nobis
,, insit. Rursusq́ idem Plato paulo post: τόδε δὲ ἴσμεν
,, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη, &c. hoc est: Scimus hoc autem, hu
,, iusmodi affectus tanquā insitos nobis neruos quos-
,, damq́ funiculos, trahere nos prorsum retrorsumq́
,, reuocare, sicutq́ ipsi contrarij sibi sunt, ita & nos tra
,, here in cōtrarias functiones, quàm vbi discreta iam
,, sit sedes vitij ac virtutis. Dictat enim ratio, vnum
,, esse tractationum eiusmodi principatum, quem si
,, quis ita consectetur vt ab eo nunquā deficiat, planè
,, persentiet modicas omnino esse vires affectionum,
,, quæ in contrarias partes sese trahere conentur. hunc
,, verò ductum ac principatū, rationis esse asserimus.

Cōtra necessitatem peccādi.

His itaque verbis Plato ostendit, nequaquā nos ab initio malam naturam sortitos esse, neque vlla necessitate aut violentia cogi homines ad peccandum.

Non

Non denique agi Parcarum filis, neque astrorũ congressu, ad ea quæ sunt agenda compelli. Sed esse animæ cum seipsa certamen, adesseq́ꝫ illi victoriæ facultatem, si modo inclinare ad virtutem constituat.

Trahit itaqꝫ libido hominem ad seipsam, ab aduerso autem trahit eundem & irascentiæ vis, habet ratio parendi ac repugnãdi liberam potestatem. sunt enim illius partes, vt aurigam se præbeat, agátque cæteros, non vt agatur ipsa, trahaturq́ꝫ. Comprobauit autem hanc eandem sententiam Plato, & in decimo legum suarum libro, his verbis: τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποιοῦ τινος, ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἑκάστου ἡμῶν αὐτῶν τὰς αἰτίας, &c. hoc est: Caussas autem qualitatis cuiuspiam, pendere Deus dimisit à nostris singulorum voluntatibus. qua enim præditus cupiditate fuerit, qualitérue animum affectus, eo ferè semper modo, talisque vnusquisque nostrum plerunque fieri consueuit. Maior est igitur anima & potentior, quàm sit virtus & vitium. quandoquidẽ & sua ipsius voluntate, & valida consuetudine immutatur. Etenim cum diuinæ virtuti commiscetur, egregie transit in egregiam illam virtutem, sanctiq́ꝫ cuiusdam loci fit particeps, tota nimirum tralata in locum alium potiorem. cum verò contraria virtuti elegerit, ad contrarias quoqꝫ sedes vitam suam traducit atqꝫ constituit. Hoc igitur etiam loco Plato nos docuit, animæ nostræ creatorem Deum, penes illius potestatẽ tribuisse meliorum rerum peiorumq́ꝫ optionem. Optio enĩ animi, ac delectus, afficit nos vt vel huc vel illuc inclinemus. Conuersatio autẽ, ipsáq́ꝫ adeò cõsuetudo, validè inhærentẽ habitũ parit. Cũ itaqꝫ anima virtutis adamãtior facta, eius sibi formã impresserit, in alium quendã locum cõmigrat, sanctũ illum quidem ac longe præsentibus potiorem.

Plato in .x. legũ libro.

Statuitur liberũ arbitrium.

Consuetudo altera natura.

Contra

Contra autem, cũ vitium præoptarit, turpemq; vitam sectata sit, tunc quoq; cõuenientem sibi locum
Plato in. 2. reipublicæ sortitur. In secundo etiam reipublicæ libro, cõsona his Plato conscripsit. sic enim inquit: οὐκοῦν ἀγαθὸς ὁ
„ θεός; τῷ ὄντι γε. καὶ λεκτέον οὕτως; &c. hoc est: Bonus
„ est igitur Deus? Profecto bonus est. Atq; ita asse-
„ rendũ est? Quid ni sit? nihil ergo erit noxium quod
„ sit bonum? Nihil quantum mihi videtur. Nocebit
„ ne igitur, quod non est noxium? Minime. Neq; ve-
„ rò esse poterit alicuius mali caussa? Qui enim pos
„ sit? Quid igitur, vtilene erit quod est bonum? Aio
„ ego. Erit'ne igitur caussa rei bene gerendæ? Erit,
„ inquam. Quod itaq; bonũ est, rerum omnium caus
„ sa nõ erit, sed omnium dũtaxat quæ bene se habẽt?
„ Non erit, inquam ego, quoniam bonus est Deus.
„ Omnium inquam rerum caussa non erit, sicuti mul-
„ ti aiunt. At paucarũ quidem quæ hominibus acci-
„ dunt erit caussa, multarum verò non erit. quãdoqui
„ dem nobis, multo pauciora malis bona contingũt,
„ ac bonorũ quidem caussa, in nullum alium prĉterea
„ referenda est. Malorũ verò, aliæ quædã inquirendæ
„ sunt caussæ. At Deus inquirendus non est. Verissi-
„ me, inquit is, dicere mihi videris. Igitur, inquã ego,
Homerus. nec Homerus nec Hesiodus audiẽdi sunt, qui pecca
Hesiodus. tum hoc de diis stultissime peccant. Aiunt enim:
Dolia bo- ὡς δύο πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει, &c. hoc est:
norũ & ma Dolia bina sedent stellanti sub Iouis aula,
lorũ in Io- Fataq; discretim bona sunt hoc, tristia in illo.
uis domo. Cuiq; Deus dextra commiscens, vtraq; porgit.
„ Nunc bona sortitus gaudet, nunc tristia mœret.
„ Sunt igitur & alia huius generis, quæ apud Home-
„ rum, quæq; apud Hesiodum Æschylumq; leguntur.
Plato. Tum præterea & hæc infert: κακῶν δὲ αἴτιον φάναι
„ τὸν θεὸν ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχητέον παντὶ τρόπῳ, &c. hoc
est; Mo

eſt. Modis autem omnibus pugnandum eſt, ne Deus qui bonus eſt, dicatur eſſe malorum cauſa, néve qui iuſtis legibus victurus ſit, verba hæc dicat in ſua ciuitate. néve quis loquentem exaudiat, ſeu iunior ſit ille, ſeu ſenior, qui vel metro vel ſoluta oratione talia mentiatur, fabuloſeq́ cōfingat. vtpote quę ſi vllo modo dicantur, neque ſancta ſint, neq; nobis vtilia, neque ſibi admodum conſona. Faueo, inquit ille, tibi in lege hac. mihi enim valde eſt cordi. Hæc igitur, inquam ego, vna lex vnáque demum formula ſanciatur, in iis quæ dici ab loquentibus, quæque fieri ab agentibus oportebit, ne videlicet ſit rerum omnium Deus cauſa, ſed bonarum duntaxat. Hæc igitur de Deo qui fecit nos, deq́; nobis ipſis, & ſentire & opinari Plato nos docuit, iuſſitque ciuitate extrudi, qui dicerent Deum eſſe malorum cauſam. inquit enim verba eiuſmodi nefaria, eſſe nobis pernicioſa, ſibiq́; ipſis non bene cōſona. Etenim ſi bonus eſt Deus, ſicuti bonus eſt (communis hæc enim ſententia eſt) non vtique erit malorum cauſa, qui bonus eſt. Quòd ſi Deus non eſt cauſa malorū quæ fiunt (mala autem proprie appellamus, non ea quæ à multis exiſtimantur mala, paupertatem videlicet, ægritudinem, quæque ſunt prętere a his ſimilia, quæ nonnullis appellari damna mos eſt, ſed malitiam, libidinem, cæteraſq́; iniquitates) nos igitur hæc ipſa facere audemus, cauſáque earum rerum in nos authores referenda eſt, in Deum verò nequaquàm, cum ipſe etiam latis legibus contraria fieri mandarit. Hæc itaque nos ſentire & Socrates & Plato docuerunt, hique animæ illam vim quæ ratione prædita eſt, diuinam appellarunt. Eſt autem operæpreciū, verba Socratis audire Alcibiadē alloquentis, quæ ſic apud Platonem ſcripta inueniūtur.

Deus malorū non eſt cauſa.

Bonus Deus.

Quæ verè ſint mala.

Plato.

ἔχομεν οὖν εἰπεῖν, ὅτι τῆς ψυχῆς ἐστι θειότερον, ἢ τοῦτο περὶ ὃ τὸ εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἐστιν, οὐκ ἔχομεν; &c. hoc est. Possumús ne igitur dicere, partem animæ diuinissimã esse? an de hac ipsa re, nec scire quæ sit, nec sapere quicquam possumus? Hæc itaque animæ vis, Deo est similis, atq; hoc aliquis intuens, omneq; diuinum cognoscens, Deúq; & prudentiã, ita & seipsum nosse maxime poterit. Similia verò his & in Phædone scripta sunt.

Plato in Phædone.

θῶμεν οὖν, ἔφη, βούλει δύο εἴδη τῶν ὄντων, τὸ μὲν ὁρατόν, τὸ δὲ ἀειδές; &c. hoc est. Vis enim, inquit, ponamus duas rerum species, quarum altera videri possit, altera vero non possit? Ponamus, inquit. Quodq; videri non potest, semper eodem modo se habeat, quod autem potest, non itidem habeat? Et hoc, inquit, ponamus. Age itaq;, inquit ille, aliúd ne quicquã nostri statuemus, an hoc solũ, quod videlicet altera nostri portio est corpus, altera verò anima? Nihil aliud, inquit ille. Vtri autẽ rerum speciei similius esse corpus dicemus atq; cognatius? Vniuerso, inquit ille, huic videlicet quod oculis cerni potest. Quid vero anima, videri ne poterit, an non poterit? Ab hominibus ô Socrates, videri nõ poterit. Nos autem cum poneremus alia esse quę videri possent, alia quæ non possent, hominibúsne putas, an alij cuipiam naturæ videri posse dicebamus, ac videri nõ posse? Hominibus, inquit ille. De anima igitur quid dicemus, visibilém ne esse, an inuisibilẽ? Aio ego non esse visibilem. Ergo inuisibilem esse ais? Ita est prorsus. Est ergo anima, similior inuisibili quàm sit corpus, at visibile corpus est assimilius? Ita est necesse dici, ô Socrates. Multa vero alia prosequutus, hæc quoque addidit. ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικε &c. hoc est. Vtri tandem anima erit assimilis? Plane constat ô Socrates, animam diuinæ rei persimilem es-

lem esse, corpus vero ipsum mortali. Rursusq; paulò pòst. τί οὖν, τούτων οὕτω ἐχόντων, ἆρα οὐχὶ σώματι μὲν ταχὺ διαλυθήσεσθαι προσήκει &c. hoc est. Quid igitur, cum hæc ita se habeant, an non, quæso, corpori quidem conuenit cito dissolui, animæ vero prorsus conuenit vt vel sit insolubilis, vel ad aliquid quod eiusmodi sit, proxime accedat? Qui hoc enim non sit? Cũq; ostendisset quo pacto corpus dissoluatur, ita hæc attulit. ἡ δὲ ψυχὴ εἰς τὸ ἀιδὲς, ἢ εἰς τοιοῦτον ἕτερον τόπον τινὰ οἰχομένη γενναῖον καὶ ἄριστον φοιτᾷ &c. hoc est. Anima vero ad inuisibile, aut in alium quendam huiusmodi locum se conferens nobilem illum atq; optimum, proficiscitur sine dubio ad bonum et prudentem Deum. quo, si Deus velit, illico & meæ animæ proficiscendum erit. Cum itaque nostra hæc anima talis sit, eáq; prædita sit natura postquam corpus euasit, efflatá ne, quod multi aiunt, euanescit illico, prorsusque interit? Immo longe aliter fiet ô charissime Cebes & ô Simmia, multóque potius ita se res habet vt dicam. Tum & quæ sequuntur, in eandem feruntur sententiam, manifesteque ostendunt animæ immortalitatem. Tantam igitur et Historici & Philosophi & Poëtę, tum de anima, tum de corpore, tum de hominis genitura & constitutione, inter se litem exercent, dum alij quidem hæć, alij vero illa præferunt, alij rursus & his & illis contrariam opinionem adducunt. neque enim veritatis discendæ studio ac desiderio tenebantur, sed inani gloriolæ ambitioni que seruientes, optarunt nouorum dogmatum inuentores vocari. Ex quo sanè factum est, vt in errores multos inciderint, dum ij qui posterius succedebant, maiorum opiniones euertere conarentur. Anaximander enim, Thalete iam mortuo, contraria illi sensisse dicitur.

Aia cuius sit substantia.

Anima immortalis.

Anaximenes quoque, post Anaximandri mortem idipsum fecit, idemq́ꝫ Anaxagoras. Aristoteles autem, Platoni adhuc viuenti manifeste aduersum se præbuit, contra Academiam bello suscepto. neque doctrinæ illi honorem vllum rependit, quam liberalissime olim percepit. neqꝫ celeberrimi viri gloriã est reueritus, neqꝫ Platonicæ eloquentiæ vim pertimuit, sed impudenter illi aduersarium sese gessit. cum tamen nequaquàm meliorum dogmatum, sed multo peiorum quàm Plato ipse, author extiterit.

Aristoteles Platoni viuo aduersus.

Nam cum ille animam dixerit immortalem esse, hic esse mortalem dixit. Cumque ille dixerit, Deum res omneis prouidentiæ cura complexum esse, hic, quãtum possunt eius rationes, terrarum orbem diuinæ prouidentiæ exortem facit. Inquit enim ad Lunam vsque Dei gubernationem deferri, quæ verò sunt infra Lunam fato esse subiecta. Plurima vero & alia quæ noua atque insolita sunt, adducit, superuacanea prorsus quæ mihi hoc tempore explicẽtur. Illi ergo merito ac decenter suas ipsimet demoliti sunt opiniones. falsitas enim, non modo ipsi veritati, sed sibi quoque ipsi contraria est. Veritas autem & sibi est concors, & vnam modo falsitatem infestam habet. Itaque pronum est inuenire, vel de ipsa natura hominis & Mosen legislatorem, & Prophetam Dauid, & fortissimum virum Iob, & Esaiam quoque, & Hieremiam, vniuersúmque Prophetarum chorum, Matthæum quoque, Ioannem, Lucam, & Marcum, Paulumq́ꝫ præterea & Petrum, vniuersumque Apostolorum cœtum, quæ sint vbique consona cunctos homines docuisse. Neque enim est horum audire alium qui hos homines, alium qui illos archetypos humani generis ac indigenas fuisse testetur. neque alios qui mortalem, alios qui

In quibus Aristoteles à Platone dissenserit.

Falsitas sibi ipsi contraria est.

Moses, sacriq́ꝫ oẽs doctores, sibi concordes.

immortalem animam dicant. neque alios qui perturbationum dominam rationem, alios qui mancipium ſeruamq́ aſſerant. Omnes enim concordi oratione nos docent, ex terra & aqua cæteriſq́ elementis humanum corpus effictum eſſe, animam vero nequaquàm ita in corpus demiſſam, vt tamen antea per ſe ſubſiſteret, ſed corpore iam plaſmato creatam eſſe. Gen.1. Plaſmauit enim, inquit, Deus hominem, puluerem ſumens de terra, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, factusq́ eſt homo in animam viuentem. Neque vero intelligendum eſt, inſpirationem πνοή. hanc fuiſſe quēdam anhelitus defluxum qui de ore Dei prodierit (incorporeus enim Deus eſt, idem ſimplex neque compoſitus) ſed ipſam animæ naturam, ſpiritum eſſe præditum ratione & intellectu. Hæc itaque Moſes in mundi genitura conſcripſit, quibus aſſimilia nos docet, & in diuinis legibus. Exod.21. Vbi enim de prægnante muliere mentionem facit quæ plagis affecta pariat abortiuum, formari prius in aluo matris infantem ait, ac tunc denique iam perfecto corpore animari, non ita quidem vt anima præexiſtens alicunde corpori inſeratur, neq́ vt enaſcatur è ſemine, ſed diuino inſtituto ſicut ab initio inſita naturæ lex fuit, creationem accipiat. Hoc Athlotheta. ipſe Iob in ſuis illis certaminibus cum magiſtro * ludorum Deo, ſuoq́ creatore, ita diſſerens confitetur. * Al. certaminum ſuorum. μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας &c. hoc eſt, Memēto quòd * ex luto plaſmaſti me, in terram verò iterum conuertis me. Job.10. Nónne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? * Al. lutū. Pelle & carne induiſti me, oſſibus & neruis implicuiſti me, vitam & „ miſericordiam poſuiſti iuxta me, & inſpectio tua „ cuſtodiebat ſpiritum meum. His autem verbis oſtē „ dit nuptiale commercium, nec minus & occaſio-

nem gignendorum liberorum,exiguamq; illam humani seminis portionem in quàm plurimas ideas membrorum speciesq; transformari.ac tunc denicq; creari animam corporiq; adiungi, quæ postquàm foetus in lucem æditus sit, diuina ope custodiatur ac

Psal.118. gubernetur.Clamat insuper deiloquus Dauid.αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με &c.hoc est. Manus tuæ fecerunt „ me,& plasmauerunt me,da mihi intellectum;et discam mandata tua.Quibus in verbis,hic etiam creatori suo commemorat opus suæ creationis, petitq; ab eo intellectum & sapientiam consequi. Omnes item Prophetę,quę valde his concordia sunt,de humana natura nos docent. Ne quis autem opinetur, alio quidem pacto Græcos enatos esse,alio autem Romanos, aliòve Ægyptios, Persásque ac Massagetas,Scythas, Sauromatasq;, aliam atq; aliam sortitos esse substantiam,

Moses. Moses idem nos docuit, vnũ ab initio hominem de terra plasmatum fuisse, deq; eius latere mulierem formatam. Quibus in matrimonij copulam coëuntibus,vniuersum orbem terrarum,natis inde filiis ac nepotibus, impletum fuisse, cum singuli generationes plurimas propagarẽt. Deo siquidem facillimũ fuit, imperij sui iussu vniuersam terram, mareq; vniuersum semel statimque habitantium coetu differtum reddere. Ne verò quisquàm opinari posset diuersam esse hominum naturam, ex vna duorum hominum copula innumeras propagari gentes præcepit.Ob hanc itaque causam mulierem ipsam non aliunde quidem plasmauit,sed ex viro desumpsit illius effingendæ materiam. ne & ipsa putans se aliam à viro naturam sortitam esse, aduersam sese viro contumacémque præberet. Hinc & easdem leges viris,quas & mulieribus, tulit,propterea quòd illo tenui corporis discrimine ac figura

Et tamen plærunque viris se cōtumaces præbent,

figura,non autem anima inter se differunt. est enim
mulier ratione prædita, sicut & vir, docilisque eti-
am quid agendum, quid denique sit fugiendum,
quidve capessendum pari modo & ipsa percipit
mulier. nonnunquàm verò & multo melius viro
quid magis sit profuturum mulier comminiscitur,
vtilis agendis rebus,commodáque consultrix. Ita-
que non viris solum, sed ipsis etiam mulieribus pa-
tere templorum aditus debent. Neque viris qui-
dem lege permittitur diuinis expiari mysteriis,mu-
lieribus autem interdicitur, sed hæ quoque iuben-
tur initiari,rebúsque mysticis erudiri. Quin & vir-
tutis præmia,fœminis æque ac viris proposita sunt.
nec iniuria quidem, quando & virtutis certamina,
sunt vtrisque communia. Neque vero linguarum
atque idiomatum differentia quicquam generi hu-
mano vitij affert. Videre enim licet, tum Græcos,
tum barbaros homines, & studere virtuti, & flagi-
tiis dare operam. Id quod & Græci verum esse affir
mant. Anacharsin enim, Scytham hominem, demi- Anachar-
rantur ac laudant, non Atticū, non Argiuum, non sis Scytha.
Corinthium, non Tegeaten, nō deniq; Spartiaten. Brachma-
Brachmanas quoq; valde suspiciunt, Indos genere, nes, Indici.
non Doricos, non Æolas, nō Ionicos. Laudāt præ- Ægyptij.
terea Ægyptios, vt maxime sapientes. multas enim Hippo
ab iis disciplinas accepimus. Linguarū itaq; diffe- molgi
rentia & varietas, naturam detrimento non afficit. Thraces.
Hippomolgos enim populos Thraciam incolen- Homerus.
tes, ita appellatos quòd equarum lacte nutriantur, Cyrus.
iustissimos Homerus vocat. Cyrū præterea Cam-
bysæ filium, paterno quidem genere Persam homi-
nem, Medum autem materno, prudētię, tēperantię,
iustitię, fortitudinisq;, Xenophō Grylli filius lauda Xenophō
uit. Itaq; ipsimet Gręci cōfitent esse apud barbaras

nationes curam aliquam studiumq́ʒ virtutis, neque prohiberi linguarum differentia quò minus in officio consistamus. Omnes siquidem veritatis præcones, Prophetæ inquam atque Apostoli, Græcę quidem eloquentiæ fuerunt prorsus expertes, quia tamen vera sapientia abundarunt, cunctis & Græcis & barbaris nationibus diuinam attulere doctrinā. vniuersumq́ʒ orbem terræ, mariaq́ʒ item omnia impleuerunt virtutis pietatisq́ʒ monumentis. Ex quibus factum est, vt cuncti mortales abdicatis Philosophorum nugis, piscatorum fruantur publicanorumq́ʒ disciplinis, sutorisq́ʒ volumina & amplexentur & colant. ac Italicæ quidem Ionicæq́ʒ sectæ, ac Eleaticæ, ne nomina quidem sciant. eorū nanqʒ memoriā temporis lōginquitas aboleuit. Prophetarū vero nōīa, quanq̄ pluribus q̄ mille ac quingētis annis eiusmodi Philosophis antiquiorum, loquentes huc illucq́ʒ circunferunt. Quin eos quoqʒ patres qui Prophetas tempore præcesserunt, Abrahā inquam filiosq́ʒ Abrahæ, hisq́ʒ etiam ipsis vetustiores Noë, Enoch, & Abel, cæterosq́ʒ quotcunqʒ laudabilis vita illustres fecit, norunt quàm optime. At septem illos sapientes, qui longo post Prophetas tempore nati sunt, eorumq́ʒ præterea nomen qui sapientibus illis successerunt, ne illi quidem qui Græco fauent idiomati satis sciunt. Sed quid ego præsentes homines viuosq́ʒ commemoro, cum & apud priscos ac remotiores magna de illis dubitatio fuerit? Nonnulli enim, septem sapientibus annumerant Periandrum Corinthium. alij verò, Creticum Epimeniden. alij, Acusilaum Argiuum. alij, Anacharsin Scytham. alij, Syrum Pherecyden. Plato autem, Mysonem Cheneum. Hos itaque sapientes vel qui circa eorū tempora vixerunt homines ignorarunt.

[Margin: Pauli. s. | Prophetæ. | Patriarchę | Septem sapientes. | Periander Corinthius | Epimenides Cres. | Acusilaus Argiuus. | Anacharsis. | Pherecydes. | Myson Cheneus.]

Matthæ

Matthæum vero, Bartholomæum, & Iacobũ, Mosen, Dauid, & Esaiam, aliósque item Apostolos & Prophetas æque nunc homines tenent, ac filiorum nomina. Neque tamen etiam desunt, qui illorum nomina simulatq; audierint, tanquam barbara sint, comicè irrideant & persequantur. Nos tamen huiusmodi irrisorum insaniam quàmmaxime miseramur, qui cum videant homines barbaro sermone vsos, superasse lepôrem Græcæ eloquutionis, comptiloquósque illos suos authores prorsus iam eliminatos fuisse, piscatorumq; solœcismis dissolutos Atticos syllogismos, non erubescunt tamen, neque in latebras se coniiciunt, sed impudenter pro mendacio & falsitate depugnant. quanquam ita pauci sint, vt quàmfacillime numerari possint. nec Græcę quidem participes eloquentiæ, sed qui in totidem barbarismos incurrãt quot & verba pronuntiant, summam se ostentare doctrinam ac loquendi nitorem arbitrantes, si iurentur inter loquendum, per deos, per solem, talesq; iurationes oratione sua effingant. Quod si mentiri me creditis, quęso, dicite Græci homines, quem Xenophanes Colophonius successorem sectę suæ reliquerit, quem Parmenides Eleates, quem Protagoras, quem Melissus, quémue Pythagoras, quem denique Anaxagoras, quem Speusippus atque Xenocrates, quem Anaximander, quem Anaximenes, quem Arcesilaus vel Philolaus? Qui nam hodie inueniuntur sectæ Stoicæ præsidentes, qui'ue etiam sunt qui Aristotelis Stagiritæ doctrinam corroborent? vbi sunt, qui ad leges Platonis ciuitates gubernent, qui'ue vsquam homines, eam vitæ normam quam leges illæ instituunt, amplexi sunt? At nullum profecto eorum dogmatum præceptorem ostẽdere uobis poteritis. Nos autem

Iurẽtur, no ue dictum

Sectas philosophorũ extinctas esse.

Apostoli. vobis Apostolicæ Propheticæque doctrinæ inex-
ca doctria. haustum robur manifeste ostendimus. Vniuersa
enim facies terræ, quantacunque soli subiicitur, eius-
Hebraici modi verborum plena iam est. Hebraici verò li-
libri. bri, non modo in Græcum idioma conuersi sunt,
sed in Romanam quoque linguam, Ægyptiam, Per-
sicam, Indicam, Armenicamque, & Scythicam, atque
adeò Sauromaticam, semélque vt dicam in linguas
omneis, quibus ad hanc diem nationes vtuntur.
Plato. Ac Plato quidem, qui complures sermones de ani-
mæ immortalitate disseruit, ne Aristoteli quidem
auditori suo persuasit eam positionem. Nostri verò
S.Paulus. piscatores ac publicani, noster inquam sutor, ipsis
Græcis, ipsisque Romanis, amplius verò & Ægy-
ptiis, cunctisque nationibus immortalitatem ani-
mæ persuaserunt, eámque ita ratione præditam esse
vt improbis affectionibus dominari possit. Neque
cum positas naturæ leges transcendit, vlla vi coa-
ctam id facere, sed contemptu negligentiáque pec-
care. rursusque pœnitentia duce ad meliora inflecti
posse, ac priore malitia expiata, diuinas iterum sibi
notas imprimere. Passimque videas hæc nostratia
dogmata, non ab iis solum teneri, qui sunt Ecclesiæ
magistri populorumque præceptores, sed ab ipsis quo
que sutoribus, fabrisque ferrariis, lanificibus præterea
cunctisque artificibus, quin & à fœminis item om-
nibus, non iis modo, si quæ demum illæ sunt, quæ
literas didicerunt, sed quæstuariis ac sartricibus, an-
cillisque adeò & pedissequis. Neque ij solum qui
vrbes incolunt homines, sed ipsi quoque agricolæ,
probè eadem sciunt. Fossorésque adeò ac bubul-
cos inuenias, plantarumque consitores, de diuina Tri
nitate, rerumque omnium creatione disceptantes, hu-
manæ item naturæ magis conscios esse, quàm Pla-
to Sta

to Stagiritésque fuerint. Quid enim dicam, quod Aristo-
ab his omnibus declinatur malum, futura extimeſ- teles.
tur ſupplicia, citra'q; vllam dubitationem diuinum
illud iudicium expectatur? Quid, quod iidem ipſi
de immortali ac ſempiterna vita ſapienter philoſo-
phantur, quódque cœleſtis regni gratia labores
omneis ac rerum difficultates libenter alacritérque
cooptant? Neque tamen ab aliis hæc ipſa præce-
ptoribus didicerunt, quàm ab iis quos ipſi barba-
ros imperitósque nuncupatis. An verò non audi-
ſtis, quæ olim Anacharſis dixerit? ἐμοὶ πάντες Ἕλλη- Anachar-
νες σκυθίζουσιν, hoc eſt: Mihi Græci omnes Scythi- ſis.
zant. Quod ſanè dictum, proxime omnino ad
ſutoris noſtri verba accedit, ea videlicet: ἐὰν γὰρ μὴ 1. Cor. 14
γνῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβα- „
ρος, καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ, βάρβαρος, hoc eſt: Niſi „
enim ſciam vim vocis, ero illi barbarus qui me- „
cum loquitur, & qui *mihi loquitur, erit barba- „
rus. Profecto enim ſicuti Græcis hominibus Il- *aliâs,
lyrici, Pæones, Taulantij, ac Titanes, barbari eſſe in me
cenſentur, ita ruſus & eiſdem illis aliiſque fermè Taulantij,
omnibus qui audire Græcum idioma non poſſunt, inter Illyri
Attica lingua, Dorica, Æolica, & Ionica, viden- cos cẽſent.
tur barbariem quandam ſapere. In vnum quidem
ſenſum rerum'q; intellectum linguas omneis refer-
ri, magiſtra experientia docti ſumus. Eſt enim a- Etiã apud
pud barbaras quoque nationes inuenire florentes barbaras
artes ac diſciplinas, editáque in bellis gerendis egre natiões vi-
gia fortiorum virorum facinora. Quidam verò guiſſe ar-
barbarorum, multo callidiora quàm Græci ſæpe- tes.
numero machinamenta inueniunt, argutiores do-
los, aſtutiorésque inſidias iidem comminiſcuntur.
Neque deſunt, qui Græcæ eloquutionis venuſta-
tem ſuperent arguta breuitate ſermonis.

Hoc

Persę, arguti sermõis homines.

Hoc enim de Persica natione & antiqui scriptores testantur, si quisue praeterea vel exercitus imperator, vel legatus, vel mercimoniae caussa in eorum fines profectus, cum eis diuersatus sit. Aiunt enim illos argutè nimium deprehendere omnes loquendi strophas, dictisque breuissimis colloquentes reuincere. eosdemq; disputatores esse quàm maximos, quaeq; ab aduersariis implicentur argumenta, solere ab illis citra moram vllámque difficultatem facile solui. Prouerbiis quoque vti eos affirmant sapientia plenis, altissimisque aenigmatis. Non q Chrysippi labyrinthos Aristotelisue cognorint, quodue illos genus hoc eruditionis vel Socrates vel Plato vel Demosthenes edocuerint. Neque enim Rhetorum sermonibus Philosophorúmue intenti fuerunt, sed natura duntaxat magistra vsi sunt. Ipsos autem Indos multo quàm Persae sunt, sapientiores esse testantur. Quin etiam Nomades ij qui sunt nobis finitimi (Nomadas autem cum dico, Ismaëlitas dico, eos videlicet qui in solitudinibus vitam degunt) singulari quadam mentis solertia praediti ac prudentia esse narrantur, acutissimoq; ingenio pollere ad cognóscendam veritatem, falsitatemq; refellendam maxime facto. Nam de Ægyptiis quidem nihil puto à me dici oportere, cum primi Philosophorum vel illis potiores esse dicãt Ægyptios, qui apud Graecos celeberrimi Philosophi perhibẽtur. Apud Romanos profecto & Poëtae, & Oratores, & Historici viguerunt, vtq; illi aiunt qui in vtraq; lingua versati sunt, multo prudentiora sunt Romanorum quàm Graecorum authorum inuenta, multóque breuiores sententiae. Neque hoc idcirco à me dictum exístimari velim, quod Gręcorum idioma deterẽdo attenuem, cuius & ipse aliquomodo sum

Romani, prudentiores Gręcis

parti-

particeps, neq; quo ſecus ac debeo altrici meæ præmia nutritionis perſoluam, ſed quo tumētiores eorum buccas deprimam, ſuperciliáque deiiciam, qui nimio plus Græco idiomate gloriantur, doceamq; non debere illos irridere linguam ac perſequi quæ traditione veritatis eniteat, neque iis efferri ſermonibus, qui fuco quidem artis exculti ſunt, omni autem veritate ſunt caſſi, ſed cōtra potius admirari veritatis magiſtros indoctos illos quidem comere ac variare ſermones ſuos eloquentiæ venuſtate, puram tamen veritatis pulchritudinem oſtendentes, minimé que indigos qui extrinſecus petitis aſcititiiſque floribus excolantur. Itaque amici homines ventoſis Philoſophorum nugis ſimplicem Piſcatorū doctrinam, quæſo, conferte, quantaq; inter vtroſque differentia ſit inſpicite. tum verò multis enumeratis librorum veſtrorum milibus, tandē, quæſo, perdiſcite, quæ ſit in iis rationum argumentorumq; imbecillitas. quandoquidem nullus vnquam paulo prudentior homo fuit, qui vel Poëtarum fabulas, vel Philoſophorum ſequi opiniões animum ſuum induxerit. Sacrarum itaque literarum & admirabili compendium, & vim ipſam quæ immenſa eſt laudate, veritatemq; tandem eorum dogmatum quæ in illis continentur perdiſcite, corporis videlicet plaſmationem. naturam animæ immortalem, vimq; illam quæ ratione prædita eſt, perturbationū atque affectuum dominam eſſe, neceſſarios quidem affectus eſſe, humanóque generi perquàm vtiles. Concupiſcendi ſiquidem vis, plurimū nobis confert, quæq; huic ab aduerſo loco opponitur iraſcendi facultas. per illam ſiquidem excitamur ad diuinas res appetendas, contemptiſq; rebus omnibus quas oculis intuemur, ea quæ ſolo intellectu percipi poſſunt,

Laus ſacræ ſcripturæ.

Corpus plaſmatū.

Aīa imortalis ſui domina.

Concupiſcendi vis, hoī percōmoda.

ſunt, cogitatione animóque verſamus. Ex quo fit, vt quanquam pedibus adhuc terram premẽtes, cœleſtem videre Dominum cupiamus. Ab eadem quoque facultate, virtutis deſiderium nobis aduenit, hac ipſa vitam tuemur, hac excitante cibum nobis potumq́ꝫ deſumimus. hæc demum eſt, quæ liberorum procreatione genus protendit. At ipſa iraſcendi vis data eſt ſocia rationi, quæ immoderatam videlicet cupiditatem libidinemq́ꝫ coërceat. Quandoquidem enim illa, vltra poſitos fines tranſilire cõtendit, coniugam ſibi creator Deus iracũdiam vinxit, quaſi ferocientem pullum, qui eam remoretur ac retrahat, ſi quando vltra quâm opus eſt, efferre pedem conetur. Ac veluti calida frigidis maxime ſunt contraria, ſi tamen eadem admixta inuicẽ temperentur, optimam commixtionem efficiunt, ita iracundia & cupido inuicem admixtæ, alterno impedimento faciunt optimã virtutis commixtionem. Eſt autem penes vnam rationem vis ac poteſtas agendarum rerum, vt iracũdiam quidem contineat, cupiditatem verò impellat. Etenim cupiendi vis nimiam iracundiam ſiſtit, rurſusq́ꝫ iracũdia caſtigat inexplebilem cupiditatis affectum. Hęc autem ipſa perfectiſſimè tranſiguntur, dum ratio habenas ſcientiſſimè moderatur. Quod ſi ratio vel facilitate libidinis lenitateq́ꝫ delinita, vel exultante iracũdia ſimul egreſſa, laxius quâm par ſit habenas remiſerit, illæ quidem affectiones tumultuatim excurrunt, equorum more qui frenum mordicus apprehẽdunt, domina autem ratio per vim tracta raptatur, in deriſum ſpectantibus opprobriumq́ꝫ adducta. Optimo itaque iure pœnas perſoluit, tanquam ſponte damnum illud clademq́ꝫ ſubierit. etenim & ab hominibus latæ leges, eos qui delinquunt, irrogatis pœnis

Iraſcendi vis, homini vtilis.

coër

coërcent. Deus item, peccatoribus inexhaustũ comminatus est ignem. Neque igitur Deus cum sit optimus ac iustissimus, ab iis pœnas exigeret, qui *exlegem vitam viuere adamarunt, si adacti necessitate aliqua deliquissent. Neque hominum sapientissimi coërcendis sceleribus leges vnquam tulissent, nisi compertum illis fuisset certa animi sententia, humana facinora perpetrari. Porrò autem nec qui principatũ in cæteros mortales sortiti sunt, immanibus tormentis noxios homines scelestosq; lacerarent, si probè scirent non à delectu quidem voluntatis, sed vel fati vel naturæ necessitate homines edicta legũ transcendere. Qui verò peccantibus nequaquam parcendum putant, manifeste ostendunt peccatum à certa sententia proficisci. Hæc itaq; de natura hominis sentiendum esse, à maioribus nostris edocti sumus, ipsiq; mortales cæteros edocemus, valdeq; admodum demiramur, conspicuam opificis Dei sapientiam nostris in corporibus contuentes, nempe ex vno cerebri fonte, tam differentes sensuum functiones productas. Quoq; pacto alij sensus, alios ad eundẽ fontẽ fructus cõmoditatesq; referãt, alium quidem visus, alium verò auditus, alium olfactus, alium gustus, alium porrò & tactus. Quiq; sit vsus homini, quæ vtilitas, è cunctis partibus corporis, tam conspicuis palamq; extantibus, quàm introrsus etiam recedentibus. Vt memoria suis in thesauris plurima, eademq; diuersa excipiat. neque tamen ea confundat, sed discretim syncera conseruet. tum & repetendo recenseat quæ olim multo ante conceperat. in quibus & multæ sint rerum cognitiones quę se inuicem minus conturbẽt, sed singulę suis tẽporibus sese prodãt. Quandocũq; igitur hæc animo & cogitatione repetimus, quę sunt hisce rebus similia,

*ἄνομον Horatius: Potus & exlex.

E cerebro sensus.

Sensus cõmunis.

Psal. 138 cum Propheta vocem admirantes tollamus: Ἐθαυμασώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, &c. hoc est: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam. Quæ enim satis possit oratio explicare, vel apparentem nostri corporis harmoniam, vel ipsi animæ inditam sapientiam? Cum itaque complura de hisce rebus & Hippocrates & Galenus
Hippocrates. Galenus. Plato. Xenophō Aristotel. Theophrastus
Platóque præterea, Xenophon, Aristoteles, Theophrastus, aliique prope innumeri, literarum monumentis mandarint, multo plura sunt dictis rebus ea quæ de diuinæ sapiētiæ operibus omiserūt. humanę siquidem mentis solertia, consequi vniuersa non potuit. Eiusq; rei gratia & Propheta Dauid in iis quę animo complexus est, Deum laudauit. cum tamen assequi cuncta non posset quæ nobis insita esse contemplabatur, victum se manifeste confessus est, satisque eam esse confessionem existimauit. per quam Deo Optimo Maximo, haud ita prorsus indignas Deo, laudes persolueret.

QVINTI LIBRI THEODORITI Cyrensis Episcopi, de Natura Hominis,

FINIS.

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI DE CVratione infidelium Græcorum Liber Sextus, de prouidentia diuina.

QVI maritimis sese studiis addixerunt, alij quidem naues remis impellunt, gubernaculisve moderantur, alij vero piscatores, lembis inuecti retia demergunt, quibus innutritos aquis pisces concipiant. Videreq́; est eorum nonnullos cautibus insidentes funē demittere, vt quos prius esca pisces illexerint, traiectos hamo vndis extollant. Sunt autem qui aduersa nauigatione vtentes, fracta naui pelago demergantur, siue quòd imprudenter haud suo tempore in altum subducti sint, siue quòd temerario quodam ausu sese tempestatibus obiectarint. Hæc autem non incassum verbosus nugaciterq́; effundo, sed qui proposita similitudine demonstrare contendam, quanta sit eorum stultitia qui in mundi machina grauiter peccant, quæq́; in eo per diuinam prouidentiam gubernantur, sine pudore vllo accusant. Alij siquidem mundi huius constitutionem spectantes, opificem laudibus iure efferunt. Alij vero, plusquàm oporteat mundum demirati, fatuo quodam consilio Deum faciunt. Rursusq́; nonnulli mortales singula eorum quæ in mundo fiunt, non sine admiratione maxima contuentur. Videntes enim mūdi gubernatorem omnia quàm optime moderantem, laudant sapientiam quę in gubernaculis tanta conspicitur. Contrà vero non de-

sunt qui omnia quæ fieri in mundo contingit, maxime oderint, neque eorum quicquam satis placere sibi fateantur, iamq; adeo & diuitias damnent, et paupertatem infament, iuxtaq; & de morbis expostulent, & bene valentes grauiter ferant. atq;, vt semel dicam, nihil eos delectet eorum quæ contingunt in vita, siue prospera illa sint, siue aduersa. Itaque pariter & annonæ fœcunditate turbantur, & agrorum sterilitate. Tristantur liberorum copia, & carentia. Dolent pace, dolent & bello. Ex quo sane fastidio factum est, vt accusent prouidentiæ gubernacula, immo vero quantum in ipsis est, funditus tollant; inducant autem Parcas, fatum, fortunam, singulisq; nostrum violentam quandam necessitatem præficiant, a qua præter animi nostri sententiam fieri nos latrones, mœchos, parricidas, affirmant. Agedum itaque gentilium Grecorum opiniones iterum disquiramus, easq; tum Apostolicis, tum Propheticis dogmatis comparemus. Sedenim Poëtas hoc loco, cum suæ impietatis fabulis relinquamus. quando & princeps Poëtarum, deorum principem flebiliter conquerentem inducit, quòd filium vlcisci non possit, eò quòd Clothone filis inferior sit, eaq; dissoluere quidē velit, ab Atropo autē & Lachesi prohibeatur. Eamq; ob rem, lamentis, fletibus, vlulatuq; permulto verba commisceat. Idem & Neptunum inquit velle quidem vltionem sumere de Cephalenioꝝ duce, qui Polyphemo oculū eruit, haud tamē potuisse fatum superare. quandoquidē fato iam decretum erat. Vlyssem Laertæ filium ad Ithacam patriam rediturum esse. Poëtis igitur prætermissis, Philosophorum potius cœtum afferamus. Diagoran sectatoresq; Diagoræ, Atheos cognomento nūcupatos ferunt, eò quòd penitus Deū negarent esse,

Protago

Sarpedonē Lyciorū ducem.

Neptunus Vlysse.

Ithaca.

Diagoras Atheus.

Protagoran vero, ancipiti opinione de Deo sensisse aiunt. nam dixisse illũ affirmant, nescire se vtrum dij sint, an omnino nõ sint. Epicurus autẽ Neoclis filius, quæq; ab eo secta societasq; descendit, Deũ quidem esse dixerunt, verũ ad sese ipsum conuersum esse, neq; curare ipsum quicquã negocij, neq; itẽ sibi velle ab aliis exhiberi. Nicomachi porro filius Aristoteles, luna tenus putauit Dei prouidentiã rebus præesse, at ea oĩa quæ infra lunam subsidunt, minus Deum curare, sed eorũ gubernationẽ tradidisse fatorum necessitati. cui quidẽ tantũ tribuebat, vt non solum diuitias, paupertatẽ, prosperã valetudinẽ, morbos, seruitutem, bellũ, pacemq; diceret ab hac mortalibus dispẽsari, sed virtutem quoq; vitiũq; contribui. Hanc vero eius opinionẽ, Cynicus Oenomaus apertissime accusauit, vatẽq; Pythium quod iis similia suis in oraculis responderet, eiusdem accusationis reũ fecit. ac librum quem ea de re conscripsit, veneficorum indaginem appellauit. In eo autem scripta hæc sunt. ἀπόλωλε γὰρ, τό γε ἐπὶ τοῖς σοφοῖς, ἐκ τοῦ ἀνθρωπίου βίου ἀπόλωλε, εἴτε οἴακά τις αὐτό &c. hoc est. Periit enim (quantum in sapientibus viris est) periit inquam ex humana vita, siue id temonem, siue saburram, siue crepidinem libeat appellare, libertas videlicet humanæ vitæ, quam nos quidem vel rerum quæ maxime necessariæ sunt, dominam esse decernimus. Democritus autem, nisi fallor, & Chrysippus, alter planè seruam, alter semiseruam esse pulcherrimam hominis partem demonstrare contendunt. Verum tanti eorum sermo fieri debet, quanti ab homine faciendus est homo. Si vero hac in re Deus quoque nobis aduersus sit, pape qualia patiemur mala? Cumque alia permulta in hanc sententiam dicat, hæc insuper adducit.

Protagoras.
Epicurus.
Aristoteles.
Oenomaus Cynicus. Hũc citat & Eusebius libro. 6. Præparationis Euangelicæ ca. 6. vbi eadẽ fermè leguntur.
Ironice sapientes dixit.

„ φέρε καὶ ἡμεῖς ἀνταγανακτήσωμεν. τί δήποτε; &c. hoc est.
„ Age & nos contrà indignemur. Quid igitur? Vbi
„ nobis aliquid ita agendum esse videatur, certissimũ
„ hoc erit atque antiquissimum? Vbi vero non ita vi-
„ deatur, ibi aduersa quadam vi latens nescio quid in
Εἱμαρμένη. nos potest, ipsa videlicet Himarmene ipsaque Pepro-
πεπρωμένη. mene, hoc est, sua cuique fatalis connexio & trans-
„ actio, de qua cuilibet vestrum diuersa sententia est,
„ huic quidem quod ea ex Deo sit, huic autem quòd
Atoma. ex minutis illis corpusculis quæ agente necessitate
„ sursum deorsumque impelluntur, implicantur, soluun-
„ tur, absistunt, accedunt, & apponuntur? Rursumque
„ paulò mox. τούτων δ' ἕνεκα ταῦτα προσήνεγκα τοῦ λόγου.
„ &c. hoc est. Horum autem causa, in nostrum hęc ip-
„ sa sermonem contuli, quoniam te ô vates Pythie ef-
„ fugerunt ea quorum domini authoresque ipsi sumus.
„ Ita qui te scire omnia profiteris, nequaquàm tamen
„ hæc scisti, quorum stamina ex voluntate nostra de-
„ pendent. Hisce itaque verbis Oenomaus ille Cyni-
cus, Apollinem Pythium, Democritum, Chrysip-
pumque accusauit, iustam aduersus eos indignationẽ
concipiens, quòd humanæ mentis liberam ingenu-
amque naturam redigentes in seruitutem, suæ illius
Himarmenes ac Pepromenes necessitati tradide-
rint. Quorum nominum vt rationem aliquam tene-
πεπρωμένην amus, est operæpretium videre, quo etymo Chry-
πεπερασμέ- sippus eas exponat. Ait enim Pepromenem, quasi
νην. Peperasmenen esse, hoc est, perfectam transactamque
Εἱμαρμένην rerum gubernationem. Himarmenen vero, quasi
εἰρομένην. Hiromenen, hoc est, complicitam eandem conser-
Μοίρας. με- uatamque, siue ex diuina voluntate, siue quacunque a-
μερισμέναι. lia causa. Parcas etiam Mœras appellatas ait, eò quod
Χρόνον memerismenæ, hoc est, particulatim singulis diuisæ,
χρεών ac distributæ sint. Ita & tempus Chronon dici pu-

tat

tat à chreon, quasi quod necessitate quadam secundum fati cõnexionem adiiciatur rebus, ad easq́; pertineat. Parcarum autem numero, tria nobis tempora significari, quibus omnia reuoluantur & consumantur. Ac Lachesin quidem, dictam esse à lanchánо verbo, id est, sortior, eò quòd sorte vnusquisque sibi distributum habeat quod semel fato decretum transactumq́; est. Atropõ vero, esse stabilitatem sortis illius quæ inuerti & commutari non possit. Clotho autem, nominatam à verbo eiusdem vocis clothéo. quo significatur modo eorum quæ nentur, omnia fato circumuolui & complicata connecti, vnãque esse Parcarum dispositamq́; sententiã. Totãq́; hanc seriem, prouidentiam nominarunt, eò quòd singula ad vtilitatẽ commodumq́; dispenset. Adrasteam quoque eandem dici voluerunt, à didrasco verbo, id est, fugio, quia nihil scilicet eam effugiat. Verum enim vero non solum Democritus, Chrysippus, & Epicurus, eorumq́; sectatores omnia fieri necessitate dixerunt, quam Himarmenen aliter appellabant, sed celeberrimus ille quoq; Pythagoras necessitatem mundo circunsitam esse dixit. Parmenides vero, ipsam necessitatem, etiam dęmonem & iustitiam & prouidentiam appellauit. Heracletus quoq;, fieri omnia fato asseruit, quod & necessitatẽ vocauit. Stoicus itẽ Chrysippus, nihil interesse censuit inter fatale ac necessariũ, esse autẽ Himarmenẽ, sempiternam, continuam, ac dispositã motionẽ. Zeno autem Citieus, Himarmenẽ inquit esse vim materiæ motricẽ, eandemq́; & prouidentiam & naturam appellauit. Huius autem successores, Himarmenen dixerunt esse rationem earum rerum quę in mundo non sine prouidẽtia gubernantur. Rursusq́; in aliis suis libris, hirmon, id est, connexionem cau-

Parcæ tres.
Τρία τρα.
Lachesis,
λαγχάνω.
Atropos.
Clotho,
κλωθίω, vel
κλώθω.
Prouidentia.
Ἀδράστειαν,
διδράσκω.
Democritus.
Chrysippus.
Epicurus.
Pythagoras.
Parmenides.
Heraclet⁹.
Chrysippus.
Fatale.
Necessarium.
Zeno.

εἱμαρμ. ſarum, Himarmenen vocarunt. Pari quoq; modo
Fortuna. & fortunam alij quidem opinati ſunt deam eſſe, di-
Plato. uinosq; illi honores tribuerũt. Plato autem, cauſam
Ariſtoteles in ſecũ. Phyſicorũ. eſſe dixit quæ ab accidenti aliquo fieret. Rurſum-que eandem, naturæ caſum aut electionis vocauit. Ariſtoteles item, cauſam, eam dixit eſſe per acci-
Anaxagoras. dens in iis quæ voluntario motu fiunt rei alicuius ergò, ſed occultam & inconſtantem. Anaxagoras
Democritus. et Democritus, quiq; à varia porticu Philoſophi co-
Stoici. gnomentum traxerunt, aiunt eam occultam huma-næ rationi, cauſſam eſſe. Philemon vero Comicus, tametſi homo ad exciẽdum riſum maxime factus, apertiſſime illos accuſat, qui fortunam deam eſſe di-xerunt. ſic enim vocaliſſime exclamat:

Philemon οὐκ ἔστιν ἡμῖν οὐδὲ μία τύχη θεός,
» οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ταυτόματον ὃ γίγνεται
» ὡς ἔτυχ' ἑκάστῳ, προσαγορεύεται τύχη. hoc eſt.
» Non eſt deus fortuna, non inquam deus,
» Sed caſus ille quo ſit omne vt contigit
» Cuicunque, fortunæ vocatur nomine. Idẽ Poëta, e-os q auguriis ſortibusq; vtunt, ita comice infamat.
» ὅταν ἴδω παρατηροῦντά τις ἔπταρεν,
» ἤ τις εἶπεν ὁ προσιὼν σκοποῦντα, ἀπολῶ
» τοῦτον εὐθύς &c. hoc eſt.
» Cum videro, inquit, obſeruantẽ qui ſternuat, aut
» Speculantem: ſi quis accedat, perdam hunc ego
» Hominem è veſtigio. in foro ſibi quilibet
» Noſtrum & ambulat, & loquitur, & ſternutat.
» An non enim illis qui ſunt in ciuitate,
» Ita res fiunt vt natura inſtitutæ ſunt?
Menander quoque in Comœdia cui titulus Diſi-dæmon, id eſt, ſuperſtitioſus, huiuſmodi obſeruato-
Menãder Comicus. res ita irridet.
ἀγαθόν μοι τι γένοιτ' ὦ πολυτίμητοι θεοί,

ὑποδού

ἀπολούμενος τὸν ἱμάντα τῆς δεξιᾶς
ἐμβάδος διέῤῥηξα. &c. hoc est.
Bene precor hoc vertat ô dij multum colendi,
Dum calcior, lorum dextræ effregi crepidæ.
At iure discidisti fatue blactero.
Iam enim vetustate illud computruerat.
Tu vero nimium parcus, qui nouas tibi
Crepidas emere nolueris.

Hoc itaq; pacto scisse se ostenderunt qui ludicram theatralem'q; vitam sectantur, eiusmodi signa obseruationes'q; rerum valde esse ridiculas. Quin & Antipho, cum videret quendã grauiter ferre, sibiq; ominosum fore id suspicari quod sus apud se fœtus q̃s enixa fuerat, ambedisset, χαῖρε, εἶπεν, ἐπὶ τῷ σημείῳ, ὅτι πεινῶσα, τὰ σὰ οὐ κατέφαγε τέκνα. hoc est. Gaude, inq̃t, hoc signo, quoniam fame affecta filios tuos minime comédit. Simile vero huic est, quod Bion dixisse fertur. Nam is quoque huiusmodi superstitiones irridens. τί θαυμαστὸν, ἔφη, εἰ καὶ ὁ μῦς τὸν θύλακον διέτρωγεν, οὐκ ἔχων ὅτι φάγῃ &c. hoc est. Quid mirum est, inquit, si mus cum non haberet quicquam quod esset, panarium saccũ corrosit? Illud sanè mirandum contigisset, si vt Arcesilaus iocãs dicere solebat, murem saccus comedisset. Diogenes autem cum forte pistillo serpens se aduoluisset, factumque id valde quidam admiratus, portentum esse opinaretur, ne quæso, inquit, mirare. magis enim præter opinionem accideret, si pistillum recto serpenti se aduoluisset. Rursus hic idem cum reperisset apud quendam ita domestico parieti inscriptum: Iouis puer inuictus Hercules domum hanc inhabitat, huc mali nihil subito, & quomodo, inquit, dominus intrabit domus? Ita sanè vel ij quoque qui tunc in sęculo vixerũt superstitiõibus multis addicto scommatis ac

Antiphon

Bion

Arcesilaus

Diogenes

disteriis incessebāt & auguria & sortes & quæ hodie quoq; à nonnullis prodigia & portenta existimantur. Ergo et sibi sternuere sternutantes dicebāt, non qui cuiquam inde quicquam portenderent, sed qui solitum sibi id accidens paterentur. Item & mutuo colloquentes nihil significare aliud, quàm vt de propositis sibi rebus verba inter se facerent. Murē quoque illum fame compulsum vt saccum panarium perforaret, non vt domino sacci, futuri quicquā prędiceret. Pari modo & crepidę religacula, vt quę vetustate computruissent, facile esse discissa, non vt

Epicharmus Pythagoricus.

grauia quædam oracula funditarent. Horum omnium probe conscius Epicharmus ille Pythagoreus, jubet ea prorsus cuncta contemni. hortatur autem, illum timeamus qui res omneis prospicit & tuetur. inquit enim. „ οὐδὲν διαφεύγει τὸ θεῖον τοῦτο γινώσ„ κειν σε δεῖ. αὐτός ἐσθ' ἁμῶν ἐπόπτης. ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν „ θεῷ. hoc est.

„ Nihil effugit Deum, scire te hoc oportet.
„ Ipse nostri est speculator, nihil'q; Deus
„ Non potest.

Diphilus Comœdus.

Diphilus etiā Comœdus, veram philosophiā fabulis suis admiscēs, ita scriptum reliquit.

„ οἴει σὺ τοὺς θανόντας ὦ Νικήρατε. &c. hoc est.
„ Putásne vita Nicerate perfunctos,
„ Olim voluptas quos refouit in vita,
„ Fugisse numen, vt latentes protinus
„ Est cuncta cernens oculus, est sancti iuris.
„ Geminæ'q; sub terra viæ ad manes agunt.
„ Vna est piorum, sed malorum est altera.
„ Paulo'q; mox idem sic ait:
„ μηδὲν πλανηθῇς, ἔστιν ἐν ᾅδου κρίσις
„ ἥνπερ ποιήσει θεὸς ὁ πάντων δεσπότης. hoc est.
„ Te nullus error habeat, est ius inferis,
„ Quod ille dicet omnium Deus dominus.

Et quæ ſequuntur. Quando enim non omnes qui delinquunt pœnas apud nos ſcelerum ſuorũ perſol-uunt, neq; virtutis pugiles digniſſimi qui coronen-tur, ſuorum hic certaminũ prçmia cuncti pro digni tate accipiunt, iure optimo inquit Diphilus eſſe o-culũ rerũ omnium inſpectorẽ, iure is quoq; *diui- ni iudicij mentionem fecit, vt mortales ſupplicior: metu adducti, amanda virtutis certamina vltro cũ-cti accederent, neq; propterea turbarentur ꝙ nulla hic ſuis officioſis laboribus rependi præmia cerne-rent. Thebanus etiam Pindarus, fatum ac fortunã valere iubens, ignaros docet omnipotentis Dei vir tutem. inquit enim: Θεῷ γαρ δυνατὸν ἐκ μελαίνας νυκτὸς, ἀμίαντον ἐρίσαι φάος, κελαινεφεῖ δὲ σκότει καλύψαι καθα „ ρὸν ἁμέρας σέλας, hoc eſt: Potis eſt Deus atræ noctis „ è tenebris, purum iubar exerere, potis tetra caligine, „ clarum diei lumen obruere. Ariſtonis autem filius „ Plato, manifeſtius nobis oſtendit, Deum rebus om nibus præſidentem gubernacula orbis totius mani-bus continere. inquit enim ſuis in legibus: ὁ μὲν δὴ θεὸς. ὡς καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, &c. hoc eſt: Deus itaque, „ vt antiquus etiam ſermo teſtatur, principium rerũ „ omnium, finem, mediumq; complexus, recta tranſi- „ git ſecundã naturam, omnia circũluſtrans. iuxta au- „ tem hunc, comes iuſtitia ſemper ſequitur, vltrix eo- „ rum qui à diuina lege procul aberrant. Quiſquis ita „ que beatus futurus eſt, iuſtitiæ inhæreſcens, humilis „ ac permodeſtus eam ſubſequitur. Si quis verò ia- „ ctantia elatus, aut euectus pecuniis honoribusue ac „ pulchra valentis corporis habitudine, tum iuuentu „ te ac dementia inflammatur animũ, non abſq; con- „ tumelia tanquã nec principe nec iam ductore vllo „ indigeat, ſed qui potis ſit ipſe alios ducere, deſertus „ adeò relinquitur. relictus verò aliis eiuſmodi ſibi „

*al. futuri

Pindarus.

Plato.

,, adiunctis exultat, omnia simul cõturbans. Ac mul-,, tis quidẽ videtur aliquid esse. Post certũ vero tem-,, pus non culpabilẽ iustitiæ pœnã subiẽs, & seipsum ,, & domũ & ciuitatẽ copiose subuertit. Hisce autem verbis Plato nos docet, Deum totius mundi curam esse cõplexum. tum & nobis ostendit eius quãdoque nõnullis in rebus longanimitatẽ ac tolerãtiam, quodq́ inde insipientibus damnũ proueniat. quæq́ illis demũ pernicies in posterum afferatur. In ipso autem Gorgia, huius quoq́ supplicij caussas nobis ,, exponit. sic enim inquit: προσήκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι, &c. hoc est: Congruit autem ei qui in suppli-,, cio cõstitutus est, dũ ab alio id supplicium recte pa-,, titur, vt vel ipse inde melior fiat emolumẽtumq́ ca-,, piat, vel saltem sit cæteris exemplo, vt videntes ,, eum pati quę patiatur, timore adducti, fiant melio-,, res. Sunt vero qui dum pœnas exoluunt, ita & ab ,, ipsis diis & ab hominibus vtilitatẽ profectus capi-,, unt, ij videlicet qui sanabile aliquod peccatũ expia-,, bileq́ peccarint, quibus tamen non nisi per dolores ,, & cruciatus & in hac vita & apud inferos vtilitas ,, illa contingit. neq́ enim aliter possunt ab iniquitate ,, expiari. Qui vero extrema quędam peccata admise-,, rint, atq́ ob ea insanabiles facti sint, ex hisce homi-,, nibus exẽpla aliis fiunt. Atq́ hi quidem ex irroga-,, tis suppliciis vtilitatem nullam accipiunt, vtpote in-,, sanabiles. alij tamen inde proficiunt qui eos vident, ,, ob ea quæ maxima admiserunt peccata, horribiles ,, & acerbissimas pati pœnas, sempiternoq́ tempore ,, ad manifesta omnibus exempla sublatos esse.

Plato in Gorgia

Videtur autẽ philosophus Plato, hæc è sacris voluminibus suffuratus. Planè enim, puto, audiuit quæ deiloquus Moses conscripsit. ait enim Pharaoni Deum dixisse: εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν

Moses. Exod. 9

σοὶ τὴν

σοὶ τὴν δύναμίν μου, &c. hoc est: Ad hoc ipsum te excitaui, vt ostendam in te *potentiam meam, & vt *al. vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra. Illi autem enim scelestissimo iam effecto varias Deus ac multiplices pœnas intulit, non vt illum quidem meliorem efficeret (norat enim durissimam eius mentem, labemq́ insanabilem) sed vt ea quæ olim de ipso prædicanda erant, perutilia cunctis exempla fierent. Sicut enim ciuitates, iustitiæ ministros & carnifices alunt, per quos & parricidas, & latrones, & aliis sceleribus delinquentes pœna afficiunt, non laudantes quidem quæ sibi carnifices peragẽda munia desumpserunt, sed ad necessarios tamen vsus eorum ministeria tolerãtes, ita & mundi huius præsul ac gubernator, patitur tyrannos esse ceu quosdam carnifices vt per eos ab impiis & iniquis hominibus pœnas exigat, mox tamen & eosdem tyrãnos exactissimo traditurus supplicio. quandoquidem nõ vt Dei ministri, sed suæ ipsi malignitati seruientes, ea damna hominibus intulerunt. Ita Deus peccantem Israel, Assyriorum sæuitiæ tradidit puniendum. Quia verò & Assyrij caussam pœnæ illius nõ cognouerũt, illorum denique ditionem dissoluens, aliis seruire eos coëgit. Esaias enim & Ezechiel omnesq́ pro- Esaias. phetæ apertissime hæc nos docẽt, à quib᷒ vt opinor Ezechiel Plato scribendi occasionẽ surripiens, ait eos qui iam insanabiles facti sunt, erudiri ad aliorum vtilitatem Iterum verò & in Philebo idem Plato rationem prouidentiæ confirmauit: πάντες γάρ, φησι, ξυμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ ὄντως ἑαυτοὺς σεμνύνοντες, &c. hoc est: Plato.
» Omnes enim, inquit, sapientes, consentiunt verè
» hac in re sese ipsos honestantes, intellectum esse re-
» gem cœli ac terræ, ac fortasse bene aiunt. Minu-
» tius autem, si vis, ipsum genus inspiciamus.

Tum

Tum quàmplurimis syllogismis vsus, hęc addidit: *ὁμολογεῖν βούλει δὴ καὶ ἡμᾶς τοῖς πρόσθεν *εἰρημένοις ξυμφωνουμένοις μὲν, &c. hoc est: Vis'ne vt & nos ratis iam positio
„ nibus & comprobatis assentiamur, quod videlicet
„ hæc ita se habent. Neq; solum putemus, quæ diuer-
„ sa sint, sine periculo à nobis dici non posse, verũ esse
„ nobis commune periculũ subeundum, consortesq;
„ infamiæ nos futuros, quotiescũq; acer homo ac ve-
„ hemens dicat non ita hæc esse, verum potius tumul-
„ tuarie se habere. Plurimis verò aliis rationibus &
„ hæc addidit: οὐκοῦν εἰ μὴ τοῦτο, μετ᾽ ἐκείνου τοῦ λόγου ἂν
„ ἑπόμενοι βέλτιον λέγοιμεν, &c. hoc est: Itaq; nisi hoc est
„ illam sequẽtes rationẽ melius vtiq; diceremus, esse
„ videlicet, quod sæpe iam diximus, infinitum in vni
„ uerso, multum sanè, & finem maximũ, quandamq;
„ ipsis incubare non contemnendã caussam quę ornat
„ connectitq; annos, menses & horas, quæq; sapientia
„ & intellectus nuncupatur. Hæc autem sicut plera-
Hebraica que alia, de fluentis Hebraicis Plato hausit. Illa siqui
doctrina. dem manifeste nos docent, Deum sapientia terram fundasse, ac præparasse cœlos in intellectu. In suis quoq; legibus idem Plato diuidit naturã bonorum ostenditq; alia quidẽ esse diuina, alia verò humana.
Plato in li- sic enim inquit: διττὰ ἀγαθά ἐστι, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ
bro legum θεῖα, &c. hoc est: Duplex est bonorũ natura. Sunt
Bonorũ di- enim alia quidem diuina, alia verò humana. Pendẽt
stinctio. autem humana, è diuinis. Si quis igitur ea possideat
„ bona quę maiora sunt, possidet cõtinuo & minora.
Minora sin vero non, priuatur vtrisq;. Sunt autem minora
bona quæ. bona, quorũ primo loco ponenda est sanitas. Secun
„ do, est pulchritudo. Tertio autẽ, corporis robur at-
„ que agilitas ad cursum motusq; alios corpori con-
„ gruentes. Quarto autem loco ponendus est Pluto,
„ non ille quem nõnulli cæcum depingunt, sed ocula-

tissimus

tissimus atq; acutissimũ videns, modo ducem prudentiam subsequatur. Diuinorum autem bonorũ iure primum est ac cæteris ducem se exhibens, ipsa prudentia. Secundũ verò locum sibi vendicat, vnà cum intellectu, animæ temperatus habitus. Ex his ce autem cũ fortitudine admixtis, tertium bonum erit iustitia. Quartum autem, fortitudo. Hæc autem omnia, natura sunt priora illis. atq; legumlatori ita disponendũ est. Post hæc autem alia ciuibus præcepta quæ in hæc tendant, præcipienda esse censeo.

Diuina bona quæ.

Horum itaq; bonorũ, quę humana sunt, spectant in diuina. Quæ verò sunt diuina, in principē ducemq; intellectum omnia respiciunt. Tum pluribus verbis Plato nos docet, natura bonũ, solam esse virtutem, alia vero bona, æquiuocè bona dici, solo nomine *participia. inquit enim: τὰ γὰρ ὑπὸ πολλῶν λεγόμενα ἀγαθά, οὐκ ὀρθῶς λέγεται, &c. hoc est: Quæ multi bona appellant, nequaquam recte vocantur bona. Vulgo enim fertur, optimũ bonorum esse bonam valetudinem. Secundo loco, pulchritudinem in bonis esse. Tertio autem loco, diuitias. Alia quoq; innumera vocantur bona. nam acuto visu acutoq; audicu præditũ esse, aliisq; sensibus vti sine impedimēto posse, præterea in dominatione exercēda compotem esse quempiam faciendi quæcunq; appetat, bona hæc multi appellant. Finem denique omnis beatitudinis esse aiunt, vt qui hæc omnia possidet, fiat q̃ ocyssimè possit immortalis. Vos autem atq; ipse adeò vobiscũ, ita fermè sentiendum dico, esse videlicet harum omnium rerum vsum iustis sanctisq; hominibus multo optimum, iniustis verò esse q̃pessimum, vt à bona valetudine incipientes cętera prosequamur. Nam videre, audire, cæterisq; vti sensibus, ac longissimũ viuere, maximũ quidem malũ est ei qui per

Virtus, bonũ natura.

* μετέχα

Quæ vulgo dicātur optima bona.

Quę vocātur bona iniustis, sunt mala.

„ qui per omne tempus sit immortalis, exceptaq; iusti„ tia, omniq; demum virtute, cuncta ea quæ vocantur bona possideat. Minus autem mali ei contingit, si quàm minimum tempus in vita fuerit. Paulóque „ mox idem Plato hæc addit: ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς, „ τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα, ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις εἶναι, &c. hoc „ est: Ego quidem dico, quæ vocantur mala, iustis quidem hominibus bona esse, iniustis autem mala. Quæ vero bona dicuntur, iustis quidem bona contingere, malis autē hominibus mala esse. Ego quoque, vt verum fatear, hanc bonorū diuisionem valde laudo, plurimumq; admiror. Maximū est enim profecto bonum, scire quidnam proprie vereq; sit bonum. Quid item bonum quidem dicatur, fiat autem alicubi quidem bonum, alicubi verò malum, apud eos qui bene pulchreq; vtūtur, vel qui abutendi mentem consiliumq; sectantur. Sanitas enim, robur corporis, pulchritudo, diuitiæ, aliis quidem profuere, quos & dignissimos earum rerum possessione ostenderunt. aliis vero malitiæ instrumenta, incōtinentiæq; fuerunt. Temperantia verò ac iustitia cæteraq; his similia, pertinent ad animę solius possessionem, suntq; habentibus cūctis valde vtilia, nihil autem possidentibus damni afferunt. Talibus itaque hominibus etiam illa quæ vulgo appellantur bona, perquàm vtilia esse contingit. iusti enim temperatique homines, illis vtuntur. Quę igitur ex talium virorum bono vsu fiunt quàm optima, videntur esse tunc pessima cum iniustis malisq; possessoribus ea contingunt. Etenim ea visu atque auditu percipiunt, quæ videnda prorsus atque audienda non sunt, sensusque item cæteros in omni lasciuia incontinentiáque erudiunt. Ne itaque amici homines confundamus rerum naturam, sed dispiciamus quid vere quidem

Quę vocātur mala, iustis sunt bona.

Aliud vere bonū est aliud dicitē bonum.

quidem bonum, quid autem sit malum, quidque illud sit quod medio inter vtrunque loco positum est, neque beatos vocemus diuites, nec robustos, neque eos qui potestate aliqua circummuniti sunt. Infelices eni profecto ac miserrimos appellari eos decet, qui eiusmodi naturæ muneribus prędıti, vtūtur eis tanquam materia scelerum. Quotiescunque igitur pessimum hominem videamus vndique affluentem diuitiis, opibusque suffultum, ne quæso, hunc beatissimum nuncupemus, sed infelicem censeamus, quod ei multæ sint ad iniquè viuendum occasiones oblatæ. Cōtrà vero si quem videamus qui probus homo existimetur, sed qui tamen inopia rerumq́ue difficultate circunuētus sit, ne propterea hūc esse miserum opinemur, neque iniustam Dei prouidentiam censeamus. Primo enim non vtique vere iustus est, quicunque iustus existimatur. Aliter enim ac nos hæc etiam videt oculus ille qui omnia contuetur. Ipsumq́ue hoc est, quod Samuelem Prophetam, vniuersorum docuit Deus inspector: οὐχ ὡς ἄνθρωπός, φησιν, ὁρᾷ, οὕτως ὁρᾷ ὁ θεός, ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν, hoc est: Non sicut videt homo, ita videt & Deus. homo enim faciem videt, Deus autem cor. Vt autem ponamus verè iustum hominem graui aliquo infortunio detineri, illud tamen omnibus planè constabit, nullū ei insigne detrimentum ex eo infortunio aduenturum. Doctè enim ac perprudenter aduersas res feret, tanquam sit virtutis athleta fortissimus. Sicut enim ij qui perditè vitam ducunt, etiam illa quæ vocantur bona instrumenta sibi ad nequitiam esse ostendunt, ita & amatores virtutis, ea quæ vulgo putantur mala, instituunt sibi materiam esse ad veram Philosophiam.

Margin: Diuites minimè beati

Margin: 1.Reg.16

Hoc

Hoc itaq; pacto singula discernentes, nunquā profe
Plato in ćto iniustum esse Deum dicemus, sed recte potius
Theæteto. se habere quæ Platoni in Theæteto cōf[illegible]a sunt,
Deum videlicet nullo modo iniustū esse, sed quàm-
maxime possit esse iustissimū, nihilq; illi esse similius
q̄ qui nostrū fiat multo iustissimus. Plato etiam in
* aliás, decimo legum libro, * sanare illos aggreditur qui
curare rationē diuinæ prouidentię non admittunt. sic enim
Plato in. x. ait: τὸν δὲ ἡγούμενον θεοὺς μὲν εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ τῶν
legum lib. ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον ὧδε· ὦ ἄριστε Δημο-
„ φῶν, &c. hoc est: Qui vero deos quidem esse existi
„ met, curam vero humanarū rerum nullam habere,
„ hac consolatione curādus est ô optime Demopho-
„ on. Quod deos esse existimes, diuina te quædā agit
„ cognatio, vt tibi insitū colas, atq; esse opineris. Ma-
„ lorum vero hominum iniustorumq; fortunæ, tum
„ priuatæ, tum publicæ, quæ reipsa beatæ nō sunt, opi
„ nione autem beatæ admodū habentur, quanquā in
„ decenter ac fatué, ducūt te ad impietatem. Tum ve-
ro percurrens apparentem existimatamq; iniustorū
hominū prosperitatē, hæc ita superioribus addidit:
„ ἀλλ' οὐδὲν τάχα ἂν εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τό γε, ὡς
„ ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσιν οἱ θεοί. &c. hoc est: Nequaquā
„ vero fortasse hoc difficile ostēsu erit, curare deos vi
„ delicet etiam quæ pusilla sunt. neq; minus hęc cura-
„ re, imò autem magis, q̄ quæ egregie magna sunt.
„ huc enim veniunt, atq; hic intersunt, nūc mutuo col
„ loquentibus, affirmātibusq; quod cum boni sint omni
„ genere virtutis, rerum omnium curam velut maxi-
„ me propriam sibi vendicant. Tum & syllogismis
„ hanc rationem confirmans, ita subiungit: μὴ τοίνυν
„ τὸν θεὸν ἀξιῶμέν ποτε θνητῶν δημιουργὸν εἶναι φαυλότε-
„ ρον, &c. hoc est: Ne itaq; opinemur Deum esse opi
*al. peiorē ficem mortalibus *inferiorem, qui cōuenientia sibi

opera,

opera, quanto ipsi sunt meliores, tanto exactius perfectiusq; vna eademq; arte, tum magna tum pusilla conficiunt. Deum vero quis putet, cum sit idem sapiens, velitq; ac possit curare omnia, posse quidem facilius ea curare quæ magna sunt, quę vero sunt exigua, vllo modo curare non posse, quasi nobis inertem quendam ac desidē proponamus, qui propter nimiam vim laborum timide subsidat, reficiq; per otium velit. Tum & hæc amplius ita addidit. μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ θεοῦ ὦ ξένε ἀποδεχώμεθα &c. hoc est. Nullo pacto amice hanc de Deo admittamus opinionē. Neq; enim sanctam neq; veram, nostro animo sententiam versaremus. Pauloq; mox. πᾶς γὰρ ἰατρὸς καὶ πᾶς ἔντεχνος δημιουργὸς, παντὸς μὲν ἕνεκα πάντα ἐργάζεται πρὸς τὸ κοινῇ ξυντείνων. &c. hoc est. Omnis enim Medicus, omnisq; peritus artifex, vniuersi gratia, cuncta operatur, ad id respiciēs quod commune sit bonum. Partem itaq;, totius gratia peragit. nequaquam vero totum, partis ergò. Tu verò indignaris, cū minime scias quonam pacto id quod est circa te optimum, toti conueniat. Rursusque post multa rationum verborumq; inuolucra, ita subsequitur. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος σοὶ περὶ ἐκείνων ἄρτι ἦν &c. hoc est. Eadem vero tibi ratio, & de illis erit quos cum videas è pusillis auctos nūc esse, amplissimosq; esse ctos quanuis et impietatis & aliorum scelerum sibi conscij sint, tamen eos putasti ex infelicibus ac miseris beatos euasisse; atque in illorum fortunis atque successibus existimasti te veluti quibusdam in speculis deorum securitatem ac negligentiam perspexisse, cum tamen nescias earum rerum finem, absolutámque perfectionem, hoc est, quænam inde vniuerso sit peruentura vtilitas. Hisce autem omnibus suis dictis, & prouidentiæ ius Plato nobis osten-

dit, & quonam pacto ſingula quæ fiunt, vniuerſo conducant. Neq; enim totum eſt, exiguæ portionis cauſa. ſed particulæ potius vniuerſi cauſa, propter harmoniam. Neq; ob vnius digiti * particulam, corpus vniuerſum plaſmatum eſt. ſed ipſius corporis cauſa, digiti ſuis cum portionibus facti ſunt. Quando igitur hominum natura mortalis eſt, proptereaque multarum rerum eſt indiga, videlicet agriculturæ, confictionis, architecturæ, fabrilis ac nauicularíæ artis, textoriæ inſuper ac ſutoriæ, cæterarumq; omnium quæcunq; artes ad neceſſariam corporis curam pertinent, merito ac decenter orbis totius gubernator & cuſtos, aliis quidem paupertatem, aliis vero diuitias ſortito diſtribuit, vt qui opibus pollent, materiam ſumminiſtrent, qui vero ſunt inopes, exercitatas artibus manus admoueant. Quin et eos qui diuitiis gloriantur, quaſi neceſſitatis fune implicitos, à paupertate ſuſpendit rerum omnium gubernator. Indigent enim non piſtoribus ſolum & cocis propinatoribusq;, ſed architectis, & agricolis & lanificibus, & ſutoribus. Ampli vero homines ac magnifici, plaſtis ac pictoribus indigent, artificibusq; aliis, quorum opera, magnatum virorũ ædes fiunt ornatiores. Contrà vero, manuales artifices indigent locupletibus viris, qui pecunias erogent, emantq; opera quæ ipſi ſuo artificio confecerũt. Qui vero hãc rerũ varietatem grauiter ferunt, indignanturq; quòd nõ omnes homines in eiſdẽ bonis officiisq; verſentur, hic, ſi fas eſt, pictores quoque accuſent, quòd non vno tantũ colore vtantur, ſed variis imagines ſuas excolant. Item eos accuſent, qui lyras faciunt. Ipſoſq; adeo fidicines reprehendant, quòd non eundem ſonum chordæ omnes remittunt, ſed alium quæ ima eſt, alium quę eſt ſumma. hæc enim

*κονδυλίδα

Plaſtes eſt figulus.

acutam

acutam ſonat, illa autem grauem, alia vero mediam vocem. Indignari eoſdem par erit & Geometris, quòd non eandem figuram omnibus demonſtrent, qui ab eis linearum ſcientiam edocentur, ſed triangulas, quadrangulas, lunares, circulares, mẽſales, aliaſq; cõplures. Accuſent eos preterea, qui numerariã tradunt, propterea quòd numerorũ alij quidem pares ſunt, alij vero impares, alij paridiſpares, alij diſpa ripares, alij cubi, alij ſupercubi. Quod ſi neceſſe eſt varias eſſe numerorũ ſpecies, varias imagines, multiplicemq; fidium differentiã, multa colorum genera, quid ita, quęſo, ęgre fertis quòd non omnes Crœſi, Midæ, Darij, facti eſtis. Neq; enim aliud vultis qui iſtam rerum ęqualitatẽ appetitis, q̃ famę ac egeſtate earum rerum quæ neceſſariæ nobis ſunt, humanum genus penitus aboleri. Quis enim velit, ſi omnes hoĩes æquali ſint dignitate, pro cõmodo proximi cuiuſquã laborẽ curamq; ſubire. Quis aratro terrã ſulcaret? Quis ſemente agros aſpergeret? Quis meſſem facere? Quis plantas confereret? Quis vuas legeret? Quis vinũ oleumq; exprimeret? Quod cum ea dignitatis ęqualitas alium alij ſubſeruire nõ ſineret. quinã, quæſo, ſimul oĩa eſſe poſſent, bubulci, caprarij, paſtores ouium, ſubulci, textores, ſutores, fabri ferrarij, piſtores, opſonarij, agricolæ, conſitores, nautæ, nauium fabri, gubernatores? harum ſiquidem cunctarum artium, multoq; his plurium, mortales ſinguli indigemus. Quid itaque non laudatis optimam rerum diſtributionem, ſed ipſi hanc maxime egre fertis, qui ex ancillis, famulis, agricoliſq; quàm plurimis, vſum vobis commodaq; percipitis? Agricola enim ſorte ſua contentus viuit, ſua item et famulus. Manualis artifex, artẽ ſuam non odit, muniaq; libẽs exercet quibus ſeſe ipſum ſemel addixit.

Arithmetica.

Æqualitate rerũ oĩa aboleri.

Vos autem qui deliciarum copia nauseatis, qui aliis ministrantibus omni luxu ac voluptate diffluitis, calumniis ac maledictis authorem tot bonorum incessitis, eiusque modi verba profunditis, cum institueritis incontinentiæ serui esse. Hanc vero existimatis purgandi vestri occasionem vos inuenisse. Primum quidem, quòd nulla Dei prouidentia mundi gubernacula moueantur. Tum vero, quòd sub vna fati necessitate, non modo corpus & ea quæ corporis sunt, sed ipsa quoque voluntas atque electio sita sit. Atqui Plato contraria prorsus docet. ait enim virtutem nulli domino esse subiectam. quam vt quisque vel coluerit vel contempserit, ita plus virtutis minúsve, habiturus est. Rursúsque idem Plato. αἰτία ἑλομένου, Θεὸς ἀναίτιος, κακῶν γὰρ ὁ Θεὸς οὔποτε αἴτιος.

" hoc est. Culpa est eligentis, Deus culpæ immunis,
" Deus enim malorum causa non est. Socratem præterea ostendit Plato vel in grauissimis periculis cōstitutum, de prouidentia, deque metu mortis excutiendo philosophantem. hæc enim verba suæ defensioni inseruit. ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρὴ ὦ ἄνδρες δικασταὶ εὐέλπιδας εἶναι πρὸς θάνατον &c. hoc est. Sed enim viri iudices et vos oportet bonā spē de morte cōcipere, vnumque hoc cogitare verum esse, bono videlicet viro, seu viuat ille, seu moriatur, nihil posse mali cōtingere, neque Deum non curare huius negocia. Itaque vere mala non sunt, mors, pauperies, seruitus, ægritudo, sed vocantur quidem à stultis mala, bene autem vtentibus bona fiunt. Augeri autem hominum iniquitatem eò quòd non omnia credant prouidentia gubernari, Atticus ille Platonicus planè testatur. Est itaque res ad iniquitatem paratissima prouidentiæ * desperatio. Plotinus quoque (est autem & hic clarissimus inter eos qui in Philosophia li

Marginalia: Voluntas hois nō est subiecta necessitati fati. — Plato. — Socrates. — Attic⁹ Platonicus. — *Al. abnegatio.

phia scripserunt) procemium hoc suis de prouidētia libris * præposuit. τὸ μὲν γὰρ αὐτομάτῳ καὶ τύχῃ διδόναι τοῦδέ τοῦ παντὸς τὴν αἰτίαν καὶ σύστασιν &c. hoc est. Casui quidem ac fortunæ, huius vniuersi substantiam compositionemq́ue ascribere, quàm sit procul ab ratione, quàmq́ue hominis qui nec intellectu nec sensu prædītus sit, manifestum planè est vel si à me verbum non fiat. Multi vero ante hunc ipsum copiosique sermones allati iam sunt, qui hoc ita esse ostenderent. Tum multis huiusmodi explicatis rationibus, hęc subiunxit. οὕτω δὴ ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ λόγου, ἀνέστη τόδε τὸ πᾶν καὶ διέστη. hoc est. Ita igitur ex vna mente atque ex verbo quod ab ea prodiit, omne hoc emersit secretumq́ue est. Hæc vero & Plotinus de sacrarum literarum adytis compilauit. Nempe enim audiuit docentem nos Euangeliorum sacram doctrinam, quòd per verbum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Plotinus enim longo post Apostolos tempore natus est. Illi enim, Tiberio regnante salutarem prædicationem aggressi sunt. Tiberio autem successit Caius Caligula, cui Claudius, cui Nero. Tum hac serie imperatores aliquot numerantur, Vespasianus, Titus, Domitianus, Nerua, Traianus, Hadrianus, Antoninus primus, Verus, Commodus. Hoc autem Romanum imperium moderante, Ammonius cognomento Saccus, relictis saccis in quibus frumenta circunferebat, Philosophicæ vitæ se tradidit, huius auditorem fuisse aiunt nostrum Origenem. Plotinum vero hunc de quo nobis est sermo, fuisse aiunt Origenis auditorem. Plotini autem doctrinam, Porphyrius quoque hausit. Huius vero temporis rationē non temerè verbosus numerando subduxi, sed qui ostendam Plotinū non modo Hebręorum

* Al. inseruit.

Plotinus.

Ioan. 1.

Quo Plotinus tēpore vixerit.

Ammonius Saccus.

Origenes.

Plotinus, Origenis auditor.

Porphyrius Plotini auditor.

patrum (quod Plato fecit) sed piscatorum quoq; ac sutoris nostri perdoctum traditiones, inde nimirum scisse quòd ex mente verboq;, quod verbum ex mente gignitur & emanat, omnia & constituta & discreta sunt, congruentemq; harmoniam consecuta.

Plotinus. Plotinus vero præterea, nonnullorum refellit insaniam, qui quasdam mundi particulas dare vitio conabantur. inquit enim. ὅλον γάρ τοι ἐποίησε πάγκαλον ϗ
" αὐτάρκης ϗ φίλον αὐτῷ ϗ τοῖς μέρεσι τοῖς αὐτοῦ &c. hoc
" est. Vniuersum hoc fecit perpulchrũ sibiq; sufficiẽs
" amicum sibi suisque portionibus, tum principali-
" oribus, tum minoribus ipsi quàmmaxime congru-
" entibus. Qui ergo à partibus totum accuset, huius
" suæ accusationis causa, insulsissimus est habendus.
" Oportet enim inspicere, sint ne partes ipsi toti con-
" sonæ ac conformes. Qui vero ad totũ respectet, non
" ad quasdam minutiores partes respicere oportet.
" hoc enim nequaquàm fit mundũ ipsum reprehen-
" dentis, sed quædam illius seorsum capientis. Vt si
" quis ex toto animali crinem inspiciens, imósve pe-
" dum vngues, nequaq̃ totum hominẽ, egregiám ve
" ipsius ac prope diuinam faciem curet inspicere, vel
" si Deo placet, omissis cæteris egregiis animãtibus,
" quod tenuissimũ sit vilissimumq; accipiat, vel tota

Thersites. " specie vt hominum puta posthabita, Thersiten ig-
nauissimum hominũ, turpissimumq; in mediũ ad-
" ducat. Quando igitur hoc quod factum est, vniuer-
" sus est mundus, quisquis hunc contẽmplandum in-
" sumat, forte ipsum dicentem huiusmodi verba audi
" et. Deus me fecit. Ego inde sum factus animanti-
" bus cunctis præfectus, meipso potens, mihi suffici-
" ens, rei nullius indigus. Insita enim mihi omnia
" sunt & plantaria & animantia, inestq; mihi natura
" omnium generabiliũ rerum. Hisce autem suis ver-
bis

bis Plotinus aliud quoque furtum patefecit. Videtur enim mihi audisse Dauid ita concinentem: Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annũciat firmamentum. Paulo autem mox idem Plotinus ostendit rerum quæ sunt genitæ, differentiam. sic enim ait. τὰ μὲν τοῦ εἶναι μετέχειν δοκεῖ μόνον. τὰ δὲ τοῦ ζῆν etc. hoc est. Alia quidem hoc tantummodo habere videntur quod sunt. Alia vero etiam hoc quod viuũt. Alia, sunt sensibus prædita. Alia ratione vtuntur. Alia, perfectissimam vitam habent. Neque enim sunt æqualiter omnia ab inæqualibus exigenda. est enim oculorum videre, non digitorum. Itemque quod ad digitum pertinet, aliud est digito esse, aliud habere per digitum. Quæ Plotini verba, si enarranda sint, participes solius esse lapides ipsos inquit, & ea quæ lapidibus sunt similia. Plantas vero nõ modo in ipsius esse participatum venire, sed etiam vitæ. Bruta vero animantes, & vitæ simul & sensus esse participes. Ratione autem præditum esse, genus humanũ. Perfectissima autem esse vita eos spiritus qui corporibus cassi sunt. Post hæc autem Plotinus hæc ita adiungit. πῦρ δὲ ὑπὸ ὕδατος σβέννυται, καὶ ἕτερον ὑπὸ πυρὸς διαφθείρεται, μὴ θαυμάσῃς &c. hoc est. Nulla te admiratio teneat, si aqua ignem extinguit, aqueúsve humor ab igne corrũpitur. In aliã enim aqua naturam, in aliã vero ignis est editus. De virtute quoque ac vitio in eadẽ disputatiõe sic Plotinus cõmemorat. πολλὰ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάσχει καὶ ἀκόντων τῶν ποιούντων καὶ πρὸς ἄλλο ἱεμένων &c. hoc est. Multa vero ab aliis patiunt, inuitis quidẽ illis in aliumque finẽ tendentibus. Liberæ autem potestatis animalia quæ mouentur ex sese ipsis, modo in meliorem, modo in deteriorem partem inclinare possunt. Quenquã vero à seipso motum ad peiora exigere, fortasse indignum est

Psal. 18.

Plotinus.

Esse digito, significat digiti substantiã. Habere per digitum, significat accidentariũ digiti officium.

Entia.
Viuentia.
Animalia.
Ratione prædita.
Perfectissimæ vitæ.

Plotinus.
Contraria enim, se inuicẽ lędũt.

 exiguus

patrum (quod Plato fecit) ſed piſcatorum quoq; ac ſutoris noſtri perdoctum traditiones, inde nimirum ſciliſe quòd ex mente verboq́ꝫ, quod verbum ex mente gignitur & emanat, omnia & conſtituta & diſcreta ſunt, congruentemq́ꝫ harmoniam conſecuta. Plotinus vero præterea, nonnullorum refellit inſaniam, qui quaſdam mundi particulas dare vitio conabantur. inquit enim. ὅλον γάρ τοι ἐποίησε πάγκαλον ϗ αὐτάρκες ϗ φίλον αὐτῷ ϗ τοῖς μέρεσι τοῖς αὐτοῦ &c. hoc eſt. Vniuerſum hoc fecit perpulchrū ſibiq́ꝫ ſufficiēs amicum ſibi ſuisque portionibus, tum principalioribus, tum minoribus ipſi quàmmaxime congruentibus. Qui ergo à partibus totum accuſet, huius ſuæ accuſationis cauſa, inſulſiſſimus eſt habendus. Oportet enim inſpicere, ſint ne partes ipſi toti conſonæ ac conformes. Qui vero ad totū reſpectet, non ad quaſdam minutiores partes reſpicere oportet. hoc enim nequaquàm ſit mundū ipſum reprehendentis, ſed quædam illius ſeorſum capientis. Vt ſi quis ex toto animali crinem inſpiciens, imóſ ve pedum vngues, nequaq̄ totum hominē, egregiám ve ipſius ac prope diuinam faciem curet inſpicere, vel ſi Deo placet, omiſſis cæteris egregiis animātibus, quod tenuiſſimū ſit viliſſimumq́ꝫ accipiat, vel tota ſpecie vt hominum puta poſthabita, Therſiten ignauiſſimum hominū, turpiſſimumq́ꝫ in mediū adducat. Quando igitur hoc quod factum eſt, vniuerſus eſt mundus, quiſquis hunc contemplandum inſumat, forte ipſum dicentem huiuſmodi verba audiet. Deus me fecit. Ego inde ſum factus animantibus cunctis præfectus, meipſo potens, mihi ſufficiens, rei nullius indigus. Inſita enim mihi omnia ſunt & plantaria & animantia, ineſtq́ꝫ mihi natura omnium generabiliū rerum. Hiſce autem ſuis ver-

Plotinus.

Therſites.

bis

Et Plotinus aliud quoque furtum patefecit. Videtur enim mihi audisse Dauid ita concinentem: Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annũciat firmamentum. Paulo autem mox idem Plotinus ostendit rerum quæ sunt genitæ, differentiam. sic enim ait. τὰ μὲν τοῦ εἶναι μετέχειν δοκεῖ μόνον. τὰ δὲ τοῦ ζῆν etc. hoc est. Alia quidem hoc tantummodo habere videntur q̄ sunt. Alia vero etiam hoc quòd viuũt. Alia, sunt sensibus prædita. Alia ratione vtuntur. Alia, perfectissimam vitam habent. Neque enim sunt æqualiter omnia ab inæqualibus exigenda. est enim oculorum videre, non digitorum. Itemque q̄d ad digitum pertinet, aliud est digito esse, aliud habere per digitum. Quę Plotini verba, si enarranda sint, participes solius esse lapides ipsos inquit, & ea quæ lapidibus sunt similia. Plantas vero nō modo in ipsius esse participatum venire, sed etiam vitæ. Brutas vero animantes, & vitæ simul & sensus esse participes. Ratione autem præditum esse, genus humanũ. Perfectissima autem esse vita eos spiritus qui corporibus cassi sunt. Post hæc autem Plotinus hæc ita adiungit. πῦρ δὲ ὑπὸ ὕδατος σβέννυται, καὶ ἕτερον ὑπὸ πυρὸς διαφθείρεται, μὴ θαυμάσῃς &c. hoc est. Nulla te admiratio teneat, si aqua ignem extinguit, aqueúsve humor ab igne corrũpitur. In aliã enim aqua naturam, in aliã vero ignis est editus. De virtute quoque ac vitio in eadẽ disputatiõe sic Plotinus cõmemorat. πολλὰ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάσχει καὶ ἀκόντων τῶν ποιούντων καὶ πρὸς ἄλλο ἱεμένων &c. hoc est. Multa vero ab aliis patiunt, inuitis quidẽ illis in aliumque finẽ tendentibus. Liberæ autem potestatis animalia quæ mouentur ex sese ipsis, modo in meliorem, modo in deteriorem partem inclinare possunt. Quenquã vero à seipso motum ad peiora exigere, fortasse indignum est

Psal. 18.

Plotinus.

Esse digito, significat digiti substantiã.

Habere p digitum, significat accidentariũ digiti officium.

Entia.
Viuentia.
Animalia.
Ratione prædita.
Perfectissimæ vitæ.

Plotinus.

Contraria enim, se inuicẽ lędũt.

exiguus enim motus cum subinde processerit, ... ius semper ac numerosius peccatum parit. Corpus vero ita constitutum est, vt ei necessario indita sit cõcupiscendi vis. Quod si ab initio negligenter habeatur, neq; à casu illico reuocetur, continuo fit vt ele-

Iustitia.

ctionem faciat quis, eius rei in quam præceps defertur. Iustitia tamen eũ comes subsequitur. Neq; iniustum est, vt qui talis euaserit, ea patiatur supplicia quæ suæ qualitati sint congruentia. neq; expetendũ est, vt iis beatitudo contingat qui nihil beatitudine

Boni soli sunt beati.

dignum gesserunt. Soli autem boni, felices ac beati sunt. ob hoc enim dij quoq; beati esse censentur. Si hoc itaq; est, liceteq; animis in vniuerso hoc orbe esse felicibus, non est vtiq; vniuersum hoc accusandũ si quæ ipsarum minime felicitatem consequuntur.

Si aliquæ animarum

Sed in illarum imbecillitatem culpa est conferẽda. quæ nequiuerunt fortiter depugnare, eoque peruenire vbi virtutis præmia sunt proposita. Illis autem qui diuini effecti non sunt, quidnam graue contigisse videri debet, si deorum vita nõ perfruantur? Subinde autem Plotinus infortunia multa dinumerat, aitq; peccantibus necessaria esse. inquit enim. πενίαι καὶ νόσοι, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οὐδὲν, τοῖς δὲ κακοῖς ξύμφορα &c.

Infortunia malis prosunt.

hoc est. Paupertas atq; ęgritudines, bonis quidẽ hominibus nihil esse censentur, malis autẽ prosunt. ac necesse quidem est eos ægrotare qui corpus habẽt. Neq; sunt huiusmodi infortunia, ad ordinem perfectionémque vniuersi prorsus inutilia. Præterea

Plotinus.

vero docet Plotinus, ab hisce rerum exemplis quàm plurimos alios mortales vtilitatem percipere. ait igitur. ἡ δὲ κακία εἰργάσατό τι χρήσιμον εἰς τὸ ὅλον, παράδειγμα δίκης γενομένη &c. hoc est. Ipsa vero malitia, nonnihil vtilitatis ad vniuersum attulit, in exemplum iustitiæ ac iudicij posita, multaque

seorsum

rorsum ex se ipsa commoda nobis exhibens. Vigi ,,
les enim homines reddidit, mentemq́ꝫ ac prudẽtiam ,,
eorum hominũ excitauit, qui scelerũ progressibus ,,
se opponunt. Malorum præterea cõparatione pro- Virtus ex
posita quæ scelesti homines patiuntur, ipsa nos do- vitio cog-
cet malitia quale bonum, quantumq́ꝫ sit virtus. Di- noscitur.
ctum est autem non propter has caussas mala esse ,,
producta, sed quandocũqꝫ fieri ea contingat, vti De De* malis
um illis ad bonum aliquod. Est autem maximæ cu ad bonum
iusdam potentiæ ac virtutis, bene vti posse quę ma- aliq̃d vtil.
la sunt, informiaq́ꝫ effecta posse in vsum vertere alia Malũ, bo-
rum formarum. Deniqꝫ sic statuendũ est, malum ni ni priuatio
hil esse aliud q̃ boni defectum. Post multas verò ,,
huiusmodi rationes, hortatur nos, ne exactũ ac syn- ,,
cerum bonum postulemus in esse animali quod mi ,,
xtum est. sic autem inquit: πρῶτον τοίνυν λεκτέον, ὡς ,,
τὸ καλὸν ἐν τῷ μικτῷ ζητοῦντα χρὴ μὴ πάντη ἀπαιτεῖν, ,,
ἀλλ' ὅσον τὸ καλῶς ἐν τῷ μικτῷ ἔχειν, &c. hoc est: Pri- ,,
mum itaqꝫ dicendum est, non oportere eos qui in ,,
commixto bonũ quęrunt, vndiqꝫ perfectum bonũ ,,
postulare, sed quantum in esse mixto conueniat. ,,
Neqꝫ ab iis quæ secundũ locum tenent, prima quæ ,,
dam postulanda esse, sed quando corpus habent, esse ,,
illis aliquid veniæ cõcedendum. atqꝫ hinc oportere ,,
ad vniuersi contemplationem transire. Ab ratione ,,
autem exigendũ est, quantum mixtio & composi- ,,
tum queat admittere, scrutandumq́ꝫ diligenter num ,,
quid eiusmodi rerum deficiat. Indignatur verò illis ,,
Plotinus, qui nullum pro capessenda virtute subire
certamen volunt, & tamen æquum censent vt adeò
seruentur. inquit ergo: νῦν δὲ οἱ μὲν ἄοπλοι, οἱ δὲ ὁπλισ- Plotinus:
θέντες κρατοῦσι, &c. hoc est: Nunc verò, alĳ quidem *al. victo-
hominũ sunt inermes, alĳ verò qui armati sunt ipsi riam cõse-
deniqꝫ *rerum potiuntur, vbi fas nõ est pro imbel quuntur.

 libus

„ libus Deum ipsum pugnare. Lege siquidem cau-
„ est, eos è bello saluos fieri oportere, qui fortiter pu-
„ gnando viros se gerant, non qui precibus se cōmen
„ dent. neq; enim illi referūt agrorum fructus qui vo
„ ta concipiunt, sed qui agriculturę dant operam. neq;
„ item bene valenti sunt corpore, qui valetudinis ra-
„ tionem non habent. Haud itaq; continuo indignari
„ oportet, si fortè infimis ac malis hominibus agrorū
„ fructus largi proueniant, modo ij vel quàmoptime
„ vel melius q̄ cæteri agros colant. Pręterea vero per
„ quàm ridiculū est, homines ex animi sui sentētia cæ-
„ tera quidem omnia per vitā exequi, tametsi ea quæ
„ faciunt diis grata non sint, à solis autem diis seruari
„ eos debere, quanquā ea non fecerint per quæ saluos
„ eos fieri dei iubent. Est itaq; illis interitus longe me
„ lior, q̄ vt eo sint modo superstites, quo viuere eos
„ nolunt quæ in vniuerso sunt leges. Itaq; si contraria
„ euenirēt, essetq; perpetua quædam pax in stultis ma
„ lisq; hominibus stabilita, perperā atq; insulse se ha-
„ beret prouidentiæ status, cum permitteret tantum
„ habere virium quæ peiora sunt. Imperant autē ma-
„ li ac regnant, subditorū ignauia. ita enim multo est
.i. vt igna- æquius, q̄ si contra contingat. Neq; vero statuendū
ui imperēt est, ita prouidentiam esse solam, quasi nihil nos ipsi
Prouiden simus. Nam si omnia sit prouidentia, solaq; ipsa sit,
tia, est eorū at ea ita tolletur vt ne sit quidem. cuius enim rei pro
q̄ sunt ad uidentia esse poterit? Solus itaq; erit Deus. Paulo
aliquid. verò mox ostendit bonorum præmia: inquit enim:
Bonorum τοῖς μὲν ἀγαθοῖς γενομένοις ἀγαθὸν βίον ἔσεσθαι, &c. hoc
præmia. est: Illis quidē qui viri boni euaserint, bonā fore vi-
Malorum tam, in posterumq; repositam illis esse. Malis autem
pœnæ. contraria fore omnia. Præterea verò inquit: κακοὺς
„ δὲ γενομένους ἀξιοῦν ἄλλους αὐτῶν σωτῆρας εἶναι ἑαυτοὺς
„ προϊεμένους οὐ θεμιτὴν εὐχὴν ποιουμένων. hoc est: Iniqua
esse

est malorum hominū vota, qui æquum putent sese ab alijs saluos fieri, cum tamen ipsi, omnem propriæ salutis curam abiecerint. Tum & de cæteris animantibus ita inquit: ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα ἐλάττω ζῶα κὐτὸν κόσμον *γῆ φέροντα, μέμφεται οὐδεὶς νοῦν ἔχων, &c. hoc est: Quandoquidem nullus homo prudēs queritur de cæteris animantibus, quæcunq; minora homine orbem quoquomodo exornant. Ridiculū nanque sit, si quis forte expostulet quod ea homines quandoque summordeant, quasi pediculos aut culices oporteat tantummodo dormientes viuere. Necesse est enim & hæc esse animalia, manifestasq; afferūt nobis commoditates. Multas vero quę nos olim latebant, ipsa dies inuenit, ita vt hominibus frustra sit nihil. Ridiculum vero etiam sit, incusare quod animalium quamplurima sint agrestia & ferocia, cum & agrestes atque immites homines esse contingat. Post alia verò multa & hæc inquit: ἡμεῖς δὲ ὥσπερ οἱ ἄπειροι γραφικῆς τέχνης αἰτιῶνται ὡς οὐ καλὰ χρώματα πανταχοῦ, &c. hoc est: Nos vero similes illis videmur esse, qui picturæ ignari id accusant quod pictor renidentes colores vbique non adhibuerit, cum tamen ille congruos singulis distribuerit locis. Neque aliter facimus, ac si quis propterea tragœdiam accuset, quod Heroës cuncti nō sint qui in ea loqui inducūtur, sed quod aliquis in ea vel famulitij ordinis, vel agrorum colonus, vel ineruditus infimæq; notæ homo loquatur. Atqui tragicum illud drama pulchrum non erit, si quis inde inferioris fortunæ homines tollat, cum illius pulchritudo per eos quoque amplius compleatur. Omnis itaque Plotini disputatio, seu priorem seu secundam assumas, huiusmodi rationibus plena est. Ego autem ne sim longior, plurimas prætermittam.

quam-

*al. τῆ

Nihil frustra natū est.

Drama, poëma vel Tragicū, vel Comicū, ab agēdo dictū.

Xenophõ quamuisq; & Xenophonte Socratico, & Stoico Epictetus. Epicteto, aliisq; permultis testibus vti possim, quem amq; Physicis demõstrationibus refellere inscitiam eorum qui sermoni nostro non credũt, tamen ad cõfirmandam veritatem satis puto hæc esse, quæ à me collecta iam sunt. Solum verò id operæpretium esse duxi, iam dictis rebus adiungi, quod vbi semel hoc constitutum sit, Deum videlicet curare cuncta quę fecit, pacatissimè citraq; omnem controuersiam

De aduẽtu Christi. demonstrata est ratio dispensationis vindicis nostri. Haud enim decebat rerum omnium possessorem, quiq; rebus quæ prius nullæ erant ipsum esse contribuit, contemnere destructam generis humani naturam, cuius gratia fecerat omnia quæ videntur. Ter-

Oia proptẽ hoies facta esse. ra enim est hominũ sedes, iidemq; cœlum pro tecto habent. Aër præterea, mare, flumina, & quicquid pariunt nubes, rores quoq; ac venti, fœcundæ insuper steriles q; plantæ, quin & terrestres animantes, volu-

πεζὰ ζῶα ἀμφίβια cresq;, ac natrices, quæq; in alterutro viuunt elemento, herbarumq; infinitæ species, metallorumq; materiæ, non paruam humano generi vtilitatem apportant. Sol quoq; ac luna, infinitaq; stellarum multitu-

Solis officium. do quæ bifariam tẽpus discriminat, æqualiter illud animantibus partiuntur. Ac sol quidẽ ipsum diem illustrat, animantesq; ad sua quanq; munia excitat.

Lunę officium Luna vero vnà cum stellis, nocturnę facis officium sortita ẽst. Deus itaq; dominus rerũ omnium non putauit eum cõtemnendũ esse à peccatis obsessum, cuius gratia cuncta hæc facta fuerant. Ideoq; huma-

Incarnatio Christi. nam ipse induit speciem, spectabiliq; natura obduxit alteram quę videri non potest. Tunc & spectabilem hãc immunẽ peccati conseruauit, occultamq; illam in sua puritate continuit. Neq; enim hæc passa est vllum corporeæ infirmitatis consortium, sed

ne as-

ne assumpta quidem caro vllas peccati sordes accepit. Erat illi quidem facillimũ, vel citra hoc humanę carnis inuolucrum, humani generis salutem perficere, solaq́ꝫ voluntate mortis potestatem dissoluere, ac penitus abolitam reddere matrem mortis iniquitatem, patremq́ꝫ illius diabolum de terræ facie profligatum ad inferni tenebras relegare, quibus & paulo post exortum peccatum interminatus est se illũ traditurum esse. Cæterũm ostendere noluit, quid potestati suæ liceret, sed potius quid æquitas prouidentiæ postularet. Sicut enim qui poterat, si modo ei collibuisset, homines de cęlo affari, desidésque ac inertes ita perterrendo ad officium excitare, neq́ꝫ tamen idipsum fecit, quia nimirum nouerat imbecillem hominũ naturam suæ vocis sonũ capere ac sustinere non posse, sed raro ac parcè illis apparuit cõmensas comparesq́ꝫ infirmis illorum oculis apparitiones dispensans, cũ tamen hominibus internũtiis modo leges ferendo, modo adhortando ac monendo assiduè homines emendaret, vsus Prophetis dictorum sermonumq́ꝫ suoꝝ ministris, ita & insequutis temporibus, cũ vellet vniuerso generi humano salutarem medelam afferre, non angelorũ quidem ministerio archangelorumue vsus est, neq́ꝫ cœlitus vocalissimã vocem effudit, cunctisq́ꝫ semel hominibus auditu perfacilẽ, sed ipse sibi in vtero Virginis tabernaculum fecit, indeq́ꝫ progressus est homo visibilis Deusq́ꝫ adorabilis, è substantia quidẽ patris ante sæcula genitus, è virgine autẽ assumens quod apparebat, idem recens atq́ꝫ æternus. Neq́ꝫ enim naturas confudit. Neque fecit vt esset sub tempore, per quem tempora facta fuerant. Neq́ꝫ quod in tempore natum est, antesæculare ac prætemporeum declarauit, sed vtraq́ꝫ natura syncera permãsit. Altera quidem

Mortis Christi officia.

Prophetę sermonũ dei sunt ministri.

Christ⁹ hõ visibilis, simul & de⁹ adorabilis

Secũdum diuinitatẽ

„ qui per omne tempus sit immortalis, exceptaq; iusti„ tia, omniq; demum virtute, cuncta ea quæ vocantur bona possideat. Minus autem mali ei contingit, si quàm minimum tempus in vita fuerit. Paulóque „ mox idem Plato hæc addit: ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς, „ τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα, ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις εἶναι, &c. hoc „ est: Ego quidem dico, quæ vocantur mala, iustis quidem hominibus bona esse, iniustis autem mala. Quæ vero bona dicuntur, iustis quidem bona contingere, malis autē hominibus mala esse. Ego quoque, vt verum fatear, hanc bonorū diuisionem valde laudo, plurimumq; admiror. Maximū est enim profecto bonum, scire quidnam proprie vereq; sit bonum. Quid item bonum quidem dicatur, fiat autem alicubi quidem bonum, alicubi verò malum, apud eos qui bene pulchreq; vtūtur, vel qui abutendi mentem consiliumq; sectantur. Sanitas enim, robur corporis, pulchritudo, diuitiæ, aliis quidem profuere, quos & dignissimos earum rerum possessione ostenderunt. aliis vero malitiæ instrumenta, incōtinentiæq; fuerunt. Temperantia verò ac iustitia cæteraq; his similia, pertinent ad animę solius possessionem, suntq; habentibus cūctis valde vtilia, nihil autem possidentibus damni afferunt. Talibus itaque hominibus etiam illa quæ vulgo appellantur bona, perquàm vtilia esse contingit. iusti enim temperatique homines, illis vtuntur. Quę igitur ex talium virorum bono vsu fiunt quàm optima, videntur esse tunc pessima cum iniustis malisq; possessoribus ea contingunt. Etenim ea visu atque auditu percipiunt, quæ videnda prorsus atque audienda non sunt, sensusque item cæteros in omni lasciuia incontinentiáque erudiunt. Ne itaque amici homines confundamus rerum naturam, sed dispiciamus quid vere

Quę vocātur mala, iustis sunt bona.

Aliud vere bonū est aliud dicitē bonum.

quidem

quidem bonum, quid autem sit malum, quidque illud sit quod medio inter vtrunque loco positum est, neque beatos vocemus diuites, nec robustos, neque eos qui potestate aliqua circummuniti sunt. Infelices enim profecto ac miserrimos appellari eos decet, qui eiusmodi naturæ muneribus prędιti, vtũtur eis tanquam materia scelerum. Quotiescunque igitur pessimum hominem videamus vndique affluentem diuitiis, opibusque suffultum, ne quæso, hunc beatissimum nuncupemus, sed infelicem censeamus, quod ei multæ sint ad iniquè viuendum occasiones oblatæ. Cõtrà vero si quem videamus qui probus homo existimetur, sed qui tamen inopia rerumq́ue difficultate circunuẽtus sit, ne propterea hũc esse miserum opinemur, neque iniustam Dei prouidentiam censeamus. Primo enim non vtique verè iustus est, quicunque iustus existimatur. Aliter enim ac nos hæc etiam videt oculus ille qui omnia contuetur. Ipsumq́ue hoc est, quod Samuelem Prophetam, vniuersorum docuit Deus inspector: οὐχ ὡς ἄνθρωπός, φησιν, ὁρᾷ, οὕτως ὁρᾷ ὁ θεός, ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν, hoc est: Non sicut videt homo, ita videt & Deus. homo enim faciem videt, Deus autem cor. Vt autem ponamus verè iustum hominem graui aliquo infortunio detineri, illud tamen omnibus planè constabit, nullũ ei insigne detrimentum ex eo infortunio aduenturum. Doctè enim ac perprudenter aduersas res feret, tanquam sit virtutis athleta fortissimus. Sicut enim ij qui perditè vitam ducunt, etiam illa quæ vocantur bona instrumenta sibi ad nequitiam esse ostendunt, ita & amatores virtutis, ea quæ vulgo putantur mala, instituunt sibi materiam esse ad veram Philosophiam.

Diuites minimè beati

1. Reg. 16

Hoc

Hoc itaq; pacto singula discernentes, nunquā profe
Plato in Theæteto. cto iniustum esse Deum dicemus, sed recte potius se habere quæ Platoni in Theæteto cōmemorata sunt, Deum videlicet nullo modo iniustū esse, sed quàm maxime possit esse iustissimū, nihilq; illi esse similius q̄ qui nostrū fiat multo iustissimus. Plato etiam in
*alias, curare decimo legum libro, *sanare illos aggreditur qui rationē diuinæ prouidentię non admittunt. sic enim
Plato in .x. legum lib. ait: τὸν δὲ ἡγούμενον θεοὺς μὲν εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον ὧδε ὦ ἄριστε δημοφῶν, &c. hoc est: Qui vero deos quidem esse existi
„ met, curam vero humanarū rerum nullam habere,
„ hac consolatione curādus est ô optime Demopho
„ on. Quod deos esse existimes, diuina te quædā agit
„ cognatio, vt tibi insitū colas, atq; esse opineris. Ma
„ lorum vero hominum iniustorumq; fortunæ, tum
„ priuatæ, tum publicæ, quæ reipsa beatæ nō sunt, opi
„ nione autem beatæ admodū habentur, quanquā in
„ decenter ac fatuè, ducūt te ad impietatem. Tum ve
ro percurrens apparentem existimatamq; iniustorū hominū prosperitatē, hæc ita superioribus addidit:
„ ἀλλ' οὐδὲν τάχα ἂν εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τό γε, ὡς ἐπιμελᾶς σμικρῶν εἰσὶν οἱ θεοί. &c. hoc est: Nequaquā
„ vero fortasse hoc difficile ostēsu erit, curare deos vi
„ delicet etiam quæ pusilla sunt. neq; minus hęc cura
„ re, imò autem magis, q̄ quæ egregie magna sunt.
„ huc enim veniunt, atq; hic intersunt, nūc mutuo col
„ loquentibus, affirmātibusq; q; cum boni sint omni
„ genere virtutis, rerum omnium curam velut maxi
„ me propriam sibi vendicant. Tum & syllogismis
„ hanc rationem confirmans, ita subiungit: μὴ τοίνυν τὸν θεὸν ἀξιῶμεν ποτὲ θνητῶν δημιουργῶν εἶναι φαυλότερον, &c. hoc est: Ne itaq; opinemur Deum esse opi
*al. peiorē ficem mortalibus *inferiorem, qui cōuenientia sibi opera,

opera, quanto ipsi sunt meliores, tanto exactius perfectiusq;, vna eademq; arte, tum magna tum pusilla con[illegible] Deum vero quis putet, cum sit idem sapiens, velitq; ac possit curare omnia, posse quidem facilius ea curare quæ magna sunt. quę vero sunt exigua, vllo modo curare non posse, quasi nobis inertem quendam ac desidē proponamus, qui propter nimiam vim laborum timide subsidat, reficiq; per otium velit. Tum & hæc amplius ita addidit. μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ θεοῦ ὦ ξένε ἀποδεχώμεθα &c. hoc est. Nullo pacto amice hanc de Deo admittamus opinionē. Neq; enim sanctam neq; veram, nostro animo sententiam versaremus. Pauloq; mox. πᾶς γὰρ ἰατρὸς καὶ πᾶς ἔντεχνος δημιουργὸς, παντὸς μὲν ἕνεκα πάντα ἐργάζεται πρὸς τὸ κοινῇ ξυντεῖνον. &c. hoc est. Omnis enim Medicus, omnisq; peritus artifex, vniuersi gratia, cuncta operatur, ad id respiciēs quod commune sit bonum. Partem itaq; totius gratia peragit, nequaquam vero totum, partis ergò. Tu verò indignaris, cū minime scias quonam pacto id quod est circa te optimum, toti conueniat. Rursusque post multa rationum verborumq; inuolucra, ita subsequitur. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος σοὶ περὶ ἐκείνων ἄρτι &c. hoc est. Eadem vero tibi ratio, & de illis erit quos cum videas è pusillis auctos nūc esse, amplissimosq; esse ctos quanuis et impietatis & aliorum scelerum sibi conscij sint, tamen eos putasti ex infelicibus ac miseris beatos euasisse; atque in illorum fortunis atque successibus existimasti te veluti quibusdam in speculis deorum securitatem ac negligentiam perspexisse, cum tamen nescias earum rerum finem, absolutámque perfectionem, hoc est, quænam inde vniuerso sit peruentura vtilitas. Hisce autem omnibus suis dictis, & prouidentiæ ius Plato nobis osten-

dit, & quonam pacto singula quæ fiunt, vniuerso conducant. Neq; enim totum est, exiguæ portionis causa. sed particulæ potius vniuersi ... harmoniam. Neq; ob vnius digiti * particulam, corpus vniuersum plasmatum est. sed ipsius corporis causa, digiti suis cum portionibus facti sunt. Quando igitur hominum natura mortalis est, propterea que multarum rerum est indiga, videlicet agriculturæ, confitionis, architecturæ, fabrilis ac nauicularia artis, textoriæ insuper ac sutoriæ, cæterarumq; omnium quæcunq; artes ad necessariam corporis curam pertinent, merito ac decenter orbis totius gubernator & custos, aliis quidem paupertatem, aliis vero diuitias sortito distribuit, vt qui opibus pollent, materiam sumministrent, qui vero sunt inopes, exercitatas artibus manus admoueant. Quin et eos qui diuitiis gloriantur, quasi necessitatis fune implicitos, à paupertate suspendit rerum omnium gubernator. Indigent enim non pistoribus solum & cocis propinatoribusq;, sed architectis, & agricolis & lanificibus, & sutoribus. Ampli vero homines ac magnifici, plastis ac pictoribus indigent, artificibusq; aliis, quorum opera, magnatum virorũ ædes fiunt ornatiores. Contrà vero, manuales artifices indigent locupletibus viris, qui pecunias erogent, emantq; opera quæ ipsi suo artificio confecerũt. Qui vero hãc rerũ varietatem grauiter ferunt, indignanturq; quòd nõ omnes homines in eisdẽ bonis officiisq; versentur, hic, si fas est, pictores quoque accusent, quòd non vno tantũ colore vtantur, sed variis imagines suas excolant. Item eos accusent, qui lyras faciunt. Ipsosq; adeo fidicines reprehendant, q non eundem sonum chordæ omnes remittunt, sed alium quæ ima est, alium quę est summa. hæc enim

* κομμάτια

Plastes est figulus.

acutam

acutam sonat, illa autem grauem, alia vero mediam vocem. Indignari eosdem par erit & Geometris, quod non eandem figuram omnibus demonstrent, qui ab eis linearum scientiam edocentur, sed triangulas, quadrangulas, lunares, circulares, mẽsales, aliasq; cõplures. Accusent eos prꝑterea, qui numerariã tradunt, propterea quòd numerorũ alij quidem pares sunt, alij vero impares, alij paridispares, alij dispa tipares, alij cubi, alij supercubi. Quod si necesse est varias esse numerorũ species, varias imagines, multiplicemq; fidium differentiã, multa colorum genera, quid ita, quęso, ęgre fertis quòd non omnes Crœsi, Midæ, Darij, facti estis. Necq; enim aliud vultis qui istam rerum ęqualitatẽ appetitis, q̃ famę ac egestate earum rerum quæ necessariæ nobis sunt, humanum genus penitus aboleri. Quis enim velit, si omnes hoĩes æquali sint dignitate, pro cõmodo proximi cuiusquã laborẽ curamq; subire. Quis aratro terrã sulcaret? Quis semente agros aspergere? Quis messem facere? Quis plantas consereret? Quis vuas legeret? Quis vinũ oleumq; exprimeret? Quod cum ea dignitatis ęqualitas alium alij subseruire nõ sineret, quinã, quæso, simul oĩa esse possent, bubulci, caprarij, pastores ouium, subulci, textores, sutores, fabri ferrarij, pistores, opsonarij, agricolæ, conditores, nautæ, nauium fabri, gubernatores? harum siquidem cunctarum artium, multoq; his plurium, mortales singuli indigemus. Quid itaque non laudatis optimam rerum distributionem, sed ipsi hanc maxime egre fertis, qui ex ancillis, famulis, agricolisq; quàm plurimis, vsum vobis commodaq; percipitis? Agricola enim sorte sua contentus viuit, sua item et famulus. Manualis artifex, artẽ suam non odit, muniaq; libẽs exercet quibus sese ipsum semel addixit.

Arithmetica.

Æqualitate reru oia aboleri.

Vos autem qui deliciarum copia nauseatis, qui aliis ministrantibus omni luxu ac voluptate diffluitis, calumniis ac maledictis authorem tot bonorum incessitis, eiusq; modi verba profunditis, cum institueritis incontinentiæ serui esse. Hanc vero existimatis purgandi vestri occasionem vos inuenisse. Primum quidem, quòd nulla Dei prouidentia mundi gubernacula moueantur. Tum vero, quòd sub vna fati necessitate, non modo corpus & ea quæ corporis sunt, sed ipsa quoq; voluntas atq; electio sita sit. Atqui Plato contraria prorsus docet. ait enim virtutem nulli domino esse subiectam. quam vt quisque vel coluerit vel contempserit, ita plus virtutis minúsve, habiturus est. Rursusq; idem Plato. αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος, κακῶν γὰρ ὁ θεὸς οὔποτε αἴτιος. hoc est. Culpa est eligentis, Deus culpæ immunis, Deus enim malorum causa non est. Socratem præterea ostendit Plato vel in grauissimis periculis cōstitutum, de prouidentia, deq; metu mortis excutiendo philosophantem. hæc enim verba suæ defensioni inseruit. ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑμᾶς χρὴ ὦ ἄνδρες δικασταὶ εὐέλπιδας εἶναι πρὸς θάνατον &c. hoc est. Sed enim viri iudices et vos oportet bonā spē de morte cōcipere, vnumq; hoc cogitare verum esse, bono videlicet viro, seu viuat ille, seu moriatur, nihil posse mali cōtingere, neq; Deum non curare huius negocia. Itaque vere mala non sunt, mors, pauperies, seruitus, ægritudo, sed vocantur quidem á stultis mala, bene autem vtentibus bona fiunt. Augeri autem hominum iniquitatem eò quòd non omnia credant prouidentia gubernari, Atticus ille Platonicus planè tèstatur. Est itaque res ad iniquitatem paratissima prouidentiæ * desperatio. Plotinus quoque (est autem & hic clarissimus inter eos qui in Philosophia li

Voluntas hoīs nō est subiecta necessitati fati.

Plato.

Socrates.

Attic⁹ Platonicus.

*Al. abnegatio.

phia scripserunt) procœmium hoc suis de prouidētia * Al. inse
libris * præposuit. τὸ μὲν γὰρ αὐτομάτῳ καὶ τύχῃ διδό- ruit.
ναι τοῦδε τοῦ παντὸς τὴν αἰτίαν καὶ σύστασιν &c. hoc est: Plotinus.
Casui quidem ac fortunæ, huius vniuersi substanti- „
am compositionemq́; ascribere, quàm sit procul ab „
ratione, quàmq́; hominis qui nec intellectu nec sen- „
su præditus sit, manifestum planè est vel si à me ver- „
bum non fiat. Multi vero ante hunc ipsum copiosi- „
que sermones allati iam sunt, qui hoc ita esse osten- „
derent. Tum multis huiusmodi explicatis rationi- „
bus, hęc subiunxit. οὕτω δὴ ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἀπ᾽ αὐ- „
τοῦ λόγου, ἀνέστη τόδε τὸ πᾶν καὶ διέστη. hoc est. Ita igi- „
tur ex vna mente atque ex verbo quod ab ea pro- „
diit, omne hoc emersit secretumq́; est. Hæc vero
& Plotinus de sacrarum literarum adytis compila-
uit. Nempe enim audiuit docentem nos Euangeli- „
orum sacram doctrinam, quòd per verbum om- Ioan. 1.
nia facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Plotinus Quo Plo-
enim longo post Apostolos tempore natus est. Illi tinus tēpo
enim, Tiberio regnante salutarem prædicationem te vixerit.
aggressi sunt. Tiberio autem successit Caius Cali-
gula, cui Claudius, cui Nero. Tum hac serie impe-
ratores aliquot numerantur, Vespasianus, Titus,
Domitianus, Nerua, Traianus, Hadrianus, Anto-
ninus primus, Verus, Commodus. Hoc autem Ro-
manum imperium moderante, Ammonius cogno- Ammoni-
mento Saccus, relictis saccis in quibus frumenta us Saccus.
circunferebat, Philosophicæ vitę se tradidit, huius Origenes.
auditorem fuisse aiunt nostrum Origenem. Ploti- Plotinus,
num vero hunc de quo nobis est sermo, fuisse aiunt Origenis
Origenis auditorem. Plotini autem doctrinam, auditor.
Porphyrius quoque hausit. Huius vero temporis Porphyri-
rationē non temerè verbosus numerando subduxi, us Plotini
sed qui ostendam Plotinū non modo Hebręorum auditor.

patrum(quod Plato fecit)sed piscatorum quoq; ac sutoris nostri perdoctum traditiones, inde nimiru scisse quòd ex mente verboq;,quod verbum,à mente gignitur & emanat, omnia & constituta & discreta sunt,congruentemq; harmoniam consecuta.

Plotinus vero præterea, nonnullorum refellit insaniam,qui quasdam mundi particulas dare vitio conabantur.inquit enim. ὅλον γάρ τοι ἐποίησε πάγκαλον καὶ

Plotinus.

" αὐτάρκες καὶ φίλον αὐτῷ καὶ τοῖς μέρεσι τοῖς αὐτοῦ &c. hoc
" est. Vniuersum hoc fecit perpulchrũ sibiq; sufficiẽs
" amicum sibi suisque portionibus, tum principali-
" oribus, tum minoribus ipsi quàmmaxime congru-
" entibus. Qui ergo à partibus totum accuset,huius
" suæ accusationis causa, insulsissimus est habendus.
" Oportet enim inspicere, sint ne partes ipsi toti con-
" sonæ ac conformes.Qui vero ad totũ respectet,non
" ad quasdam minutiores partes respicere oportet.
" hoc enim nequaquàm fit mundũ ipsum reprehen-
" dentis,sed quædam illius seorsum capientis. Vt si
" quis ex toto animali crinem inspiciens,imò si ve pe-
" dum vngues, nequaq̃ totum hominẽ,egregiám ve
" ipsius ac prope diuinam faciem curet inspicere, vel
" si Deo placet, omissis cæteris egregiis animãtibus,
" quod tenuissimũ sit vilissimumq; accipiat,vel tota
" specie vt hominum puta posthabita, Thersiten ig-
navissimum hominũ, turpissimumq; in mediũ ad-

Thersites.

" ducat. Quando igitur hoc quod factum est,vniuer-
" sus est mundus, quisquis hunc contemplandum in-
" sumat,forte ipsum dicentem huiusmodi verba audi
" et. Deus me fecit. Ego inde sum factus animanti-
" bus cunctis præfectus, meipso potens, mihi suffiti-
" ens, rei nullius indigus. Insita enim mihi omnia
" sunt & plantaria & animantia, inestq; mihi natura
" omnium generabiliũ rerum. Hisce autem suis ver-

bis

B... Plotinus aliud quoq; furtum patefecit. Videtur enim ... mihi audisse Dauid ita concinentem : Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annū ciat firmamentum. Paulo autem mox idem Plotinus ostendit rerum quæ sunt genitæ, differentiam. sic enim ait. τὰ μὲν τοῦ εἶναι μετέχειν δοκεῖ μόνον. τὰ δὲ τοῦ ζῆν etc. hoc est. Alia quidem hoc tantummodo habere videntur ꝙ sunt. Alia vero etiam hoc quòd viuūt. Alia, sunt sensibus prædita. Alia ratione vtuntur. Alia, perfectissimam vitam habent. Neq; enim sunt æqualiter omnia ab inæqualibus exigenda. est enim oculorum videre, non digitorum. Itemq; q̄d ad digitum pertinet, aliud est digito esse, aliud habere per digitum. Quę Plotini verba, si enarranda sint, participes solius esse lapides ipsos inquit, & ea quæ lapidibus sunt similia. Plantas vero nō modo in ipsius esse participatum venire, sed etiam vitæ. Brutas vero animantes, & vitæ simul & sensus esse participes. Ratione autem præditum esse, genus humanū. Perfectissima autem esse vita eos spiritus qui corporibus cassi sunt. Post hæc autem Plotinus hæc ita adiungit. πῦρ δὲ ὑπὸ ὕδατος σβέννυται, καὶ ἕτερον ὑπὸ πυρὸς διαφθείρεται, μὴ θαυμάσῃς &c. hoc est. Nulla te admiratio teneat, si aqua ignem extinguit, aqueúsve humor ab igne corrūpitur. In aliā enim aqua naturam, in aliā vero ignis est editus. De virtute quoq; ac vitio in eadē disputatiōe sic Plotinus cōmemorat. πολλὰ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάσχει καὶ ἀκόντων τῶν ποιούντων καὶ πρὸς ἄλλο ἱεμένων &c. hoc est. Multa vero ab aliis patiunt, inuitis quidē illis in aliumq; finē tendentibus. Liberæ autem potestatis animalia quæ mouentur ex sese ipsis, modo in meliorem, modo in deteriorem partem inclinare possunt. Quenquā vero a se ip...

Psal. 18.

Plotinus.

Esse digito, significat digiti substantiā. Habere p digitum, significat accidentariū digiti officium.

Entia.
Viuentia.
Animalia.
Ratione prædita.
Perfectissimæ vitæ.

Plotinus.

Contraria enim, se inuicē lędūt,

exiguus enim motus cum subinde processerit, maius semper ac numerosius peccatum parit. Corpus vero ita constitutum est, vt ei necessario indita sit cōcupiscendi vis. Quod si ab initio negligenter habeatur, neq; a casu illico reuocetur, continuo fit vt ele- ctionem faciat quis, eius rei in quam præceps defertur. Iustitia tamen eū comes subsequitur. Neq; iniustum est, vt qui talis euaserit, ea patiatur supplicia quæ suæ qualitati sint congruentia. neq; expetendū est, vt iis beatitudo contingat qui nihil beatitudine dignum gesserunt. Soli autem boni, felices ac beati sunt. ob hoc enim dij quoq; beati esse censentur. Si hoc itaq; est, licetq; animis in vniuerso hoc orbe esse felicibus, non est vtiq; vniuersum hoc accusandū si quæ ipsarum minime felicitatem consequuntur. Sed in illarum imbecillitatem culpa est conferēda. quæ nequiuerunt fortiter depugnare, eoque peruenire vbi virtutis præmia sunt proposita. Illis autem qui diuini effecti non sunt, quidnam graue contigisse videri debet, si deorum vita nō perfruantur? Subinde autem Plotinus infortunia multa dinumerat, aitq; peccantibus necessaria esse. inquit enim. πενίαι καὶ νόσοι, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οὐδὲν, τοῖς δὲ κακοῖς ξύμφορα &c. hoc est. Paupertas atq; ęgritudines, bonis quidē hominibus nihil esse censentur, malis autē prosunt. ac necesse quidem est eos ægrotare qui corpus habēt. Neq; sunt huiusmodi infortunia, ad ordinem perfe- ctionémque vniuersi prorsus inutilia. Præterea vero docet Plotinus, ab hisce rerum exemplis quàm plurimos alios mortales vtilitatem percipere. ait igitur. ἡ δὲ κακία εἰργάσατο τι χρήσιμον εἰς τὸ ὅλον, παράδειγμα δίκης γενομένη &c. hoc est. Ipsa vero malitia, nonnihil vtilitatis ad vniuersum attulit, in exemplum iustitiæ ac iudicij posita, multaque

Iustitia.

Boni soli sunt beati.

Si aliquæ animarum

Infortunia malis prosunt.

Plotinus.

sorsum ex se ipsa commoda nobis exhibens. Vigiles enim homines reddidit, mentemq́; ac prudẽtiam eorum hominũ excitauit, qui scelerũ progressibus se opponunt. Malorum præterea cõparatione proposita quæ scelesti homines patiuntur, ipsa nos docet malitia quale bonum, quantumq́ȝ sit virtus. Dictum est autem non propter has caussas mala esse producta, sed quandocũqȝ fieri ea contingat, vti Deum illis ad bonum aliquod. Est autem maximæ cuiusdam potentiæ ac virtutis, bene vti posse quę mala sunt, informiaq́; effecta posse in vsum vertere aliarum formarum. Deniq; sic statuendũ est, malum nihil esse aliud q̃ boni defectum. Post multas verò huiusmodi rationes, hortatur nos, ne exactũ ac syncerum bonum postulemus in esse animali quod mixtum est. sic autem inquit: πρῶτον τοίνυν λεκτέον, ὡς τὸ καλὸν ἐν τῷ μικτῷ ζητοῦντα χρὴ μὴ πάντη ἀπαιτεῖν, ἀλλ' ὅσον τὸ καλῶς ἐν τῷ μικτῷ ἔχειν, &c. hoc est: Primum itaqȝ dicendum est, non oportere eos qui in commixto bonũ quęrunt, vndiqȝ perfectum bonũ postulare, sed quantum in esse mixto conueniat. Neqȝ ab iis quæ secundũ locum tenent, prima quædam postulanda esse, sed quando corpus habent, esse illis aliquid veniæ cõcedendum. atqȝ hinc oportere ad vniuersi contemplationem transire. Ab ratione autem exigendũ est, quantum mixtio & compositum queat admittere, scrutandumq́; diligenter num quid eiusmodi rerum deficiat. Indignatur verò illis Plotinus, qui nullum pro capessenda virtute subire certamen volunt, & tamen æquum censent vt adeò seruentur. inquit ergo: νῦν δὲ οἱ μὲν ἄοπλοι, οἱ δὲ ὁπλισθέντες κρατοῦσι, &c. hoc est: Nunc verò, alij quidem hominũ sunt inermes, alij verò qui armati sunt ipsi

Virtus ex vitio cognoscitur.

De Deo malis ad bonum aliq̃d vtit.

Malũ, boni priuatio

Plotinus:

*al. victoriam cõse-

„ libus Deum ipsum pugnare. Lege siquidem cautū
„ est, eos è bello saluos fieri oportere, qui fortiter pu-
„ gnando viros se gerant, non qui precibus se cōmen
„ dent. neq; enim illi referūt agrorum fructus qui vo
„ ta concipiunt, sed qui agriculturę dant operam. neq;
„ item bene valenti sunt corpore, qui valetudinis ra-
„ tionem non habent. Haud itaq; continuo indignari
„ oportet, si fortè infimis ac malis hominibus agrorū
„ fructus largi proueniant, modo ij vel quàmoptime
„ vel melius q̄ cæteri agros colant. Pręterea vero per
„ quàm ridiculū est, homines ex animi sui sentētia cæ-
„ tera quidem omnia per vitā exequi, tametsi ea quæ
„ faciunt diis grata non sint, à solis autem diis seruari
„ eos debere, quanquā ea non fecerint per quæ saluos
„ eos fieri dei iubent. Est itaq; illis interitus longe me
„ lior, q̄ vt eo sint modo superstites, quo viuere eos
„ nolunt quæ in vniuerso sunt leges. Itaq; si contraria
„ euenirēt, essetq; perpetua quædam pax in stultis ma
„ lisq; hominibus stabilita, perperā atq; insulse se ha-
„ beret prouidentiæ status, cum permitteret tantum
„ habere virium quæ peiora sunt. Imperant autē ma-
„ li ac regnant, subditorū ignauia. ita enim multo est
.i. vt igna- æquius, q̄ si contra contingat. Neq; vero statuendū
ui imperēt est, ita prouidentiam esse solam, quasi nihil nos ipsi
Prouiden simus. Nam si omnia sit prouidentia, solaq; ipsa sit,
tia, est eorū at ea ita tolletur vt ne sit quidem. cuius enim rei pro
q̄ sunt ad uidentia esse poterit? Solus itaq; erit Deus. Paulo
aliquid. verò mox ostendit bonorum præmia: inquit enim:
Bonorum τοῖς μὲν ἀγαθοῖς γενομένοις ἀγαθὸν βίον ἔσεσθαι, &c. hoc
præmia. est: Illis quidē qui viri boni euaserint, bonā fore vi-
Malorum tam, in posterumq; repositam illis esse. Malis autem
poenæ. contraria fore omnia. Præterea verò inquit: κακοὺς
„ δὲ γενομένους ἀξιοῦν ἄλλους αὐτῶν σωτῆρας εἶναι ἑαυτοὺς
„ προϊεμένους οὐ θεμιτὴν εὐχὴν ποιουμένων. hoc est: Iniqua

esse

est malorum hominũ vota, qui æquum putent sese ,, ab aliis saluos fieri. cum tamen ipsi, omnem propriæ ,, salutis curam abiecerint. Tum & de cæteris ani- ,, mantibus ita inquit: ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα ἐλάττω ζῶα ,, αὐτοῦ κόσμον *γῆ φέροντα, μέμφεται οὐδεὶς νοῦν ἔχων, *al. πῶ &c. hoc est: Quandoquidem nullus homo prudẽs ,, queritur de cæteris animantibus, quæcunq; minora ,, homine orbem quoquomodo exornant. Ridiculũ ,, nanque sit, si quis fortè expostulet quod ea homines ,, quandoque summordeant, quasi pediculos aut culi- ,, ces oporteat tantummodo dormientes viuere. ,,

Necesse est enim & hæc esse animalia, manifestasq; afferũt nobis commoditates. Multas vero quæ nos olim latebant, ipsa dies inuenit, ita vt hominibus frustra sit nihil. Ridiculum vero etiam sit, incusare ,, quod animalium quamplurima sint agrestia & fe- ,, rocia, cum & agrestes atque immites homines esse ,, contingat. Post alia verò multa & hæc inquit: ,, ἡμεῖς δὲ ὥσπερ οἱ ἄπειροι γραφικῆς τέχνης αἰτιῶνται ὡς οὐ ,, καλὰ χρώματα πανταχοῦ, &c. hoc est: Nos vero si- ,, miles illis videmur esse, qui picturæ ignari id accu- ,, sant quod pictor renidentes colores vbique non ad ,, hibuerit, cum tamen ille congruos singulis distri- ,, buerit locis. Neque aliter facimus, ac si quis pro- ,, pterea tragœdiam accuset, quod Heroës cuncti nõ ,, sint qui in ea loqui inducũtur, sed quod aliquis in ea ,, vel famulitij ordinis, vel agrorum colonus, vel ine- ,, ruditus infimæq; notæ homo loquatur. Atqui tragi ,, cum illud drama pulchrum non erit, si quis inde in- feri oris fortunæ homines tollat, cum illius pulchri- tudo per eos quoque amplius compleatur. Omnis itaque Plotini disputatio, seu priorem seu secun- dam assumas, huiusmodi rationibus plena est. Ego

Nihil frustra natũ est.

Drama, poëma vel Tragicũ, vel Comicũ, ab agẽ-

Xenophō Epictetus. quamuisq; & Xenophonte Socratico, & Stoico Epicteto, aliisq; permultis testibus vti possim, quemadmodumq; Physicis demōstrationibus refellere insaniam eorum qui sermoni nostro non credūt, tamen ad cōfirmandam veritatem satis puto hæc esse, quæ à me collecta iam sunt. Solum verò id operæpretium esse duxi, iam dictis rebus adiungi, quod vbi semel hoc constitutum sit, Deum videlicet curare cuncta quę fecit, pacatissimè citraq; omnem controuersiam demonstrata est ratio dispensationis vindicis nostri.

De aduētu Christi. Haud enim decebat rerum omnium possessorem, quiq; rebus quæ prius nullæ erant ipsum esse contribuit, contemnere destructam generis humani naturam, cuius gratia fecerat omnia quæ videntur. Terra enim est hominū sedes, iidemq; cœlum pro tecto habent. Aër præterea, mare, flumina, & quicquid pariunt nubes, rores quoq; ac venti, fœcundæ insuper steriles q; plantæ, quin & terrestres animantes, volucresq;, ac natrices, quæq; in alterutro viuunt elemento, herbarumq; infinitæ species, metallorumq; materiæ, non paruam humano generi vtilitatem apportant.

Oia proptē hoies facta esse.

μικτὰ ζῶα ἀμφίβια

Sol quoq; ac luna, infinitaq; stellarum multitudo quæ bifariam tēpus discriminat, æqualiter illud animantibus partiuntur. Ac sol quidē ipsum diem illustrat, animantesq; ad sua quanq; munia excitat.

Solis officium.

Lunę officium

Luna vero vnà cum stellis, nocturnę facis officium sortita ést. Deus itaq; dominus rerū omnium non putauit eum cōtemnendū esse à peccatis obsessum, cuius gratia cuncta hæc facta fuerant. Ideoq; humanam ipse induit speciem, spectabiliq; natura obduxit alteram quę videri non potest. Tunc & spectabilem hāc immunē peccati conseruauit, occultamq; illam in sua puritate continuit Neq; enim hæc passa est vllum corporeæ infirmitatis consortium, sed

Incarnatio Christi.

ne as-

ne assumpta quidem caro vllas peccati sordes accepit. Erat illi quidem facillimũ, vel citra hoc humanę carnis inuolucrum, humani generis salutem perficere, solaq́; voluntate mortis potestatem dissoluere, ac penitus abolitam reddere matrem mortis iniquitatem, patremq́; illius diabolum de terræ facie profligatum ad inferni tenebras relegare, quibus & paulo post exortum peccatum interminatus est se illũ traditurum esse. Cæterùm ostendere noluit, quid potestati suæ liceret, sed potius quid æquitas prouidentiæ postularet. Sicut enim qui poterat, si modo ei collibuisset, homines de cęlo affari, desidésque ac inertes ita perterrendo ad officium excitare, neq; tamen idipsum fecit, quia nimirum nouerat imbecillem hominũ naturam suæ vocis sonũ capere ac sustinere non posse, sed raro ac parcè illis apparuit cõmensas comparesq́; infirmis illorum oculis apparitiones dispensans, cũ tamen hominibus internũtiis modo leges ferendo, modo adhortando ac monendo assiduè homines emendaret, vsus Prophetis edictorum sermonumq́; suorum ministris, ita & insequutis temporibus, cũ vellet vniuerso generi humano salutarem medelam afferre, non angelorũ quidem ministerio archangelorumue vsus est, neq; cœlitus vocalissimã vocem effudit, cunctisq́; semel hominibus auditu perfacilẽ, sed ipse sibi in vtero Virginis tabernaculum fecit, indéq; progressus est homo visibilis Deusq́; adorabilis, è substantia quidẽ patris ante sæcula genitus, è virgine autẽ assumens quod apparebat, idem recens atq; æternus. Neq; enim naturas confudit. Neque fecit vt esset sub tempore, per quem tempora facta fuerant. Neq; quod in tempore natum est, antesæculare ac prætemporeum decla-

Mortis Christi officia.

Prophetę sermonũ dei sunt ministri.

Christ⁹ hõ visibilis, simul & de⁹ adorabilis

Secũdum diuinitatẽ

Natura Christi humana infirmitates perpessa est.

Mare calcatum.

Panes quinque

Vinum ex aqua.

Christi miracula.

dem infirmitates quę ad eam pertinebant, perpessa, famem videlicet, sitim, somnũ, fatigationẽ, crucem, interitum. Altera verò qu[illegible]t diuinitatis efficiẽs, sibiq́ꝫ consuetis illustrata miraculis, demũ pedes per ambulando mari habiles fecit, ac panes quinqꝫ satis esse iussit multis hominũ milibus ad saturitatem pascendis. Vinum præterea tũc primo factum nuptiis dedit, mutilosq́ꝫ ac defectos artus curauit. Quósque oculos natura opifex nostri corporis in aluo matris non fecerat, è luto mirabiliter finxit. Solo item verbo dissoluta membra coërcuit. Somnoq́ꝫ iam mortis oppressos reuocauit in vitã, moueriq́ꝫ ad cursum disposuit. Cæteraq́ꝫ effecit, quæ sacra Euangelij monumenta nos docent. Quod si hæc miracula ita vt par est admiramini, Deoq́ꝫ congruentia esse dicitis, & tamen dispensationis modum quo salui facti sumus indecentem vocatis, primum quidẽ insignem esse audaciam atqꝫ insaniam dixerim, si ea sapientia quæ est opifex rerum omnium asseratis sapiẽtiores vos esse, neqꝫ comprobetis quæ ab ea facta sunt, sed arbitremini vel ea melius quod agendum sit inuenire vos posse. Ego verò non dubito, si ea vel aliam salutis nostrę rationem iniisset, vos nihilominus & ea indignaturos fuisse. fastidiosi enim estis planeq́ꝫ implacabiles, solumq́ꝫ periti cauillis ac dicteriis incessere diuinę dispensationis mysteria. Quando igitur iuuenili ac temerario quodã ausu, sapientiæ abyssum vestris cõsiliis superaturos vos creditis, meliorem nostrę salutis modũ, quæso, nobis ostendite.

ea.s. Dei sapientia.

Dei lenitas.

At inuenire profecto nullũ poteritis. Tanto enim vsus est Deus noster lenitatis excessu, vt incredibile hoc & vobis & vestri similibus factu obiiciatur, vnigenitum videlicet Dei filium qui est ante sæcula Deus verbum, quiq́ꝫ opifex est rerum omnium, hu

manitate nostra assumpta hominē factum esse, nostramq; hoc pacto salutem peregisse. Atqui eos medicos maxime laudare soletis, non qui nos quidem suis ministris curandos ægros committunt, sed qui pallium deponūt, interulamq; succincti, suis ipsi manibus ferrum accipiunt, vlcusq; si sit opus incidunt, neque fœtorem vlceris auersantur, imò autem profluentem saniem excipiunt, spongiaq; inspergunt, & vnguenta compingunt, aliaq; remedia multa cōficiunt, quæ adhiberi Medicinæ lex iubet. Neq; verò illos etiam reges admirari laudibusq; ornare soliti estis, qui regalibus in thalamis molliter enutriti, omni genere delitiarū perfui solent, sed quibus graue non est, pro subditis hominibus caput periculis obiectare, quiq; armis obtecti in prima acie cū hoste fortiter pugnant. Quod si fortè mirabūdi inquiritis, cur non olim multo prius humanitate assumpta opifex mundi nobis consuluit, agedum & Medicos accusate, q̄ in postremum curationis tempus differūt acriora remedia. Lenioribus siquidē prius vsi, quæ potentiora sunt vltimo loco adhibent. Idem itaq; fecisse inuenitur creator ac medicus animarum nostrarum. Nam cum prius olim multa & varia remedia attulisset, cūctis quidē hominibus ad pietatem alliciendis, ea inspectanda proponens, quę in mundi fabrica & natura rerum ab eo facta cernuntur, Hebræis autem Prophetas mittens, & scriptam legem contribuens, postremo & hoc vndiq; potēs pharmacū ac saluberrimū nobis attulit, q̄ oīs ægritudo funditus tolleretur. Verbis autē nostris fidem cōciliant, orbis vniuersus terra mariq; à priore ignorantia liberatus, idolorum sedata fallacia, impietatis pulsa caligo, radij lumine cognitionis diuinæ

Medici.

Reges.

Cur Christus antea incarnat⁹ non sit.

de crucifixo theologicè proloquẽtes, ipsumq́; sign crucis prosequentes honore maximo, proq; m...is ac mendacibus diis Trinitati cult... exhibẽtes, abolita idolorum templa, idolorum aræ ad fundamenta subuersæ, illustres verò Ecclesiæ vbique extructæ, in ciuitatibus, in pagis, in agris, in extremis prouinciarum finibus Martyrum templa pulcherrimè fabrefacta, Monachorum habitacula quibus sancti fiunt montium vertices, vastæq́; solitudines incoluntur. Hæc igitur & quæ sunt his persimilia, dignam Deo congruentemq́; dispẽsationem vindicis nostri ostendunt. Euangelicam præterea veritatem & antiquæ Prophetiæ confirmant. Hæ namque, prædicunt quæ in Euangeliis continentur. Euangelia verò, Propheticæ prædictionis finem ostendunt. Ac Prophetæ quidem prædixerũt Virginis partum, hæc verò nos docẽt Propheticã veritatẽ. Illi prædixerũt crucis mysterium, sed Euãgelia ostenderũt. Illi prædixerũt Christi tormẽta, hæc verò narrant facta miracula. Illi cecinerũt mundi salutem, nos autem videmus oraculorum finem. Illi Iudæorum perfidiam perditionemq́; prædixerũt, nos permanentẽ adhuc eorum perfidiam, dispersionem, seruitutemq́; videmus. Ego autem ni conicerẽ nimis longo sermone & vos & eos qui in posterum in nostra hęc monumẽta inciderint defatigandos fore, vobis vel ipsas Prophetarũ prædictiones apposuissem, vt exactius à rebus ipsis disceretis verborũ veritatem. Quoniam verò me hoc facere non finit copia dictarum rerum, vos quæso viri Græci & Propheticis dictis fidem habetote, & clamantibus rebus aurem accõmodate, persuaderiq́; vobis finite ab Euripide Tragœdiarũ scriptore, qui sic in Oenomao suo canit;

Prophetię (margin)

gicè proloquêtes, ipsumq; figu
s honore maximo, procq; mo
Trinitati cult[illegible] exhibe
m, templa, idolorum aræ ad
illustres verò Ecclesiæ vbiqu
ibus, in pagis, in agris, in extre
finibus Martyrum templa pa
. Monachorum habitacula qu
tium vertices, vastisq; solitud
c igitur & quæ sunt his perfe
gruentemq; dispēsationem vi
nt. Euangelicam præterea ver
rophetiæ confirmant. Hæ ma
in Euangeliis continentur.
rophetica prædictionis fere
hetæ quidem prædixerūt V
rò nos docēt Propheticā ven
rucis mysterium, sed Euāgeli
xerūt Christi tormēta, hæc v
ula. Illi cecinerūt mundi fal
nus oraculorum finem. Illi I
rditionemq; prædixerūt, no
rum perfidiam, dispersionem
Ego autem ni conucerē
vos & eos qui in poster
a inciderint defatigandos
phetarū prædictiones app
bus ipsis disceretis verbo
verò me hoc facere non
vos quæso viri Græci
n habetote, & clamanob
ate, persuaderiq; vobis fin
rū scriptore, qui sic in Or

Tu

Vos autem qui deliciarum copia nauseatis, qui alijs ministrantibus omni luxu ac voluptate diffluitis, calumniis ac maledictis authorem tot bonorum incessitis, eiusq; modi verba profunditis, cum institueritis incontinentiæ serui esse. Hanc vero existimatis purgandi vestri occasionem vos inuenisse. Primum quidem, quòd nulla Dei prouidentia mundi gubernacula moueantur. Tum vero, quòd sub vna fati necessitate, non modo corpus & ea quæ corporis sunt, sed ipsa quoq; voluntas atq; electio sita sit. Atqui Plato contraria prorsus docet. ait enim virtutem nulli domino esse subiectam. quam vt quisque vel coluerit vel contempserit, ita plus virtutis minúsve, habiturus est. Rursusq; idem Plato. αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος, κακῶν γὰρ ὁ θεὸς οὔποτε αἴτιος. hoc est. Culpa est eligentis, Deus culpæ immunis, Deus enim malorum causa non est. Socratem præterea ostendit Plato vel in grauissimis periculis constitutum, de prouidentia, deq; metu mortis excutiendo philosophantem. hæc enim verba suæ defensioni inseruit. ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρὴ ὦ ἄνδρες δικασταὶ εὐέλπιδας εἶναι πρὸς θάνατον &c. hoc est. Sed enim viri iudices et vos oportet bonā spē de morte cōcipere, vnumq; hoc cogitare verum esse, bono videlicet viro, seu viuat ille, seu moriatur, nihil posse mali cōtingere, neq; Deum non curare huius negocia. Itaque vere mala non sunt, mors, pauperies, seruitus, ægritudo, sed vocantur quidem á stultis mala, bene autem vtentibus bona fiunt. Augeri autem hominum iniquitatem eò quòd non omnia credant prouidentia gubernari, Atticus ille Platonicus planè testatur. Est itaque res ad iniquitatem paratissima prouidentiæ * desperatio. Plotinus quoque (est autem & hic clarissimus inter eos qui in Philosophia li

Voluntas hoīs nō est subiecta necessitati fati.

Plato.

Socrates.

Attic⁹ Platonicus.

*Al. abnegatio.

phia ſcripſerunt) procœmium hoc ſuis de prouidẽtia * Al.inſe
libris * præpoſuit. τὸ μὲν γὰρ αὐτομάτῳ καὶ τύχῃ διδόναι ruit.
τουδὶ τοῦ παντὸς τὴν αἰτίαν καὶ σύστασιν &c. hoc eſt. Plotinus.
Caſui quidem ac fortunæ, huius vniuerſi ſubſtanti- „
am compoſitionemq́; aſcribere, quàm ſit procul ab „
ratione, quàmq́; hominis qui nec intellectu nec ſen- „
ſu præditus ſit, manifeſtum planè eſt vel ſi à me ver- „
bum non fiat. Multi vero ante hunc ipſum copioſi- „
que ſermones allati iam ſunt, qui hoc ita eſſe oſten- „
derent. Tum multis huiuſmodi explicatis rationi- „
bus, hęc ſubiunxit. οὕτω δὴ ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἀπ' αὐ- „
τοῦ λόγου, ἀνέστη τόδε τὸ πᾶν καὶ διέστη. hoc eſt. Ita igi- „
tur ex vna mente atque ex verbo quod ab ea pro- „
diit, omne hoc emerſit ſecretumq́; eſt. Hæc vero
& Plotinus de ſacrarum literarum adytis compila-
uit. Nempe enim audiuit docentem nos Euangeli- „
orum ſacram doctrinam, quòd per verbum om- Ioan.1.
nia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Plotinus Quo Plo-
enim longo poſt Apoſtolos tempore natus eſt. Illi tinus tẽpo
enim, Tiberio regnante ſalutarem prædicationem re vixerit.
aggreſſi ſunt. Tiberio autem ſucceſſit Caius Cali-
gula, cui Claudius, cui Nero. Tum hac ſerie impe-
ratores aliquot numerantur, Veſpaſianus, Titus,
Domitianus, Nerua, Traianus, Hadrianus, Anto-
ninus primus, Verus, Commodus. Hoc autem Ro
manum imperium moderante, Ammonius cogno Ammoni-
mento Saccus, relictis ſaccis in quibus frumenta us Saccus.
circunferebat, Philoſophicæ vitæ ſe tradidit, huius Origenes.
auditorem fuiſſe aiunt noſtrum Origenem. Ploti- Plotinus,
num vero hunc de quo nobis eſt ſermo, fuiſſe aiunt Origenis
Origenis auditorem. Plotini autem doctrinam, auditor.
Porphyrius quoque hauſit. Huius vero temporis Porphyri-
rationẽ non temerè verboſus numerando ſubduxi. us Plotini

patrum (quod Plato fecit) sed piscatorum quoq; ac sutoris nostri perdoctum traditiones, inde nimirum scisse quòd ex mente verboq́;, quod verbum in mente gignitur & emanat, omnia & constituta & discreta sunt, congruentemq́; harmoniam consecuta.

Plotinus vero præterea, nonnullorum refellit insaniam, qui quasdam mundi particulas dare vitio conabantur. inquit enim. ὅλον γάρ τοι ἐποίησε πάγκαλον καὶ
” αὐτάρκες καὶ φίλον αὐτῷ καὶ τοῖς μέρεσι τοῖς αὐτοῦ &c. hoc
” est. Vniuersum hoc fecit perpulchrũ sibiq́; sufficiẽs
” amicum sibi suisque portionibus, tum principali-
” oribus, tum minoribus ipsi quàm maxime congru-
” entibus. Qui ergo à partibus totum accuset, huius
” suæ accusationis causa, insulsissimus est habendus.
” Oportet enim inspicere, sint ne partes ipsi toti con-
” sonæ ac conformes. Qui vero ad totũ respectet, non
” ad quasdam minutiores partes respicere oportet.
” hoc enim nequaquàm sit mundũ ipsum reprehen-
” dentis, sed quædam illius seorsum capientis. Vt si
” quis ex toto animali crinem inspiciens, imós ve pe-
” dum vngues, nequaq̃ totum hominẽ, egregiám ve
” ipsius ac prope diuinam faciem curet inspicere, vel
” si Deo placet, omissis cæteris egregiis animãtibus,
” quod tenuissimũ sit vilissimumq́; accipiat, vel tota
” specie vt hominum puta posthabita, Thersiten ig-
nauissimum hominũ, turpissimumq́; in mediũ ad-
” ducat. Quando igitur hoc quod factum est, vniuer-
” sus est mundus, quisquis hunc contemplandum in-
” sumat, forte ipsum dicentem huiusmodi verba audi
” et. Deus me fecit. Ego inde sum factus animanti-
” bus cunctis præfectus, meipso potens, mihi suffiti-
” ens, rei nullius indigus. Insita enim mihi omnia
” sunt & plantaria & animantia, inestq́; mihi natura
” omnium generabiliũ rerum. Hisce autem suis ver-
bis

Plotinus.

Thersites.

b Plotinus aliud quoq; furtum patefecit. Videtur enim mihi audisse Dauid ita concinentem: Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annũciat firmamentum. Paulo autem mox idem Plotinus ostendit rerum quæ sunt genitæ, differentiam. sic enim ait. τὰ μὲν τοῦ εἶναι μετέχειν δοκεῖ μόνον. τὰ δὲ τοῦ ζῆν etc. hoc est. Alia quidem hoc tantummodo habere videntur ꝙ sunt. Alia vero etiam hoc quòd viuũt. Alia, sunt sensibus prædita. Alia ratione vtuntur. Alia, perfectissimam vitam habent. Neq; enim sunt æqualiter omnia ab inæqualibus exigenda. est enim oculorum videre, non digitorum. Itemq; q̃d ad digitum pertinet, aliud est digito esse, aliud habere per digitum. Quę Plotini verba, si enarranda sint, participes solius esse lapides ipsos inquit, & ea quæ lapidibus sunt similia. Plantas vero nõ modo in ipsius esse participatum venire, sed etiam vitæ. Brutas vero animantes, & vitæ simul & sensus esse participes. Ratione autem præditum esse, genus humanũ. Perfectissima autem esse vita eos spiritus qui corporibus cassi sunt. Post hæc autem Plotinus hæc ita adiungit. πῦρ δὲ ὑπὸ ὕδατος σβέννυται, καὶ ἕτερον ὑπὸ πυρὸς διαφθείρεται, μὴ θαυμάσῃς &c. hoc est. Nulla te admiratio teneat, si aqua ignem extinguit, aqueúsve humor ab igne corrũpitur. In aliã enim aqua naturam, in aliã vero ignis est editus. De virtute quoq; ac vitio in eadẽ disputatiõe sic Plotinus cõmemorat. πολλὰ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάσχει καὶ ἀκόντων τῶν ποιούντων καὶ πρὸς ἄλλο ἱεμένων &c. hoc est. Multa vero ab aliis patiunt, inuitis quidẽ illis in aliumq; finẽ tendentibus. Liberæ autem potestatis animalia quæ mouentur ex sese ipsis, modo in meliorem, modo in deteriorem partem inclinare possunt. Quenquã vero à se in uicẽ lędũt

Psal. 18.

Plotinus.

Esse digito, significat digiti substantiã. Habere per digitum, significat accidentariũ digiti officium.

Entia.
Viuentia.
Animalia.
Ratione prædita.
Perfectissimæ vitæ.

Plotinus.
Contraria enim, se inuicẽ lędũt

exiguus enim motus cum subinde processerit, ma-ius semper ac numerosius peccatum parit. Corpus vero ita constitutum est, vt ei necessario indita sit cõcupiscendi vis. Quod si ab initio negligenter habeatur, neque à casu illico reuocetur, continuo fit vt ele-

Iustitia.

ctionem faciat quis, eius rei in quam præceps defertur. Iustitia tamen eũ comes subsequitur. Neque iniustum est, vt qui talis euaserit, ea patiatur supplicia quæ suæ qualitati sint congruentia. neque expetendũ est, vt iis beatitudo contingat qui nihil beatitudine

Boni soli sunt beati.

dignum gesserunt. Soli autem boni, felices ac beati sunt. ob hoc enim dij quoque beati esse censentur. Si hoc itaque est, licetque animis in vniuerso hoc orbe esse felicibus, non est vtique vniuersum hoc accusandũ si quæ ipsarum minime felicitatem consequuntur.

Si aliquæ animarum

Sed in illarum imbecillitatem culpa est conferẽda. quæ nequiuerunt fortiter depugnare, eoque peruenire vbi virtutis præmia sunt proposita. Illis autem qui diuini effecti non sunt, quidnam graue contigisse videri debet, si deorum vita nõ perfruantur? Subinde autem Plotinus infortunia multa dinumerat, aitque peccantibus necessaria esse. inquit enim. πενίαι καὶ νόσοι, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οὐδὲν, τοῖς δὲ κακοῖς ξύμφορα &c.

Infortunia malis prosunt.

hoc est. Paupertas atque ægritudines, bonis quidẽ hominibus nihil esse censentur, malis autẽ prosunt. ac necesse quidem est eos ægrotare qui corpus habent. Neque sunt huiusmodi infortunia, ad ordinem perfectionémque vniuersi prorsus inutilia. Præterea

Plotinus.

vero docet Plotinus, ab hisce rerum exemplis quàm plurimos alios mortales vtilitatem percipere. ait igitur. ἡ δὲ κακία εἰργάσατό τι χρήσιμον εἰς τὸ ὅλον, παράδειγμα δίκης γενομένη &c. hoc est. Ipsa vero malitia, nonnihil vtilitatis ad vniuersum attulit, in exemplum iustitiæ ac iudicij posita, multaque

seorsum

Vorsum ex se ipsa commoda nobis exhibens. Vigiles enim homines reddidit, mentemq; ac prudẽtiam eorum hominũ excitauit, qui scelerũ progressibus se opponunt. Malorum præterea cõparatione proposita quæ scelesti homines patiuntur, ipsa nos docet malitia quale bonum, quantumq; sit virtus. Dictum est autem non propter has caussas mala esse producta, sed quandocũq; fieri ea contingat, vti Deum illis ad bonum aliquod. Est autem maximæ cuiusdam potentiæ ac virtutis, bene vti posse quę mala sunt, informiaq; effecta posse in vsum vertere aliarum formarum. Deniq; sic statuendũ est, malum nihil esse aliud q̃ boni defectum. Post multas verò huiusmodi rationes, hortatur nos, ne exactũ ac syncerum bonum postulemus in esse animali quod mixtum est. sic autem inquit: πρῶτον τοίνυν λεκτέον, ὡς τὸ καλὸν ἐν τῷ μικτῷ ζητοῦντα χρὴ μὴ πάντη ἀπαιτῆν, ἀλλ' ὅσον τὸ καλῶς ἐν τῷ μικτῷ ἔχειν, &c. hoc est: Primum itaq; dicendum est, non oportere eos qui in commixto bonũ quęrunt, vndiq; perfectum bonũ postulare, sed quantum in esse mixto conueniat. Neq; ab iis quæ secundũ locum tenent, prima quædam postulanda esse, sed quando corpus habent, esse illis aliquid veniæ cõcedendum. atq; hinc oportere ad vniuersi contemplationem transire. Ab ratione autem exigendũ est, quantum mixtio & compositum queat admittere, scrutandumq; diligenter num quid eiusmodi rerum deficiat. Indignatur verò illis Plotinus, qui nullum pro capessenda virtute subire certamen volunt, & tamen æquum censent vt adeò seruentur. inquit ergo: νῦν δὲ οἱ μὲν ἄοπλοι, οἱ δὲ ὁπλισθέντες κρατοῦσι, &c. hoc est: Nunc verò alii quidem

Virtus ex vitio cognoscitur.

Deꝰ malis ad bonum aliq̃d vtit.

Malũ, bonorum priuatio

Plotinus:

*al. victo-

" libus Deum ipsum pugnare. Lege siquidem cau[tum]
" est, eos è bello saluos fieri oportere, qui fortiter pu-
" gnando viros se gerant, non qui precibus se cōmen
" dent. neq; enim illi referūt agrorum fructus qui vo
" ta concipiunt, sed qui agriculturę dant operam. neq;
" item bene valenti sunt corpore, qui valetudinis ra-
" tionem non habent. Haud itaq; continuo indignari
" oportet, si fortè infimis ac malis hominibus agrorū
" fructus largi proueniant, modo ij vel quàmoptime
" vel melius q̄ cæteri agros colant. Prętereа vero per
" quàm ridiculū est, homines ex animi sui sentētia cæ-
" tera quidem omnia per vitā exequi, tametsi ea quæ
" faciunt diis grata non sint, à solis autem diis seruari
" eos debere, quanquā ea non fecerint per quæ saluos
" eos fieri dei iubent. Est itaq; illis interitus longe me
" lior, q̄ vt eo sint modo superstites, quo viuere eos
" nolunt quæ in vniuerso sunt leges. Itaq; si contraria
" euenirēt, essetq; perpetua quædam pax in stultis ma
" lisq; hominibus stabilita, perperā atq; insulse se ha-
" beret prouidentiæ status, cum permitteret tantum
" habere virium quæ peiora sunt. Imperant autē ma-
" li ac regnant, subditorū ignauia. ita enim multo est
.i. vt igna- æquius, q̄ si contra contingat. Neq; vero statuendū
ui imperēt est, ita prouidentiam esse solam, quasi nihil nos ipsi
Prouiden simus. Nam si omnia sit prouidentia, solaq; ipsa sit,
tia, est eorū at ea ita tolletur vt ne sit quidem. cuius enim rei pro
q̄ sunt ad uidentia esse poterit? Solus itaq; erit Deus. Paulo
aliquid. verò mox ostendit bonorum præmia: inquit enim:
Bonorum τοῖς μὲν ἀγαθοῖς γενομένοις ἀγαθὸν βίον ἔσεσθαι, &c. hoc
præmia. est: Illis quidē qui viri boni euaserint, bonā fore vi-
Malorum tam, in posterumq; repositam illis esse. Malis autem
poenæ. contraria fore omnia. Præterea verò inquit: κακοὺς
" δὲ γενομένους ἀξιοῦν ἄλλους αὐτῶν σωτῆρας εἶναι ἑαυτοὺς
" προϊεμένους οὐ θεμιτὴν εὐχὴν ποιουμένων. hoc est: Iniqua
esse

eſt malorum hominũ vota, qui æquum putent ſeſe ab aliis ſaluos fieri, cum tamen ipſi, omnem propriæ ſalutis curam abiecerint. Tum & de cæteris animantibus ita inquit: ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα ἐλάττω ζῶα αὐτοῦ κόσμον * γῆ φέροντα, μέμφεται οὐδεὶς νοῦν ἔχων, &c. hoc eſt: Quandoquidem nullus homo prudēs queritur de cæteris animantibus, quæcunq; minora homine orbem quoquomodo exornant. Ridiculũ nanque ſit, ſi quis forte expoſtulet quod ea homines quandoque ſummordeant, quaſi pediculos aut culices oporteat tantummodo dormientes viuere.

* al. τῇ

Neceſſe eſt enim & hæc eſſe animalia, manifeſtaſq; afferũt nobis commoditates. Multas vero quę nos olim latebant, ipſa dies inuenit, ita vt hominibus fruſtra ſit nihil. Ridiculum vero etiam ſit, incuſare quod animalium quàmplurima ſint agreſtia & ferocia, cum & agreſtes atque immites homines eſſe contingat. Poſt alia verò multa & hæc inquit: ἡμεῖς δὲ ὥσπερ οἱ ἄπειροι γραφικῆς τέχνης αἰτιῶνται ὡς οὐ καλὰ χρώματα πανταχοῦ, &c. hoc eſt: Nos vero ſimiles illis videmur eſſe, qui picturæ ignari id accuſant quod pictor renidentes colores vbique non adhibuerit, cum tamen ille congruos ſingulis diſtribuerit locis. Neque aliter facimus, ac ſi quis propterea tragœdiam accuſet, quod Heroēs cuncti nō ſint qui in ea loqui inducũtur, ſed quod aliquis in ea vel famulitij ordinis, vel agrorum colonus, vel ineruditus infimæq; notæ homo loquatur. Atqui tragicum illud drama pulchrum non erit, ſi quis inde inferioris fortunæ homines tollat, cum illius pulchritudo per eos quoque amplius compleatur. Omnis itaque Plotini diſputatio, ſeu priorem ſeu ſecundam aſſumas, huiuſmodi rationibus plena eſt. Ego cũ autem ne ſim longior, plurimas ...

Nihil fruſtra natũ eſt.

Drama, poēma vel Tragicũ, vel Comicũ, ab agē,

Xenophō Epictetus. quamuisq; & Xenophonte Socratico, & Stoico Epicteto, aliisq; permultis testibus uti possim, quēamq; Physicis demōstrationibus refellere inscitiam eorum qui sermoni nostro non credūt, tamen ad cōfirmandam veritatem satis puto hæc esse, quæ à me collecta iam sunt. Solum verò id operæpretium esse duxi, iam dictis rebus adiungi, quod ubi semel hoc constitutum sit, Deum videlicet curare cuncta quę fecit, pacatissimè citraq; omnem controuersiam demonstrata est ratio dispensationis vindicis nostri.

De aduētu Christi. Haud enim decebat rerum omnium possessorem, quiq; rebus quæ prius nullæ erant ipsum esse contribuit, contemnere destructam generis humani naturam, cuius gratia fecerat omnia quæ videntur. Terra enim est hominū sedes, iidemq; cœlum pro tecto habent. Oia propē hoies facta esse. Aër præterea, mare, flumina, & quicquid pariunt nubes, rores quoq; ac venti, fœcundæ insuper steriles q; plantæ, quin & terrestres animantes, volucresq; ac natrices, quæq; in alterutro viuunt elemento, ἐμφίβια, herbarumq; infinitæ species, metallorumq; materiæ, non paruam humano generi vtilitatem apportant, Sol quoq; ac luna, infinitaq; stellarum multitudo quæ bifariam tēpus discriminat, æqualiter illud animantibus partiuntur. Solis officium. Ac sol quidē ipsum diem illustrat, animantesq; ad sua quanq; munia excitat. Lunę officium Luna vero vnà cum stellis, nocturnę facis officium sortita ēst. Deus itaq; dominus rerū omnium non putauit eum cōtemnendū esse à peccatis obsessum, cuius gratia cuncta hæc facta fuerant. Ideoq; humanam ipse induit speciem, spectabiliq; natura obduxit alteram quę videri non potest. Incarnatio Christi. Tunc & spectabilem hāc immunē peccati conseruauit, occultamq; illam in sua puritate continuit. Neq; enim hæc passa est vllum corporeæ infirmitatis consortium, sed

ne ab

ne assumpta quidem caro vllas peccati sordes accepit. Erat illi quidem facillimũ, vel citra hoc humanę carnis inuolucrum, humani generis salutem perficere, solaq́ꝫ voluntate mortis potestatem dissoluere, ac penitus abolitam reddere matrem mortis iniquitatem, patremq́ꝫ illius diabolum de terræ facie profligatum ad inferni tenebras relegare, quibus & paulo post exortum peccatum interminatus est se illũ traditurum esse. Cæterum ostendere noluit, quid potestati suæ liceret, sed potius quid æquitas prouidentiæ postularet. Sicut enim qui poterat, si modo ei collibuisset, homines de cęlo affari, desidésque ac inertes ita perterrendo ad officium excitare, neqꝫ tamen idipsum fecit, quia nimirum nouerat imbecillem hominũ naturam suæ vocis sonũ capere ac sustinere non posse, sed raro ac parcè illis apparuit cõmensas comparesq́ꝫ infirmis illorum oculis appariciones dispensans, cũ tamen hominibus internũtiis modo leges ferendo, modo adhortando ac monendo assidue homines emendaret, vsus Prophetis edictorum sermonumq́ꝫ suoꝝ ministris, ita & insequutis temporibus, cũ vellet vniuerso generi humano salutarem medelam afferre, non angelorũ quidem ministerio archangelorumue vsus est, neqꝫ cœlitus vocalissimã vocem effudit, cunctisq́ꝫ semel hominibus auditu perfacilẽ, sed ipse sibi in vtero Virginis tabernaculum fecit, indeq́ꝫ progressus est homo visibilis Deusq́ꝫ adorabilis, è substantia quidẽ patris ante sæcula genitus, è virgine autẽ assumens quod apparebat, idem recens atqꝫ æternus. Neqꝫ enim naturas confudit. Neque fecit vt esset sub tempore, per quem tempora facta fuerant. Neqꝫ quod in tempore natum est, antesæculare ac prætemporeum decla-

Mortis Christi officia.

Prophetę sermonũ dei sunt ministri.

Christ⁹ hõ visibi is, simul & de⁹ adorabilis

Secũdum diuinit. tẽ

Natura Christi humana infirmitates perpessa est. *Mare calcatum.* *Panes quinque* *Vinum ex aqua.* *Christi miracula.*

dem infirmitates quę ad eam pertinebant, perpessa, famem videlicet, sitim, somnũ, fatigationẽ, crucem, interitum. Altera verò qu[illegible] diuinitatis efficiẽs, sibiq́ꝫ consuetis illustrata miraculis, demũ pedes per ambulando mari habiles fecit, ac panes quinqꝫ satis esse iussit multis hominũ milibus ad saturitatem pascendis. Vinum prætereа tũc primo factum nuptiis dedit, mutilosq́ꝫ ac defectos artus curauit. Quósque oculos natura opifex nostri corporis in aluo matris non fecerat, è luto mirabiliter finxit. Solo item verbo dissoluta membra coërcuit. Somnoq́ꝫ iam mortis oppressos reuocauit in vitã, mouerîq́ꝫ ad cursum disposuit. Cæteraq́ꝫ effecit, quæ sacra Euangelij monumenta nos docent. Quod si hæc miracula ita vt par est admiramini, Deoq́ꝫ congruentia esse dicitis, & tamen dispensationis modum quo salui facti sumus indecentem vocatis, primum quidẽ insignem esse audaciam atqꝫ insaniam dixerim, si ea sapientia quæ est opifex rerum omnium afferatis sapiẽtiores vos esse, neqꝫ comprobetis quæ ab ea facta sunt, sed arbitremini vel ea melius quod agendum sit inuenire vos posse. Ego verò non dubito, si ea vel aliam salutis nostrę rationem iniisset, vos nihilominus & ea indignaturos fuisse. fastidiosi enim estis planeq́ꝫ implacabiles, solumq́ꝫ periti cauillis ac dicteriis incessere diuinę dispensationis mysteria. Quando igitur iuuenili ac temerario quodã ausu, sapientiæ abyssum vestris cõsiliis superaturos vos creditis, meliorem nostrę salutis modũ, quæso, nobis ostendite.

ea.s. Dei sapientia.

Dei lenitas.

At inuenire profecto nullũ poteritis. Tanto enim vsus est Deus noster lenitatis excessu, vt incredibile hoc & vobis & vestri similibus factu obiiciatur, vnigenitum videlicet Dei filium qui est ante sæcula Deus verbum, quiq́ꝫ opifex est rerum omnium, humani-

humanitate nostra assumpta hominē factum esse, nostramq; hoc pacto salutem peregisse. Atqui eos medicos maxime laudare soletis, non qui nos quidem suis ministris curandos ægros committunt, sed qui pallium deponūt, interulamq; succincti, suis ipsi manibus ferrum accipiunt, vlcusq; si sit opus incidunt, neque fœtorem vlceris auersantur, imò autem profluentem saniem excipiunt, spongiaq; inspergunt, & vnguenta compingunt, aliaq; remedia multa cōficiunt, quæ adhiberi Medicinæ lex iubet. Neq; verò illos etiam reges admirari laudibusq; ornare soliti estis, qui regalibus in thalamis molliter enutriti, omni genere delitiarū perfrui solent, sed quibus graue non est, pro subditis hominibus caput periculis obiectare, quiq; armis obtecti in prima acie cū hoste fortiter pugnant. Quod si fortè mirabūdi inquiritis, cur non olim multo prius humanitate assumpta ꝙpifex mundi nobis consuluit, agedum & Medicos accusate, ꝙ in postremum curationis tempus differūt acriora remedia. Lenioribus siquidē prius vsi, quæ potentiora sunt vltimo loco adhibent. Idem itaq; fecisse inuenitur creator ac medicus animarum nostrarum. Nam cum prius olim multa & varia remedia attulisset, cūctis quidē hominibus ad pietatem alliciendis, ea inspectanda proponens, quę in mundi fabrica & natura rerum ab eo facta cernuntur, Hebræis autem Prophetas mittens, & scriptam legem contribuens, postremo & hoc vndiq; potēs pharmacū ac saluberrimū nobis attulit, q̃ ois ægritudo funditus tolleretur. Verbis autē nostris fidem cōciliant, orbis vniuersus terra mariq; à priore ignorantia liberatus, idolorum fedata fallacia, impietatis pulsa caligo, radij lumine cognitionis diuinæ mundum complentes, Græci, Romani, Barbari

Medici.

Reges.

Cur Christus antea incarnat⁹ non sit.

de crucifixo theologicè proloquẽtes, ipsumq́; figu crucis prosequentes honore maximo, proq; m..tis ac mendacibus diis Trinitati cultũ latriæ exhibẽtes, abolita idolorum templa, idolorum aræ ad fundamenta subuersæ, illustres verò Ecclesiæ vbique extructæ, in ciuitatibus, in pagis, in agris, in extremis prouinciarum finibus Martyrum templa pulcherrimè fabrefacta, Monachorum habitacula quibus sancti fiunt montium vertices, vastæq́; solitudines incoluntur. Hæc igitur & quæ sunt his persimilia, dignam Deo congruentemq́; dispẽsationem vindicis nostri ostendunt. Euangelicam præterea veritatem & antiquæ Prophetiæ confirmant. Hæ nanque, prædicunt quæ in Euangeliis continentur.

Prophetię Euangelia verò, Propheticæ prædictionis finem ostendunt. Ac Prophetæ quidem prædixerũt Virginis partum, hæc verò nos docẽt Propheticã veritatẽ. Illi prædixerũt crucis mysterium, sed Euãgelia ostenderũt. Illi prædixerũt Christi tormẽta, hæc verò narrant facta miracula. Illi cecinerũt mundi salutem, nos autem videmus oraculorum finem. Illi Iudæorum perfidiam perditionemq́; prædixerũt, nos permanentẽ adhuc eorum perfidiam, dispersionem, seruitutemq́; videmus. Ego autem ni coniicerẽ nimis longo sermone & vos & eos qui in posterum in nostra hęc monumẽta inciderint defatigandos fore, vobis vel ipsas Prophetarũ prædictiones apposuissem, vt exactius à rebus ipsis disceretis verborũ veritatem. Quoniam verò me hoc facere non finit copia dictarum rerum, vos quæso viri Græci & Propheticis dictis fidem habetote, & clamantibus rebus aurem accõmodate, persuaderiq́; vobis finite ab Euripide Tragœdiarũ scriptore, qui sic in Oenomao suo canit:

Τιμαιν

τεκμαιρόμεσθα τοῖς παροῦσι τ'ἀφανῆ. id eſt. * Exiſtimamus quæ latent, ab iis quæ ſunt. Rurſus idem in Phœniſſis. τ'ἀφανῆ τεκμηρίοισιν εἰκέσιν ἁλίσκεται. hoc eſt. quod delitet coniecturis congruentibus deprenditur. Quod ſi forte vobis Euripides indignus fide teſtis videatur, audite ſaltem quæ Hyperides Orator dicit. ἀλλ' ἐστιν ἀφανῆ ἀνάγκη τοὺς διδάσκοντας τεκμηρίοις καὶ τοῖς εἰκόσι ζητεῖν. &c hoc eſt. Quæ autem ſunt obſcura, neceſſe eſt eos qui docent indagare per coniecturas & ſigna. Conſona his & Iſocrates Orator ſcripſiſſe cernitur. inquit enim. δεῖ γὰρ τὰ μέλλοντα τοῖς προγεγενημένοις τεκμαίρεσθαι. hoc eſt. Oportet quæ futura ſunt ex præteritis rebus cõſicere. Sed enim & Andocides vnus è decem Oratoribus. χρή, φησι, τεκμηρίοις κεχρῆσθαι τοῖς προγεγενημένοις περὶ τῶν μελλόντων. hoc eſt. Oportet, inquit, vti ſignis præcedentibus, ad res futuras. Quia enim ab ornatu eloquutionis pendetis, hinc vobis demõſtrationes attulimus, vt per eas ad veritatem perducti, rerumq́ȝ euentis iam manifeſtam cernentes Dei ac redemptoris noſtri apparitionem de illius diſpenſatione ſermonem alacres accipiatis, amabiliq́ȝ ac peroptabili ſalute minime careatis.

Euripides

* Al. A præſentibus rebus, ea quæ nos latent cõiicimus.

Futura ex præteritis pẽſitãda ſunt.

Andocides.

Sexti libri

FINIS

N THEO

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI CONtra infideles Græcos Liber VII.

De Sacrificiis.

Studia hominum ppostera. Alludit ad vias illas duas Euangelicas.

ICcoſi fermè ac ridiculi ſunt pleriq; omnes mortalium, neque illis eſt cordi ſtudioſum vitę genus intenſæq; grauitatis, ſed fluxum potius ac remiſſum. Ex quo fit vt perq̃ facile illis dominetur maligniſſimus dæmon. neque enim eos hortatur ad rectam illam viam, anguſtamq; capeſſendam; ſalebroſam, difficilem & accliuem, ſed alteram quæ prona, inclinata, leuis atque expedita eſt. haud enim illis vnquam temperantiæ iuſtitiæq; vllam habere rationem præcepit, ſed confidenter atq; impune cunctis flagitiis libidinibusq; incumbere, omne demum ſcelus impudenter audere permiſit. Hinc haud difficulter q̃plurimos in ſeruitutem adduxit. fugientes enim laborioſam virtutem, legiſq; diuinæ difficultatem euitantes, ad eum ſcilicet tranſfugerunt qui factu facilia eademq; iucundiſſima imperauit. Hoc itaque pacto in ſeruitutem redactis, primum quidem abolendas curauit quas de opifice rerum omnium Deo natura illis ab initio opiniones inſcripſit, tum & iniquis mendaciſſimorum dæmonum dogmatis imbutos, adorare turbam eorũ qui dĳ vere non ſunt pro vno & ſolo Deo, perdocuit, vitæq; perditiſſimæ fulcrum hoc, baſimq; ſubiecit. Etenim cùm delinquentes homines latens cura ſummordeat (pungit enim illos interior cõſcientię ſtimulus, nec ſinit integram eſſe voluptatẽ peccati,

Cõſciẽtiæ ſtimulus.

sed acerbissimos illi cruciatus admiscet. id q̃d plane conspici potest euenire sicariis, grassatoribus et adulteris, quiq; murorum perfossionem, latrocinia, proditionesq; obeunt, aliúd ve quippiam audent quod lege prohibeatur) callidus iniqtatis magister poculum hoc indolentiæ atq; obliuionis cõmentus est, vt hominibus scilicet, eorum qui falso vocantur dij opiniones insinuaret. Eos itaque voluptarios, lasciuissimosq; fieri curauit pædicones, adulteros, parentibus violentos, incestis, matrum, sororum, filiarum amplexibus impudentissime pollui, mutuas thalamis insidias intentantes, interdumq; deprehensos, ab iis quidem quos iniuria affecerant colligari studuit, ab aliis autem vulgo passimq; irrideri. Ac eiusmodi flagitiis cœlum & terram inquinasse aiunt, quos ipsi cœlites deos vocant. Item & marinos, pontum terramq; polluisse. Ab ipsis porrò nymphis, mõtes, saltus, syluas, atq; conualles inquinatas fuisse. Has vero tam fœdas abominandasq; fabulas, nõ solum Poëtis, sed Theologis quoq; Philosophisq; * insonuit, variis planè modis structa fallacia, multisq; doli præceptoribus sibi ascitis. Quia vero maxima pars hominum literas nescit, neque idonei sunt qui Poëtarum ac Philosophorum verba sensusq; percipiãt, alia quædã retia rudioribus his capiẽdis retinẽdisq; cõparauit. Instituit.n. pictores, fabrosq; ferrarios, quiq; faciẽdis simulachris opifices ligno lapideq; vtunt̃, tales eorũ figuras qui vocãtur dij pingere, cudere, conflare, effingere, quales illi fabulatores suis pridẽ verbis expresserant, vt haberẽt hi quoq; proposita flagitiorũ exẽpla, q̃ participes lectionis sermonũq; esse non poterãt, ita saltẽ fœdissimas imagines intuẽdo execrabili doctrina minus carerent. Atq; horum artificum simulachris, nõ solũ templa, compleN 2

Technæ Satanicæ.

Auxesis rhetorica.

*insonuit pro insonã do inseruit

Technæ Satanicæ, vulgo structæ.

complerunt, sed fora, sed vicos, sed locupletum virorum domos. quoquo enim te vertas, est, videre eos qui falso dij nominantur, * amare, præ libidine rabidos ferri, in venerem concitari. Patremq; deorū tauro, aquila, cycno dissimulatū, eoq; pacto amicis fœminis commisceri. Mercurium vero, sermonis præsidem, hircum effectum, Pana filium genuisse caprinis fultum cruribus & cornibus præmunitū. Quid enim dicam Pythij Apollinis ardores, Daphnesq; virginis temperantiam? Quid eundem Apollinem lauri truncum præcupidis brachiis amplectētem? Quid à Plutone raptam Proserpinam? Quid errores Cereris matris? Hæc enim omnia, & Poëtæ fabulantur, & Theologi vestri comprobant, Philosophi autem grauissima quidem illis mysteria coaptare contendunt. quanto vero magis id student, tanto magis ridiculam fabularum allegoriā adducunt. His itaq;, diis infestus homini dæmon, festos dies, solennes cerimonias, popularia'q; conuiuia celebrari instituit, suis quæq; nominibus ac titulis insignita, Ioui quidem Pandia & Diasia, Heræa vero Iunoni, ac Mineruæ Panathenæa, Baccho autem Patri Dionysia, Cereri Eleusinia & Thesmophoria, Apollini Delia & Pythia. Cæterisq; præterea omnibus quorum sanè magna est turba, suas cuiq; solennitates dicauit, è singulorum dæmonum nomine eas vocans, Hermæa Mercurio, Posidonia Neptuno, Herculi Heraclea, Asclepia et Panacia Æsculapio. Neq; vero iis solum quos deorū nomine dignabantur, sed hominibus etiam ipsis cultum hunc pietatis exhibebant. In eiusmodi autem conuenticulis, oē flagitiorū genus patrabāt. Initia enim Cereris, & Liberi Patris orgia, eorū scelerū quædā inuolucra prætendebāt. Eleusis nāq; pectinē ostentabat, ve

*.i. amatorū facta exprimere.
Mercurius
Pan.
Apollo.
Daphne.
Pluto.
Ceres.

Nomina festorum cuilibet deo deæq; sacrorum.

Turpitudo festorū diis consecratorum.

Erat veretrū autē Phallagogia Libero dedicata. Sed enim citra ænigmatū hæc inuolucra, ipsa quoq; orgia quæ à celebrantibus fieri cernebātur, ad oē flagitiorū genus spectantes facile incitabant. Quis enim vel salacissimæ homo libidinis intra cubiculi penetralia, ea patrare vnq̄ est ausus, quæ Satyrorū chorus publica in pompa flagitiose exhibuit, cū Silenū Panaq; in mediū acceptos circūferrent, hunc quidē in Bacchas rabida libidine irruentē, illū vero quem effœminati adulescentis esse pædagogum aiūt, ebrietate nimia resolutū? Hisce diis veteres cētenis millenisq; mactatis bubus rē diuinā * facere, integros illi ouiū greges, integra boū armenta iugulare, thus adolere, vinū libare. hæc enim fieri deorum sacerdotes videbāt. Aiūt vero Poetæ, valde illos gaudere fusis libaminibus ac nidore, ipsosq; testari solitos sibi hoc decus, hoc veluti pręmiū esse reliquum. eaq; potissimū causa libenter ad Æthiopū sacrificia proficisci, Hectoreq; illis oī diligentia omniq; cura dignum censeri, q̄ illorum aras nunq̄ vacuas sacrificiis passus est esse. Sed neq; Chryses Homeri versibus celebratus, Apollinem cuius ipse erat sacerdos, suæ probitatis modestięq; summonuit, sed pinguiū coxarū quas cęsis tauris caprisq; adolebat, tū et virentium olentiumq; sertorum quibus templum sedulò adornabat, vsq; adeo illos hostiarū vapor demulcebat, nidorisq; fragrantia, vt vere mihi videantur popinonibus fuisse persimiles. Immo autē non sat recte illos coquinariis comparaui. Illi enim, quæ opipare curarunt opsonia, olfactu gustuq; percipiunt. at dīj gentium, de perustis ossibus halantem putorem excipiebant. Ac nos quidem si pauxillum modo temporis in altarium foculos incidamus, inique ferentes, nares obstruimus, tetrumque odorem pe-

Satyri. Silenus. Pan.

*pro faciebāt, & sic de aliis.

Fortasse iubebant.

Quibus reb9 dīj gaudeant.

Æthiopū conuiuia dīj frequētant.

Chryses Homeric9 Iliad. 1.

Dīj popinonibus similes.

nitus auersamur. Qui autem nectare atq; ambrosia frui dicuntur, à putore perustorum ossium pendere videntur. Hæc autem ipsi retorquere fortasse audebunt in verum ac sempiternum Deum. Audiunt enim & in sacris monumentis leges de sacrificiis latas extare. Verũ isti cõsilium mentemq; latoris Dei prorsus ignorãt. Israëlem enim longinquũ tempus in Ægypto versatum, prauisq; moribus illius regionis imbutum, ab Ægyptiisq; perdoctum idolis ac dæmonibus hostias immolare, ludis præterea choreisq; assuetũ ac musicis organis oblectari, iamq; in harũ rerũ habitu constitutum, liberare Deus desiderans sacrificare quidem permisit, non tamen omnia, neque falsis Ægyptiorum diis, sed sibi soli ac vero Deo Ægyptiorum deos sacrificium victimamq; offerre. Olim siquidem Ægyptij, deos, sibi bouem, pecudem, capram, columbam, turturem faciebant, cũque his & alia quædam animalia, quæ esculenta nõ sunt, sed vocantur impura. Ne itaque indignarentur si viderent antiquo illo rei diuinæ ritu sibi penitus interdictum, prohibuit eos rem diuinam illis facere qui dij vere non essent. Contráque lata lege eis edixit, vt sibi vero Deo in sacrificium victimamq; offerrent quæcunque prius impiè venerati fuerant, è terrestribus quidem capram, pecudem, bouem: è volatilibus autem turturem & columbam. Sunt enim hæc animalia, mansueti cicurescentisq; ingenij. Itaque sapientissimus ille Medicus hoc remedij genus adhibuit * Ægyptiæ ægritudini, dũ sacrificare quidem Iudæis ad eorum imbecellitatem indulsit. Et tamen ea quæ prius colebant in sacrificium iussit offerre, vt dum hoc facerent, scirent deos non esse quos tanquam victimas ipsi mactarent. Ideóque abstinere illos etiam suillis carnibus iussit.

Obiectio.

Solutio.

Quare sacrificia Iudæis indulta

Ægyptiorum deos deus sibi voluit immolari.

Sacrificia Iudæorum

*, i. in Ægypto contractæ.

Quia nimirum hisce solis Ægyptij vescebantur, cæteris autem animantibus, tanquàm diis suis parcebant. Ita qui lata lege voluit haberi sues immundos nempe illud præcepit vt quę animantes pro deis habitæ prius fuerant, passim comederentur. vt in contemptum adductæ, quæ sic in aluum deuoratæ descenderant, nequaquàm sibi diuinos honores amplius vendicarent. Etenim cum Hebręos sciret quadam superstitione subtrepidos, patinariosq; ac gulones esse quàm maximos, morbum morbo curandum existimauit. Superstitioni siquidem, gulam opposuit. qui enim abstinere suillis carnibus vt impuris præcepit, alias vero carnes illorum edacitati lata lege permisit, ita profectò vorandæ carnis cupidine incitatos, vesci eos coëgit animantibus illis, quas olim deos esse opinabantur. Haud itaque victimarum indigens Deus, nidorísve appetentior, sacrificia illa instituit, sed vt imbecillitati eorum sapienter hoc pacto leniterq; consuleret. Ita & musica instrumenta passus est esse, non qui illorum concentu suas ipse aures oblectaret, sed ita paulatim idolorum præstigia surrepturus. Etenim si vt primum ab Ægyptij conuersatione liberati fuerant, perfectas eis leges obiecisset, absque mora vtique resilissent, frenúmque accipere indignati, ad pristinam labem cupide recurrissent. Si enim rebus hac indulgentia tolerantiáque dispositis, sæpenumero id facere conati sunt, quid non ausi fuissent Deo illis ab initio Euangelicæ Philosophiæ legem ferente? Vt vero Deum sciatis nec sacrificiis indigere nec musicis instrumentis, audite, quæso, quæ per Prophetas suos nobis loquatur.

ὀυ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους. &c. hoc est, Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gre-

Ægyptij, solis suib. vescebant.

Iudæi gulones.

Cur Iudæis sacrificia instituta.

Musica instrumenta.

Deus neq; sacrificiis, neq; musica indiget.

Psal. 49.

gibus tuis hircos. Meæ sunt enim omnes bestiæ agri, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritudo agri mecum est. His itaque verbis, æquè omnia repulit, quæ lege prius offerre iubebantur. Neque terrestria solum & volatilia, sed ipsius quoque vini libamina, oleūque quod cum similagine ac placentis inferri templo mos erat. hæc enim agri pulchritudinem appellauit, iuxtaq́ue et hęc & illa sua esse testatus est opera. Ita quodammodo nos erudiens, huiusmodi rebus Deum non indigere. Tum vero non sine quadam eleganti, sed tamen vtilitatis plenissima, ironia ignorantiam eorum redarguit, suamq́ue ipse authoritatem potentiamq́ue ostendit. sic enim inquit. ἐὰν πεινάσω, οὐ μή σοι εἴπω. &c. hóc est. Si esuriero, non dicam tibi. meus est enim orbis terræ & plenitudo eius.

Agri pulchritudo quid sit in scriptura.
Ironia.
Psal. 49.

Per hæc autem verba, & mundi opificio, & suo in eum dominatu manifeste ostensis, quod prius ironicè dixerat moderandum curauit. inquit enim. μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίωμαι; hoc est. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Cumq́ue ostendisset superflua esse penitus sacrificia, esseq́ue Deo prorsus indigna, nouum quendam sacrificij modum proposuit, quod aram quidem cruore effuso minus imbueret, sed quod lingua duntaxat labiisque confieret. ait ergo. θῦσον τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου. hoc est. Immola Deo sacrificium laudis, et redde altissimo vota tua. Item q́ue. ἐπικάλεσόν με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσεις με. hoc est. Inuoca me in die tribulationis tuę, & eruā te, et glorificabis me. Sufficit enim Deo rationabilis cōgruaq́ue oratio, super omnes greges ouium & caprarum, supraq́ue oīa boū armenta,

Sacrificia superflua ac deo indigna.

Orationis commendatio.

eamq́ libenter accipiens rependit offerentibus quæ
conueniant. opem enim suam indigẽtibus porrigit,
eosq́ oportuna vltione defendit, ab eorũ manibus
vindicatos qui eis detrimẽta inferre conabãtur. Idq́
ipsum in fine huius melodiæ sic additum est: θυσία
αἰνέσεως δοξάσει με, &c. hoc est: Sacrificium laudis glo
rificabit me, & illic iter quo ostendam illis salutare
Dei. Neq́ enim satis est, si Deum nobis beneficia
conferẽtem solis laudibus veneremur, sed præterea
nos decet eam viam incedere, cuius finis vera est sa-
lus. Idem alio quoq́ in Psalmo sic ait: θυσίαν καὶ προσ Psal. 39
φορὰν οὐκ ἠθέλησας, &c. Id est: Sacrificium & oblatio
nem noluisti, aures autẽ perfecisti mihi. Holocausta
& pro peccato nõ postulasti. Iterũ alibi: αἰνέσω τὸ Psal. 68.
ὄνομα τοῦ θεοῦ μου μετ᾽ ᾠδῆς, &c. hoc est: Lau
dabo enim (inquit) nomen Dei mei cũ cantico, ma-
gnificabo eum in laude. Et placebit Deo super vi-
tulum nouellum cornua producentem & vngulas.
Ne quis autẽ vestrum opinetur hæc solũ prophetã
Dauid scripsisse, audite quæso, qualia ea sint quæ De
us per Esaiam loquutus est: τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν Esaiæ. 1.
ὑμῶν λέγει κύριος, &c. hoc est: Quo mihi multitudi-
nem victimarũ vestrarum dicit Dominus? Plenus
sum, holocausta arietũ, & adipem agnorum, & san-
guinem taurorũ aut hircorũ nolo. Neq́ si veneritis
in cõspectum meum. Quis enim exquisiuit hæc de
manibus vestris? Tum & hæc addidit: πατεῖν μου
τὴν αὐλὴν οὐ προσθήσεσθε, &c. hoc est: Non adiicietis
ambulare in atrio meo. Si enim offeratis mihi simi-
laginem, frustra. thymiama, abominatio mihi est.
Neomenias vestras, & sabbata, & diem magnum
nõ fero. Ieiunium, & vocationẽ, & festiuitates ve-
stras odit anima mea. Facti estis mihi in satietatem.
Apertissime igitur his verbis ostendit, nequaquam

Sacrificia hęc vt certa ac necessaria suis legibus pręcepisse, sed
Iudęis per- vt se ad eorũ imbecillitatem accõmodaret. hoc eni
missa, non prorsus ea verba significant. Quis exquisiuit hæc de
imperata. manibus vestris? Sunt autẽ hæc omnia Dauidicæ
melodiæ perquã similia. Pari enim modo hic quoq;
nõ solum tauros, hircos, agnosq; reiecit, sed ipsam si
milaginem, ipsaq; aromatica suffimẽta, cumq; his &
magnarum solennitatũ catalogum. Sicut autem per
os Dauid, huiusmodi sacrificiis ritibusq; sublatis, sa
crificium laudis offerri iussit, ita & hoc loco per Esa
iam cuncta ea porrò eliminans, incorruptionis ba-
ptisma regenerationisq; proponit. sic enim inquit:
" λούσασθε καθαροὶ γίνεσθε, &c. hoc est: Lauamini, mun
" di estote. Ne quis autem putaret iussisse illum per
Esaiam, vt cõsuetis lotionibus vterentur, necessario
" addidit: ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέ-
" ναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, hoc est: Auferte mala ab ani
" mabus vestris, à conspectu oculorum meorum.
Hæc autem verba manifeste ostendũt baptismatis
sancti donum. Alibi quoque in medio Prophetiæ
Esaiæ. 43. Esaias hæc inquit, personã Dei nobis proponens: "
Latina tra- νῦν ἐκάλεσά σε ἰακώβ, οὐδὲ κοπιάσαι σε ἐποίησα ἰσραήλ.
latio aliter &c. hoc est: Non te vocaui nũc Iacob, neq; labora
habet. re te feci Israel. Nõ tulisti mihi pecudes oblationis,
" neq; in sacrificiis tuis glorificasti me. Non seruiuisti
" mihi in muneribus, neq; laboriosum te feci in thu-
Latina tra- re. Neq; cõparasti mihi argento thymiama, neque
latio nõni- adipem victimarũ tuarum cõcupiui. Sed in pecca-
hil hoc lo- tis tuis, & in iniustitiis protexi te. Ita rursus osten-
co differẽs dens legalium victimarũ species esse inutiles, polli-
est. cetur peccatorũ veniam, quæ per sanctum baptisma
Victimæ mortalibus data est. inquit enim: ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων
legales, in- τὰς ἀνομίας σου ἕνεκεν ἐμοῦ, &c. hoc est: Ego sum qui
utiles. deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorũ tuo-
rum

rum non recordabor. Neque enim vllis operibus nostris, sed per solã fidem mystica bona consequuti sumus. Hinc & Apostolus manifeste testatur: χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, θεοῦ τὸ δῶρον. Ephe. 2.
" Gratia salui facti estis, & hoc non ex vobis. Dei est
" donum. ne quis glorietur. Id ipsum hoc loco signi-
" ficans, quod superius dixerat Deus per Esaiam propter me. Hęc & per Hieremiam fermè sic inquit: τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν συναγάγετε μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν, Hiere. 7
" &c. hoc est: Holocausta vestra cõgregate cũ sacrifi-
" ciis vestris. Quoniam non sum loquutus ad patres
" vestros. Neq; in die qua eduxi vos de Ægypto, pcce-
" pi eis de holocaustis & sacrificio. Quod igitur de hisce rebus in lege, præceptũ est, ad illorũ stoliditatem accõmodatum videri debet, nulla vero Dei vtilitate dictum aut perpetua volũtate. alibi enim inquit: Cap. 6.
" τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ ἔστι δεκτά, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν
" οὐχ ἥδυνάν με. hoc est: Holocausta vestra nõ sunt ac-
" cepta, neq; vestra me sacrificia oblectarunt. Et rur-
" sus: ἀπόστησον ἀπ᾽ ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ φωνῆς ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι hoc est: Elongato à me sonũ canticorum tuorũ, & vocẽ organorũ tuorũ non audiam. Aliaq; permulta hoc genus est inuenire, quę manifeste nobis ostendãt, Deum nec sacrificiis eguisse, nec vapore carnis aut nidore, musicisue instrumẽtis oblectatum ea fieri iussisse, sed sola prouidẽtia qua illorum infirmitatibus consulebat. Ne itaque existimate hanc pro vestris sacrificiis quæ ipsi damnamus defensionem vos afferre posse, quod Hebræi quoque patres sacrificia Deo obtulerint. Quæ enim latæ legis intentio, quod consilium, finisque quis fuerit, ipse qui legem tulit, per Prophetas DEVS ostendit. Quę quum diligenter Porphyrius pellegisset (plurimum nanque temporis in eis contriuit)

Hæc in Latina traductione nõ inueni.

dum

dum sua in Christianos volumina detornaret, alie-
Porphyrius, simio similis. na is quoque à vera pietate sacrificia esse ostêdit. Quā
in re iure id Porphyrio cōtigisse dixerim, quod con
tingere simiis solet. Sicut enim illi quoque quosdam
humanos gestus imitātur, neque tamen cōtinuo trās-
eunt in humanā speciem, sed permanent in simiorū
natura, ita & Porphyrius è sacris literis quę sibi col
libuit suffuratus, nōnullis inde sententiis sua monu-
menta intersitis, posthabuit veritatem perdiscere, si-
miusque dūtaxat imitator permansit, vel vt verius di
cam, graculus quidam fuit alienis plumis excultus.
Hic itaque cum multis scriptis sermonibus cōtendat
Theophrastus ab animatis abstinendū esse, testem inducit Theo-
phrastū, priscos homines neque thus, neque sacrificium
neque vllas victimas solitos esse offerre, sed pauxillū
decerpti fœni tanquā genitabilis rei partē, manibus
alte sublatū, flammis imponere cōsuesse, atque ita de-
mum apparentes cœlestes deos excepisse. Tum plu
rima quædā in hanc sentētiam persequutus, hęc ad-
πόῤῥω δὲ τῆς παρανομίας. dit: πόῤῥω δὲ τῆς περὶ τὰς θυσίας ἀπαρχῶν προϊουσῶν
παρανομίας, &c. hoc est: Cum autē sacrorū primitię
» ad multā iniquitatē hominibus processissent, execra
» bilis paulatim vsus victimarū inductus est crudeli-
» tatisque plenissimus, ita vt si quę olim contra nos im-
» precationes susceptæ sunt, nunc maxime videantur
» euentū consequutæ, cū videamus homines cędibus
» delibutos aras deorum cruore multo conspergere.
» Tum & post alia quàmplurima ita subsequitur: μὴ
» χρῆναι θεοὺς ὑπολαμβάνειν, &c. hoc est: Deos nullo pa
» cto habendos esse, qui sibi rem diuinā fieri cæsis ani-
» mantibus gaudeant. esse enim iniustū, impium, ac
» scelestissimum facinus, mactare diis animalia. ideó-
» que ne ipsis quidem hoc gratū contingere. Addit
» autem & hæc amplius: εἰκότως ὁ θεόφραστος ἀπαγορεύει

Ϛ &c. hoc

&c. hoc est: Merito Theophrastus prohibet rem diuinā fieri animatis rebus, ab iis qui verā pietatem colere studeant, multis eiusmodi vsus rationibus ad suam hāc sententiam cōprobandam. Mox autem ostendit quæ diis immolari cōueniat. inquit enim: καὶ μὴν θύειν δεῖ ἐκεῖνα, ἃ θύοντες οὐδένα πημανοῦμεν, &c. hoc est, Atqui ea decet immolari, quibus immolan dis nihil detrimenti cuiquā inferatur. nihil est enim quod ęquè cūctis innoxium esse debeat, atq; ipsum sacrificium. Rursusq;: ἀφεκτέον ἄρα τῶν ζώων ἐν ταῖς θυσίαις, &c. hoc est: Abstinendum est itaq; animalibus, in facienda re diuina. Reuocat præterea in memoriam quę factæ fuerint hominū cædes: ἐθύετο γὰρ, φησὶν, ἐν Ῥόδῳ, &c. hoc est: Mactabatur enim. xvi Calendas Nouembris homo apud Rhodios in honorē Saturni, quod cū perdiu seruatū fuisset, in consuetudinem abiit. Quendam enim ex iis qui publica sententia damnati essent ad capitale supplicium, adusq; Saturnalia viuum asseruabant. Tum verò ait, & apud Cypriam Salamina hominem mactari solitū, Agraulo Cecropis filiæ. Homines itē treis apud Ægyptiam Heliopolin singulis diebus mactari. Quin etiam Lacedæmonios immolare hominē Marti, huiusmodiq; victimas in Laodicea Syriæ, Libycaq; Carthagine offerri solitas. Ipsos etiam Græcos cū ad bella progrederētur, ab humana cæde auspicatos fuisse, aliaq; permulta in hanc sententiam Porphyrius narrat. Scribit & Philo Historicus, Aristomenē Messenium trecentos olim homines Ioui Ithomio immolasse. Plutarchus quoque cōsona his testatur, aliiq; cōplures historici eadē nobis memoriæ prodiderunt. Quin & Tragici Poëtę huiusmodi cædes suis Tragœdiis decantarūt, quas Menœcei quidē apud Thebanos, apud Athenienses au

Græcè est 17. die Octobris.

Vbi hoīes mactarent

Iupitē Ithomius.

Plutarch⁹.

Tragici.

Menœcei filiæ.

Codri filię ses autē Codri ac Lei filiæ pertulerunt. Pronū verò
Lei filiæ. est, hæc oībus edoceri q veterū historiarū libros in
* Ab his manus sumāt. Ita enim facile cognoscent, eorū iussu
Leochori- qui falso dij nuncupātur, has victimarū cædes insti
on loc⁹ A- tutas fuisse. At verò mundi pater ac dominus, hāc
thenis est iniquitatē per os Dauidicū detestatur. inquit enim:
dictus καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, &c. hoc est: Et sacrificarūt
Psal. 105 filios suos & filias suas dæmoniis, & effuderunt san
„ guinem innocentē, sanguinē filiorū & filiarū suarū,
„ quos sacrificauerūt sculptilibus Chanaan. Per Eze
Ezech. 16. chielē quoq; ita conquerens ait: καὶ ἔλαβες τοὺς υἱούς
„ σου, &c. hoc est: Et accepisti filios tuos ac filias, quos
„ genuisti mihi, & adduxisti eos amatorib⁹ tuis; hoc
„ super omnem fornicationē tuam. Hęc itaq; passim
Græci, Romani, Ægyptij, Hebræi, gentesq; aliæ fa-
cinora perpetrabant. Postquā verò Deus noster ho-
minumq; seruator Christus apparuit, illa quidem
prorsus extincta sunt, sacrę verò Euangeliorū leges,
nationes melius ciuitatesq; moderātur. Præter alios
verò & Sophocles Atheniensis Tragœdiarum scri
ptor, eas immolationes hominum Tragicè detesta
tur, pie quidem de Deo loquutus, sapiēterq; insecta-
tus dæmonum simulachra. sic enim inquit:

Sophocles Εἷς ταῖς ἀληθείαισιν εἷς ἐστι θεός. &c. hoc est:

„ Vnus profecto solus est vnus Deus,
„ Terramq; fecit, & polorum vertices,
„ Pontiq; fluctus, & sonora flumina.
„ Sed nos sopore corde mortales vagi,
„ Statuimus hoc solatium mentis leue,
„ Simulachra diuum è marmore, aut ex ære,
„ Elephantinóue ex ebore, fuluóue ex auro,
„ Queis sacra, cœtusq; & coronas affatim
„ Dantes, putamus sic pium persoluere.

Neq; enim soli nos, sed vestri quoq; Poëtæ, Histo
rici,

sici, ac Philosophi, huiusmodi ritus planè irrident, qui vobis diuini sanctiq́; habentur. Ego autē puto & Socraten Sophronisci, Mercurio immolari gallum iussisse, vt illatū crimen refelleret, quippe quem Anytus ac Melitus, vt immortales deos abnegantē detulerant. Alibi enim Socrates idē manifeste ostēdit, scire se Deum nequaquam victimis indigere. Nam & hæc quoq; Socratis dicta sunt, si modo illius sentētias Plato literarū monumentis mandauit: οὐ γὰρ χρείας ἕνεκεν ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν κόσμον, &c. hoc est: Nullius enim necessitatis vsusue sui caussa, Deus mundum hunc fecit, vt honores videlicet ab hominibus diisque aliis ac dæmonibus referret, quasi prouentū sibi quendā pro rerum gubernatione deposceret. A nobis quidē viscerationum vapores, à diis autē ac dæmonibus propria cuiusq; ministeria & officia. His itaq; verbis Socrates planè ostēdit, nullius quidē rei Deum indigum esse, nihilq́; habere aliud eiusmodi hostias prætèr fumum, ac putore quidē multo grauissimum. Quæ vos & à præceptoribus vestris perdocti, & à sacris iam monumētis vnde illi plurima cōpilarunt, diuinam doctrinā vestris in pectoribus confirmātes, quæ cauponibus laniisq́; conueniunt sacrificia detestamini: sacrificium verò laudis creatori Deo offerte. vobis enim persuadere hoc debēt, nō leges à principibus latæ, neq; suppliciorum metus, sed veritatis potentia, quæ iam maris ac terræ incolis omnibus est notissima.

Socrates in fine Phædonis apud Platonē.

Deus nullius rei indigus.

SEPTIMI LIBRI THEODOriti Cyrensis Episcopi de Sacrificiis, FINIS.

THEODORITI
CYRENSIS EPISCOPI
Liber octauus, de Martyribus.

Ipſas Muſas, pluris faciẽdas Sirenibus.

PYthagoran illũ Samſum, cuius apud vos eſt celeberrimum nomen, dixiſſe aiunt qui illius vitam memoriæ prodiderunt, eſſe Muſas Sirenibus præferendas. Ego autem, ſi mos illi fuiſſet explicito ac manifeſto ſermone vti, quali videlicet complures Philoſophi vſi ſunt, affirmarem vtique illum vt idiotã hominem altioriſq; vllius rei minime cõſcium, Muſarum cantus ac vocem Sirenibus prætuliſſe. Quia verò ſunt illius dicta, griphis ænigmatiſq; abſtruſa, ſcopulorũ modo qui marinis fluctibus occultãtur (per ſymbola enĩ, ſua ille monita proponebat. qualia videlicet ea ſunt Gladio ignem ne fodicato; Néue modio inſideto, Néue caudatum comedito, Stateram ne tranſilito. & quę ſunt generis eiuſdem) idcirco illum puto cõptos lepidoſq; ſermones Sirenibus opinatũ eſſe per ſimiles, Muſis verò, qui nihil inducti decoris fuciq; præferentes, nudam veritatis formam oſtendunt.

γρῖφος Griphus vel Grip⁹, ſermo obſcurior. Symbola pythagorę

Quanto enim ingenua pulchritudo potior eſt ea quam fucus artis mangonicæ medicauit, tanto eſt melior ſimplex ille veritatis decor, acri oratione lepidoq; verborũ concentu. Habenda eſt itaq; fides ô viri Græci, ſi non aliis, at celeberrimo ſaltem Philoſopho, qui hæc ita decreuit. Neq; adeô ſacræ vobis literæ cõtemnendæ, quoniam ſuperfluo ſermonis apparatu minus vtantur, ſed nudam pulchritudinem veritatis, & tamen emicãtem, nobis proponant. Pronum ſiquidem fuit & q̃ facillimũ, ſapientiæ ſon

Siplex veritatis decor melior lepido verborum cõcentu.

giæ fonti qui prophanis impiisq́ hominibus eã qua tantopere gloriantur eloquentiam dedit, vel Platone facundiores, vel acriores Demosthene, vel rotundiores Thucydide, vel Aristotele et Chrysippo cudendis insolubilibus syllogismis acutiores, prodere veritatis præcones. Cæterum locuples illa liberalissimaq́ diuinitas, noluit quinq; solum, decem ve aut quindecim, centúm ve aut ducentos homines aquis salutaribus recreari, sed cunctas affatim tum Græcas, tum barbaras nationes. neque solum homines literarum studiis innutritos, sed sutores iuxtá textoresque, fabros item ferrarios, cæterosque manuales artifices, præterq; hos ipsos, etiam mendicos, agricolas, lignatores, fœminas quoque, tum diuitiis affluentes, tum manuum suarum studio parce ac duriter victitantes. Eamq́ ob rem, piscatorum publicanorũq́, ac sutoris ministerio vsus, protulit hominibus salutarem diuinamq́ doctrinã, nequaq̃ linguis immutatis, qbus verbi sui præcones ab initio vsi fuerant, sed per eas tamẽ prænitẽtis sapientiæ riuos effundens, nõ aliter q̃ si quis odoris vinũ saporisq́ suauissimi cõuiuis suis apponat, qd tamẽ phialis poculisq́ infundat minus eleganter affabreq́ insculptis. Nihilo enim secius q̃ sitientes accumbunt, vino se imbuũt, neq; poculorũ materiã artificiúm ve inspiciunt, sed vinum laudant quod cum magna voluptate exhauriũt. Idẽ cũctos hodie mortales facere assiduè cernimus. Sacræ enim doctrinę riuos hauriẽtes, nõ modo non irrident Apostolorum linguã, sed valde potius admirantur, q; eloquentiæ sacris minus initiati, horũq; alij vel à pueris solã piscationẽ edocti, alij vero publicanorũ trapezis assistere consueti, alij sutoriã exercere, illico prodierint ministri diuinarũ rerum, supercœlestiumq́ bonorum

O dispen

Cur Deus eloquia sua simplicia esse voluerit.

ἀνθοσμίαν

Elegãtissima cõparatio, pro simplicitate ỹborũ scripturæ.

dispensatores, præsidia in aduersis rebus, claraq; luminaria quæ non vnam modo gentem lumine illustrarunt, sed quotcunque sol hic quem cernimus, iubare suæ lucis illustrat. Admirantur autem cuncti mortales, mortuos iam Apostolos, nunc quoque vertendis ad Christianam religionem populis, ea conficere quę cũ olim viuerent faciebant, immò autẽ maiora multoq; clariora, postq̃ excesserũt è vita per eos facta cõspicere. Tunc enim cũ mortale corpus induti, inter homines versabãtur, modo ad hos, modo ad illos populos accedebant. Nunc Romanos, nunc vero Hispanos, Celtásve alloquebantur. Postquam vero ad illum se receperunt à quo destinati olim missiq; fuerãt, omnes illis populi cũctæq; nationes continuè perfruuntur. Neque solum Romani, quique sub Romanorum iugo lubentes agunt & gubernantur, sed Persę quoq;, Scythæ, Massagetæ, Sauromatæ, Indi, Æthiopes, vtq; semel dicatur, omnes habitabilis terrę fines. Quæ enim illi monumenta scripta nobis reliquerũt, simplicia illa quidem omnisq; Græci nitoris expertia, tum perpauca & perquàm breuia, sunt hominibus cunctis charissima, vobis exceptis, ac si quis eádem, qua & vos impietatis nebula circũseptus, nolit veritatis iubar inspicere. Quin eadem Apostolica monumenta, nõ solum carent Atticæ eloquentiæ fastu, verumetiam ea quæ nobis tradunt eius sunt generis, vt nihil inde magnificum nostris oculis ac perspicuum proponatur. Neque enim regnum ostentant, quod hic videri à futuris possessoribus queat. Non illi purpura exornatum regem, nõ corona insignem vidẽt, non scutatorum numero ac magnitudine formidandũ, non exercitu communitum, non ducibus qui fortitudinem in bello perdocti sint. Nihil deniq; eorum

Apostolorũ scripta nitoris expertia

vident,quibus homines splendore nominis & gloria inclarescũt. Sed tophaceum specu vident, in quo præsepe, in quo pauperculam Virginem, in quo tenui fascia obuolutum infantem ipso in præsepis sinu humiliter reclinatum. Præterea & oppidum vident vbi hæc accidisse narrantur,ignobile,inglorium, ac pusillum. Proponitur illis etiam spectandus, infans in paupertate eductus. Proponuntur quæ acerba perpessus est, fames,sitis, languorq́; de via. Post hęc autem omnia,supplicium illud passim ab omnibus decantatum,alapę cum colaphis in maxillam incussæ,terga flagris discissa,gestata crux,pedibus ac manibus infixi claui, lancea pectori adacta, acetum sitienti porrectum, mortis genus ignominia cruciatuq́; perhorrendum. Et tamen cum hæc & quæ sunt his similia, narrent Apostolorum monumenta, fidem fecerunt cunctis passim hominibus,eum de quo illa dicuntur, Dei filium, Deum, verum, ante sæcula genitum, factorem rerum omnium atque opificem, humanam assumpsisse naturam,eoq́; instrumento salutem humani generis confecisse. Neque vero tenuem ac superinnatantem fidem fecerunt, sed ádeo profundis nixam radicibus, vt magna hominum multitudo pro his dogmatis retinẽdis mortẽ libentissime sustinuerit, eaq́; inficiari volentibus non linguas ad defensionẽ obiecerit, sed flagris humeros, sed lampadibus latera ferreisq́; vngulis, & ceruices gladiis supposuerit, tympanis ac fidiculis extenta fuerit, palis infixa constiterit, ab immanibus se feris laniari cõspexerit. Iure igitur q certamina hęc proposuit,inextincta illos gloria illustrauit,memoriãq́; factorũ nuntiã tribuit, quę potẽs sit vires tẽporis superare. Nã cum cętera oĩa paulatĩ marcescere aboleriq́; instituerit, horũ tamen

Christus enim in tophaceo specu æditus est.

Bethlehẽ.

Martyrũ constantia

men gloriam incorruptam seruauit. Ac animæ quidem triumphatorum Martyrum, in cœlesti nunc patria vitam agunt angelorum choros interfitæ. Eorum vero corpora non singula quidem singulis monumentis conduntur, sed ciuitates, oppida, paganíq; cõuentus, hæc inter se sortito partiti sunt, laborãtibusq; animis ac ægrotis corporibus salutares eos confiteri non cessant. Nihilóq; secius vrbium custodes ac locorum præsides venerantur, quorum precibus & interuẽtu apud Deum vtentes, per eos demum diuina munera consequuntur. Sectis itaque eorum corporibus, integra tamen vis & gratia perseuerat, tenuesq; ac tantillæ reliquiæ toti parem habent, nullasq; in partes Martyrij dissecto, virtutẽ. Gratia enim quæ pollens vigensq; persistit, petentibus dona distribuit, fidei supplicantium liberalitatem suam commensa. Vos autem Græci homines ne hæc quidem adducunt, vt Deum regem Martyrum laudetis, sed cum derisu damnatis eum qui à cunctis latè mortalibus eis honor defertur, abominandum scelus admittere vos putantes si ad eorum busta propius accedatis. Esto autem vt cæteri passim mortales hoc Martyrum facto offenderentur, at Græcos certe ipsos nullo hinc profecto decuit pacto offendi. Ab his enim authoribus prodierunt libamina, expiationes, heroes, semidei, hominésque in deos relati. Herculem enim mortalem hominem, Alcmena & Amphytrione parentibus natum, deum Græci declararunt, sicut temerè Deum esse opinabantur, cæterorúmque deorum catalogo addiderunt. Quod autem Plato Amphytryonis esse filium, non Iouis, eum crediderit, inde, puto, constabit, si videlicet audiatis quæ is in Theæteto conscripsit. ἀλλ' ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι καταλέγω

Hercules.

Plato in Theæteto.

λόγῳ προγόνων συμμνημονευμένων. &c. hoc eſt. Sed eorum „
qui ſeſe iactant vigintiquinque progenitorum ca- „
talogo, fatuum ſibi ineptumq́ videri conſilium, ob „
nimis exactæ rationis minutias. Quòd autem Am- Amphytrion.
phytrion altius repetito principio quintus ſupra vi-
geſimum fuerit, ſicut ei fortè fortuna obtigit, quin- „
quageſimúſve ab Lao deſcenderit, eorum ſit inqui- „
rere qui poſſunt generis rationem ſubducere, inuen- „
toq́ principio ita ſe ſtulto animi faſtu liberare. Rhe- „
tor quoque Iſocrates ita teſtatur. (τοὺς γὰρ ἡρακλέα καὶ Iſocrates.
τάνταλον γεννήσας &c. hoc eſt. Iuppiter enim cum „
Herculem ac Tantalum genuiſſet, vt eſt in fabulis, Tantalus.
paſſimq́ ab omnibus creditur. Hoc itaque pacto „
irridebant, qui vere inſpicere poterant qualia ea eſ-
ſent quæ alij mortales fabulis commendabant. Et
tamen cum ipſe Hercules à mero hoïe nihil differ-
ret, regiq́ Euryſtheo ſeruire ſeruitutē cogeretur, illi Euryſtheus.
tamen aris templiſq́ excitatis ſacrificia obtulerūt,
dieſq́ feſtiuos dedicarunt. Neq́ ſoli Athenienſes ac
Spartiatæ, ſed tota ſimul Græcia, Europæq́ quàm-
plurimæ regiones. Erroris autem huius peſtilentia
& in Aſiā penetrauit. Multa.n. Tyrij, ciuitateſq́ a- Tyrij.
liæ, ingentia templa Herculi excitarunt. Neq́ ei ſo-
lum feſtiuitates annuas celebrabāt, ſed quarto quo-
que anno ludos eidem ac certamina dedicabant.
Tametſi mortalem fuiſſe hominem ſcirent, nec tē-
peratum, nec ſapientiæ amatorem, ſed qui vitam in
* licentia & libidine tranſegiſſet, vt enim cætera il- *Laſciuia
lius flagitia taceantur, hoc narrare ſit ſatis, quòd no- Pręclarū
cte vna quinquaginta virginibus ſtuprum intuliſ- id quidē,
ſe dicitur. ac niſi fallor, tertiumdecimum fertur hoc ac gentili
illius eſſe certamen. Satis autem hoc potuit Her- deo digniſ
culis vitam moreſque teſtari. Adde autem, quòd ſimum.
ex ea nequitia finem ſibi vitæ maturius aduocauit.

Deianira. ducta enim iam pridem vxore Deianira, amicæ tamen quam deperibat commixtus est. Vxoris itaq; imprudentis aliámque rem agitantis dolo captus occubuit. Nam cum hæc amatorium, sicuti opinabatur, pharmacum parauisset, viri que interulam eo veneno imbuisset, poscenti viro eam transmisit, sperans ita eum sibi facile se retenturam esse. A spe vero plurimum aberrauit. eo siquidem veneno corpus Herculis calefactum, graui ægritudine circumuentum est. Is itaque dolore correptus, ac cruciatus impatiens, in extructam pyram sese ipsum coniecit, dignumque hunc anteacta vita finem inuenit. Neque enim ea fuerunt Herculis studia, quibus à vestris Deus fieri mereretur. Quæ licet illi non ignorarent (sunt enim antiquis monumentis memoriæ prodita) nihilo tamen secius Herculem patrem auxiliarémque appellarunt. Cumque in admirationem rei cuiusquam inciderent, Hercules Rex inter loquendum exclamabant. & vos hodiéque si Deo placet, hoc loquendi more gaudetis & gloriamini, putantes satis magnum daturos vos esse vestræ eruditionis indicium, si crebro eiusmodi verbula vsurpetis. Atque vt ad alios quoque transeam, testis est Apollodorus Æsculapium ab aliis quidem existimatum esse filium Arsinoës, ab aliis vero Coronidis quæ clandestino violentoq; Apollinis congressu prægnans effecta, editum subinde infantem exposuisse dicitur. Hunc vero ait Apollodorus à venatoribus casu repertum, raptúmque ab altricis canis vberibus Chironi Centauro delatum fuisse, ibiq; enutritũ Medicæ arti operã impendisse, cuius in Tricca Epidauroq; ciuitatibus experimenta prima ediderit. Tanta vero diligentia, tantóque studio Medicinam perdoctus dicitur, vt non ægrotos solum

Herculis fatum.

ἡράκλεις.

Apollodorus.

Æsculapius.

Chiron Centaurus.

Tricca, Thessaliæ vrbs, inquit Stephanus

ſolum in priſtinam valetudinem reſtituerit, ſed (vt fama eſt) nonnullos à mortuis excitarit. quo facto Iupiter indignatus, fulmine traiectum de medio ſuſtuliſſe dicitur. Fuit igitur hic quoque mortalis homo, quanquam more cæterorum hominum educatus non fuerit. Prima enim vitæ alimenta de vbere canis accepit, venatorumq́ miſericordia ſeruatus, non diuina quidem ſapientia edocente, Medicinæ artem adeptus eſt, ſed à Chirone Centauro eruditus. Idem vero Chiron, & Achillis fuit præceptor. Vnde ſatis conſtat, ambos eodem penè tempore floruiſſe, tametſi Æſculapius Achille paulo ſit maior. Quippè qui cum Argonautis Colchos adnauigarit, cuiusq́ filius Machaon Troiano bello cũ Achille interfuit. Illud vero incuſsũ fulmen, illaq́ inſequuta cõbuſtio, haud penitus ſyncerae vitæ impollutiq́ ingenij ſigna ſunt. Et tamen ita natum hominem, ſicuti ſuperius dictum eſt, ita enutritum, ita ambuſtũ, maiores veſtri diis aliis addiderunt, templisq́ ac aris eius numini conſecratis, fuſo libamine, ac victimarum nidore palam illi quidem coluerunt, vos autem in domeſticis penetralibus nihilominus eũ colitis, eiusq́ ſimulachra honore diuino digna eſſe cẽſetis. Tum & implicitũ illi draconem demirati, ſignum id eſſe artis Medicę affirmatis. Sicut enim ſerpens vetuſtatem ſeniumq́ deponit, ita & qui ægroti ſunt, ope artis Medicæ morbos depellunt. Quod autem Homeri tempeſtate, nondum relatus in deos Æſculapius fuerit, Homerus ipſe teſtatur, qui Martis vulnerum curatorem, non Æſculapium quidem, ſed Pæonem inducit. decuit enim eius generis deos, & accipere vulnera, & Medicis indigere. Machaonem quoque nec dei filium, nec ſemidei, ſed homine prognatum Homerus facit. inquit enim.

Achilles.

Machaon Æſculapij filius.

Serpens Æſculapio implicitus

Homerus

Pæon Homericus.

Machaon.

φῶτ' ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος. hoc est.
Huic homini pater est Asclepius, arte medendi Clarus &c. Ipsum præterea Dionysum qui & alio nomine Bacchus dicitur, & Homerus & Euripides & alij quamplurimi Poëtarum Semele natum affirmant. Semele autem, Cadmi censetur filia. Et tamen hunc quoque diuinitate dignati estis, quanquã mollem, effœminatum, semiuirum. Cur enim talis non haberetur, qui suppetias sibi ferentibus mercedem se daturum pollicebatur, non aurum, non argẽtum, sed corporis sui stuprum. Cuius quanquàm tetri abominabilisque polliciti adeo certus executor fuit, vt auxiliaribus prius vita perfunctis q̃ probrosam illam mercedem accepissent, ipse tamen aliam implendi promissi rationem excogitarit.* Taceo autem ficulnum veretrum, quæq; circa illud mysteria, ritusq; haberentur. Pudet enim ea me referre, quibus olim Græci solennitates dicarunt.

Pythius Apollo. Dionysus

*Interpres eius orationis quam priorem S. Gregorius Nazianzenus contra Iulianum scripsit apostatam, ait Bacchum olim quæritantem Semelem matrem, audisse à Polyhypno iuuene eam esse in Lernea palude. eo enim à Polyhypno transuectã fuisse. Bacchus autẽ præmiũ huic indici pollicens corporis sui stuprũ, implere promissa non potuit, Polyhypno in traiectu Lernæ paludis demerso dum pariter per eam irent. Itaq; ficulneũ veretrum sibi super sceptrũ apposuit, vt ita pollicitum prestaret, memorq; amatoris defuncti videretur.

Iidem profecto & Tyndarei filios deos nominabant cognomento Dioscuros Ephestios, Anacas Iouis pueros, domesticos lares, presides benignosq; curatores. Illos autem sacris ædibus non Spartiatæ solum, sed Athenienses quoq; dignati sunt. Horum mentio

mentionem sic Demosthenes facit: ἐν τῷ πανδοκείῳ τῷ πρὸς τῷ Διοσκορίῳ, &c. hoc est: In publico hospitio quod est iuxta ædem Dioscorũ, Leocorium verum est templum Lei filiabus dicatum. Alios item cõplures infelices ac miseros homunciones in deos retulerunt, publicóque epulo acceperunt. Pythius enim Apollo, Cleomedi Astypalẽsi pugili diuinos honores cõferri iussit, responsumq́ue de hoc edidit Pythia his fermè versibus:

Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς, "
Ὃν θυσίαις τιμᾶθ᾽ ὡς οὐκέτι θνητὸν ἐόντα. hoc est: "
Vltimus heroum Cleomedes Astypalensis, "
Quem sacris colite. haud etenĩ mortalis habendus. "

Vt autem sciatis & vos cuius rei gratia, & Ioui & diis aliis Cleomedes pugil annumeratus sit, ipse narrabo. Hic enim cũ perduellem Athletã vno ictu in certamine perculisset, in apertũ latus manu iniecta, viscera cõprehendit. ludorum autẽ præfectis ob eximiam crudelitatẽ grauiter cõmotis, mulctamq́ue decernentibus, ille quidẽ indignabundus sese inde subduxit, perq́ue forum transiens columnã ex iis quæ tectum porticus fulciebat impulsam proruit. eaq́ue ruina integrũ adolescentium cœtũ obtexit, qui suo cũ præceptore ibi fortè tunc considebat. Huius itaq́ue tam preclari facinoris caussa, Pythius Apollo eum diuis adiunxit. Hadrianum præterea Romanorum imperatorẽ ferunt puerũ Antinoum in deorum numerum retulisse, temploq́ue illi extructo edixisse omnibus imperio Romano subiectis, vt diuinis honoribus eum prosequerentur. Ipsi verò Spartiatæ hyacinthia solennitatẽ maximã legitimamq́ue habebant, quã etiam largissimo epulo celebrabant. Quid igitur viri Græci, qui defunctos tot numero homines appellatis deos, aduersus nos indignationem concipitis,

Cleomedes Astypalẽsis, cur diis sit adnumeratus.

Hadrianus Imp. Antinoum puerũ inter deos retulit.

pitis, cum nullos quidem nostrorum hominum referamus in deos, quanquam debitos honores Martyribus persoluamus, vt Dei testibus seruisq; amantissimis? Cur & enim inquinari polluiq; censetis, qui ad loculos defunctorum accedat? Esse hoc extremę ignorantiæ dixerim, maximæq; dementiæ. Athenis enim sicut *Antiochus in nono Historiæ suæ libro testatur, sepulchrum Cecropis in ipsa arce positum est, iuxta Mineruam ciuitatis custodem. Ac in Larissa Thessaliæ vrbe, eiusdemq; Mineruæ templo Acrisium conditum esse aiunt. In Didymo autem sacro Milesiæ vrbis loco, situm esse Cleomachum Leander scribit. Zeno autem, in Dianæ Magnesiæ templo Lycophronem conditum esse. Nec desunt, qui Apollinis aram quæ est in Telmesso, monumentum esse dicant Telmessei cuiusdam vatis.

*al. Antilocus historicus.

Sepulchra clarorū virorum.

Didymū puto esse tēplū Didymæi Apollinis.

Neque tamen qui eos homines tunc ibi sepelierūt, opinati sunt vllum se inquinamentum aris afferre. nec qui ibidem rem diuinam faciebant, se piaculum committere existimarunt. Soli igitur vos in hac opinione versamini, cum tamen maiores vestri tale nihil veriti suspicatiq; fuerint. Homerus nanque in Iliade sua testatur Achillem Pelei filium, Æaciq; nepotem, quodq; ipsi iactatis Thetide dea prognatū, genusq; ab Ioue ipso ducentem, Patrocli cadauer vlnis amplexum fuisse. Cumq; illud Myrmidones ad accensam pyram efferrent, capillum sibi detondisse. Tum extincta pyra cineres collegisse, inditosq; aureæ phialæ, in tentorium detulisse. Thucydides verò Historicus, effusa narratione cōmemorat honores qui defunctis in bello Peloponessiaco persoluti sunt. Ait enim singulos inuenta propinquorū corpora sepulchris cōdidisse. Nec prętermittit quo iustorum ritu honestata fuerint quæ inueniri nō potuerunt,

Achilles Patrocli cadauer vlnis amplexus est.

Iusta, sunt ritus exequiarū, ὅσια quasi sancta à Græcis dicta.

tuerunt. Cyparissinos enim loculos cōmuni quadā funeris pompa alij præcedebāt, alij sequebātur, alij ab lateribus cōstipabant. Tum & illis immanē tumulum dedicarūt, quotcūq; auium rostris, canumue rictibus aut lyncū discerpta & absumpta fuerāt. Ita & eos honestādos curarūt, qui pro patriæ libertate pugnātes in campis Marathoniis ceciderunt. Quod autē maiores vestri etiā libamina defunctis obtulerint, cōsenij & vos estis qui nocte intempesta præter legum sanctiones id nūc facere audetis. Sed enim Homerus q̄q; testatur. Is enim Vlyssem inducit Laërtæ filium Circe ita fieri præcipiente, egesta terra, in foueam libamina effudisse. idq; Vlysses Alcinoo Phæacum regi ita factum commemorat.

Lynces θῶες

Pugna Marathonia.

Αὐτὰρ ἐγὼ ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ, &c. hoc est:

Homerus in.xi. Odysseæ libro.

Hic *ego diripui vagina interritus ensem,
Diffodiq; solum spatio non amplius vlnæ.
Manibus ad circum stygiis libamina sacra,
Mulsa quidem primo, dehinc dulcia vina Lyæi,
Mox & aquæ latices, & adorea munera fudi.
Votaq; suppliciter voui imbecillibus vmbris,
*Sub caris Ithacæ tectis, redolentia propter
Ligna pyræ, lectæ ac sterilis bouis exta daturum,
Tiresiæ soli pecudem nigrantibus atram
Velleribus, quæ prima gregis sit gloria nostri.
Ast vbi iam manes precibus sacrisq; litaui,
Tergora diripui pecudum, iugulosq; reclusi.
Tum niger in foueam cecidit cruor, iuit & vna
Ex Erebo superas animarum cœtus ad auras.

* al', Ast ego

* al', Si teneam portus Ithacę

Narrat præterea quo pacto animarū turba cōcursu magno festinarit ad ea libamina percipienda. Quid ego aūt vobis nūc poëtę versus adduco? Aristocles enī Peripateticus Lyconē Pythagoricū testē citat, Aristotelē Nicomachi filiū eo ritu mortuæ vxori rem

Aristocles Peripateticus. Lycō Pythagoricus.

Aristote rem diuinam facere solitũ,quo Athenienses deę Ce
les in vxo reri faciebant. Atqui nos ô Græci homines,nec ho
re insanus. stias Martyribus,nec libamina vlla descrimus, sed
Martyres vt sanctos homines deiq; amicissimos honoramus.
honorãdi. tanto enim amore creatorem Deum, generisq; humani vindicem prosequuti sunt,vt amabile illis fuerit pro accepta semel religione, iugulum percussori porrigere. Quod si fortè existimatis eos sine sensu nunc esse, nec ita potius decessisse vt beati finis fructus percipiant,Pindarus hanc à vobis opinionem extrudat,quo loco hæc ait:

Pindarus. ψυχαὶ δ' ἐυσεβῶν ἐν οὐρανοῖς ναίουσαι,
" Μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδουσιν ἐν ὕμνοις. hoc est:
" Animæ piorum cœlos colentes,
" Cantu beatum & magnum in hymnis canunt.

Si ergo cœlum,sedes illorũ est qui pie vitam duxe-
Martyrũ runt, hũc profecto finem sui cursus & Martyres cõ
sedes. sequuti iam sunt. his enim magis pium esse nil potest. Empedocles quoq; Agrigentinus,ita quorundam felicitatem commendat:

Empedo Εἰς δὲ τέλος μάντεις τε καὶ ὑμνοπόλοι καὶ ἰητροὶ. &c. hoc est:
cles Hymnidici vates,artis Medicæq; periti,
Vates. Mortales cunctos primi post terga relinquunt.
Medici Sunt vbi dij superi magnis in honoribus aucti.

Quod si vatibus ac Medicis tantum ille honoris re pensum prodidit,quid de illis dicendum sit,qui pro
Martyrũ religione ac pietate, tanta fortitudinis ediderũt exẽ-
virtutes pla,quibusq; res actæ in vita nõ solum fortitudinis, sed iustitiæ,temperantiæ, ac prudentiæ fidem conci-
Tẽperãtia liant? Quid enim esse illis temperatius possit,q nõ luerunt ab incœptis illis dogmatisq; discedere,quæ
Iustitia. olim bona esse crediderunt? Quid verò sit illis etiam iustius,qui diuina munera sibi execto iugulo cõpararunt,suaq; ipsi corpora pro eo tormentis omnibus

bus obiectarunt, qui cruci corpus suum pro nobis
tradidit? Quid verò prudentius, quid sapientius di Prudentia.
ci queat iis qui hoc consilij captauerunt, vt quęcunq;
sunt in hoc terrarũ orbe cõtemnerent, velut ea quæ
nihil habent stabile ac mansurũ, illa autem toto pe-
ctore adamarẽt, quæ sermone vllo exprimi nõ pos-
sunt? Quid deniq; fortius eis sit, qui multa variaq; Fortitudo.
certamina subeuntes, animi constantia eos vicerunt
à quibus acerrimè torquebãtur. Hi sunt igitur verè
hominũ duces, principes, propugnatores, custodes,
per quos à nobis infortunia auertuntur, proculq; ar-
centur quæ à dæmonibus inferuntur mala. Hera-
cletus profecto etiam eos qui in bello occisi essent,
nullo nõ dignos honore existimauit. ἀρηϊφάτους γάρ Heraclet⁹.
φησιν, οἱ θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι, hoc est: Quos enim „
Gradiuus occidit, & honore dij & homines prose- „
quuntur. Rursusq; alibi: μόνοι γὰρ μείζονες μείζονα „
μοίρας λαγχάνουσιν, hoc est: Soli maiores maiorẽ sor „
tem habent. Hanc verò illius orationẽ, haud equi- „
dem ipse admitto. Quàmplurimi enim qui scelestè
vitã peregerunt, violentam mortẽ perpessi sunt. Si
ergo omnes qui in bello cæsi procubuerũt, honora-
ri conueniat, cõtinuo vel Oedipi filiis Eteocli ac Po Oedipo-
lynici hoc à nobis pręmij persoluetur, qui patre per dis filij.
contemptum posthabito, tyrannidẽ affectãtes, mu-
tua in se rabie cõuersi alter alterius sanguine dextras
cruentarunt. Honoribus item & Pisistratidę hone Pisistra-
standi erunt, ab Armodio & Aristogitone iure op- tidæ.
timo trucidati. Verũ multo aliter fecisse Athenien- Armodi⁹.
ses inueniuntur. Percussoribus enim statuas æreas aristogitõ.
posuerunt, eorum posteris immunitate tributorum
concessa. Non sunt itaq; omnibus ferro peremptis
vt Heracletus ait, honores dãdi, sed iis profecto qui
præ sua in Deum pietate necem alacres exceperũt.

hi nanque (vt ipsius verbis vtar) soli nimirum aucti maioresq; sunt. Ideoq; maiori sorte merito perfruuntur, qui nunc & à cunctis latè mortalibus honores amplissimos ferunt, & æternis insigniti coronis

Heracleti diuinũ dictum. expectant. Verum illud Heracleti dictum valde admiror. ὅτι μένει τοὺς ἀποθνήσκοντας, ὅσα οὐκ ἔλπονται, οὐδὲ δοκέουσιν. hoc est. Manere morientes homines, ea quæ neque sperant, neque expectant. Quòd autem sanctorum animę, beati finis iucundissimos fru

Plato. ctus percipiant, Plato quoq; in Phædone ostendit.
„ ait eni. οἳ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὅσιον βιῶναι
„ προκεκρίσθαι &c. hoc est. Qui autem videantur vitę
„ sanctitate prę cæteris egregij fuisse, hi sunt qui terre-
„ nis malis veluti quodam carcere liberantur, ad su-
„ pernã vero puram illam habitationem perueniunt.
„ Paulo vero mox & hoc addidit. καὶ ὡς οἰκήσεις ἔτι τού-
„ των καλλίους ἀφικνοῦνται &c. hoc est. Ad habitacula ve
„ ro multo his quoq; pulchriora perueniunt, quæ ne-
„ que facile ostendi possunt, neq; mihi ad hæc expli-
„ canda nunc tempus datur. Ne quis vero cum hæc

Nefas est sibiipsi manus inferre. dici audiret desiderio illius diuinæ vitæ succensus, æquum sanctumq; existimaret, violẽtas sibi manus inferendo, sese ipsum de hac vita extrudere, necessa-
„ rio addidit. οὐ δεῖ δὲ αὐτὸν ἐκ ταύτης λύειν &c. hoc est.
„ Nefas est autem sese ipsum quenquam de hoc sol-
„ uere habitaculo, fugamq; hinc arripere, atque vt
„ paucis dicam, malam esse materiam arbitrari. Ait vero posse animam cum seorsum ad se seipsam receperit veram consequi sapientiam, maioremq; humana virtutem ac facultatem, quandocunq; videlicet amor hinc eam subuolare fecerit per Philosophicã vitam ad terminum suæ spei profectam, vbi alterius vitæ sempiternum principium capiat. Rursusq;

Plato. in eodem Dialogo ita inquit, μετὰ ἀγαθῆς μὲν ἐλπίδος

τὸσ

τὰς καλὰς ψυχὰς ἐνθένδε ἀπιέναι &c. hoc eſt. Optima quidem cum ſpe bonas hinc animas proficiſci. at qui mali ſunt homines, peſſima inquit cum ſpe viuunt. Idem Plato Philoſophiam, mortis meditationem eſſe dixit. κινδυνεύουσι γάρ, φησιν, ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους &c. hoc eſt. Qui recte, inquit, Philoſophiam attingunt, in eo ſunt diſcrimine, ne videlicet homines alios lateant. quandoquidem nihil aliud curant ſtudentque, niſi vt moriantur, mortui ve iam ſint. Hæc itaque omnia in Phædone Plato conſcripſit. in decimo autem reipublicæ ſuæ libro ſic inquit. τῶν δὲ δὴ ἀποθανόντων ἐπὶ στρατίαις ἆρ' οὐ πρῶτον μὲν τοῦ χρυσοῦ γένους εἶναι φήσομεν ὃς ἂν εὐδοκιμήσας τελευτήσῃ; &c. id eſt. Ex iis autem qui in expeditionibus perierunt, quicunque laudatus interiit, nónne aurei generis eſſe primum dicemus? Pauloque mox. τί δ', οὐ μέλλομεν τὸν λοιπὸν χρόνον ὡς δαίμονας γεγονότας, οὕτω θεραπεύειν τε καὶ προσκυνεῖν αὐτῶν τὰς θήκας; &c. hoc eſt. Quid autē, an non in poſterum, perinde ac dæmones illi fuerint, eorū colere ſepulchra atque adorare debemus? Idem vero nobis faciendum eſſe exiſtimabimus, quoties vel ſenio confectus, vel alio mortis genere obierit, qui dum viueret egregiæ bonitatis homo habitus ſit. Sed & in Cratylo ſententiam hanc Plato latius explicuit. Laudat enim Heſiodum Poetaſque alios qui dicunt bonum hominem vita perfunctum, eximiæ ſortis gradum, maximoſque honores apud immortales deos accipere, fierique dæmonem, hoc eſt, ſcientem, á prudentia videlicet orto cognomine. Hoc eodem in loco & ipſe ſcientem hominem colloco. Heſiodus vero, de aurei generis hominibus ita cecinit.

Plato philoſophiam mortis meditationē eſſe ait.

Plato in .x. reip. libro.

In cratylo

Etymologia dæmonis.

Αὐτὰρ

Hesiodus Αὐτὰρ ἐπειδὴ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψεν, &c. hoc est
„ At postquam genus hoc terra mors obruit alta,
„ Dæmones hi sancti terrestres ritè vocantur,
„ Custodes hominũ, nostra hæc quibus omnia curæ.
Quod si Poëta Hesiodus auxiliares custodesq́ mortalium eos vocat qui sanctè olim beneq́ vixerunt, eamq́ Poëtæ huius sententiam Philosophorũ optimus adeò confirmauit, vt eorũ hominum sepulchra colenda esse atq́ adoranda censuerit, quid ita quæso, boni viri, quæ ipsi facimus, accusatis? Nos enim pari modo eos qui illustri pietate viguerunt, proq́ ea iugulati ac cęsi sunt, & auxiliares, & medicos nominamus. at non dæmonas tamen. absit à nobis, absit hic furor. Sed amicos Dei fidelesq́ seruos fuisse dicimus, dicendi libertate maxima vsos, dum certissimum bonorũ prouentum nobis prænũtiarent. Id quod etiam vobis Philosophorum princeps in sua Epinomide ita significat: οὔ φημι εἶναι δυνατὸν ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι, &c. hoc est: Haud sanè dixerim posse homines beatos ac felices euadere, paucis exceptis. donec viuimus, ita decerno. Bona est autem spes morienti, omnia consequi.

Quid de diuis sentiendum sit.

Plato in Epinomide.

Nemo ãn obitũ felix

Hæc autẽ, perquàm similia sunt iis quæ in sacris monumentis leguntur: μὴ μακαρίσῃς ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ, &c. hoc est: Ne beatum quenquam feceris ante obitus sui diem. & φῶς δικαίοις διὰ παντός, hoc est Vsquequaq́ lumen est iustis. & Iustorũ animæ in manu Dei sunt. & quę sunt his similia. Solere autẽ mundi rectorem Deum iustos homines dum sunt in vita, iniuriis, cõuitiis, verberibusq́ subiicere, idẽ Plato in republica sua testatur: οὕτω γάρ φησι διακείμενος ὁ δίκαιος αἰκισθήσεται, &c. hoc est: Iustus enim ita præparatus, cædetur, torquebitur, colligabitur, oculos eruetur, cuncta deniq́ perpessus, postremo

Eccl.11.

Prouerb.4

Sapien.3

Plato in republica

etiam ſuſpendetur. Sunt itaque miſerrimi, qui cæteros mortales talibus damnis afficiunt. feliciſſimi vero, qui ea perpetiuntur. Poſſe autem ſanctorum animas vel cum extra corpus hoc fuerint hominū curare negocia, Plato etiam in vndecimo legum libro hiſce verbis affirmat. εἴς τινα καὶ οὖν μοι καιρὸν φαινόμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους διεξελθεῖν &c. hoc eſt. Oportune itaq; admodum ea quæ ſuperius tractata ſunt, loquuti videmur, animas videlicet defunctorum vel poſtquam ex hac vita exceſſerint, quæ inter homines fiant, curare poſſe. Sermones ergo qui de hiſce rebus habentur, veri ac beati ſunt. Credendum vero eſt & aliis quoq; narrationibus quæ eadem nobis tradunt, ita illæ quidem & antiquæ & multæ ſunt. Credendum præterea & iis qui leges tulerunt, ita hæc ſe habere. Cum itaque Philoſophus credendum eſſe rumoribus cenſeat, vos tamen non ſolum nobis fidei nil habetis, clamantémque euentorum vocem audire non vultis. Sed ne veſtro quidem Philoſopho credendum eſſe exiſtimatis, cum tamen is planè affirmet ſanctorum animas etiam corporibus exolutas, humanarum rerū ſtatum curare. Decet autem profecto quantumcunque eſt hoc honoris ac præmij eos adipiſci qui res diuinas totis præcordiis adamarunt, quiq; ad vſque ſupremum vitę diem in iis perſtiterūt incœptis quę olim ab initio præoptarunt, neq; paſſi ſunt eam cui ſeſe addixerant, ſtationem relinquere. Hunc Plato ſermonem & in Apologia confirmat. ſic enim ait. οὕτω γὰρ ἔχει ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι τῇ ἀληθείᾳ &c. hoc eſt. Ita enim profecto res habet ô viri Athenienſes, quo ſe loco quiſpiam collocarit, arbitratus optimū illum eſſe, aut in quo ſit ab ipſo principe conſtitutus, in eo quantū equidem ſentio, permanere illum

Felicitas eſt ꝑ noīe Chriſti pati.

Plato in 11. legum.

Secūdum Platonem Sanctorū aīæ res humanas curant.

Plato in Apologia.

A turpitudine tantũ bonis discrimẽ imminet.

oportet, identidem animo reputantem, nullum sibi maius aliunde discrimen, ne à morte quidem ipsa, quàm à turpitudine imminere. Pauloq́ pôst. τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι ὦ ἄνδρες &c. hoc est. Mortẽ enim timere ô viri Athenienses, aliud nihil est quàm videri quenquam sapientem qui re ipsa non sit. Rursusq́ pauló pôst. πρὸ γοῦν τῶν κακῶν ὧν οἶδα ὅτι κακά ἐστι &c. hoc est. Præ illis autem malis quæ scio penitus mala esse, non timebo ea nec fugiam quæ haud satis scio an & bona esse contingat. Iterum & hæc amplius. τά γε καὶ ἄλλα εὐδαιμονέστεροί εἰσιν οἱ ἐκεῖ τῶν ἐνθάδε &c. hoc est. Quod ad cætera quidem pertinet, beatiores sunt qui illam, quàm qui hanc, incolunt regionem. reliquo enim tempore sunt immortales. Platonis etiam sunt ô amici homines, ea quæ nunc nobis contemplanda proponam. ἐμὲ καὶ οὐδὲν

Plato.

βλάψειαν οὔτε μέλιτος οὔτε ἄνυτος &c. hoc est. Mihi enim neque Melitus neque Anytus quicquam nocebunt. Neque enim nocere poterunt. fas enim esse non puto, vt qui melior homo est, à peiore detrimẽtum accipiat. Interficere me illi quidem fortasse poterunt, aut ciuitate exigere, aut in contemptum adducere, verũ hæc ipsa, alij atq; alij fortasse mala esse existimant, ego autẽ mala non puto. sed multo maius esse malum opinor, ea facere quæ hic nunc facit, qui videlicet hominẽ pręter fas aggrediatur occidere. Hęc itaq; Socrates, atq; in ipsa maxime capitali causa philosophatus est, sicut & Plato cõmemorat, neq; tamẽ est honores consequutus, quos Martyres Christi cõsequutos videmus. Nã nec illi templum arámve extruxerunt, nec locum aliquẽ consecrarũt. nec solennem festiuitatem dixerunt, qui illius interfuere sermonibus, sed inhonoratum passi sunt esse, quanq̃ sapientẽ scirent fortemq́ hominẽ. Iniusta ille quidem

Bonus à malo nullum accipere potest detrimentum. Socrates.

quidem nece sublatus est, haud tamen vera nec pura pietate præditus fuit. Plurima enim huic quoque ex eo errore commixta erant, qui tunc terrarum orbem occupabat. Vnde factum puto, vt vita perfunctus nullo dignus honore habitus sit. Sed neque Anaxarchus ille qui cum pistillis ferreis tūderetur, tunde, inqt, Anaxarchi perā, neq; enim Anaxarchū contundis, hoc honoris est consequutus. Nō Zeno etiā Eleates, ille, inquam Zeno, qui cum cogeretur, proferre coniurationis secreta, cōstantissime tormētis omnibus restitit nihil effatus, vtq; ait Eratosthenes in iis libris quos de malis bonisq; conscripsit, timens ne victus excessu tormentorum proderet aliquid ex compositis rebus, consciosq; coniurationis nominatim efferret, linguam dentibus abscissam in tyranni faciē conspuit. Quod ipsum & Theodotū Pythagoricū fecisse aiūt, Paulūq; præterea Lacydę familiarē, vt testis est Pergamenus Timotheus in libro de Philosophorū fortitudine. Idēq; Achaicus in Ethicis libris affirmat. Nullus tamē eorū, quo Martyres, honore digni sunt habiti. Neq; item illi qbus illustria et celeberrima excitata sunt virtutis tropea, Miltiades, Cimon, Pericles, Themistocles, Aristides Lysimacho natus patre. Hic vero nō modo fortis patrię propugnator, sed iustissimus quoq; homo est habitus. Verū neq; hic, neq; Spartanus Brasidas non deniq; Agesilaus, non Lysander qui dissoluit Atheniensium potentatum, non Pelopides Bœotorum princeps, non Epaminondas qui Laconicam deuastauit, ausus ad vsque Spartana mœnia hostilem exercitum admouere, non Romanorum præclarissimi imperatores, non Scipionū maior, nō Brutus illū noīe Brutum referens qui Tarquinios Roma exegit, nō Cato, non Sylla, nō Marius, non

Quid de Socrate sentiendū.

Anaxarchi fortissimū respensum.

Zeno Eleates tortus linguā in tyranni faciem conspuit.

Theodotus Pythagoricus.

Paulus Lacydæ familiaris.

Græcorū duces fortitudine clari.

Romanorum clarissimi.

Pompeius, non ipse Cæsar. Hi enim ductandis exercitibus egregiaque in gerendis bellis fortitudine viguerunt. neq; sic tamen, quasi Martyres, honore affecti sunt. Quid ego autem bellicos duces commemoro, cum ne ipsi quidem reges habitabilis terræ, ita vnquam honestati cultiq; fuerint? Non Cyrus, non Darius, non Xerxes, non Philippi filius Alexander. insignes enim duntaxat clarissimósque propono. Non itaque Augustus, non Vespasianus, non Traianus, non Hadrianus, non Antonius. Attamen hi omnes cum viuerent illustres conspicuique fuerunt, victoresq; deuictis barbaris pompas miserunt, solennitatesq; celebrarunt. Mortui tamen, nihil à multitudine differunt. Neq; enim conditi sunt insignibus monumentis, neque publico epulo festiuitatis annuæ honestantur. Quis est enim homo, qui sepulchrum Xerxis, Darii ve cognorit? Quis Alexandri illius qui exiguo tempore tot barbaras nationes bello perdomuit? Sed quid ego tam antiquos reges commemoro, cum ne Augusti quidem Cæsaris tumulus aliorúmve supersit qui post eum Romanum imperium moderati nescierunt tantæ ditionis datorem Deum, soli vero adhuc extare cernantur imperatorum eorum tumuli, qui pij cultores Dei fuerunt? Quòd si qui tamen & illorum apparent qui prophani homines impiiq; regnarunt, at nullo prorsus in honore habentur, neq; solũ carent imperiali, sed multo etiã minus q̃ sepulchra priuatorum hominũ honorantur, cum tamen eorum stultiores quidam deos sese declararint, sibiq; ipsis adhuc viui templa construxerint. Nam & Antiochus deus vocatus est, & Caius qui Tyberio imperatori successit. Vespasianus quoq; & Hadrianus, sibi tẽpla ingentia excitarunt. Verum & vitali simul aura & im

Reges clarissimi. Cæsares Romani.

Mausolei Cæsaris Augusti vix reliquæ ruderosæ extant iuxta sanctũ Rochũ in cãpo Martio.

Antioch⁹. C. Caligula.

Vespasian⁹ tẽplum pacis extruxit, nõ tamẽ sibi, q̃d apud Latinos legerimus.

& impio honore priuati sunt. Martyrum vero tem pla, conspicua cernuntur, magnitudineq́ prestantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremque quodammodo pulchritudinis suæ latè fundentia. Neq́ vero hæc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eis sæpe numero dies festos peragimus, sæpe diebus singulis eorum Martyrum Domino laudes hymnosq́ cantamus. Quique homines prospera sunt valetudine, conseruari eam sibi à Martyribus petunt, qui vero ægritudinē aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper & steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt. qui vero parentes sunt, integra sibi & propria custodiri quæ consequuti sunt, dona. Item qui peregre aliquò proficiscuntur, petunt Martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces. qui veró iam sospites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium cōfitentes. Nō quí se ad deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tanquam diuinos homines, intercessoresq́ sibi eos apud Deum aduocent ac precentur. Pie vero fideliterq́ precatos ea maxime consequi quę desiderant, testantur illa quę votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorū alij vero pedum, alij porrò manuū simulachra suspendunt, ex argento auróve confecta. Gratissime nanq́ accipit eorum Dominus qualiacunque sunt dona, nec exigua nec vilia dedignatur. quippe q̄ ea pro ferentis facultatē metitur. Hęc itaque oīm spectaculo exporrecta, testantur morborum depulsionem, cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitate consequutis allata. hæc inquam, sepulchrorū ibi Martyrum quæ sit virtus ostendūt. Martyrū autem virtus quem ipsi coluerunt Deum, verum esse Deum declarat

Martyres nō sunt dij habendi.

clarat. Age enim, quæso, animo reputemus quinam fuerint, quó ve orti loco, quos tanto munere, tantóque honore Deus dignatus est. Num fortè illustres quidam, clariꝗ homines qui se generis nobilitate iactarint, an qui diuitiarum copia circumfluxerint, potentatú ve aliquo celebres facti sint? Minime quidem gentium. Nihil enim illi horum habuerūt, sed priuati homines gregariiꝗ fuerunt. Nonnulli vero ipsorum, tenuem seruitutem famuli ancillæꝗ seruierunt, quæ tamen infirmis admodum corporibus generose certarunt. aliæ summa cum castitate matrimonij iugum trahentes, aliæ vero nuptias nōdum expertæ. Audio ego vero nonnullos è scenico genere hominum, repente immutatos, in athletarū nostrorum ordinem transiisse, factosꝗ tormentorū victores, ac iam coronam Martyrij consequutos, post celebratam victoriam magno eos dæmonas concussisse terrore, quibus olim subditi ipsi fuerant. Ex quo factum est, vt ex iis multi sacerdotes æditui que templorum egregia sibi cōtra impietatem trophæa sustulerint. Ex iis itaque viris ac mulieribus, constituti sunt Martyrum chori. Ac Philosophi quidem præclarique Oratores obliuioni iam dati sunt, imperatorum vero ac magnorum ducumne nomina quidem multi hodie norunt. Cum tamen Martyrum nomina, magis quám familiarium, cuncti mortales sciant. Quin etiam nascentibus filiis ea imponi curant, ita custodiam illis tutelamꝗ certissimam comparantes. Sed quid ego Philosophos, imperatores, ducesꝗ commemoro, cum eorum quoꝗ qui passim dij ferebantur memoriam, è mente hominum Martyres aboleuerint? Eorum nanꝗ templa, vnà cum suis lucis sic destructa iam sunt, vt ne vlla quidem vestigia superent, nedum qua forma il-

Cuiusmodi stoi homines Deus martyres delegerit.

Scenici homines martyres facti.

lorum aræ constiterint scire homines possunt. Earũ vero rerum materia, templis arisque Martyrum excitatis expiata est. Suos enim mortuos Dominus Deus noster, in templa pro diis vestris induxit. Ac illos quidem cassos gloria vanosq́ reddidit, suis autem Martyribus honorem illorum dedit. pro Pandiis enim Diasiisq́, ac Dionysiis, hoc est, Iouis, Liberiq́ patris solennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leõtio, Antonino, Maurytio, alisq́ sanctis Martyribus solennitates populari epulo peraguntur. Proq́ illa veteri pompa, pro turpi obscœnitate ac impudentia, fiunt modestæ, castæ ac temperantiæ plenę festiuitates, non illę quidem mero delibutæ, non commessationibus leues, non cachinnis solutæ, sed diuinis canticis personantes, sacrisq́ sermonibus audiendis intentæ. In quibus ad Deum preces non sine sanctis lachrymis ac suspiriis summittuntur. Cum itaq́ talem tantamq́ vtilitatẽ ex Martyribus honore collato prouenire homines videatis, fugite, quæso, errorem dæmonum, præuioq́ ductu Martyrum facibusq́ vtentes, viam capessite, quæ ad Deum perducit, vt immortali æuo illorum choris & præsentia perfruamini.

Hoc Romæ accidisse cernim⁹, è templorũ enim deorũ spoliis, adornata sunt Martyrũ tẽpla. Festa. Pandia. Diasia, Iouis. Dionysia, Bacchi. Antonin⁹ Martyr.

Octaui Libri
FINIS.

LIBER NONVS
THEODORITI
CYRENSIS EPISCOPI LIber seu Sermo Nonus, De Legibus.

OS quidem viri Græci elegantes comptosq; sermones audire percupitis, quærentes his quàmmaxime permulceri. Vbi vero tales non inueniatis, risu effuso eos contemnitis ac maledictis incessitis. quin etiam obstructis auribus, quæ dicuntur audire non vultis. Contra vero animaduertere vos oportuit, ita vsu euenire, vt ea quæ sunt quàmmaxime pretiosa, cuncta ferè vili materia integantur. Videre siquidem est pretiosum vnionem, quales ampli ac magnifici viri apud se esse desiderant, aspernabili admodum testæ innasci, eademq; nutriri, augescere, occultari. Qui vero eum sibi coëmunt, auri plurimum persoluentes, missam faciunt testam. Præterea vero pellucentes gemmas, ornandisq; regiis capitibus destinatas, aliud genus lapidis extrinsecus circumuestit, despicabilis ille quidem atque inutilis. Qui ergo eas gemmas expoliunt, ad ornatumq; concinnant, superfluam illam testam nihiliq; pendendam circumamputantes abradentesq;, nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediunt. Aurum quoque quod passim à multitudine peramatur, ipsumq; præterea æs ferrum, argentum, terra atque harena obtegitur, verum qui auri venas argentive rimantur, metalla quidem effodiunt, ramenta vero sibi & minutias colligunt, postquam vero impressis notis aurum iã signa

Pretiosa qlibet vili materia integunt.

Metalla, sunt ipsę fo ... dinge et loca ...

signatum est,incussumq́; imperatoris characterẽ acce-pit,nõ illud aurei loculi,sed thecę vel ex corio vel ex marmore confectæ inditum seruant. Iure igitur factũ est, vt verissimas de diuinis humanisq́; rebus traditiones,nõ illustres eloquentia tumidiq́; sermones,sed simplices humilesq́;,ac omnibus mortalib⁹ noti prædicent, magnumq́; adeò ineffabilemq́; thesaurum viles admodũ thecæ despicabilesq́; circunferant. Quantum autem roboris, quantumq́; virtutis insitum habeant, facile is inspiciet qui Græcorũ legislatores ac Romanorum in medium proferat, iisq́; nostros piscatores ac publicanos in cõparationem adducat. Inueniet enim illos ne finitimis quidem persuasisse,vt ad suas leges vitam instituerent. Contra autem * Galilæos, non solum Romanos Græcosq́;, verumetiam cunctas barbaras nationes ad amorem legis Euangelicæ traduxisse. Ac Minos quidem,qui,vt est in fabulis,Ioue genitum sese iactat,eiusq́; antrum sæpius frequentando (sic enim fabulãtur)hoc prætextu acceptas à patre leges mentitus est,ipsis Cretensibus leges tulit. Tamen nec Siculos,nec Carthaginenses, nec Græcos induxit, vt à se latis legibus rempublicam gubernarent. Solam verò Cretam cuius ipse rex erat,ad eas leges accipiendas coëgit. Neq; tamen hoc ad perenne tempus impetrauit. Ex quo enim Romani rerum potiti sunt, Cretes quoq; Romanis legibus sese regunt. Fertur præterea Charondas quidam,primus Italis Siculisque ciuitatibus leges tulisse. Verum is, nec Tyrrhenis, nec Celtis, nec Iberis, nec Celtiberis, quanquam contermini confinesq́; essent,persuadere potuit latas à se leges accipere. Quid ego autẽ confines dico,cum ne illi quidem,qui tunc eas leges coluerunt admiratiq́; sunt,eis nunc legibus viuant?

Lucan⁹: Si licũ lassata metallis.

Nõ spernẽdã scripturam sacrã: ob elegantię defectũ

* .i. Christianos. sic eni eos & Iulian⁹ apostata nominabat.

Minos.

Antrũ Iouis i Creta

Charõdas legifer.

Romanorum enim iugum hi quoq; iam subierũt.

Zaleucus Locrensiũ legislator.

Zaleucus verò Locrensibus leges tulit, docẽte Minerua iuris scientiam consequutus, vt illi aiunt qui comminisci fabulas consuerunt. Sed neque Acarnanes, neque Phocenses, neque Locrenses *alη, se se iis legibus subdiderunt, tametsi haud procul remotam regionem incolerent, sed propinqui admodum essent.

*Locri Ozolę i græcia, Locri Epizephyrη in Italia

Lycurgum porrò aiunt, qui authoritatem conciliare suis legibus studẽt, sese Delphos ad Apollinẽ Pythium contulisse, cuius spiritu afflatus leges Lacedæmoniis tulerit. Oraculum præterea huiusmodi adducunt, quod de Lycurgo protulisse Apollo Pythius dicitur:

Lycurgus Oraculum Pythη Apollinis.

Ηκεις ὦ λυκόεργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν, &c. hoc est:

Qui mea nuper adis hæc pinguia templa Lycurge,
» Chare Ioui, & superas cunctis habitantibus arces,
» Sis vter inquiro deus an mortalis habendus,
» Sed magis esse deum credo, qui limina nostra
» Aduenias, legum cupidus, iustiq; tuendi.
» Protinus ipse tibi leges dabo.

Tale itaque de Lycurgo oraculum protulit Pythius. Nec tamen illustris huius latoris gloria, nec Spartanus splendor, nec Pythη responsum, coëgit vel Argiuos, vel Tegeâtas, vel *Mantineos, vel Corinthios valde illis propinquos, ad Lacedæmonum leges suam quenq; rempublicam moderari.

*al, Mantieos

Phliasη.

Atq; vt de aliis taceam, Phliasη quidem oppidum perexiguum habitant. semper autem fuere Lacedęmonum amicissimi, cum quibus in eandem societatem fœdusq; coierant. Merebant ergo sub Lacedęmoniis ducibus, semperq; in bellis gerendis sociam operam conferebãt, minus autẽ Laconum legibus vtebantur. Vtq; alios legumlatores prætermittam, videlicet Apin Argiuorum, Mnesona Phocẽsium,

Legiferi homines.

Demo

Demonacta Cyrensium, Pagondam Achæorum,
Cnidiorum Archian, Eudoxum Milesiorum, Phi-
lolaum Thebanorū, Pittacum Mytilenensium, Ne-
storem Pyliorum, cuius mellę dulciores Homerus
esse sermones dixit. Vt hos, inquā, cæterosq; legum
latores silentio transeam, celebratissimus ille Solon,
Draco præterea & Clisthenes Athenienfibus qui-
dem leges tulerunt, neq; tamen Atticis vti legibus,
vel Megarenses, vel Euboicos, vel Thebanos con-
terminos ac propinquos suos, persuadere Athenien
ses viri potuerunt. Quin ipsi quoq; Athenienses iis-
dem legibus omissis, Lacedæmonij prçterea & Lo
crenses, cum Thebanis Græcisq; aliis, Romanorū
legibus viuunt. Romani quoq;, barbarorum legi- Romani.
bus Græcorumq; congregatis, habito optimarum
delectu, subditas sibi natiões eis seruire legibus coë
gerunt. Illos tamen qui Romano subesse imperio
noluerunt, nec vi, nec suasionibus adegerunt vt Ro
manis legibus viuerent. imò autem permulti, qui
frenum Romani imperij acceperunt, viuere nolue- Æthiopes,
runt illorum legibus. Neque enim Æthiopes qui Lazi Scy-
sunt Ægyptiis Thebis contermini, neq; multę item thæ, Sanni
Ismaëliticæ nationes, non Lazi, non Sanni, non A- Scythæ.
uasgi, non quàmplurimi alij barbari Romanorum Auasgi, vel
dominatu accepto, vllis Romanis legibus in con- Augasij.
uentionibus suis vtuntur. At nostri illi piscatores Stephan⁹
ac publicani, sutorq; ille noster, cunctis nationibus Sannigos
legem Euangelicā detulerunt. Neq; solum Roma- vocat. Idē
nos, quiq; sub Romano viuūt imperio, sed Scythas q̄q; Auga
q̄q; ac Sauromatas, Indos præterea, Æthiopas, Per- sios, nō A-
sas, Seras, Hyrcanos, Britānos, Cimmerios & Ger uasgos, po-
manos, vtq; semel dicatur, omne hominum genus, nit inter mas
nationesq; omnes induxerūt Crucifixi leges accipe sagetas,
re, nō armis vsi, nō infinita vi militum delectorum,

non

non immanitatis Persicæ violentia, sed verborũ sua su, ostensa legum quas prædicabant vtilitate. Quod sanè ipsum nec sine magno quidem suo periculo faciebant, sed in singulis ciuitatibus frequẽtes passi iniurias, flagráq; passim a quouis hominũ genere subeuntes, dum torquẽtur, colligantur, omnem denique crudelitatis speciem patiuntur. Benefactores itaque homines salutaresq; Medicos, tanquã insidiosos & inimicos, alij quidem procul *arcere, alij lapidibus petere, alij manicis ac pedicis colligare, atque eorum alios Tympanis extendere, alios palis infigere, alios bestiarum dentibus obiectare. Itaque latores quidẽ legis ipsosq; præcones perdere illi & confodere potuerunt, legum tamen vim dissoluere atque abolere nõ potuerunt. Multo enim illæ valẽtiores vel post necem latorum apparuerunt. Illis nanque iam vita perfunctis, ad Scythas, ad Persas, barbarasque alias nationes ipsæ leges facile penetrarunt. Omnibusq; contra reluctãtibus, nõ solum barbaris, sed Romanis rerum dominis, illæ tamen in eodem semper robore permanserunt, omnemq; funem (quod dici solet) cõmouentibus Romanis, vt piscatorum memoriam nostriq; sutoris extinguerent, illustriorẽ illam clarioremq; reddiderunt. Ac Lycurgi quidem leges, Solonis, Zaleuci, Charõdæ, Minois, aliorumq; latorum, cessare ac posthaberi iusserunt, nullusq; eorum hominum qui legibus illis viuebant, reluctari est ausus. Eorum itaque qui olim celeberrimi legum latores fuerãt, memoria prorsus extincta est. Romanæ autem leges, Græcorũ ciuitates moderantur. Cessat enim apud Athénienses Areopagus & *Heliæa & iudicium q̃d in Delphinio habebatur, quin gentorumq; senatus & vndecim viri. cessant legũ ceremoniarumq; magistri. cessat belli præfectus. cessat an-

*pro arcebant, & sic de aliis.

Lycurgus Solon, Zaleuc⁹, Charõdas, Minos

Areopag⁹ *Curia q̃dã apud Athenienses sic dicta. Delphiniũ

stat annuus princeps. Quorum alioqui nomina paucis duntaxat cognita sunt, qui in veterũ Historiarũ monumẽtis versantur. Sed neq; apud Lacedæmonios est videre patrio ritu hospites è finibus pelli, non captiuos ac spurios seruitutẽ seruire, nõ eos asseri in libertatẽ, quos ipsi neodamodes vocabant, nõ deniq; ex Lycurgi legibus licẽter pueros adamari, neq; cuiquam fas esse mutuo abusu nuptias violare. Lycurgus enim ille qui Græcorũ sapientium iudicio censetur optimus legũ lator, suis in legibus scriptũ reliquit, vt aiunt qui de republica Lacedæmoniorum scripserũt, licere eis qui nuptiale iugum subierunt, viris quidem ex alienis vxoribus, fœminis autẽ ex alienis maritis sibi filios comparare, ita sese impunè licenterq; cõmiscentibus. Has verò Lycurgi leges & Plato admiratus est, quamuis ipse ciuitatẽ instituendam suscepit, his gubernari legibus iubet. Sed nos philosophum Platonẽ, quem & Philosophorum & eorum qui tulerunt leges, iactant optimum esse, ad extremũ confutationis locum reiiciamus. Nunc verò Pythiarum legum (nihil enim refert easdẽ & Lycurgicas appellari) refellamus infirmitatem. Simul enim Romani iusserunt has cessare leges, & suas accipi. Ergo inexpugnabilis illa vis Lycurgicarũ legum soluta est. At legum quas nostri piscatores ac publicani, quasq; sutor tentoriorũ tulerunt ac promulgarũt, non Caius, nõ Claudius, dissoluere potuerunt, nec qui eis Nero successit. hic enim, tametsi duos optimos legislatores sua immanitate prostrauerit, Petrum nanq; ac Paulum interfici iussit, at certè quas illi promulgarunt leges, minime sustulit. Non deniq; Vespasianus, nõ Titus, non Domitianus, quanquam multis ac variis machinationibus eas oppugnare contenderit. multos enim

ξενηλασίαι
εἵλωτες.
Helotes, de quibus Suidas per multa.

Adulteria Lacedæmonum.

Plato ĩ Lycurgi legib' ĩsaniuit.

Pythiæ leges, vł Lycurgicæ.

Romani imperatores qui in Christianos sæuierunt.

de medio sustulit qui se legibus illis addixerant, omne tormẽtorum genus contra eos intendẽs. Traianus insuper atq; Hadrianus, magno se apparatu cõtra eas leges instruxerunt. Ac Traianus quidẽ, Persarum potentatum dissoluit, Armeniosq; Romanorum freno subiecit, Scythicas præterea nationes cõpulit sceptris suis parére. Piscatorum tamen, nostrique sutoris abolere leges non potuit. Hadrianus verò, vrbẽ Iudæorum à quibus crucifixus est Christus, totam diruit & euertit. At eos qui in Christũ crediderunt, abducere à Christi seruitute nõ potuit. *Antoninus quoque qui Hadriano successit, quiq; ex eo genitus est * Verus, quàmplurima trophæa deuictis barbaris excitarũt, libertatemq; adamantibus populis, iugum Romanæ ditionis imposuerunt. Neq; tamen eos qui lubentes Christi iugum ferebant, aut vi, aut suasionibus impulerunt missum facere quem tantopere diligebant. cum tamen illos & minitando terrerent, & irrogatis suppliciis cruciarent. Atque vt Commodum, * Maximinianumq; silentio transeam, cæterósque item imperatores qui ad Aureliani tempora, Cari, Cariniq; regnarunt, quis ignorat quæ Diocletiani, Maximiani, Maxentij, Maximini, Licinijque fuerit contra Christianam pietatem insania? Neque enim singulos Christianos binósue aut ternos, sed simul plurimos oppugnabant, eorumq; nunc mille, nunc dena milia trucidari iubebant. Quibusdam verò in ciuitatibus, differtas viris, pueris, mulieribusq; Ecclesias incenderunt. Quodq; magis indignum est, in ipso salutiferæ passionis die, quo & passionis & resurrectionis memoriam celebramus, omnes Christianorum Ecclesias in Romani imperij finibus destruxerunt, lapidum illi quidem structuras compa-

gesq;

Hadrian⁹ Solymorũ metropolim euertit

* Hic est Pius

* Ver⁹ hic æquo iure cũ M. Antonino imperium administrauit.

* Maximinũ puto legendũ, qui apud Aquileiam cũ filio interfectus est.

Fidei christianæ persequutores

gesisq; demoliti, in Christianorum verò pias animas potestate nulla vsi. Quæ autem aduersum Christianos Apostatæ Iuliani tēporibus audacissimè gesta sint, norūt omnes etiam tempestate nostra paulò seniores. Audiuimus verò & nos temporū illorum Tragœdias, illis narrantibus qui viderunt. Cæterum hi tot numero imperatores, tantáq; dominatione orbem gerētes, confusis barbarorum animis, clari bellicis victoriis atq; illustres, manualium tamen artificum, rudiumq; hominum & pauperrimorum, mulierumq; lana & tela victum sibi quærentium, potētes minime fuerunt, quanq; aduersus eos machinamentis omnibus vsi fuerint. Quid autem grandiores natu viros dico ac mulieres, cū ne adolescentes quidem prima literarum elementa perdoctos, à Dei cultu nostriq; seruatoris, summouere potuerint. Itaq; Corybantium more capita præ furore iactantes, inciti rabie, technisq; ac veteramentis vsi quàmplurimis, piscatorꝝ leges non dissoluerunt quidem, sed multo validiores oppugnando eas reddiderunt. planeq; illis persimiles inuenti sunt, qui flāmam quidē restinguere concupiscunt, oleum verò fatui instillantes, ardentiorē illam efficiunt. Etenim hi quoq; contra pietatē bello suscepto, piæ veritatis robur manifestius declararunt. Ac veluti quondam rubus ille quē vidit Moses, ardore ignis non est absumptus, ita nec Christianos impiorum bellis petitos, tela hostilia consumpserunt. Quin potius sicut lignatoribus syluam cędētibus multo plures pullulant propagines ab radicibus, q̄ sint rami qui inciduntur, ita tunc quoq; piis cōpluribus interfectis, multo plures quotidie ad doctrinā Euangelicā accedebant, cruorq; ille cæsorū corporꝝ, irrigatio quædam erat nouis in Ecclesia emergentibus plantis.

Cuius

Iulianus Apostata.

Corybantes, sacerdotes Cybeles, vel Idæi Iouis.

Quēadmodū flāma oleo redditur vehemētior, sic christianismus psecutiōe.

Moses. Exod. 3

Fides persequutione inclarescit.

Cuius rei fidem nobis ea faciunt quę nũc videmus. Infinita enim proportione, qui nũc Christianæ fidei titulo decorãtur, eos excedunt qui priscis olim temporibus in Christum crediderunt. Eorum siquidẽ filij qui Christianã fidem acerrimè oppugnarũt, parentum insaniam rabiemq́ pertæsi, ad eorum acies transfugerunt, quos à suis parẽtibus oppugnari videbant. Ex quo factum est, vt impios gentium ritus euanuisse cernamus, sempiternæq́ obliuioni traditos esse. Piscatorum verò doctrinam longè lateq́ pollere, quemq́ illi prædicarunt haberi vniuersorũ Deum. Plenæ sunt autem ciuitates, plenę sunt villæ hominũ in Christum credentium. Montani quoq́ vertices, ab eo quo tenebantur errore, liberati iam sunt. Vbi enim prius obscœnæ aræ dæmonum pręstigiis imposturisq́ seruiebant, ibi nunc insidẽt Monachorum chori, qui Christũ crucifixum, patremq́ illius Deum, ac spiritum sanctum laudant. Si quis autẽ existimat piscatorũ doctrinam, imperatoribus ad fidem Christianã conuersis, robur atq́ incrementa sumpsisse, vel hoc maximè argumento ostendit quanta vis eius doctrinę fuerit. neq́ enim immutata volũtate traditas à maioribus suis leges veteraq́ rerum monumẽta, atq́ inolitam consuetudinẽ vnà cum patriis institutionibus contempsissent, nisi veritatem Christianę legis admirati, aduersus ea omnia indignationẽ atq́ odium concepissent. Cur autem non memoria repetitis illata Ecclesiæ bella? Inde enim profectò diluetis omnẽ istius vestrę opiniõis errorem. Si enim tot tantiq́ imperatores omni contentione contra pietatem pugnantes, cunctis illatis machinis, ne minimam quidẽ vexationẽ illius mœnibus attulerunt, fit cõtinuo vt stolidus ac planè stupidus homo sit, qui non putat diuinam esse piscato-

Hoc est legere in libris Regũ

Obiectio

Solutio

rum virtutem, sed imperatorum potentia opinatur auctam fuisse. Atq; vt hoc ipsum vobis clarius illucescat, audite obsecro qualia nuper facinora Persæ sint ausi. Quod enim illi crudelitatis genus in Christianos commenti non sunt? An non illi tergora diripuerunt? Non pedes manusq; absciderunt? Non aures naresq; obtruncarunt? Non ad excessum doloris vincula arctissima inuenerunt? Non foueas, non loculos excauarunt, eosq; vbertim prius melle perunctos muscarum copia, maximisq; et aculeatis crabronibus impleuerunt, qui colligatos figerent morsibusq; absumerent? Et tamen cum tot cruciatus, multoq; etiam plures aduersum Christianos cõmenti essent (mos siquidem illis erat, verberibus cędere, mutilationibus obtruncare, perdere modis omnibus & corrumpere) fidei thesaurum furari certe non potuerũt. Atq; aliis quidem suis legibus succumbere adegerũt subditos sibi homines, at eis qui in Christum credebant, non persuaserunt abdicationem legum, quas à piscatoribus Galilæis acceperant. Persicæ itaq; nationes, quę iampridem Zaradæ legibus regebantur, matrum, sororum, filiarum connubiis, sesq; deq; commixtæ, remq; iustissimam arbitrantes id quod erat facinus iniustissimum, audita piscatorum lege atq; accepta, Zaradæ leges vt iniquitatem maximam conculcarunt, Euangelicãque temperantiam protinus amplexæ sunt. Quique prius, edocente illo, didicerant mortuorum corpora canibus discerpenda volucribusq; porrigere, nũc ex quo credere in Christũ cœperunt, ab huiusmodi immanitate abhorrẽt, ac terræ mortuos suos infodiũt. neq; curant principum leges, quibus id fieri prohibetur. neq; tortorum sæuitiam perhorrescũt. magis enim timent Christi iudiciũ. Cumq; pręsen-

Persica persecutio.

O tormenta plusq̃ barbarica.

Zaradas Persicus legifer.

Persica iceста facinora.

Cadauera fœdę discerpta.

tia cuncta irrideant, somniare magis gaudent quæ non videntur, eaq; demum reuerentur ac timent. Has itaq; nouas leges acceperunt à promulgatoribus Galilæis, quiq; non timuerunt Romanorũ potẽtiam, sese vltro Crucifixi hominis imperio subdiderunt. Atq; vt ii Romanis legibus viuerent, neq; Augustus ipse impetrauit, neq; Traianus qui Persarum regna subuertit, & tamen Apostolorum monumenta Persæ homines tãquàm cœlitus allata fuerint, venerantur, indigenæq; aduenarum atq; exterorum hominum subiecti legibus, viunt. Massagetæ vero, miserrimos esse homines arbitrati, qui alio mortis genere quàm violenta nece decũberent, quiq; idcirco legem de mactandis senibus comedẽdisq; tulerunt, postquam piscatorum leges, sutorũq; acceperũt, abominabiles illas dapes ac hostias perosi sunt. Tibareni quoq;, soliti olim seniores ab altissimis rupibus dare præcipites, legem iniquissimã consciderunt Euangelica lege accepta. Neq; amplius Hyrcani, neque ipsi etiam Caspij canes alunt hominum cadaueribus. Neq; Scythæ vnà cum mortuis hominibus viuos infodiunt, quos olim viuentes illi dilexerant. Tantam morũ mutationem, piscatorum leges inuehere potuerunt. Atq; hi quidem vel barbaras nationes vti legibus à se traditis adduxerunt. Plato autem multò Philosophorum optimus, legibus à se iam conscriptis, ne Atheniensibus quidem ciuibus suis persuasit, vt illarum institutis rempublicam gubernarent. ac merito quidem. sunt enim leges risu dignissimæ. Ac ne quis me arbitretur tãtum Philosophum falsi criminis reum agere, audite, quæso, Græci homines cuiusmodi illa sint quæ is legibus suis facienda instituit. Cũ enim præcepisset nõ puellas modo, verũ etiam aniculas mu-

Massagetæ Barbaroꝝ Imanitas.

Vide qđ de Platõis legibus sentiat.

lieres

ſteres nudato corpore contuendas proponi, tum animaduertens in riſum ſe ſoluiſſe qui colloquentes intererant, ita inquit orationem ſuſcipiens. ὁ δὲ γελῶν ἀνὴρ ἐπὶ γυμναῖς ταῖς γυναιξὶ τοῦ βελτίστου ἕνεκα γυμναζομέναις etc. hoc eſt. Qui ridet ob nudas mulieres, quæ tamen optimæ rei cauſa nudantur, cum ex ridicula ſapientia fructum vtilitatemq; ſit accepturus, neſcit, quantū mihi videtur, qua de re rideat. Rurſusq; alibi. ταῦτα δὲ καὶ περὶ θηλειῶν ὁ ἐμὸς λόγος ἂν εἴποι πάντα ὅσα καὶ περὶ τῶν ἀρρένων &c. hoc eſt. Hæc autem omnia & de fœminis noſtra oratio diſſeret, quæ de maribus dici conueniat. Pari enim modo & fœminas exerceri oportet. Nihilq; veritus affirmare hoc auſim, neq; equitandi artē, neq; gymnaſticā facultatem, ita ſolos decere maſculos, vt fœminas quoq; non deceant. Et quiſnam quæſo, vos, cū dici hęc audiat, non continuo & irrideat? Natura enim, vtriq; ſexui diſtribuit ſua munera, fœminis quidē lanam facere, viris autem agrum colere, pugnasq; obire. Hoc ſanè rerum diſcrimine & Homerus vtitur. inducit enim Hectorem ſic vxorem Andromachen alloquentem.

O Platōis ſtultitiam.

Homerus.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε
Ἱστόν τ' ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
Ἔργον ἐποίχεσθαι. πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. hoc eſt.
Ipſa domum perge, & quę ſunt tua munera cura.
Telas atq; colus, ancillis penſa iubeto.
Bella viri curent, merito queis bella gerenda.

At vero tantus ille Philoſophus, ne Poētarum quidem videtur diuiſionem ſciuiſſe, ſed exerceri nudas mulieres atq; eq̄s agitare inſtituit. Quę vero apud Platonē ſequūtur, ſuperius iam dictis planè ſunt cōſentanea. ſic enim inquit. τὴν δὲ τοῦ τῶν γάμων χρόνου ξυμμιξίαν δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω &c. hoc eſt.

Iudex vero, inſpiciens iudicato quænam ætas celebrandis nuptiis apte cōueniat. Eamq; ob rē nudos mares, nudasq; fœminas, vmbilico tenus inſpiciat. Qui vero hæc ſcripſit, nequaquā viſus eſt meminiſſe quæ Candaule regis vxor olim dixiſſe fertur. Illa enim à viro iuſſa nudum corpus oſtendere, valde pudicum verbum locuta eſt, hoc videlicet. ἀποδυομένη τὸν χιτῶνα συναποδύεται καὶ τὴν αἰδῶ ἡ γυνή. hoc eſt. Mulier cum tunica ſimul & pudicitiam exuit. Noſter itaq; hic Philoſophus, cum ſponſas nudat, planè impudicitiam docet. In decimo etiam legum ſuarum libro, conſona his conſcripſit. inquit ergo. τῆς γὰρ τοιαύτης σπουδῆς ἕνεκα &c, hoc eſt. Huius cauſa oportet diſciplinam cōſtitui, vt tam pueri quàm puellę choreas celebrēt, ſpectentq; ac ſpectentur. Cūq; ratione & ætate quæ habeat oportunas ac probabiles cauſas, & hos & illas nudari permittimus, vſque dum ſingulorum pudor modeſtiaq; ſeruetur.

Ætas ad connubiū.

O impudentiam.

Mulier nuda.

Ego vero ex hac Platonis lege ſuboriri quidē perniciem magnam video, nullum vero pariter commodum prouenire. Quę enim mulieres ita ſe nudas intuentibus præbeant, nudosq; ipſę mares intueantur, non modo ad impudicitiā erudiri, ſed magnas ad mutuam libidinem prębere occaſiones oportet. Aſpectus enim nudorum corporum, tam mares quàm fœminas irritare ſolet ad enormes laſciuię appetitus. Sed ne videamur non tam refellendi ſtudio, quàm vt Philoſophorum hunc maledictis contumeliisq; infamem reddamus, in demonſtrando legum huiuſmodi detrimento tantoperę occupari, agedum ad pulcherrimas illas nuptiales leges tranſeamus, qualéſnam illæ ſint nonnihil etiam oſtenſuri. Audiamus itaq; in republica ſic loquentem. ἀνδρῶν τούτων ἁπάντων πάσας εἶναι γυναῖκας κοινάς &c. hoc eſt.

Aſpectus nudorum corporum libidinis fomes.

Horum

Horum omnium virorum cõmunes esse v[x]ores, nulli vero propriam sub eodem tecto incolere, [l]iberos item omnibus omnes communes esse, ita vt neque pater sciat quem ex se filium progenuerit, neque item filius ex quo natus sit patre. Tum superius dictis hæc quæ sequuntur adiungit. εἷς μὲν τοίνυν, ἦν δ' » ἐγὼ, νομοθέτης αὐτοῖς ὥσπερ τοὺς ἄνδρας οὕτω καὶ τὰς γυ- » ναῖκας ἐκλέξας παραδώσει &c. hoc est. Vnus igitur, in- » quam ego, legislator tam viros quàm etiam fœmi- » nas prius eliget, atque in connubium dabit, curans sci- » licet vt quàm maxime fieri possit, ingenio moribus- » que conueniant. Illi autem ita coniuncti, vt & com- » munes domos habeant, & communi mensa vtan- » tur, nihil earum rerum proprium sibi ac suum ali- » quo possidente, simul cõtinuè victitabunt. Promis- » cuè vero ita conserti, tum in gymnasiis, tum vero » & aliis in officiis, ex necessitate inditi à natura appe- » titus, alter ad alterius agentur commixtionem. An » non tibi, quæso, videor necessaria demonstrare? Ne- » cessariis, inquit ille, argumentis ac demonstrationi- » bus vteris, non Geometricis tamen, sed amatoriis. » Haud vero tenue periculum est, ne sint istę Geome- » tricis multo potentiores ad faciendã populo fidem, » trahendũque quò velint. Hoc itaque Platonis institu- » tum fuisse, vt vxores oĩbus viris promiscuæ habe- rentur, longi sermonis probatione non eget. Ipse e- nim ea de re manifestariam legẽ tulit, necessitatẽque ad communem coitũ probe commentus est. Communi enim domo, inquit, & cõmuni mẽsa vtentes, ab eo quẽ natura nobis indidit appetitũ, ad mutuã impellentur commixtionem. Idque cõmunes oĩbus liberos futuros esse ostendit, cũ videlicet vnusquis- que cuicunque se mulieri impune commisceat, proque suo habiturus sit quicquid inde nascatur. Hæc itaque

Vxores cõmunes esse præcipit Plato.

cum animo reputaret, qui ibi loquens inducitur, interrogassetque eum Socrates, An non quæ necessaria sunt tibi videor loqui? Respondit his verbis: Non Geometricis vteris, sed amatoriis necessitatibus. Neque tenue periculum est, ne sint istæ Geometricis multò valentiores ad faciendam populo fidem, trahendum quo velint. Ego autem hoc loco valde admiror eorum improbitatem, qui ea Platonis verba quodam alio sensu interpretari contendunt, immo autem detorquere ac deprauare conantur. Aiũt enim illum nequaquam communem virorum ac fœminarum coitum instituisse, sed quandam potius beneuolentiæ familiarisque conuictus societatem. Neque stolidi audiunt quæ is dicat, quòd si videlicet domo, mensa, gymnasioque simul in commune omnes vtantur, necessitate insiti appetitus ad mutuam impellentur commixtionem. Sed ii fortasse cũ ad tam ridiculas Platonis leges erubescant, præceptoris sui peccatum nouis interpretamentis occultare aggrediũtur. Atqui magis eos decuit, Platonicæ illius sententiæ meminisse, qua dicitur amicum quidem hominem, sed magis amicam esse veritatem. Sed nos age alias quoque Platonis leges audiamus.

Alia Platonis lex.

Inqt enim. γυναικὶ μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀρξαμένῃ ἀπὸ εἰκοσαέτιδος &c. hoc est. Mulieri congruere, inquam ago, vt à vigesimo ætatis anno ciuitati incipiat ciues parere, viro autem cum primum transierit summum illum apicem procurrentis augmenti, ab eo ætatis articulo ciuitati filios procreare, ad vsque quintum supra quinquagesimum annum. Sed enim hæc instituta nihil afferunt, quod manifeste noxium sit. quæ

Ironicè

vero insequuntur, non risu quidem, sed lachrymis ignique potius sunt dignissima, quo tam pulchræ leges penitus deleantur. sic enim, inquit. ὅταν δ' αἱ γυναῖ-

καὶ ἐπειδὰν ἀνδρεσ τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν &c. hoc eſt „
Vbi autem viri ac mulieres gignendi tempus exceſ- „
ſerint, liberos eos ſinemus conuerſari vt velint, hoc „
ſolum præmonentes, ne quem amplius conceptū „
fœtum in lucem ædāt. Si quis autē inſtitutū hoc ita
violarit, vt fœtū ad partū perducat, ita eum denicꝫ
exponat, vt omni prorſus alimonia careat. Quid ve „
ro vnq̄ tale vel Echetus, vel Phalaris, legibus ſuis
inſtituit? Quis tale parricidij genus eſt vnq̄ auſus?
Nam qui prohibet fœtus in lucem ædi, abortiuis
profecto pharmacis infantes corrūpi iubet. Qui ve
ro etiā mandat eos infantes, qui lætalis poculi vi ſu
perarint, in lucemꝗ; æditi ſint, ita exponi vt ne com
muni quidē alimonia ſubleuentur, ſed fame gelúve
intereant, aut ferarū dentibus diſcerpantur, quē ex-
ceſſum crudelitatis non ſuperat? Hæc itacꝫ noſter
Plato de nuptiis, decꝫ liberis procreādis, in legibus
ſuis cauit. Quæ vero etiam de alia ſpecie libidinis
narrat, pronū eſt volentibus cūctis perdiſcere. Illos
enim qui contra leges naturæ maſculam venerem
confectātur, beatiſſimos hic eſſe opinatus eſt, ac vbi
ex hac vita exceſſerint nihilo ſecius beatos fore aſſe
ruit. οὐ μικρὸν γάρ, φησίν, ἆθλον τῆσ ἐρωτικῆσ φέρον-
ται. εἰσ γὰρ σκότον &c. hoc eſt. Haud enim exigu „
um amatoriæ præmium ferunt. neque vlla lex iu- „
bet ad tenebras itérque ſubterraneum eos pergere „
qui ſub cœleſti via detinentur, ſed vt illuſtrem vi-
tam agentes beati ſint, ſimulque proficiſcantur coa-
ligeri & conuolucres ſui amoris cauſa. Tum ve-
ro hæc ita repetendo concludit. ὦ παῖ καὶ οὕτω σοὶ „
θεῖα δωρήσεται ἡ παρ' ἐραστοῦ φιλία. hoc eſt. O puer „
ita tibi diuina, munera largietur amatoris beneuo- „
lentia. Hæc autem, non de caſtis amatoribus, ſed „
de impuris obſcœniſcꝫ à Platone dicta ſunt. „

Vt nihil pudet.

Echeti tyranni meminit Homerus

O impurum Platonem.

quod ex ipsius dialogis planè cognosci potest. Hāc vero legem neque Romanorum spurcissimus imperator Nero, neque Assyrius ille Sardanapalus, qui voluptatibus ac deliciis est notissimus, vel tulit vnquam, vel laudauit. Ego enim puto, vel eos qui valde voluptatibus seruiūt, animi morbum quem ita patiūtur nequaquam laudare, sed tempori deseruire, cum ex perdita consuetudine habitum iam cō traxerint. Quid autem commemorare oportet, q̄ nefaria ea sint quę de cędibus ac parricidiis Plato in legibus suis instituit? Insontem enim innoxiumq́ꝫ haberi iubet, qui proprium seruum occidat. Eum vero qui iracundia succensus, alienum seruum de medio tollat, tanti mulctandum censet, quanti seruus ille venierit. At eum qui liberum hominē prae iracundia enecet, solum biennium exulare iubet. Qui vero per insidias perimat, triennio extorrem agit. Eum porrò qui dum exulat, idem parricidium facit, perpetuo exilio puniendum censet. Easdem vero pœnas decreuit et patribus qui filios, & filiis qui parentes, & viris qui coniuges, & vxoribus quae maritos occidant. Verum enimuero leges hic quidem tulit, nulli tamen hominū suis viuere legibus persuasit, non ciuibus, non externis, nō vrbanis, nō villicis, non Graecis, non barbaris, non seruis, non liberis, non viris, non mulieribus, non iuuenibus, nō longaeuis, non literarum studio innutritis, non denique rudibus & indoctis. Ego vero quas Galilaei piscatores cunctis nationibus leges dederunt, iam vobis contuendas proponam. Vos autem quaeso, & has & illas inuicem comparantes, nostrarum diuinos radios admiramini. Plato igitur eximius Philosophorum scelestissimum paedicatum commendat, beatissimaq́ꝫ huic flagitio reposita esse praemia osten

De homicidis quid sentiat Plato.

Collatio Plat. legū cū legibus Christianis.

Plato pędicatum cōmendat.

ostendit. At verò generis humani seruator, non admissum modo flagitium, sed procaces lasciuosq; intuitus puniendos decernit. Qui enim, inquit, viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Ac Philosophus quidem, impunè ac licenter alienis vxoribus admisceri instituit. At humanæ naturæ opifex, qui eam ipse effinxit, vnumq; ab initio virum, mulieremq; vnã plasmauit, has dissolui nuptias vetuit. Vnã vero copulæ huius dissoluendæ occasionem proposuit, qua penitus nuptialis distraheretur coniunctio. Inquit eni: Euãgelica lex, Mat. 5.

„ Omnis qui dimittit vxorem suam, excepta fornicationis caussa, facit eam mœchari. Et qui dimissam duxerit, adulterat. Quibus sanè verbis cætera vxoris vitia æquo animo ferri iubet, seu loquax sit illa, seu temulenta, seu conuitiosa. Sin verò nuptiarũ leges transiliat, in aliumq; virum procax intendat, tũc denicq; copulam solui iubet. Eadem verò rursus & per sutoris literas mandauit Corinthiis. Bonũ est, 1. Cor. 7

„ inquit, homini mulierem nõ tangere. propter fornicationem autẽ, vnusquisq; suam vxorem habeat, et vnaquæq; suum virum habeat. Videtisne igitur, quę inter sutoris ac Philosophi legem sit differẽtia? Hic enim, singulos singulis vxoribus viros addicit, ille autẽ, mulieres omnes viris omnibus cõmunes esse permittit. Quin & vbi seruandæ continentiæ dat præcepta, neq; vxori permittit vt viri sui conuictum cõuersationemq; fugiat, nisi hoc ille cõsentiat: neq; item viro vt ab vxore sua semotus viuat, ea nõ comprobante. Inquit enim. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatẽ non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu. Putat enim se fraudari sua potestate, qui præter animi sui senten- Ibidem.

tiam abstinet à complexu vxoris. Tum verò mox ad ea quæ sunt perfectiora perducens, hæc addidit:
1.Cor.7 Ad tempus vt vacetis ieiunio & orationi, & iterũ
" reuertamini in idipsum. Sic itaq; ipsi naturæ leges
" dimensus, caussam præcepti subiunxit. Ne, inquit,
" tentet vos Sathanas. vtq; doceret, illum tentandi nostri sumere à nobis occasionem, sequutus est ita, videlicet: Propter incontinentiam vestram. De cœ-
Cœlibat⁹ vtilitas. libatu autem non leges quidem, sed consilium de-
" dit, ostendens quanta sit in eo vitæ statu vtilitas. in-
" quit ergo: Qui sine vxore est, solicitus est eorũ quę
" sunt Domini, quomodo placeat Deo. Qui autem
" cum vxore est, solicitus est eorum quæ sunt mundi,
" quomodo placeat vxori. Hæc sunt quæ de mulieribus ait Apostolus, docens à virginitate & cœlibatu conferri nobis vitam quæ sit curarum immunis. Admiramini, quęso, amici homines sutoris Hebræi linguam, Deumq; qui per eam loquutus est, adorate. Quod nisi vobis molestum est, leges quo-
Plato. que de cædibus ac parricidiis, quæso, inspicite. Philosophus enim, ne patris quidem interfectorẽ
Christus talionis pœnæ subiecit. At liberator vindexq; noster, importunam quoque contumeliam, iniultumque iracundiæ motum, censet puniendum esse. In-
Matth.5 quit enim: Omnis qui irascitur fratri suo sine cau-
" sa, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo ra-
" cha, reus erit concilio. Qui autem fatue, reus erit ge
Mat.12. hennæ ignis. Quin & otiosi sermonis rationem se
Oẽ verbũ otiosum, &c. repetiturum comminatus est. Neque amicis solum benefacere, sed inimicis præcepit. Diligite enim, in-
Ibid.5 quit, inimicos vestros, & orate pro persequentibus vos. Subinde verò ostẽdit & præmium quod obl-
" torum certaminum dignitatem longe excedit. Vt
" sitis, inquit, filij patris vestri qui in cœlis est, qui ori-

ri facit

ri facit solem suum super malos & bonos, & pluit "
super iustos & iniustos. Quumque de iureiurando "
mentionem faceret, iurare prorsus inhibuit, satis esse inquiens ad confirmandã ea quæ loquamur, si dixerimus: Est, Non est. Pauperem quoque vitam, perfectissimam esse asseruit. Qui enim, inquit, non Luc.14
renũtiauerit omnibus bonis suis, non potest meus "
esse discipulus. Et tamen quum adeò exactum vi- "
tæ genus suis legibus instituerit, nihil delectabile, nihil iucundum sese nobis in hac vita daturum promisit, sed paupertatem, miseriam, contumelias, flagra, cædes, ac multiplices vexationes. inquit enim: In mundo pressuram habebitis. &, Beati estis cum Ioan.16
maledixerint vobis, & persequuti vos fuerint, & "
dixerint omne malum aduersum vos, mentientes "
propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces "
vestra multa est in cœlis. Ac labores quidem illis "
periculaq; ostẽdit, pręmia vero & coronas post hãc vitam se daturũ promisit. Rursumq; ait: Si me per- Ioan.15
sequuti sunt, & vos persequẽtur. Si sermonẽ meum "
seruauerũt, & vestrum seruabunt. Et rursus: Si dominũ, Beel Zebub vocauerũt, quãto magis famulos & domesticos suos? Leges itaq; sunt huiusmodi. Dignũ vero prætereà est, vt diuinos illos homines, quiq; illis etiam crediderunt, suspiciamus & admiremur. Cũ enim eam pręidicari legem audissent, neq; tamen aut diuitias, aut potẽtatum, aut corporis robur á vocante Christo accepissent, sed tantummodo rerum quę nõ videbãtur largis promissionibus crederẽt, nihilo tamen secius & labores desumpserunt, & pericula multa perpessi sunt, terramq; habitabilẽ peragrãtes, gentibus vniuersis doctrinã saluberrimam detulerũt. Nihilo verò minus & eos laudari par est, qui traditã ab eis doctrinã acceperunt.

Mat.10 Si patrẽ familias Beel zebub, &c.

Quan-

Quandoquidem nihil illustre, nihilq; conspicuum magistris prædicatoribusque illis inesse cernentes, sed piscatorum sutorumq; idioma, extremamq; rerum omnium egestatem (Neq; enim saltem ad victum necessariis abundabant. Quo enim pacto ea sibi cõ
Matth. 6 pararent, quibus Euangelica lege prohiberetur cogitare de crastino?) tamen nõ solum nouæ legi crediderunt, sed quibus ad eam diem legibus vixerant prorsus omissis, patriisq; relictis moribus, vel maximo cum periculo ipsi quoque vitæ reliquum peregerunt. Etenim magistrorum suorum vestigia consectati, prædicationibus dare operam, pariq; modo à temulentis illudi, cædi, percuti, conuitiis aspergi, per easdem denique tempestates ad salutis portum proficisci. Tanta autem pietate quos ad mortem periclitatos viderant, prisci homines venerati sunt, hodieq; mortales cuncti venerantur, vt eorũ loculos opinentur esse bonorum oĩm fontes vberrimos.

Apostolorum videlicet.

Harum itaq; legum, quæso, Græci homines robur ac virtutem inspicite. Has enim leges Romani ac Persæ, illorumq; extra ditionẽ positę nationes, abolere conati, suam ita quidem imbecillitatẽ ostenderunt, earũ verò legum multo clariorem potentiam reddiderunt. At verò quas Lycurgus leges Solónque tulerunt, nullis vnquam vexationibus agitatas fuisse legimus, sed abolitas sponte sua dissolutasq; videmus. Neq; vero Apollo Pythius, nec Dodones columba, quas olim leges tulerant perpetuo cõseruarunt. ad primos enim Romanorum iussus extinctæ sunt. Age verò Græci nobis ostendite vnũ saltem Spartiatã ciuem, qui pro tuendis Lycurgi legibus, vnũ Athenienſem qui pro Solonis, Locrensem qui pro Zaleuci, Cretensem qui pro Minois subire mortem pertulerit. Nemo autem vestrũ id

Veterũ legũlatorũ instituta abolita sunt.

osten

oſtendere nobis poterit. At nos contra vobis oſten dimus, pro piſcatorum ſutoriſque noſtri legibus, virorum mulierumq́; multa milia mortem ſæuiſſimã ſubiiſſe. Teſtes autem nobis ſunt, teſtium ipſorum id eſt Martyrum, excitata templa, quibus vrbes q̃ plurimæ regioneſq́; exornantur ac illuſtriores redduntur, magnáque inde tum externis, tum indigenis hominibus emolumenta proueniunt. Quando igitur & ipſarum legum & latorũ differentia quanta ſit ex propoſita comparatione iam conſtat, atque ibi quidem humanæ rationis inuẽta, hic autem Dei munera maximéque ſalutaria viſa ſunt, gratis hæc, quæſo, animis accipite Græci homines, nec̨ adeò magnificum liberalémque datorem parui omnino facite. Scietis autem multo melius diuinorum munerum legumque dignitatem, ſi peſſima è veſtris animis opinione depulſa, oculos ſacris hiſce monumentis admoueatis.

Multi chriſtianiſmũ ſanguine ſuo confirmarunt.

NONI LIBRI THEOdoriti Cyrenſis Epiſcopi, de Legibus,

FINIS.

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI LIber decimus, de veris & falsis Oraculis.

QVI tyrannidis cupiditate aguntur, minus ſibi congruentē poteſtatem inuadūt, ac regiam quidē ſibi ſpeciem apparatumq́ circun ponunt, purpuram, coronam, ſellam, currū triumphalem, ſpicula‑torum globos, mores tamen qui regibus conueniant, imitari nō curant. Neq; enim manſueti patres audire percupiūt, ſed difficiles ama rulentiq́ domini. nec populorum beneuoli curatores, ſed duriſſimi ac perhorridi duces. Ex quo ſæpenumero euenit, vt ab legitimis regibus deleantur, quos oppreſſorū ciuium, populorumq́ acerbius vexatorū, ſubit miſericordia. Sæpe etiam tyrāni, ſuis à militibus, populisq́ iugum ſuperbiæ non ferentibus, occupata tyrannide exuuntur. Idem verò & feciſſe mali dæmones & perpeſſi videtur. Relicta enī quā ſortiti fuerāt ſtatione, dum mitiſſimū creatoris Dei fugiunt dominatū, ipſi tyrannidem rapuerunt, vſurpatoq́ Dei nomine, ſeſe deos ſuperbiſſimi nominarunt. Quin & ſtolidos homines ſeduxerūt, qui diuinos ſibi honores cultusq́ perſoluerēt. Tum vero vt ſic arreptā tyrannidē conſeruarent, prænoſcendis futuris rebus prædicendisq́ arrogāter ſe ingeſſerunt. Vnaq́ hęc demū eſt ratio, qua ſimplicioris notæ homines, captuq́ facillimos, proruunt. Paſſim itaq; per orbis terrarū ſpatia, ſuæ fraudis laqueos appararunt, cōmenti varios diuinandi modos, multiplicia q́ mangonia. His nanq; docentibus prodie‑

runt qui ex farina, qui ex perna, qui è mortuis no- men sibi ac diuinandi munus desumpserũt. iidemq; dæmones nobis dederunt Castaliæ fontẽ, Colophonium fluentum, sacram quercũ, Dodonęum tintinabulum, tripodẽ Cirrhæum, Thesprotium lebetem. Aleuromãtia, Pternomãtia, Necyomãtia.

Ac in Libya quidẽ Ammonis oraculum, Iouis autem in Dodona. In Branchidis etiam, Delo, Delphis, Colophone, oraculũ Clarij, Pythij, Delij, Didymæi Apollinis. Tum in Lebadia quidem Trophonij, in Oropo Amphiarai, in Tyrrhenorum verò finibus & Chaldæorũ Necromantiæ antea obscurissima. Et alibi quidem Amphilochi, alibi verò Glauci, alibi autem Mopsi, aliorumq; quorundã famosorum hominũ diuinationes nobis proposuerunt. Fuisse vero hæc oracula malignorũ dęmonũ qui Dei sibi nomen vsurparunt, conijcere satis possumus è taciturnitate quã illis nunc impositam esse cernimus. Etenim postquam seruator noster in humana carne apparuit, fugam arripuerunt qui diuinationis dolos nobis inuexerant. neque enim iubar diuini luminis ferre poterant. Testatur autem hoc apertissimè Plutarchus, non Hebræus homo, sed Cheroneus, natione Græcus & idiomate, vestris ipse quoque addictus opinionibus, sed idem tamẽ quàm dolosa fuerint dæmonum oracula probè cõscius. neque enim procul distant à Cherone a Delphi, Lebadia, Oropus, sed contermini ac propinqui sunt. Hic itaque Plutarchus multa sanè conscripsit. fuit enim doctrinæ atque experientiæ multæ vir. Varia loca oraculis deorũ olim clara. oracula vetera dæmonũ fuerũt. Cessatio oraculorum.

Inter cætera vero & nonnulla scripsit de oraculis, titulumq; libro inscripsit περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, id est, De oraculis quę iam defecerunt. Hoc igi tur in libro præter alia multa & hoc inquit: οὐ μὴν σὺν ἐφισᾶνοι τοῖς χρηστηρίοις μὴ θεούς, &c. hoc est: Plutarchus de cessatione oraculorum.

Qui

„ Qui autem opinetur præsidere locis vbi dantur re-
„ sponsa, nō deos quidem quos terrenis affectibus de
„ cet expeditos esse, sed dæmonas deorum ministros,
„ haud male mihi opinari videatur. At qui ex Em-
„ pedoclis versibus collecta sententia eos dæmonas,
„ scelestos, noxios, dolososque autumet, ac postremo
„ etiam velut homines morti subiiciat, hunc ego au-
dacius ac *magis barbarè dicturū puto. Hæc autē
verba, non Propheta, non Apostolus è nostro ordi
ne protulit, nec quisquā alius eorum qui eis credide-
rit, illorumue sententias cōfirmare studuerit, sed ho-
mo ex vestris in omni disciplina versatus, quiq; anti
quo Philosophorū errore tenebatur. Is ergo ait pri
mum quidem, eos qui darēt responsa dęmonas fuis
se, nō deos. Tum verò sacerdotes qui eorum tem-
pla incolerent, dæmonibus iis arreptos, ac furore af-
flatos, venalitia oracula proferre solitos. Nihil autē
veri prædicere, sed de iis quoq; dæmonibus quorū
insidere sibi spiritū mentemq; insolētissimè glorian-
tur, multa grauia & dura proferre, neq; solum dam-
na & dolos, sed etiam interitus quales homines pa-
tiuntur. Versus autem quos pronuntient, nullo qui
dem furore diuino afflatuq; incitatos, ex tēpore no-
uos edere, sed ab Empedoclis poëmatibus compi-
lare. Quę verò insequuntur eiusdem sunt fermè sen
„ tentiæ. inquit enim: καὶ περὶ τῶν μυστικῶν ἐν οἷς τὰς με-
„ γίστας ἐμφάσεις λαμβάνειν ἐστὶ τῆς περὶ δαιμόνων ἀληθείας, εὔ-
„ στομά μοι κείσθω καθ' Ἡρόδοτον, &c. hoc est: De mysti-
„ cis etiam in quibus est accipere maximas significa-
„ tiones ad dæmonū veritatem, bona verba (vt He-
„ rodotus ait) loquamur. Festa verò & sacrificia ceu
„ nefandos & horribiles quosdam dies, in quibus ca-
„ ro cruda comeditur, & distractiones corporū fiunt,
„ cum ieiuniis & fatigationibus, multis autem in lo-
cis, &

*i. truculentius & asperius

i. de diis testari.

eis, & ad sacra ipsa obscœna verba fundũtur, aliæq; fiunt insaniæ agentium se cum turbatione ceruicisq; iactatu, nulli quidem deorum consecrari hæc dixerim, sed potius malis dæmonibus auertẽdis placandisq;. Vt illis hoc ritu solatium aliquod reponatur, pro cæde hominum, qua illis quondam sacrificari mos fuit. In superioribus itaque verbis à me proxime discussis, aiebat Plutarchus dæmonum esse illa oracula, nõ deorum, hoc autem loco etiam malignos dæmonas appellauit, rebus quæ ab eis patrantur pro manifestissimis signis vsus. Cui enim crudæ carnis comestio, membrorum distractio, turpes eorum voces, obscœna facinora, furores præterea cum turbatione se rotantium, caputq; in diuersa iactantium, præterquã dæmonibus malis cõueniant, qui magnas humano generi calamitates important quiq; olim quidem vt scelestissimi cæde miserorum hominum gaudebant? Postquam verò senserunt homines eiusmodi cædis homicidijq; pertæsos, quę sibi ab eis quondam exhiberi appetebant, errorum ac fabularum etiam desiuisse, flagellatus, crudásque epulas, aliosque huiusmodi turpes ritus commenti sunt. Superioribus autẽ dictis Plutarchus hæc addit amplius: παυσαμένου δὲ τοῦ ἀμμωνίου μᾶλλον ἔφην ἐγώ. &c. hoc est: Quum autem loqui desiuisset Ammonius, tum maxime, inquã ego, age Cleombrote dic nobis aliquid de oraculo Ammonis. Magna enim ac percelebris fama diuinitatis ibi quondam percrebruit, nunc verò prorsus videtur emarcuisse. Tacente autẽ Cleombroto atque in humum despiciente, haud oportet, inquit Demetrius, de Ammonicis rebus interrogare, neq; vllo pacto ambigere, cum & hoc euanuisse oraculum, imò autem vno alteróue exceptis, omnia passim defecisse oracula videamus

Lege in. 4. decade Titi Liuij de Bacchanalib⁹, q̃ sunt hisce insanis p̃similia

Desiuisse fabularũ, Gręca figura dictũ est

Horatius: Iam pridẽ cessant oracula Delphis.

R deamus

deamus. Hæc autē scripsit Plutarchus, postquā generis humani seruator Deusq́ noster in humanitatē descendit. Ipsum itaq; tempus manifeste ostendit, quā in caussam referenda sit oraculorū illa cessatio.

Porphyri⁹ Porphyrius autē in eo libro quem de electorū philosophia conscripsit, hæc fermè ait: ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν γνῶσιν τῆς φορᾶς, &c. hoc est: Verum & ipsius quoq; motus exactam cognitionē, quæq; de his rebus disseruntur, censemus nō posse ab hominibus percipi, neq; ab his solum, sed à nōnullis quoq; dæmonum sciri nō posse. Ex quo fit, vt multis de rebus interrogati, mendaces sæpenumero inueniantur. Quando igitur Græci homines vestra nobis oracula disserētibus habere fidem nō vultis, illi saltē qui nobis infestissimus est, vobis autem amicissimus, credite. Implacabilis enim nobis hic aduersarius, manifestum cōtra religionem Christianā bellum suscepit. at is tamē inquit mendacissimos esse dæmonas, qui diuinationum locis oraculorumq; presideāt. Quod verò eos etiam deos vocet, magisq; illis Astrologiam tribuat, q̄ diuinā vllam præsentionē, ipsemet in eodem libro testatur. sic enim inquit: ἃ γὰρ λέγουσιν οἱ θεοί, &c. hoc est: Quæcūq; enim dei loquuntur, si modo ita loquuntur vt quę fato proueniunt ipsi cognoscāt, cuncta illa nimirū de astrorum motu significāt. Cum itaq; hoc fermè prodiderūt, qui mendaces dei nō sunt. Verū quos hoc loco deos appellat, alibi esse deos negauit. Quod ipsum nō alibi, sed in eodem maxime libro factitauit. Etenim cū Apollinis oraculū exposuisset, q̄d docet quo ritu terrestribus inferisq; diis sacrificandū sit, quo itē marinis superisq; cœlestibus & ætheriis, hoc idem Porphyrius refellit oraculū tanquā planè insulsum. ait enim: μὴ χρῆναι θεοὺς ὑπολαμβάνειν, &c. hoc est; Deos non esse existi-

[Margin notes: Demonū ignorātia. — Demones, astrologi. — Id est, testati sunt se astrologos. — Porphyrij leuitas.]

existimandos, qui sibi cæsis animalibus fieri sacram rem gaudeāt. esse enim huiusmodi sacrificia rē iniustissimā, impiam, abominabilē, noxiam, neq́ꝫ icccirco diis gratam cōtingere. Tum & Theophrastū affirmantē inducit, non cōgruere diis sacrificia q̄ per cædem animalium fiant. Cumq́ꝫ satis edocuit ea iussu malignorꝫ dæmonum instituta fuisse, ita subiunxit: διὸ συνετὸς ἀνὴρ καὶ σώφρων εὐλαβηθήσεται τοιαύταις χρῆσθαι θυσίαις, &c. hoc est: Idcirco prudēs temperatusque vir cauebit vti eiusmodi sacrificiis, quibus eos dæmonas ad se trahat. Studebit autē modis oībus animam suam purgare, purgatā nanq́ꝫ animā minus aggrediuntur. Verū Pythius cōtraria iis quę Porphyrio videtur, legibus suis instituit. Iubet enim, vt qui ab oraculo respōsum petit, malo dęmoni dona quędam persoluat, tanq́ꝫ liberatiōis mercedē, libamina videlicet pyramq́ꝫ, atrumq́ꝫ cruorem, nigraq́ꝫ vina simul, aliaq́ꝫ nōnulla. Preces quoq́ꝫ nos docuit, quæ à sacrificante proferri debent. ita videlicet:

Theophrastus

Δαῖμον ἀλιτρονέων ψυχῶν διάδημα λελογχὼς
Ηερίων ὑπένερθε μυχῶν, χθονίων δ' ἐφύπερθε. hoc est:
Dæmon qui nactus peccantum regna animarum,
Conuexum cœli subter, terræ & super orbem.

Pythius.

Atq́ꝫ hæc Porphyrius in eo libro conscripsit, dęmonem hūc ostendens deum nō esse, suamq́ꝫ illam sententiam planè comprobās, qua deos esse nō vult q̄ *sacrificiis gaudeant. Ne quis autē suspicari possit, eum simulato animo hæc protulisse, iusiurandū verbis apposuit. inquit enim: τοὺς θεοὺς διαμαρτύρομαι, ὡς οὐδὲν οὔτε προστέθεικα, &c. hoc est: Deos testor, neq́ꝫ addidisse me quicquam, neq́ꝫ dempsisse de oraculorꝫ sentētia. Nisi fortè alicubi mendosum verbū correxi, aut quod nimis obscurū erat immutādo clarius feci, aut quod deficiebat metrum suppleui.

**id est, victimis*

Pythius, ignarus literarum.

His autẽ verbis, & ignorãtiæ Pythium accuſat. neque enim ſolũ errorem ſingularum dictionũ correxit, & quæ obſcuriores erant clariores reddidit, ſed claudicantes quoque verſus ſuffulſit, quos Pythius per ſuos vates ita male protulerat. Verũ & Dioge-

Diogenianus

nianus, deorum in oraculis reſponſa fundẽtium falſitatem mendaciaq́ redarguit. ſic autem inquit: ὅτι
„ δὲ ἀποτυγχάνεται τὰ πολλὰ τοῖς καλουμένοις μάντεσι, &
„ cæt. hoc eſt: Multa autem rerum euẽta fruſtrari eos
„ qui diuinatores vatesq́ vocãtur, teſtari poterit om-
„ nis hominũ vita, ipſiq́ teſtes erunt certiſſimi qui di-
„ uinandi artem profitentur. Pauloq́ mox ita inquit:
„ νῦν δὲ τοσοῦτον τοῖς εἰρημένοις προσθήσω, &c. hoc eſt:
„ Nunc verò tantũ hoc ſuperius dictis adiiciam, q̃ ſi

Quod oraculo aliqñ vera prędixerĩt, id nõ ſciẽtiæ, ſed fortunæ opus fuit.

quãdo veri inuẽti ſunt in ſuis prædictionibus ij qui vates appellantur, nullius quidẽ ſcientiæ, ſed fortunæ opus id fuit. Haud enim fortunæ opus appellandum cenſemus, ſi quis nunquam propoſitũ ſibi finẽ aſſequatur, ſed ſi non ſemper, nec plurimum, verum rarenter citraq́ ſcientiam aſſequatur, diſtinguentes ſingulis nominibus attributas, manifeſtasq́ animi
„ noſtri cõceptiones. Quod autem Porphyrius idem affirmet, quæ prædicunt diuinatores dij, coactos ab hominibus ea prædicere, pronum eſt volenti ex eo Porphyrij libro perdiſcere, quem is de philoſophia electorum inſcripſit. Ibi enim vel ipſa deorum verba inſeruit. Ait ergo Hecaten ab homine quodam accitam, ſic reſpondiſſe:

Fingũt dæmões ſe cogi, vt hoies in ſtulta credulitate cõfirment.

Ἤλθομεν ἰσαΐουσα τεῆς πολυφραδμόνος εὐχῆς,
Ἣν θνητῶν φύσις εὗρε θεῶν ὑποθημοσύνῃσιν. hoc eſt:
Adueni, noſtras tua vox ſcita appulit aures,
Quam mortale genus docuit ſapientia diuûm.
Eadem rurſus Hecate vocantem accuſans, ita increpitat: τίνος δὲ χατίζων, ἄλ. Σῶν δόμους ἄλ. ἐκάλεσσας

Θεοδάμας ἑκάτην με θεὴν ἐπέδησας ἀνάγκαις; hoc eſt:
Quid tibi opus noſtri eſt, Hecaten fatalibus vt me
Sub tua tecta deam vinclis ſit adire neceſſum?

Apollo etiam ſic exclamat:

κλῦθί μευ οὐκ ἐθέλοντος, ἐπεὶ μ' ἐπέδησας ἀνάγκῃ. hoc eſt:
Audi ea quæ inuitus dicam tibi, quæq́ coactus.

Et rurſus:

Λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκ ἔτι χωρᾶ. hoc eſt:
Soluite iam diuum, mortalis non *tenet vllus.

Theodame fortaſſe erat mulier cuius iuſſu Mag⁹ Hecaten acciebat, ſi modo textus hoc loco mendoſus non eſt.

*al. capit

His itaque verbis, tum Porphyrius, tum & qui ſibi dei nomen dæmones vſurparũt, manifeſte oſtendunt humanas artes quæ dæmonibus neceſſitatem imponunt, multo plus poſſe quàm dæmonas. E ſupernis enim locis eos deducunt, atque in inferioribus cohibent, ita vt priuſquã ſoluantur ab hominibus, abire non poſſint. Alia verò innumera eſt apud eundem ſcriptorem inuenire, quæ dæmonum infirmitatem oſtendant. Quanta verò mala eorum diuinationes apportent, ex iis quæ ipſe nunc dicam, facile omnes cognoſcent. Fame olim Athenienſes vrgente, Pythius Apollo reſponſum dedit, eam prius deſituram non eſſe, quàm ſeptem virgines totidemq́ adoleſcentes Minoi Athenienſes mactarent. Ipſæ itaque oraculorum perplexæ ambages, multis magnam perniciem attulerunt. Ariſtomachus enim, quum non intelligeret quid ſibi vellet Stenygra, qua dictione vſum dicitur oraculum Pythij Apollinis, fretum triremeſque reliquit, perq́ iſthmum hoſtiliter ingreſſus clade accepta extinctus eſt. Decuit autem diuinantem deum, ſi modo futuri probè conſcius fuerat, tanta obſcuritatis caligine oraculum non inuoluere. ſed vafre nimis ancipitem prædictionem dedit, ne falſitas ac mendacium deprehendi poſſet. Eadem oraculorum perplexitas,

Oracula mala adportare oſtendit exẽplis variis.

Quib⁹ verbis Eurip⁹ vel Porthmus ſignificari videt, id eſt, fretũ anguſtum.

Crœsus lydię rex oraculo falsus

tas, Crœsum Lydiæ regem ad calamitatem perduxit. inquit enim Apollo:

Κροῖσος ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. hoc est:

Crœsus Alyn superās, magnā consumet opū vim. Vtrum verò regnum perditurus esset, suum'ne videlicet, an ingruentium sibi inimicorum, minime prodidit, vt quemcunque euentum, vel victoriæ, vel cladis, Crœsus experiretur, vatem accusare nō posset. Hoc itaque pacto Pythius erga Crœsum se gessit, á quo tamen pretiosissima dona acceperat.

De hoc Herodotus.

In alterum itaq; res cadat necesse est, vt vel arrogās Apollo Pythius, vel ingratissimus habeatur. Aut enim ea quæ nescit præsentire se iactat, aut futurorū conscius vltro iniuriam iis rependit, qui eum omni studio coluerunt. Eisdem quoque ambagibus imperatorem Iulianum inuoluit, quum in Persas Romanum ductaret exercitum. Inquit enim: νῦν γὰρ

Iulianus apostata

» πάντες ὡρμίσθημεν θεοὶ παρὰ Θηρὶ ποταμῷ νίκης τρόπαια
» κομίσασθαι, τούτων ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος
» ἄρης. hoc est: Nunc omnes dij appulimus ad

Ther fluuius. Therā vrbē legim⁹ in Sogdianis esse, quanuis eodē noīe et vna Sporadū sit insula, et vrbs i Rhodo et in Caria.

Thera fluuium relaturi tropæa victoriæ. horū ego dux ero acer belli turbo Gradiuus. Simile quiddam & Atheniensibus attulit. Etenim quum Xerxes infinita hominum milia aduersus Græcos duxisset, missi ab Atheniensibus consultores ad oraculum properarunt, Pythius autem Apollo responsum hoc dedit: ὦ μέλεοι τί κάθησθε; hoc est:

Otia quid miseri trahitis segnesq; sedetis?

Pyt. Apol. ignorantia

Hoc autem responsum, manifestam Pythij Apollinis ignorantiam prodit. Si enim verè scisset Athenienses victuros, non eos vtique miseros, non inertes, sed fœlicissimos appellasset. Superarunt itaque illi ducentas supra ter mille Persarum naues, térque decies centena hominum milia. Eoq; pacto fuerūt

Athe

Athenienses parta ingenti victoria quàm clarissimi, non autem segnes, neque miserrimi. quippe qui immortalis gloriæ celeberrimũ tropæum erexerunt. Adde autem, quod eos ad fugam hortatus est. prædixit enim Mineruam ciuitatis custodem, tutandis illis impotentem fore.

Οὐ δύναται παλλὰς Δί' ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι „
λισσομένη πολλοῖσι λόγοις. hoc est: „
Haud potis est Pallas magnum placare tonantem, Pallas.
Supplicibus quanquam verbis effusa precetur. „

Apertissime autẽ contraria sunt quæ sequuntur. Cũ enim dixisset Iouem Mineruæ precibus minime inflectendũ, quasi mox pœnitẽtia motus ita subiũxit:

Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα ζεύς. hoc est: „
Iuppiter altitonans dat lignea habere Mineruæ „
Mœnia.

Quum itaque Atheniensium spes, sub acie, quod dicitur, nouaculæ substitisset, nullum tamen eis euadendi compendium ostendit, sed suam ipse ignorantiam dubiis oraculis Pythius occultauit, dum timeret falsus mendaxq́ deprehendi. Similis verò est superius à me dictis, et oraculi eius finis Sic autem inquit:

Ω θεία σαλαμὶς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν, „
Η που σκιδναμένης δημήτερος, ἢ συνιούσης. hoc est: „
O Salamis & tu mulierum pignora perdes, „
Aut cum lecta Ceres coit, aut cum spargitur agris. .i. aut tẽpore messis, aut sementis.

Ignorabat enim, quantum ostẽdit, vtri casuri essent in acie, Persæne videlicet an magis Atheniẽses, atq; iccirco mulierũ duntaxat filios nominauit, gentem verò ipsorũ patriamq́; subticuit. Illud prętere, Aut cũ lecta Ceres coit, aut cũ spargitur agris, verbũ est penitus ignorantis victoriæ tempus. Cæterũ Themistocles sua & prudẽtia & fortitudine prorsus effecit, quominus oraculi falsitas apertissime nosceret.

Lacedæ- necq; tamen ſegnes ac miſeros Athenienſes, ſed ſtre-
monij. nuos feliceſq; oſtendit. Lacedæmoniis prætereà cla-
Cnidij. dem, Cnidiis verò ſeruitutem, eadem Pythij oracu-
Lycurgus la attulerunt. Idemq; Pythius ſeſe iactat Lycurgo leges illas crudeliſſimas, obſcœniſſimaſq; dictaſſe. Profectò enim Lycurgo ad Delphicum templũ, hæc dixiſſe narratur:

„ Ηκεις ὦ λυκόεργε ἐμὸν ποτὶ πίονα νηόν. &c. hoc eſt:
„ Salue noſtra ſubis qui pinguia templa Lycurge
„ Chare Ioui, & ſuperis qui cœli tecta frequentant.
„ Subdubito, deus, an mihi ſis mortalis habendus.
„ Sed magis eſſe Deum ſpero, qui ſancta Lycurge
„ Iura petas, tibi iura dabo legeſq; libenter.

Lycurgi Quales verò Pythius Lycurgo leges dictarit, in ſu-
leges fœ periore noſtro ſermone oſtendimus. hoſpites enim
diſſimæ finibus pelli iubet, pueros impune proſtituit, fœmi-
nas licenter exponit, leges nuptiales euertit. Sapiens
Muſage- ergo vates muſicuſq; Apollo, ipſe ſe harùm legum
tes. inuentorem facit, ac modo deum appellat qui eas
.i. Lycur- promulgauit, modo ignorare ſe confitetur vtrum-
gum ne illum deum, an hominem vocet. Cumq; maxi-
mum ei honorẽ collaturus eſſet, tamen tanquam de-
us auctoritatem habens non dedit, ſed ſpero inquit, tanquã ſi homo quidã eſſet mortalis. Hic idem & Lacænas mulieres collaudat impune ac licẽter qui-buſcunq; viris ſe commiſcentes. ait enim:

„ Γαίης μὲν πάσης τὸ πελασγ. ἐὸν ἄργος ἄμεινον,
„ Ἵπποι θρηΐκιαι, λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες. &c. hoc eſt:
„ Vrbibus in cunctis Argi laudantur. equarum
„ Thracia fert palmam, mulierum terra Laconum,
„ Laudanturq; viri qui potant fontem Arethuſæ.

Archilo- Idem quoq; Archilochum, obſcœniſſimũ poëtam,
chꝰ obſcœ- celeberrimum vocauit & immortalem. hoc enim
nus poëta. patri illius reſponſum dedit:

Αθάνατος

Ἀθάνατός σοι παῖς καὶ ἀοίδιμος ὦ Τελεσίκλεις
Ἔσσετ' ἐν ἀνθρώποις. hoc est.
Immortalis erit tibi filius ô Telesicles
Mortales inter celeberrimus vsque futurus.

Responsum Apollinis de Homero

Homerum autem sic appellauit, ὄλβιε καὶ δύσδαιμον, hoc est, O idem felix, idemque miserrime. hoc quidē propter cæcitatis casum, illud autem propter Poësin ab eo compositam quam exactissimam opinatus est, ob quam tamen eum censuit Plato, hirundinum modo, vnguēto prius aspersum è ciuitate quā ipse instituebat, exigendum esse. Hic est Apollo qui pugilem Cleomede dignum diuinis honoribus iudicauit, responso hoc edito.

Plato.

Cleomede accusatiuus ex synæresi.

Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς
Ὃν θυσίαις τιμᾶσθ' ὡς οὐκ ἔτι θνητὸν ἐόντα. hoc est.
Vltimus heroum Cleomedes Astypalensis,
Sacris quē colite. haud etenim mortalis habendus.

Quantas autem cædes hic Cleomedes facere ausus sit, satis supra ostendimus. Hic est Apollo qui Methymneis ita respondit.

Lesbō

Ἀλλά κε Μηθύμνης ναέταις πολυλώϊον ἔσται,
Φαλληνὸν τιμῶσι Διονύσοιο κάρηνον. hoc est.
Hoc Methymneis præstabit ciuibus inquam,
Vt tua summissi præputia Liber adorent.

O scelus.

Etymon Phœbi.

Neque pudet deorum sapientissimum, quemque Poëtæ Phœbum appellant, vtpote castum & impollutum, responsis suis hortari Methymneos ciues ad Bacchi prēputiū adorādum. Hic est Apollo, qui cū suam ædem flammis videret absumi, nullas ei suppetias tulit, sed Parcarum decreto sortem hanc illi contigisse testatus, næniam cecinit qua incendium illud defleuit. Ego autem hoc loco eius carminis finem attulisse contentus ero, qui talis est.

Τέτλαθι μοιράων ἀμετάτροπα δήνεα νυμφῶ &c. hoc est.

„ Parcarum conſulta feras quæ vertere non eſt.
„ His etenim certus promiſit Iuppiter author,
„ Quod ſuſis voluant, inconcuſſum fore ſemper.
„ Hoc itaq; in fatis erat, vt voluentibus annis
„ Ab Ioue demiſſo hæc arderent fulmine templa.

Alia quoq; prope innumera eſt inuenire in Apollineis oraculis, quæ ſint riſu digniſſima. Collegit autem eius oracula, non ſolum

Porphyrius Porphyrius quo libro agit de electorũ Philoſophia, ſed Oenomaus quoque Cynicus egregius in redarguendis eiuſmodi

Oenomaus

Cynicus.

reſponſorum mendaciis. Quòd autem hoc loco & Oenomai, & Porphyrij, & Plutarchi & Diogeniani, aliorum'q; meminerim, veſtra maxime factum

Diogenianus.

eſt cauſa. quando ii potiſſimum apud vos fidẽ promerentur, qui veſtra vobis commemorant. Nobis vero teſtimonium ſufficit ab rebus ipſis petitum, quod quidem vocaliſſimum eſt, atque ad oraculorum falſitatem redarguendam maxime factum. Prius enim quàm vindex hominum Deus, in noſtræ mortalitatis ſubſtantia appareret, quadam veluti nebula terram habitabilem continente, maligni dęmones hominibúſque infeſti, ceu ſicarij quidã graſſatoresq; inſidiis ac laqueis vtebantur, omni retium genere ſpeciem humanam captãtes. Poſtquàm vero lux diuinæ veritatis orbi terrarum exorta eſt, cũ

Christo nato fugerunt dęmonia.

Matt.8.

ctis ſpecubus latibulisq; ſuis relictis, fugam arripuerunt. Ideoque Chriſto iam inter homines diuer-
„ ſante, ſtatim exclamare cœperunt. ἔα; τί ἡμῖν καὶ σοὶ
„ &c. hoc eſt. Sine, q̃d nobis & tibi Ieſu filij Dei? venisti
„ huc ante tẽpus torquere nos. Alij vero rurſus
„ obteſtabãtur eũ, ne ipſos in abyſſum demitteret. In
„ Philippis autẽ Pythonis ſpiritus, hęc de Apoſtolis
„ vociferando teſtatus eſt. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ ὑψίστου εἰσί, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας

Act.16.

ῥίας.hoc eſt. Hi homines ſerui ſunt Dei altiſſimi, "
qui annunciant vobis viam ſalutis. Cum itaque vi "
derent præconium veritatis per omnes terrarum lo "
cos late diffundi, transfugarum militum modo qui videlicet magnis atque horrendis facinoribus perpetratis inſtare ſibi regis præſentiam conſpicantur, arrepta fuga locos omneis in quibus inſidiari hominibus conſuerant vacuos reliquerunt. At vniuerſorum conditor & dominator Deus, illorum arces ac ſtationes funditus aboleuit. Nullæ itaque diuinationes ad Caſtaliæ aquas fiunt, nullæ ad Colophonium fontem. nihil prædicit lebes ille Theſprotius, nihil tripus ille Cirrhæus. Dodonæum tintinnabulum nihil nugatur. nihil loquitur vulgatiſſima illa quercus. Sed tacet Iupiter Dodonæus. tacet Colophonius Apollo, Delius, Pythius, Clarius, Didymæus. Silentiū eſt in Lebadia, & in Trophonij antro. obmutuit Amphilochus. Amphiaraus obmutuit, & Ammonis oraculū. Ceſſauit etiā illa Chaldæorū ac Tyrrhenorum per mortuos diuinatio. His enim locis atque dæmonibus, ille ſilentium imperauit, qui vt Propheta inquit, abyſſum increpat, eamque exiccat. qui abyſſo inquit. ἐρημωθήσῃ, καὶ ποταμοὺς σου ξηρανῶ &c. hoc eſt. Relinqueris deſerta, & tuos fluuios exiccabo. Laurigerautem Apollo cum ſuis ſuaſibus daret operam, vt oſſa Babylæ aliò transferrentur, incuſſo cœlitus fulmine ictus eſt. Neque enim patiebatur vicini Martyris numē ab eo quicquam prædici, hominesque ſolitis præſtigiis irretiri. Verum ſicuti magnus Paulus ſpiritum Pythonis increpuit, ita & Martyris huius cineres frenum vati mendaciſſimo iniecerunt. Cuius itaque modi fuerint Dęmonum veſtrorum oracula, è veſtris iam Philoſophis accepiſtis.

Veterū oraculorum texitur catalogus.

Latina translatio Eſa. 50. pauliſper eſt variata: ſic n. habet Deſertū faciā mare, ponam flumina in ſiccum.

Babylas martyr, Antiochię epiſcopus.

Act. 16.

Qualia

Qualia vero prędixerit opifex mundi Deus, quámque sint illa hominum vitæ vtilia, quantaq́ꝫ veritatis luce splendentia, licet vnicuique exactissime edoceri qui in sacris literis diuersetur. Ego vero ex magno prædictionum aceruo pauca quædam adducã, vt quid inter se differant ex comparatione ostendã.

Prophetię prędicẽtes idolorum euersionẽ.

Primo autem loco eas explicabo Prophetias quæ prædicunt idolorum euersionem. Audite igitur Esaiam dicentem. ἔσαι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου &c. hoc est. Erit in nouissimis diebus manifestus mons Domini, & domus Dei in vertice montium. & exaltabitur super colles, & venient ad eum omnes gentes, & ambulabunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & annunciabit nobis viam suam, & ambulabimus in ea. ex Sion enim exibit lex Dei, & verbum Domini de Hierusalẽ. & iudicabit inter gentes, & redarguet populũ multum, & conflabunt gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces. neque assumet gens contra gentem gladium, neque discent amplius pugnare. Qualia igitur Propheta Esaias oracula prędixerit, audistis. Age vero per veritatem vos rogo, num quod ibi sinuose aut ambigue dictum vobis videatur? Sed negaturos confido. Videtis enim manifesta rerum indicia, cum euenta eius prædictionis passim impleta conspiciantur. An non enim videtis Christianæ Ecclesiæ sublimitatem? An non cunctos ferè mortales illis suppliciter inclinatos, honoremq́ꝫ deferentes? Ac plurimos quidem sponte adductos id factitare, alios vero aduersantes præter animi sui sententiam deseruire? An non videtis excelsos montium vertices, dæmonum vestrorum abominatione depulsa, monachorum cœnobiis exornatos? Nónne omnes

Montani vertíces.

omnes vndique confluentes, verbumq́ quod appa ruit in Sion Theologice prædicantes, quodq́ inde verbum scaturiit amplectentes? An non cessasse vi detis hostes Ecclesiæ, proq́ bellicis armis, agricul turæ instrumenta desumi? An non tenetis quo tem pore Esaias hæc cecinit, sub alio rege fuisse Hierusa lem, sub alio Samariam, sub alio Idumæos, sub alio Moabitas, sub alio Ammonitas? Quin & Arabes Madianitæ, Amalachitæ, Gazei, Ascalonitæ, Azo tij, Sidonij, Tyrij, Damasceni, sub diuersis singuli principibus regebantur? Neque enim solæ ciuita tes, sed villæ quoque ac pagani cœtus, suis subditi præfectis viuebant. Statim vero simul ac Seruator noster secūdum carnem natus est, Cæsar Augustus latè rerum potitus, sublatis principatibus gentium, particularibusq́ imperiis, prouincias omnes Ro manis subdidit gubernaculis. Hæc itaque præui dens Esaias, quæ superius attuli, diuino spiritu affla tus prædixit. Paulò verò pòst & euersionem idolo tum quæ sibi homines manu confecerant, quasi tra gicè decantauit. inquit enim. πάντα τὰ χειροποίητα κατακρύψουσιν &c. hoc est. Omnia manu facta abscō dent, deferentes in speluncas & in scissuras petrarū & in foramina terræ à facie timoris Domini, & à gloria roboris ipsius, cum surrexerit percutere ter ram. In die enim illa eiiciet homo abominationes suas, argenteas & aureas, quas fecerunt sibi vt ado rarent res vanas & vespertiliones. Ita vt ingredian tur in foramina firmæ petræ, & in scissuras petrarū à facie timoris Domini, & à gloria roboris sui quā do surrexerit percutere terram. Hanc vero Prophe tiam me vobis interpretatri non decet, sed vos ma gis illius admirari veritatem, faterìq́ ingenuè quæ sæpius admisistis. Nullus autem vos à confessione

Verbum ex Sion.

Status rerum sub Esaia.

Cæsar Augustus.

Esa. 2. Latina tra latio nō nihil est di uersa à tex tu Græco.

hac

hac remoretur. neque enim pudenda est peccati con
fessio, sed ipsa potius perpetratio. Quod si fortasse
vos id fateri non vultis, at omnibus planè constat
qui viderunt, sæpenumero vestros deos terra obru-
tos fuisse, eosdemq́ ab iis qui pietatem colere didi-
cerunt, rursus erutos in spectaculum prodiisse. Im-
pij enim dæmonum cultores, illorum simulachra
occuluerunt, ita tutius præsidium suis diis allaturos
se arbitrantes. Quidam vero etiam rimantibus in-
dicarunt vbi obruti delitebant. Nec defuerunt, qui
erutos inuentosq́ in plateis publice spectandos pro-
ponerent, vt qui dei quondam vocati fuerant, muli-
Gentiū dij ercularum adulescentiumq́ ludibrio impeterentur.
Illorum nanque imagines, aliæ reptiles, alię quadru
pedes animantes referebant. Iam enim & vesperti-
lionum simulachra & murū adorauerāt hoīes. Cū-
que ipsa animalia, serpētes inquam, scorpiones, mu-
res, vespertilionesq́ interficerent, harum tamen ani-
mantium simulachra sibi deos erexerant. Verum de
his satis multa iam diximus. Aliarum itaq́ prædi-
Esa. 17. ctionum veritatem inspiciamus. sunt enim quę mo
do afferam eiusdem Prophetæ verba. τάδε λέγει κύ-
ριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσραήλ. τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ πεποιθὼς ἔσται ἄνθρω-
πος &c. hoc est. Hæc dicit Dominus Deus Israel.
In die illa confidet homo in eo qui fecit eum, oculi
vero eius ad sanctum Israel respicient. Neq́ confi-
dent in altaribus, neq́ in operibus manuum suarū.
& quæ fecerunt digiti ipsorum. Neq́ amplius vi-
Esaias pl⁹ mille ānis ante Con- stantini tē- pora. debunt arbores, neq́ abominatiōes suas. Hec autē
ipsa plusq̄ mille annis ante Constantini Cęsaris tē-
pora, prędixerat Esaias Postea enim dæmonum lu-
ci cum delubris destructi sunt. Verum multò ante
ceu præsentia intueretur homo Deo plenus præui-
derat, tuncq́ illa prędixit quę post tot annorum spa
tia euen

tia euentura essent. At Iupiter Dodonæus, & Apol- Vetera dæ
lo Pythius, ne prædixerunt quidem quo pacto ge- monũ ora
renda essent quæ trimestri pôst tempore futura erãt, cula semꝑ
sed ancipiti sono huc atque illuc vergentia oracula dubia fu-
reddiderunt. Audite vero & quæ sequuntur. ἐπισρά- ére.
φητε οἱ τὴν βαθεῖαν βουλὴν βιβουλευμένοι καὶ ἀνομον ὑιοι Esa.31.
ἰσραὴλ &c. hoc est. Conuertimini qui profundum "
consilium iniquumq́ȝ consuluistis filij Israel. Quoni "
am in die illa auferent homines opera manuum su- Esa.41.
arum, argentea & aurea, quæ fecerunt manus ipso-
rum. Et rursus. ἐγὼ θεὸς πρῶτος. καὶ εἰς τὰ ἐπερχόμενα "
ἐγώ εἰμι &c. hoc est. Ego Deus primus, & in ventu- "
ra tempora ego sum. Viderunt me gentes & timu- "
erunt, et extrema terrę obstupuerunt. appropinqua
uerunt & venerunt simul iudicans vnusquisq; pro- Tralatio
ximo & fratri suo auxiliari, & dicet: Potuit vir fa- latina non-
ber & ferrarius verberans malleo simul & impel- nihil à te-
lens aliquando quidem dicet, commissura pulchra xtu Greco
est. corroborarunt eam in clauis, statuent eam et nõ est diuersa.
mouebitur. Neque enim ea stare possunt nisi clauis
confixa sint, neq; nisi ab aliis ferantur, ambulare pos Esa.42.
sunt. Et iterum. ἰακὼβ παῖς μου ἀντιλήψομαι ἀυτοῦ &c. "
Iacob puer meus, suscipiam eum, Israel electus me- "
us, accepit eum anima mea. Dedi spiritum meum "
super ipsum, iudicium gentibus efferet. Non clama- "
bit, neque remittet, neque audietur extrà vox ipsius "
Calamum fractum non franget, & linum fumigãs "
non extinguet. Sed in veritatem efferet iudicium, "
splendebit & non quassabitur, donec ponat in ter- "
ra iudicium, & in ipsum gentes sperabunt. Ita "
dicit Dominus Deus Israel qui fecit cœlum & "
compegit illud, qui firmauit terram & quæ in ip- "
sa sunt, qui dedit flatum populo qui est super eam, "
& spiritum iis qui calcant eam. "

„ Ego Dominus Deus vocaui te in iuſtitia. Tenebo
„ manum tuam, & corroborabo te. Dedi te in teſta-
„ mentum generis, in lumen gentium, aperire oculos
„ cæcorum, educere è vinculis colligatos, & è domo
„ cuſtodiæ ſedentes in vmbra. Ego Dominus Deus,
„ hoc mihi eſt nomen. Gloriam meam alteri non da-
Expoſitio p̄dictorũ. bo, neque virtutes meas ſculptilibus. His itaq; ver-
bis vniuerſorum Deus Dominum noſtrum IHE-
SVM CHRISTVM, vt hominem alloquutus eſt,
Chriſtus quem videlicet à conſpicua humanitate viſibilique
Iacob & natura, & Iacob et Iſrael appellauit. Ex ea enim pro
Iſrael. ſapia, quod ad corpus aſſumptum pertinet, natus
eſt. Oſtendit præterea CHRISTI manſuetudinem
& tolerantiam, qua vſus eſt, cum ſibi ab Iudæis illu
deretur. Hunc itaque ait in teſtamentum generis da
tum fuiſſe. Patriarchis enim cæteriſq; Iudæis, per
hunc ſalutem ſe daturum promiſit. Ait vero & hũc
eundem in lumen gentium exortum eſſe, vt cæco-
rum oculos aperiret, vinculaq; captiuorum diſtrin-
geret, vtq; eos à tenebris liberaret, qui in tenebris ig
norantiæ tanquàm in carcere deſidebant. Cæcos au
tem ac vinctos atque in tenebris deſidentes, eos vo
cauit qui circumuenti caligine ignorantiæ ac pecca
torum cathenis vincti tenebantur. Quòd autem
hac appellatione eos ſignificarit qui vanis ſuperſti-
tionibus ſeruiebant, teſtantur ea quæ mox ſequun-
Eſa. 42. tur. ἐγὼ γὰρ ἔφη κύριος ὁ θεός, τοῦτό μοι ἐστὶν ὄνομα. τὴν
„ δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω, οὐδὲ ἀρετάς μου τοῖς γλυπτοῖς.
„ hoc eſt. Ego enim Dominus Deus, hoc mihi eſt no
„ men. Gloriam meam alteri non dabo, neque virtu-
„ tes meas ſculptilibus. Etenim protinus vt in carne
„ apparuit, ea dæmonas nudauit appellatione, quam
„ ſibi raptam circumpoſuerant. Paulò vero mox &
Ibi. 42. hoc inquit, κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων ἐξελεύσεται συν-
τρίψαι

τρίψαι πόλεμον καὶ ἐπεγερεῖ ζῆλον &c. hoc est. Domi-
nus Deus virtutum egredietur vt conterat bellum
& exuscitet zelum, & clamabit aduersus inimicos
suos cum robore. Docet autem quare hoc olim nõ
fecerit. ait itaque. ἐσιώπησα ἀπὸ αἰῶνος &c. hoc est.
Tacui à sæculo, nunquid semper tacebo & tolera-
bo? Sustinui tanquam mulier quæ parturit, manife-
stabo, & dissipabo, & exiccabo simul. Sunt autem
verba illa tolerantiæ ac longanimitatis, hæc vero
humanitatis. Patiens enim Deus ab initio non pu-
niit delinquentes. subinde autem cum iam satis ho-
minibus pepercisset, errantes ad se vocauit, atque in
errore perseuerãtes dispersit. hoc est enim quod ait,
Dissipabo & exiccabo simul, & ἐρημώσω ὄρη καὶ βου-
νούς &c. hoc est. Desertos faciam montes & colles,
ponam fluuios in insulas, et stagna arefaciam. Qui- Luci ido-
bus sanè verbis idolorum lucos & templa signifi- lorum.
cauit, quæ in eiusmodi locis erant. hęc enim omnia,
postquàm in nostra humanitate apparuit demoli-
tus est. Inquit præterea. καὶ ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ᾗ οὐκ Esa. 42.
ᾔδεισαν, καὶ τρίβους ἃς οὐκ ἔγνωσαν ποιήσω πατῆσαι αὐτούς
hoc est. Et ducã cæcos, in viam quã nescierant, et in
semitis quas nõ cognouerũt ambulare eos faciam.
Olim siquidẽ aberrãtes, viã veritatis nesciebãt. Na-
cti igitur Apostolos, hospites, duces, lucisque mini-
stros, erroris siquidẽ semitas reliquerũt, cognouere
autẽ viã veritatis. Amplius vero ait. ποιήσω αὐτοῖς τὸ
σκότος εἰς φῶς, καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν. hoc est. Faciã ipsis
tenebras in lucẽ, & quæ sunt obliqua in rectũ. Pro
antiquis enim tenebris intellectuale lumẽ percipiẽt,
relictisque obliquis semitis recta incedẽt. Pręterea ve-
ro quasi adhuc errãtes ita increpitat. αἰσχύνθητε αἰσχύνην
οἱ πεποιθότες ἐπὶ τοῖς γλυπτοῖς, etc. hoc est. Cõfundimi-
ni cõfusione qui cõfiditis in sculptilibus, qui cõflatili-

Esa. 43. bus dicitis, vos dei nostri. Pauloq́; mox. ἰδὸ ἐγὼ ποιῶ
" καινά, ἃ νῦν ἀνατελεῖ &c. hoc est. Ecce ego facio noua
" quæ nunc orientur, & cognoscetis ea, & faciam in
" deserto viam, & in sicco flumina. vt dem potum
" generi meo electo, & populo quem acquisiui mi-
hi, vt enarret virtutes meas. Genus autem nunc
eos appellauit, qui crediderunt in eum, quorumq́;
ipse ob assumptam humanitatem primogenitus di-
Esa. 49. ctus est. Quòd vero hęc de gentibus dicat, ea quæ
" sequuntur planè ostendunt. ait enim. ἀκούσατε νῆσοι, καὶ
" προσέχετε ἔθνη &c. hoc est. Audite insulę & attendite
" gentes. permultum tempus state, dicit Dominus.
Quorũ nihil Iudæis congruere, tũ insularũ, tum gē-
Esa. 51. tium nomē indicat. Item & illud. ἀκούσατέ μου, ἀκούσατε
λαός μου etc. hoc est. Audi me, audi populus meus,
" & reges auribus percipite. Quoniã lex à me egredi
" etur, et iudiciũ in lucem gentiũ. Appropinquat cito
" iustitia mea, & egredietur in lucem salutare meum.
" Me insulæ expectãt, & in brachiũ meum gētes spe-
" rabunt. Hisce autem oĩbus verbis futuram gentiũ
" salutem prædixit, legemq́; Euangelicam ac diuinæ
Brachium Dei qd in scriptura significet. lumē cognitionis, quod per sanctos Apostolos gē
tibus cunctis attulit. Brachiũ itaq; nõ intellexit hu-
mani corporis membrũ (simplex est enim Dei na-
tura, & cõpositionis immunis) sed figurate robur di
uinum significauit. Quia enim & milites manu pu-
gnant, & agricolę terram versant, aliiq́; oẽs artifices
manibus vtãtur necesse est, merito ac decenter noĩe
brachij robur illud significauit quo freti hoĩes excla
Psal. 22. mamus: Non timebo mala quoniam tu mecum es.
Esa. 55. Rursus autē propheta idem exclamat. ἰδοὺ μαρτύριον
ἔθνεσι δέδωκα αὐτὸν &c. hoc est. Ecce testem gentibus
" dedi eum, principem & præceptorē gentibus. Ecce
" gentes quæ non nouerunt te, inuocabunt te, populi
" qui

qui nesciunt te, ad te confugient, propter Dominũ „
Deum tuum & sanctum Israel, quoniam glorifica „
uit te. Cum itaq; videatis Dominũ IESVM CHRI „
STVM in orbe terrarum latè regnantẽ, gentesq; oẽs
eius principatũ libentissime confitentes, intelligite
iam prophetiã, eiusq; veritatẽ suspicite. Audite ve- Esa. 59.
ro & quæ sequuntur. καὶ φοβηθήσονται οἱ ἀπὸ δυσμῶν ὄνομα „
κυρίου &c. hoc est. Et timebunt qui sunt in occidente „
nomẽ Domini, & qui in exortu solis, inclytum no- „
men eius. Et iterum. ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερω- Esa. 65.
τῶσιν &c. hoc est. Manifestus apparui iis qui me „
non interrogabant, inuentus sum ab iis qui me non „
quærebant. Dixi ecce sum, gentibus quæ non inuo- „
cauerunt nomen meum. Omnis deniq; Esaiæ Pro- „
phetia huiusmodi verborũ plena est. Ceterũ vt &
alios quoq; Prophetas videatis consona diuinitus
prædixisse, audite & Hieremiã clamantẽ. ἐν τῷ καιρῷ Hier. 3.
ἐκείνῳ καλέσουσιν τὴν ἱερουσαλὴμ θρόνον κυρίου &c. hoc „
est. In illo tempore vocabunt Hierusalem soliũ Do „
mini, & congregabunt in ea oẽs gentes, neq; ambu „
labũt post cogitatiões malas cordis sui. Videte igi- „
tur quanta sit in Prophetarũ verbis cõcordia. Vide „
te mortales oẽs ad ciuitatem illam vndiq; concurrẽ
tes, in qua dominicæ mortis mysterium salutare or-
bi terrarum consummatum est. Videte oẽs abomi-
nari idolorum imposturam, illi autem qui olim cru-
ci affixus pependit, diuinos honores persolui. Sunt
autẽ eiusdẽ Hieremiæ quæ modo adducã. τάδε λέ-
γει κύριος. στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἴδετε etc. hoc est. Hæc di „
cit Dñs. State sup vias, & videte. Quærite semitas „
Dñi æternas, et videte q̃ sit via bona, et ambulate in „
ea, & inuenietis sanctificationẽ aĩabus vestris, & di „
xerũt, non ambulabimus. Cõstitui sup vos specula „
tores, audite vocẽ tubæ, et dixerunt, non audiemus. „

" Propter hoc audierunt gentes, & qui pascunt pecu
" des in eis. Quæ sanè verba, seriē gestæ rei ostendūt.
Primis enim Iudæis allata sunt, & à Prophetis &
ab Apostolis diuina edicta. Postquam vero ii se cō
tumaces prębuerunt, diuinę bonitatis dona cunctis
Prophetę, via Domini. gentibus data sunt. Deus itaq; qui per Prophetam
loquebatur, antiquos Prophetas vias appellauit,
bonam autem viam, ipsum mundi seruatorē Chri
Christus, via regia. stumq; Dominū. Sicut enim in regiam militarēq;
viam reliqui calles à pagis agrisq; perueniunt, ita et
Prophetæ omnes hunc tanquam viam cunctis cre-
dere volentibus indicarunt. Ipse etiam Dominus
Deusq; noster in sacris Euāgeliis clamat: Ego sum
Ioan. 14. via, veritas, & vita. Hortatur itaq; Iudæos ad legē-
" da Prophetarum oracula, quærendumq; quod illi
in oraculis prædixerunt. Renuentibus autem ac cō-
tumaciter reluctantibus, Euangelicam tubam attu
lit. Quia vero iterum dixerunt, non audiemus, excla
mauerunt in ipsorum faciem diuini Apostoli ver-
Act. 13. bis huiusmodi, quæ Lucas adducit in Apostolicis
" actibus. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
" &c. hoc est. Vobis oportuit primum loqui verbū
" Dei. Postquam vero indignos iudicatis vos vita æter-
" na, puri nos, ex nunc ad gentes proficiscemur. Rur-
sus vero idem Propheta, gentium salutem prędicit,
clamatq; ad vniuersorum Deum. κύριε ἰσχύς μου, βοη-
Hier. 16. θός μου, καὶ καταφυγή μου ἐν ἡμέρᾳ κακῶν &c. hoc est.
" Domine robur meum, & auxiliator meus, & refu-
" gium meum in die malorum. Ad te gentes veniēt
" ab ęxtremo terræ, & dicent. Quàm mendacia pos-
" sederunt patres nostri idola, & non erat in eis vtili-
" tas? Si faciet sibi ipsi homo deos, & ipsi nō sunt dii?
" Quid autem his verbis manifestius esse possit?
Propheta enim tanquam præsens videret habitabi-

lis ter

lis terræ mutationem, quasiq; audiret gentes ad pœ- Gentes ad
nitentiam conuersas, deridentesq; idolorum imbe- Christum
cillitatem, ita tunc oracula sua conscripsit. Amos au conuerten-
tem Propheta, non solum gentium salutem, sed Iu- das esse.
dæorum quoq; prędicit dispersionem. inquit enim. Amos. 9.
ἰδοὺ γάρ, φησίν, ἐγὼ ἐντέλλομαι καὶ λικμήσω ἐν πᾶσι τοῖς „
ἔθνεσι &c. hoc est. Ecce enim, inquit, ego mando, et „
ventilabo in cunctis gentibus domum Israel, quē- Iudæorũ
admodum ventilatur triticum in * area. Pauloq; dispersio
mox. τῇ ἡμέρᾳ ἐκ. ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαβίδ &c. hoc prædicitur
est. In die illa suscitabo tabernaculum Dauid quod * Al. ven-
ceciderat, & reędificabo ruinas eius & defossa eius, tilabro.
et reędificabo illud sicut dies æternitatis, vt quærant „
me residui hominum, & omnes gentes in quibus „
inuocatum est nomen meum super eas, dicit Domi „
nus qui facit hæc omnia. Si quis autem vestrum sci „
re desiderat, quodnam sit hoc tabernaculum, audiat „
Ioannem sanctissimum sic dicentem. Verbum ca- Ioan. 1.
ro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus „
gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti, à patre ple- „
num gratiæ & veritatis. Clamat autem & Sopho- Sopho. 2.
nias. ἐπιφανήσεται κύριος ἐπ᾽ αὐτοὺς &c. hoc est. Ap-
parebit Dominus super ipsos, & perdet omnes de- „
os terræ. & adorabunt eum vnusquisque de loco „
suo, & omnes insulæ gentium. Quia enim Iudæis
præcepit vt templum quod est Hierosolymis fre-
quentarent, necessario addidit fore vt mendacibus
diis de medio sublatis, vnusquisque verum Deum
adoret, ita vt non cogatur quidem ad illud templũ
accurrere cum in suis vrbibus, agris, pagis, cultum Sophon. 3.
Deo exhibiturus sit. Paulo que mox idem inquit „
Propheta. τότε μεταστρέψω ἐπὶ λαοὺς γλῶσσαν εἰς γενεὰν „
αὐτοῖς &c. hoc est. Tunc conuertam ad popu- „
los linguam in generationem ipsis, vt inuocetur al. inuocēt

„ nomen Domini, vt seruiant ei sub iugum vnum, a
„ finibus fluuiorum Æthiopiæ ferent mihi sacrificia.
Vnam enim Apostolorum linguam in cunctarum
gentium linguas dimisit, omnibusque detulit salutarē

Zacha. 1.
vocationem. Per Zachariā quoque consona his præ-

Latina trāslatio, Laudae et lætare
dicit. τέρπου καὶ εὐφραίνου θύγατερ σιών &c. hoc est. Delectare & lætare filia Sion. Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus. & confugient
„ gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt sibi
„ in populum, & habitabo in medio tui, dicit Domi-
„ nus, & cognosces quia Dominus omnipotens mi-
„ sit me ad te. In hisce autem verbis vnigenitus Dei

Christus missus.
filius, & suam ipsius & patris ostendit personā. Missus autem esse dicitur, quia non sicut Deus, sed sicut homo apparuit. Conuenit autē sibi in aduentu suo implere iustitiam pro hominibus, ac præstare obe-

Zacha. 9.
dientiam quam tantopere laudauit. Iterum Zacha
„ rias idem. χαῖρε σφόδρα θύγατερ σιών, κήρυσσε θύγατερ ἱε
„ ρουσαλήμ. &c. hoc est. Gaude multum filia Sion. Ca-
„ ne tuba filia Hierusalem. Quoniam ecce rex tuus ve
„ nit tibi iustus & Saluator, ipse mansuetus, sedens su-
„ per subiugalem & pullum iuuenem. Et perdet cur-

Ephraim.
rus Effrem & equum ex Hierusalem, & perdetur
„ arcus bellicus, & multitudo pacis ex gentibus, &
„ dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumini-

* Al. fines
bus vsque * ad exitus terræ. Et rursus post multa

Zacha. 14.
alia. καὶ ἔσαι κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν &c.
„ hoc est. Et erit Dominus in regem super omnem

Prophetarum dicta minimè obscura, vt veterū oracula.
terram. In die illa erit Dominus vnus & nomen eius vnum, ambiens in circuitu omnem terram & desertum. Quòd autem viri Græci horum verborum est vmbris obscuratum, enarrationisve indigum? Aut quod non potius superius dictorum, habet vocalissimum rerum testimonium? Audite

vero

vero & per os Malachiæ Deum vniuersorum Do-
minum ita Israel compellantem. οὐκ ἔςι μοι θέλημα ”
ἐν ὑμῖν, λέγει κύριος &c. hoc est. Non est mihi volun- ”
tas in vobis, dicit Dominus. neque sacrificium acci- ”
piam de manibus vestris. quoniam ab ortu solis et ”
vsque ad occasum, nomen meum glorificatum est ”
in gentibus, dicit Dominus omnipotens, & in om- ”
ni loco thymiama offertur nomini meo & sacrifi- ”
cium purum, quia magnum nomen meum in gen- Sacrificiũ
tibus, dicit Dominus omnipotens. Vos autem pro purum.
phanatis ipsum. Comparate quæso amici homines ”
verba hæc rebus ipsis, ac videte tum Iudæorum cõ-
tumaciam. tum gentium confessionem, videte in-
quam vbique terra ac mari spirituale sacrificiũ Do-
mino Deo offerri. atq; hymnis eum concinite, qui
hæc tam manifeste prædixit. Quod si vultis & Da- Dauid.
nielis, & Ezechielis & Iohelis & Micheæ, omni- Ezechiel.
umq; Prophetarum oraculis oculos admouete. o- Ioel.
mnes enim, gentium salutem prædicunt. Deus pro- Micheas.
fecto cum Patriarcha Abraham insigne illud fœ-
dus percutiens, in semine ipsius daturum se gẽtibus
benedictionem promisit. inquit enim. εὐλογήσω σὲ, καὶ Gen. 12.
μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου &c. hoc est. Benedicam te, & ”
magnificabo nomen tuum, & eris benedictus. & ”
benedicam benedicẽtes te, & maledicẽtes te male- ”
dicã. et benedicẽtur in semine tuo oẽs gentes terræ. Gen. 22.
Neque hoc illi semel, verum sæpissime est pollici-
tus. Quin & eo defuncto eandem benedictionem
dedit filio suo Isaac, postq; illũ ipsi Iacob. Quia enĩ Isaac.
ex illorũ semine naturam humanã assumens factus Iacob.
est homo, mysteriumq; dispensationis perficiens
missis per orbem terrarum Apostolis præcepit do-
cere oẽs gẽtes in noĩe patris & filij et spiritus sancti.
Illæ autem sic credentes, salutem consequutæ sunt.

Iure ac decenter & ipsi Abraham, & iis qui ex eo
sunt geniti, benedictionem hanc dedit, eisdemque fu-
tura prænuncians magnitudinem præmij ostendit,
ac diuinorum verborum auditores spe salutis con-
Iacob. solatus est: Iacob etiam Patriarcha, cum Iudam be-
Gen. 49 nediceret de gentium benedictione non tacuit, in-
" quit ergo. οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ ἰούδα &c. hoc est.
" Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femo-
" ribus eius, donec veniat ille cui repositum est, & ip-
Deut. 32. se expectatio gentium. Magnus item Moyses ex-
" clamat. εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. hoc est.
" Lætamini gentes cum populo eius. Diuini autem
" Dauid quis Prophetias facile colliget? In secundo
Psal. 2. enim Psalmo vindicis nostri personam assumens,
" ita inquit: Dominus dixit ad me, filius meus es tu,
" ego hodie genui te, Postula à me, & dabo tibi gen-
" tes hæreditatem tuam, & possessionem tuam ter-
Psal. 8. minos terræ. In octauo autem Psalmo hæc scri-
pta sunt. Domine dominus noster quàm eleuata
" est magnificentia tua super cœlos? Ex ore infanti-
" um & lactentium perfecisti laudem. Videmus au-
Psal. 9. tem hæc quotidie euenire. In nono etiam Psalmo
ad Deum conuersus: Exurge, inquit, Domine,
" non confortetur homo, iudicentur gentes in con-
" spectu tuo. Constitue domine legislatorē super eos,
" vt sciant gētes quoniā homines sunt. Quia enim ad
extremam insaniam genus humanum delapsum e-
rat, necessario petit dari eis legislatorem, vt nobilita
tem suæ naturæ cognoscentes, brutū ac ferinum vi-
uendi morem deponerent. In. 21. autem Psalmo, hæc
Psal. 21. ipsa sunt, Reminiscētur & cōuertentur ad dominū
" vniuersi fines terræ, et adorabūt in cōspectu eius vni
" uersæ familiæ gentiū, qm̄ dn̄i est regnū, et ipse domi
" nabit gentiū, et q̄ sequunt in eandē sunt sententiam.

Prædi

Prædicit autem è cunctis gẽtibus nouum populũ. Tum & in quadragesimoquarto psalmo sic inquit: " Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos " principes super omnẽ terram. Item & in quadrage " simoquinto: Vacate, & cognoscite quoniam ego " sum Deus, exaltabor in gẽtibus & exaltabor in terra. Qui verò hunc sequitur psalmus, salutem gentium totus prædicit. inquit enim: Omnes gentes " plaudite manibus, iubilate deo in voce exultatiõis. " Quoniam Dominus * altissimus terribilis, rex magnus super omnẽ terram. Quiq; hũc psalmi perpetui tres sequuntur, omnesq; vt ita dicam psalmi Dauidici, habitabilis terræ mutationẽ prædicunt, gentiumq; prædicant & vocationẽ & fidem, Dei præterea vindicisq; nostri substantiam illam quę est ante sæcula, ex Deo patre generationem, partũ ex Virgine, per eum facta miracula, irrogata illi supplicia, Iudęorum peruicaciam, Christi resurrectionem ex mortuis, in cœlum ascensionem, Spiritus sancti aduentum, in vniuersum orbem terra mariq; Apostolorum discursum. Eadem verò hæc & omnes alij Prophetæ prædixisse inueniuntur. Ego autem superfluum putaui, omnes de Christo prædictiones colligere. Multis enim mihi librorũ voluminibus opus esset, vt inde Prophetias omnes describerem, quæq; sunt ad rem hanc oportuna decerperem. Sufficit autem, modo ipsi velitis, harum quarũ quas nuper allatas vobis audistis, veritatem discernere.

Psal. 48

* aliás, excelsus

Psal. 47. 48. 49.

Quę à prophetis i veteri testamẽto sint prędicta.

Sunt enim manifestæ atque verissimæ, ac veluti expressæ quędã rerum imagines. Sicut itaq; optimorum pictorum artem facilius explorare quis poterit, qui veræ atq; archetypæ rei pictam imaginem conferat, ita & vos decet quã Prophetiam sapientissimus pictor deus ante depinxit, velut imaginem

quandam rebus ipsis quę iam euenerũt, conferre, atque ita nihil euariantẽ similitudinem intueri. Prius enim q̃ Prophetia ex euentu rerũ finem consequeretur, non parũ laboris erat persuadere hoibus qui tũc viuebant, euentura esse quę prædicerẽtur. Nunc autem cũ impleta iam videamus, quæ tot antè sęculis Prophetæ illi prædixerãt, quæq; olim verba fuerãt esse nunc facta, nullus iam nobis labor relinquitur ad faciendã auribus fidem. Aures enim, oculorũ testimonio nunc vtũtur. Neq; indigemus Herodoti authoritate, vt sciamus aures esse oculis infideliores Oculi enim nostri vidẽt, quę auditu aures accipiũt. Quando igitur & Prophetias à me citatas audistis, & rerum testimonia oculis inspexistis, age iam nostrorũ Prophetarũ diuinas voces, dæmonũ vestrorum oraculis cõparate, vt cũ Apostolo exclametis:

Herodot⁹.

1. Cor. 6 Quę societas luci ad tenebras? quęue cõuẽtio Christi ad Belial, aut quę pars fideli cum infideli? Quis cõsensus templo Dei cũ idolis? Templa enim dei, sunt Prophetarũ chori. Idola verò quę gentes adorarunt, surda & muta sunt. De quibus & Dauid ita

Psal. 113 loquutus est: Simulachra gẽtium argentũ & aurũ, opera manuum hoĩm. Os habent & non loquẽtur, oculos habẽt & non videbũt. Aures habẽt, & non audient, nares habẽt & non odorabunt. Manus habent & nõ palpabunt, pedes habent & nõ ambulabunt, non clamabũt in gutture suo. Neq; enĩ est spiritus in ore ipsorũ. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui cõfidunt in eis. Vobis autẽ viri Gręci potius contingat veritatẽ perdiscere, q̃ Propheticæ huius imprecationis pati supplicium.

Decimi libri Theodoriti Cyrensis Episcopi de Oraculis, FINIS.

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI contra infideles Græcos Liber Vndecimus, de Fine & Iudicio.

ARistippi nomen ô Græci homines ad vestras fortasse aures peruénit, illius, inquam Aristippi, qui ex filia nepos fuit eius Aristippi, quo Socrates amicissimo vsus est. Is itaque ex familiaritate matris atque conuictu (nam et hanc philosophatā Græci asserunt) ad magnā Philosophiæ cognitionem peruénit. Cognomen verò etiam ab re ipsa contraxit. omnes enim Mitrodidacton, hoc est matris discipulū, appellabant. Atque illi quidē ad participatū Philosophię, sola matris documenta satis fuerunt. Vos autē cum tot iam Prophetas audieritis, nec minus & eos qui post Prophetas celebri doctrina claruerūt, perdiscere veritatem nō vultis. Hoc autē vobis inde vitium áduenit, quod existimatis inutilia prorsus hęc esse instituta, quę de Christianà religione perdiscenda sunt. Nō enim Syracusanas delicias, non remissum vitæ genus atque mollissimum, non execrandas diuitias pollicentur, non ex diuitiarum fluxu lubricum euripum, sed sudores multos laborésque, vitam denique anxiam & durissimam. Sunt enim hæc omnibus ante oculos posita, passimque perspicua. Finis autem cuius gratia hæc feruntur, abstrusus est, nulliique conspicabilis. Assueti enim ea sola intueri quæ videntur, scire non potestis eorum naturam quæ non videntur. Oculis enim illis caretis, quorum fides est opifex.

Aristippus. Μητροδίδακτος Syracusanę delicię

Ego

Ego autem hic quoque adhibitis sacrorum sermonum facibus, & hæc ipsa vobis ostendam, quæ mihi ostendendi, quæque vobis capiendi facultas erit. Puto autem nunc quoque operæpretium me facturum, si Philosophorũ opiniones, ac diuina Euangeliorũ dogmata vobis ex aduerso cõstituam, vt ex proposita comparatione scire possitis, quemnã illi finẽ nobis statuerint, & quẽ diuini sermones polliceantur.

Epicurus. Epicurus itaque, iucundissima vita finẽ metitur. Supremũ namque bonum, solam esse voluptatem opinatus est.

Democritus Abderites. Democritus autem Abderites horũ dogmatum pater, pro voluptate concupiscentiam posuit, non sententiæ quidem sed nominũ duntaxat facta mutatione.

Heraclet⁹. Εὐδοκία. Bñplacitũ. Heracletus item Ephesius nomen inuertit, sensum seruauit. Nam pro voluptate, beneplacitũ dixit. Habet tamen hæc dictio, aliam quandam vim. infinita enim atque incerta ratione beneplacitum posuit, qualitatem tamen huius beneplaciti nõ expressit.

Diuersæ sentẽtiæ de bono & fine hois. Sunt autem hac in re variæ hominum, differentesque sententiæ. Aliis siquidem, placet temperantia. Aliis verò, quod huic maxime contrarium est, vitium. Aliis continentia placet. Aliis, incontinentia. Aliis, per iniquitatẽ atque auaritiam viuere. Aliis, per iustitiam & æquitatem. Quod itaque vnicuique libitum est, quod iucundũ atque amabile, id ille videtur finem hominis definisse, tacito quidẽ voluptatis nomine, próque eo beneplaciti vsus nomenclatura. Pythagoras autem, vltimũ hominis bonum in exactissima numerandi scientia opinatus est esse. Hecatæus, in eo statu rerum qui homini satis esset. Antisthenes, in modestia & humilitate. Anaxagoras Clazomenius, in vitę speculatione, in eaque animi libertate quę ab huiusmodi speculatione proficiscitur, conuenientem Philosopho terminum

omni-

omnino constituens. Maximum enim profecto bonum est, naturam rerum callere, vt ex ea cognitione contemnamus quæ fluxa sunt, animumq; ab omni seruitute liberum cõseruemus. Plato autem Aristonis filius, altitudine ac magnificentia termini, illum nobis occuluit. Bonorum siquidẽ finem statuit, vt quantum in nobis sit, Deo perquàm similes euadamus. Laudabilis sanè adhortatio, quę nos ad diuinorum imitationem inuitat. illa tamen verborum additio, vt id faciamus quantũ in nobis est, admirabile id magis homini q̃ præstabile esse ostendit. Neq; enim fieri potest, vt vsquequaq; Deo similes euadamus. Quo enim pacto visibilis homo, inuisibilẽ imitetur? Quomodo qui breuis est ac exiguo loco concluditur, illi queat esse persimilis, qui extra omnem terminũ constitutus ipse cõtinet vniuersa? Quæ sit rursus ad æternum rerumq; omnium cõditorẽ illius similitudo, qui recens est ac nouitius, quique ne vlnaris quidẽ quantitatis queat cœlum componere? Nulli est ergo natura illa, nulli potẽtia, nulli sapientia imitabilis. bonitatis tamen ac mansuetudinis, iustitięq; ac humanitatis diuinę typos aliq̃s quoquomodo effingi posse, non inficias iuerim. Quandoquidem & Christus iis qui perfectionem assequi cupiebãt, genus hoc imitationis proposuit. inquit eni: Estote misericordes, sicut & pater vester cœlestis misericors est, qui oriri facit solẽ super malos et bonos, & pluit sup iustos & iniustos. Platonis q̃q; præceptor Socrates filiꝰ Sophronisci, nõ diuitiis affluentem hominẽ, neq; secundo vento semper vtentẽ, sed iustitia exornatum virum solitus est felicem appellare. Impios enim scelestosq; vocabat qui vtilitatem à iustitia ipsa seiungerẽt, opinatus in sola probitate ac iustitia repositam esse vtilitatem.

Dei similitudo.

Luc. 6 ,, ,,

Socrates.

Orato-

Oratores autem, his dictis aures accōmodare noluerunt. Dicebant enim, vtil[illegible]atē ab recto seiunctā esse, nō sentientes v[illegible]ilitatē sine iustitia, omni vtilitate cassam relinq[illegible]. Nam [illegible] est quod iustitia caret, quod est iniusti[illegible] erit & noxium. quod vero [illegible] noxium est, vtile [illegible] nunquam vocari poterit. Plato igitur eiusq́ꝫ præceptor Socrates, cōsona & laudabilia dixisse inueniuntur. Aristoteles autem, tametsi Platonis auditor fuerit, ex illius tamen doctrina parum profecit. ex triplici enim bonorū genere, id est animæ, corporis, ac externis bonis, plenam felicitatem fieri affirmauit. Aiebat enim, qui vere felix habendus sit, cum nō modo virtute excultū esse oportere, sed robusta præditū valetudine, sed egregia forma insignē, sed diuitiis affluentē. qui autē careat aliquo eorum bonorū, felicē appellandū non esse. Hic autē, vt mihi quidē videtur, Simonidę poetæ sententiam sequutus est. is enim sic inquit: ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρί. &c. hoc est. Optimum est homini, vt bene valeat. proximū, vt bona sit forma. tertium, vt sine dolo sit diues. Theognis itē poeta, paupertatem vitari q̄ maxime adhortatur:

Quem Aristoteles beatū putarit

Simōides.

Theognis

„ Χρὴ πενίην φεύγειν καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον
„ Ῥίπτειν καὶ πετρῶν κύρνε κατ' ἠλιβάτων. hoc est:
„ Pauperiem fugitare decet, pelagiq́ꝫ sub vndas
„ Vertice vel montis mittere præcipitem.

Stoici felicitatē cōsti tuunt in eo vt naturā ducē sequamur.

Stoici verò ipsi, sanxerunt quæ his apertissime sint contraria. finem nancꝫ hominis ac felicitatē definierunt, vt naturam vitæ ducem sequatur. Animā quoque iidem Stoici dixerūt, necꝫ vtilitatis à commercio corporis, necꝫ detrimenti quicquam accipere. Nam necꝫ ad virtutem capescendam, bona corporis valetudine dum viuit, cōpellitur. necꝫ rursus ad vitium trahitur, vlla corporis ægritudine. Hæc enī

indiffe

indifferentem habere vim opinabātur. Illud verò eundē Stoicorum impudens planè verbū, atq; audacius dictū est. Eandem nanq; & Dei & hominis virtutem esse asserebāt. At Epicurus his cōtrariam viam ingressus, felicitatem hominis eam definiuit, vt nec famē nec sitim patiatur. proq; tuenda saturitate, censebat vel aduersus patrē Iouem esse homini depugnandum. ad tantam ille impietatē voluptarium hominem erudiebat. neq; enim solum Iouis nomen aduertendū est, quod ille in derisum ac dicterium vsurpabat, sed Deum totius mundi opificem, quem ille Iouis appellatione intelligens blasphemare est ausus. Hoc autem vitium illi accidit, quod & casui & atomis nimium tribuebat, nulloq; duce gubernari, sed ferri sua sponte ac impune vagari cūcta opinabatur, nullā putans anteactę vitæ reddendam esse cuiquā rationem, sed statū hominis sepulchrorum tenus protendi. Plato autem, vel defunctis vi ta hominibus iudicia imminere suppliciaq; testatur. Ita enim in decimo reipublicę suæ libro scriptū reliquit: ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες ἄγριοι διάπυροι ἰδεῖν παρεστῶτες, &c. hoc est: Hic itaq; aderant feroces quidam viri, aspectuq; ignei, qui cum prodeuntē ex eo spiraculo mugitum percepissent, alios quidem seorsum correptos perducebāt, *Aridæum verò nōnullosq; præterea vinctos manus ac pedes decusso capite ac detracta cute iuxta viam raptabant, deflexo per acutissimas spinas tribulosq; itinere. In ipso quoq; Phædone proxima his conscripsit. inquit enim: τρίτος ποταμὸς τούτων κατὰ μέσον ἐκβάλλει, &c. hoc est: Tertius autē fluuius, hosce medius interlabitur, ac nō longe progressus, loco amplissimo cadēs excipit, q̃ multo igni ardere cernit, ibiq; nostro hoc mari longe maiorem paludem efficit, aqua cœnoq; subbullientem.

Epicur⁹ in q̃ felicitatē constituat.

Plato impiis supplicia post hāc vitam constituit.

*vel ἀρδιαῖον

Tartari descriptio ex Platone.

Inde

" Inde autem egrediens, serpit in circuitum cœno sub
" turbidus, ambituq; magno circumuolutus, tum ad
" alia peruenit loca, tum ad extremos Acherusiæ palu
" dis fines. cuius tamen aquis minime commiscetur,
" sed multiplici ambitu sub terrã volutus, infra Tar-
Pyriphlegethon tarum deniq; erumpit. hic est autem quē Pyriphle-
gethontem appellant, cuius etiam riui auulsos aqua
" rum ductus exufflando eructant, vbi terrarũ loco-
" rumq; contingat. Ex aduerso autem huius quartus
" item fluuius in horribilem atq; asperrimum locum
Stygnus. influit. fertur autē coloris esse cyanei, Stygnusq; no-
Latini Styga appellant. mine appellatur. quam verò influens paludē facit,
Stygem appellant. Is itaq; in eam cadens, certasq;
ab illius aqua vires accipiens, ac terrę demũ immer
" sus, lapsu erratico reuolutus fertur contra Pyriphle-
" gethontem, fitq; illi obuius ex aduerso ad Acherusi-
" am paludem. neq; vero illius aquis confunditur, sed
" hic quoq; flexo volumine in circuitũ lapsus influit
" in Tartarũ, aduersus Pyriphlegethonti. Ego ve-
rò plura non dicã, ne cuncta quæ possent vobis ad-
ducens, æquo longiorem sermonem protraham.
Facile est autem viri Græci hunc Platonis librum
in manus sumere, doceriq; ex illius lectione quod-
nam iudicij tribunal ipse constituat, vtq; leuiter pec
cantibus pares ac cõmensas pœnas decernat, graui-
ter autem crebroq; delinquentibus, indelebiles.
Ego autem pauca vobis ex eo libro nũc legēda ap
" ponam. sic enim inquit: οἱ δ᾽ ἂν λόξωσιν ἀνηκέσως ἔχειν
" διὰ τὰ μέγωθη τῶν ἀμαρτημάτων, &c. hoc est: Qui au-
" tem videantur insanabiles esse ob magnitudinē de-
" lictorum, vt qui sacrilegia multa & grauia, quiq; cę
" des præter æquum ac iustum frequēter admiserint,
" & quæ sunt alia generis eiusdem, hos omnis æqua
Tartarus. & conueniens sors in Tartarũ demittit, vnde nun-
quam

quam sint emersuri. Qui verò expiabiliter quidem, „ sed tamen grauiter videantur peccasse, quale est, si „ qui iracundia perciti violenter in parentes aliquid „ fecerint. sed tamen pœnitentia adducti eos in reli- „ quo spatio vitæ coluerint, aut si qui hominem occi- „ derint, vel tale quippiam perpetrarint, hos sanè ip „ sos nihilosecius oportet in Tartarum deiici. quum- „ que annum ibi totum peregerint, ab vndis eiectan- „ tur. homicidæ quidem ad Cocytum, qui verò in parentes peccarunt, ad Pyriphlegethontem. Narrat autem post hæc Plato, quo pacto ij qui sic torquentur, magna voce veniam ab iis petant quos iniuria ipsi affecerint, vtq; illis renuentibus iterum in lacum deuoluantur, eadem quæ prius adhuc supplicia subituri. Quum hęc itaque tormentorum loca Plato satis ostenderit, tum & ea commemorat quę reposita sunt iis qui piè atque honestè vixerint. Sic enim inquit: οἳ δ' ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως „ διαβιῶναι προκεκρίσθαι, &c. hoc est: Qui autē viuen „ di sanctitate excelluisse cæteros videantur, hi sunt „ qui ab hisce terrenis locis, tanquam à vinculis exo- „ luti prorsusq; liberati, ad superiorem illam purā ha- „ bitationem perueniunt, atque ibi in terra optima „ collocantur. Qui verò homines per Philosophiam „ satis purgati fuerint, ij & reliquum omne tempus „ absque vllis penitus laboribus viuunt, & subinde „ in pulchriores quàm hæ sint, habitationes se confe- „ runt. Quæ cuiusmodi sint, haud facile quisquam di „ xerit, neque mihi præterea ad narrandum vacat. „ Sed horum gratia quæ dicta sunt ô Simmia, omni „ studio est annitendum, vt virtutem ac prudentiam „ consequamur. pulchrum enim præmium est reposi „ tum, nec exigua cōsequendi spes. In Gorgiæ quo- „ que libro, narrat ea quæ sunt his valde affinia. sic enī

Cocytus fluuius infernalis.

Quę pmia Plato piis cōstituat.

Plato in Gorgia — inquit: ἄκουε δὴ μάλα καλοῦ λόγου, ὃν σὺ μὲν ἡγήσῃ μῦθον, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐγὼ δὲ λόγον, &c. hoc eſt: Audi perpul„chrum ſermonē, quē tu quidē, quantū ipſe opinor, „eſſe fabulā exiſtimabis. ego autem conſtantē ſermo„nem puto. Itaq; dicātur tibi tanquā vera, quęcunq; „dicturus ſum. Pauloq́; mox ita ſubſequitur: τὸν δὲ „δικαίως τὸν βίον διεληλυθότα καὶ ὁσίως, &c. hoc eſt: Eum „vero qui vitā iuſtè ac ſanctè tranſegerit, morte obi-

Beatorum inſulæ — ta in beatorum inſulas deferri aſſerimus, casq́; inco„lentē frui omni felicitate, ac exortem eſſe malorum „oim. Qui vero iniuſtè atq; impiè vixerit, in iudicij „ac iuſtitię carcerē detrudi affirmamus, quē Tartarū „vocant. Et rurſus: ἔπειτα γυμνοὺς κριτέον ἁπάντων τού„των, &c. hoc eſt: Preterea iudicandi ſunt nudi rebus „hiſce caſſiq; omnibus. mortui enim iudicandi ſunt. „Nudum quoq; oportet iudicem eſſe, ipſumq́; etiam „mortuum, qui anima duntaxat, quā iudicaturus eſt „animā ſpeculetur cuiuſlibet vita excedentis. opor„tet inquam eſſe iudicē priuatum cunctis conſangui-

*Mūdum hoc loco etiā pro ornatu & decore poſſumus — neis, qui omnē videlicet *mundū reliquerit quo ſuper terra viuens vtebatur, vt hoc pacto iuſtum ſit, legitimumq; iudicium. Plato igitur ita hęc narrauit vt qui maxime crederet eſſe apud inferos iudicij ac ſuppliciorū loca. In Ægypto enim cū Hebræis diuerſatus, proculdubio quæ hic dicūtur, à Prophetis accepit. Indeq; didicit eſſe ignis fluuium, quem Da-

Danie. 7 — niel Propheta vidiſſe ſe narrat. Didicit autē & quę

Eſa. 66. — leguntur apud Eſaiam. Ille enim de iis qui apud inferos puniuntur, hæc inquit: ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτή-σει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, hoc eſt: Vermis eorum non morietur, neq; ipſorum ignis extinguetur.

Latina tralatio: Quis eſt iſte locus requietionis meæ? — Et iterum: τίς ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὸν τόπον αἰώνιον; hoc eſt: Quis renuntiabit nobis locum æternum? Plurima vero in hanc ſententiam eſt apud Prophetas per

tas perdiſcere. Plato itaque tum ſibi quædam inde aſſumens, tum & illis multa cõmiſcens ex Græcorum fabulis, eos demum quos attuli de hiſce rebus ſermones ſcripſit. Quæ vero inſequuntur, in eandem feruntur ſententiam. Inquit enim: τῶν γὰρ δικαστῶν, ὅπερ ἔλεγον, πρῶτον μὲν ὁ ῥαδάμανθυς ἐκεῖνος ἂν τοιοῦτόν τινα λάβῃ, & cætera. hoc eſt: Ex iudicibus enim (quod dudum tibi dicebam) primum quidem Rhadamanthus ille, ſi quem talem iudicandũ accipiat, nihil ſanè aliud illius hominis nouit, neque quis ſit ille, neque ex quibus ortus parentibus, ſed ſolum curat malusne ille ſit, quod vbi compererit, ad Tartarum eum demittit, ſigno appoſito indicans ſanabilisne an inſanabilis videatur. Ille autem eò tranſmiſſus, congruentia patitur. Nonnunquam verò idem Rhadamanthus hominis Græci animam conſpicatus, quæ ſanctè vitam peregerit, idiotæque aut alterius qui veritatem coluerit, atque vt equidem ſentio ô Callicles, Philoſophi præſertim animam nactus, qui ſoli ſibi vacauerit, neque multarum præterea rerum in vita ſolicitus fuerit, amanter hanc excipit Rhadamanthus, atque ad beatorum inſulas mittit: Pauloq́; mox hæc prædictis adiunxit: ἐγὼ μὲν ὦ καλλίκλεις ὑπὸ τούτων τῶν λόγων πέπεισμαι, &c. hoc eſt: Mihi quidem ô Callicles his rationibus perſuaſum planè iam eſt, idque vnum maxime aſpicio, vt quàm ſaniſſimam animam iudici Rhadamantho oſtẽdam. Miſſas igitur eas faciẽs quas multi appetũt dignitates, veritatiq́; incumbens, curabo vt quantũ in me ſit, q̃ optimus homo viuam. cumq́; mihi moriendum ſit, mori homo quàm optimus. Hortatos autem & cæteros mortales velim quàm maxime poſſum, teq́; ipſum in primis ad hoc tã pulchrũ virtutis certamẽ,

Rhadamãthus iudex inferorũ incorruptus.

" quod præ cūctis certaminibus quæ adiri possunt in
" vita optandum esse affirmo. Teq; nūc ipsum increpo & accuso. neq; enim tibi ipsi vllas poteris afferre suppetias, cum tibi caussa ibi fuerit, [illegible] iudicium quod tibi modo commemorabam. Sed cum veneris in conspectum iudicis illius Æginæ filij, teq; ille correptum eò perducet, hiabis [illegible], tenebrasq; & vertiginem non tu ibi minus quam ego hic patieris, ac te fortasse ille percutiet [illegible] hisque capiti tuo incussis, ignominia te dedecoreq; afficiet. Hæc autem tibi fortasse tanquam anicularum fabulæ dici videntur, tibique contemptui habebūtur. Neque sanè admirandum sit, hæc à nobis contemni, si quærētes possimus quæ hisce meliora queque his veriora sint, inuenire. Nunc autem vides, quod qui tres estis Græcorum sapientissimi, tu inquam Polus & Gorgias nequaquam probare potestis aliam nobis viuendam esse vitam, prętér hāc quæ videtur ad eam felicitatem percipiendam profutura.

Æginę filius, Rhadamanthus.

Polus. Gorgias

Hæc igitur Plato, & in eo quem nuper adduxi sermone, de rebus illis differuit sapienterq; admodum hortatus est, vt hic ea curemus per quæ à suppliciis illis expediamur. In Critone etiam leges inducit ita Socraten alloquentes: ἀλλ᾽ ὦ Σώκρατες πειθόμενος ἡμῖν τοῖς σοῖς τροφεῦσιν, &c. hoc est: " At ô Socrates nobis crede tuis altricibus, neque iustitia liberos, neque vitam, neque quicquam aliud pluris facito, vt quum ad Plutonis domos descendes, habeas hæc omnia quæ respondeas inferis illis principibus. In ipsa autem Apologia, mortem etiam bonam esse dixit: ἐννοήσωμεν καὶ τῇδε, ὡς πολλὴ ἐλπίς, ἀγαθὸν *αὐτὸν εἶναι, &c hoc est Cogitemus enim etiam hic viuentes, valde admodum sperari posse, bonam esse mortem. Duorum enim

Critō, Platonis liber

Plato in Apologia.

*ἤγουν θάνατον

alterum

alterum sit in ea oportet, vt vel nihil amplius sit, nullius'q; rei sensum habeat qui defunctus est, vel ex iis quæ diximus ei mutatio quædã contingat, animæq; de hoc ipso habitaculo in locum alium commigratio videatur. Sunt hæc autem Platonis dicta laude dignissima, tametsi admixta quędam habeant ex ethnis adulterinisq; dogmatis, vt Rhadamanthũ, Minoëm, insulas beatorum, solásque animas sine corporibus puniendas esse. sunt enim hæc á veris pisque dogmatis aliena. Est autem illi quodammodo ignoscendum, qui particeps Apostolicæ doctrinæ non fuerit. Quę verò is de animarum in hęc atque illa corpora transmigratione, de Pythagorę dogmatis compilarit, sunt nobis penitus euitãda. sunt enim ea oppidoquàm ridicula. inquit enim in Phædonis libro de animis quæ in corpora transmittuntur, eas vt par est induere iterum mores illos quos in hac vita excoluerunt. Inquit ergo: τὰ ποῖα δὴ ταῦτα λέγεις ὦ σώκρατες, & cætera. hoc est: Quales „ verò mores hos esse dicis ô Socrates, vt si qui vi„ delicet gulæ indulserint, petulantésque se aut temu„ lentos præbuerint, nulla prorsus honestatis habita „ ratione, hosce asinorum species ac bestiarum subi„ re vero simile est? An non ita maxime congruum „ fore affirmas? Qui verò iniurias, tyrannides, rapi„ násque præoptarint, in lupos, accipitres, miluosq; „ transire? Nam quò alió dicamus sese tales animas „ recepturas? In hæc profecto animalia, inquit Ce„ bes. Ne verò cuncta quæ sunt apud Platonem persensens, sermonem longius protraham, qui eum legat facile affirmantem inueniet, animas eorum qui virtutem politicam exercuerunt, apicularum corpora vesparum'ue ac formicarum & hominum subituras. Hæc verò non modo sunt perridicula,

Hinc videtur Cicero desumpsisse plurima q̃ nugat in suis Tusculanis.

De animarum migratione.

Plato.

Animę homină ĭ brutas aiantes.

Verum iis quæ Plato superius dixit penitus sunt contraria. Ibi enim puniri animas affirmat, alias quidē in Acherontem fluuium paludémque Acherusiam, alias verò in Stygem, Cocytumq́ue ac pyriphlegethontem abiectas. Quæque inexpiabile quid peccarint, fluxu Pyriphlegethontis conuectas in tartarū rapi. Quæ verò ita deliquerint vt expiari possint, nihilosecius deferri per vndas fluminis, sed tamē supipliciter ab iis veniam petere quos à se olim iniuria affectos ibi in ripa fluminis adesse conspiciant. Rursusque ab amnis defluxu in paludem fontes illos deferri ait. Hoc autem loco eos qui voluptatibus fœdè seruierint, asinos inquit fieri. Qui verò tyrannicam vitam rapacemque adamarint, tranfire in luporum, accipitrum, miluorumq́ue corpora. Egregia verò ac beatissimorum præmia illis decreuit, q politicam vitam virtutémque obierint. quandoquidem euadere illos inquit in vespas, apes atque formicas. Hoc enim honoris genus homo Philosophus illis contribuit, qui virtutem officiumque coluerunt. Atqui & hæc sunt supernè dictis contraria. Ibi enim eos ad beatorum insulas destinauit, Philosophorum autem habitacula ne verbis quidem explicari posse asseruit. Hic autem eis attribuit vespa rum, apicularum, ac formicarum vitam. Qui'que olim in vita neminem iniuria affecerint, præmium innocentiæ hoc ait accipere, vt aliis maxime noceant. Apes enim ac vespæ, natæ sunt stimulis aculeatæ isque ictus inferre. Ipsæ item formicæ segetes deprædantur, sibique cum agricolis terræ fructus cōpartiuntur, tametsi mihus in laboribus tolerahdis sociæ fuerint. Vespæ autem, plantarum cultoribus molestissimæ sunt. arboreos enim fœtus terebrant & corrumpunt, Idem quoque & apiculæ ipsæ faciunt,

O ridiculū Platonē

Apes aculeatæ

Vespæ.

ciunt,

ciunt, neq; tamen horum quicquam incommodorum ſapientiſſimo atq; optimo Philoſopho in mentem venit, ſed ad ſolam Pythagoræ illius qui primus haſce animarum commigrationes commentus eſt, authoritatem reſpexit. Quin & alibi Plato noſter huiuſmodi nobis fabulamenta adducit. Inquit enim: εἰς μὲν γὰρ τὸ ὅθεν ἥκει ἡ ψυχὴ οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων, &c. hoc eſt: In eum quidem locum vnde anima proficiſcitur, non quælibet vtique " peruenit infra decies mille annos. neque enim alas " ad euolandum aſſumit ante hoc tempus, præterquā " illius anima qui philoſophatus ingenue fuerit, pue- " róſque ſecundum Philoſophiæ normam adamarit. hæ nanque tertio vitæ peracto circuitu, milleſimo demum anno *liberantur. Ter, inquam, continue ad hanc vitam pennis ita ſublatæ, poſt annos mille diſcedunt. Aliæ verò animæ quum vitam primam peregerint, iudicium ſubeunt, quo abſoluto aliæ quidem in ſubterranea fora demiſſæ, pœnas perſoluunt. Aliæ verò ab iuſtitia in quandam cœli regionem ſublatæ, agunt pro illius vitæ meritis quam olim inter homines victitarunt. Horum autem verborum quæ ſit ſtultitia, eſt intueri promptiſſimum. Quis enim Platonem docuit illa dena annorum milia? Vnde hic, inquam, didicit, annorum decem milibus euolutis vnamquanque animam in ſuum locum reuerti? Quæ autem ſuperioribus verbis interſita ſunt, ne à flagitioſis quidem hominibus, nedum à Philoſopho dici conuenit. adiunxit enim puræ Philoſophiæ cultoribus, laſciuos puerorum amatores, eadémque præmia & his & illis repoſita eſſe oſtendit. Sed enim horum quoq; verborum quandoq; oblitus (cœlū nanq; huiuſmodi animis in reipublicę libris ſedē conſtituit)

Vide, quæ ſo nugamēta Platonica.

O normā egregiam.

Iure ergo Iuuenalis exclamat: Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos.

* al. dimittuntur

Orphe' in cycnum. Orphei animã cycni corpus induisse ait, Agamemnonem verò aquilam euasisse, in leonè transisse Aiacem, in athletam Atalantã, in simiam vero Thersiten. Neq; sanè scio cuius rei gratia tam insulsa dogmata suis dialogis Plato inserta voluerit. Mihi profecto magis iocari, q̃ serio agere videtur, vbi animarum in hæc atq; illa corpora cõmigrationes cõmemorat. multis enim locis esse pœnarum sedes apud inferos narrat. Ego itaq; ad eas potius me cõuertam, ne tanti Philosophi orationẽ in eiusmodi ridiculis relinquamus. Audite igitur sic loquẽtem: ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγώ, ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, &c. hoc est: Verum tibi ego non Alcini apologum referam, sed fortis viri Heris Armenij, genus è Pamphylia ducentis, sermonem narrabo, qui quum in prælio cecidisset, decimóque post die aliorum quidem corpora qui simul occubuerãt, iam marcentia recepta essent, integer adhuc sublatus est, domũq; delatus. quumque duodecimo ab interitu die tumulandus esset, ante pyram constitutus reuixit, reuersusque ad sese narrauit quæ apud inferos vidisset. Inquit ergo animam è corpore egressam, cum multis aliis peruenisse ad admirabilem ac incredibilem quendam locum, in quo duo hiatus terræ paterent sibi inuicem cohærentes, tum & cœli apertiones duæ quæ illis supernè ex opposito imminerent. Inter hos hiatus medij iudices desidebant, qui peracto iudicio, iustorum quidem animas iuberent per dextram apertionem ad superna cœli conscendere, quibus in pectore iudicij sui notas iudices ipsi affuerant. Iniustorum autem animas iuberent per leuam ad inferna præcipitari, has quoque nihilo secius in tergo anteactæ vitæ signa gestãtes. Sibi vero aiebat in conspectum progresso dixisse

Agamẽnõ in aquilam.

Aiax in leonem.

Atalãta in athletam.

Thersites in simiam.

Figuratè hoc loco Plato ἀπόλογον accipit, non fabulam? ...

In.x.reip. libro

Δαιμόνιον παράδοξον

xisse iudices, oportere illum nuntiare hominibus quæ ibi fierent, iussisseq; illum omnia diligenter auditu visuq; percipere. Sunt vero hi Philosophia digni sermones. neque enim animas in brutorum corpora summittunt, sed in cœlestem subuehunt regionem quæ bene vixerint. quæ vero contrarium virtuti vitium præoptarint, ad inferos detrudunt. vt iam mihi videatur, ibi quidem ioco, hic autem serio agere. Plutarchus quoq; in iis quę de anima conscripsit, & iudicem subostendit, & iudicij ministros inducit huiusmodi narrationem suis verbis interserens. ἀντύλλῳ φησὶ τούτῳ καὶ αὐτοὶ παρῆμεν ἅμα σωσιτέλει καὶ ἡρακλεῶνι, διηγουμένῳ etc. hoc est. Huic inquit Antyllo, & nos narranti interfuimus, cum Sositele simul & Heracleone. Is enim cum Medicis iam exanimis videretur, paulum ad se reuersus ex quadam non admodum profunda dormitatione, nihil sanè aliud fecit aut dixit quod emotæ mentis signum censeri posset. narrabat autem se vita perfunctum, iterum in vitam rediisse, neque tamen prorsus atq; irreuocabili morte ex ea tunc ægritudine periisse. imo autem ministros qui se ad inferos deduxerant, ab ipsorũ præside grauiter increpitos fuisse aiebat, qui pro Nicanda ad quem deducendum missi fuerant, Antyllum in conspectu eorũ statuissent. Erat autem Nicandas sutor coriarius, qui cum pauló mox interiisset, statim se Antyllus dicebat in vitam ac prosperam valetudinem rediisse. Qualia sint igitur Philosophorum dogmata, vtq; ipsorum alij quidem mensi sunt ventre humanam fœlicitatem, alij vero perfectius quiddam de ea loquuti sunt, vtq; alij humanam vitam sepulchrorum tenus esse censuerunt, alij quantum valuere dicendo conati sunt ostendere horribilia quædam suppliciorum loca, neque

Anima ab inferis reuersa.

Antyllus. Sositeles. Heracleo.

„ „ κατακαφορᾶς. „ „

Anima ad superos reuersa:

Cur autẽ non credamus eos puerorum more flagris nates verberatos fuisse?

que tamen ea fabulis expedita nobis reliquerũt, ex iis quæ superius dixi iam percepistis. Tempus vero iam est, vt quæ Deo congruentia sunt Euangeliorum sacra dogmata contemplemini. Nostrates ergo, initium bonorum à laudabili timore Dei auspi-

Comparatio. cantur. Initium enim sapientiæ timor Domini, vt & Salomon & Dauid Salomonis pater testatur.

Psal.110. Finem vero bonorum faciunt, diuinis & legibus

Ecclesi.1. & præceptis excultam vitam. Beati enim immacu-

Psal.118. lati in via, qui ambulant in lege Domini. Beati qui „ scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Hoc idem nos in Euangeliis docuit totius mundi seruator. Beatos enim vocat non diuites, nõ deliciis deditos, non eos qui à torrente voluptatis ablati rapiuntur, sed pauperes spiritu, sed mites, sed misericordes, sed qui esuriunt, sitiuntq́ iustitiã, quiq́ pro tuenda probitate aduersi aliquid patiuntur. Pollicetur autem sese iis daturum cœleste regnum, qui in eiusmodi rebus gerendis nauiter sese gesserint. Non ab re autẽ facturum me putem, si nunc eas vobis recenseam leges quæ nobis sub specie beatitu-

Matt.5. dinis scriptæ sunt. inquit enim. μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι &c. hoc est. Beati pauperes spiritu, quoniã „ ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniã „ ipsi hæreditabunt terram. Beati qui esuriunt & siti„ unt iustitiam, quoniã ipsi saturabuntur. Beati pacifi„ ci, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui persecu„ tionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipso„ rum est regnum cœlorum. Beati misericordes, quo„ niam ipsi misericordiam consequentur. Beati mun„ do corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Alia itẽ „ Euangelica præcepta, in eandem fermè tendũt sen„ tentiam. Sed hęc satis erũt ad ostendendã legislatoris intentionẽ, quéq́ nos ille respectare finẽ edocuit.

Neq́

Neq; enim nos iussit expectare diuitias, nō pulchritudinem sanitatemq́; corporis, sed officiosos sudores multaq́; prō virtute discrimina. Tum & maxima virtutis præmia, nulliq; dictū facilia. quæ enim possit oratio immortale illud infinitūq; cœleste regnum satis ostēdere? quę vitam illam senectute, curis, doloribusq; carentem. De his autem rebus Paulus exclamat. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν &c. hoc est. Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quòd si ne is quidē q spectator interfuit. ea narrare potuit quorū spectaculo dignus est factus, vix alius effari audebit quę dicēda nō sint. Audite verò quæ Paulus ad Romanos scribit, vt sciatis & hunc, finē homini statuisse vitam ęternam, ὅτε γὰρ ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας &c. hoc est. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis ipsi iustitiæ. Quem ergo fructū habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis? nā finis illorum mors est. Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem. finem vero, vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors. gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Satis est, enim, inquit, libertatis donum, vt ex seipso fructum vobis pietatis ostendat, tamē ex sua liberalitate munificus Dominus ac magnificus æternam vobis superingerit vitam, vt peccati ac iustitiæ differentiam cognoscatis. peccatum enim, finem habuit mortē. iustitia vero, habet vitam æternam. Subinde autem & maximum donorum ostendit. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται &c. hoc est, Quicunq; enim spiritu dei agunt, hi sunt filij Dei. nō. n. accepistis spiritū seruitutis iterū in timorē, sed accepistis spiritū adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater.

1. Cor. 2. | Rom. 6. | Rom. 8.

„ Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit cum ſpiritu
„ noſtro, quod ſumus filij Dei, cohæredes autē CHRI-
„ STI, ſi tamen conpatimur vt & conglorificemur.
Galat. 4. Ad Galatas quoque ſcribēs idem, ſic inquit. ὥστε οὐκ
„ ἔτι εἶ δοῦλος &c: hoc eſt. Itaque iam non es ſeruus,
„ ſed filius. Si autem filius, & hæres Dei per IESVM
„ CHRISTVM. In eandem quoque ſententiam & ad
Timot. 4. Timotheum ſcribit. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνο-
„ μεν, καὶ συζήσομεν &c. hoc eſt. Fidelis ſermo. ſi enim
„ commortui ſumus, & conuiuemus. ſi ſuſtinemus,
„ & conregnabimus. In alio item loco ad eundem
Ibid. Timotheum ſic ſcriptum eſt. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι
„ &c. hoc eſt. Ego enim iam delibor, & tempus meę
„ reſolutiōis inſtat. Bonum certamen certaui, curſum
„ conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt
„ mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi Dominus
„ in illa die iuſtus iudex. non ſolum autem mihi, ſed
„ & omnibus iis qui dilexerunt aduentum eius. Pari
modo & de reſurrectione corporum, & Corinthi-
is, & Theſſalonicēſibus, & Philippenſibus, et mul-
1. Cor. 15. tis aliis ſcripſit. καὶ νῦν μὲν, φησι, σπείρεται ἐν φθορᾷ etc.
„ hoc eſt. Et nunc quidem ſeminatur in corruptione,
„ reſurget in incorruptione. ſeminatur in ignobilita-
„ te, ſurget in gloria ſeminatur in infirmitate, ſurget
„ in virtute. ſeminatur corpus animale, ſurget ſpiritu-
„ ale. Et rurſus. Canet enim tuba, & mortui reſurgēt
„ incorrupti, & nos immutabimur. oportet enim cor-
„ ruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale
„ hoc induere immortalitatem. Et iterum. ἡμῶν δὲ τὸ
„ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει &c, hoc eſt. Noſtra au-
„ tem conuerſatio in cœlis eſt, vnde & Saluatorem
„ expectamus Dominum IESVM, qui reformabit
„ corpus humilitatis noſtræ configuratūm corpori
„ gloriæ ſuæ. Ipſe quoque Dominus hiſce verbis Iu-

dæos alloquutus eſt. ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, μὴ θαυμάζετε Ioan. 6.
τοῦτο &c. hoc eſt. Quoniam filius hominis eſt, nolite mirari hoc. quoniam venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij. Rurſus'que cum de communi fine rerum diſſereret, verba
hæc addidit. εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ Matt. 24.
ἥλιος σκοτισθήσεται &c. hoc eſt. Statim vero poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellę cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur, & tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo, et plangent ſe omnes tribus terræ. Hiſce autem verbis oſtendit luctum eorum qui Euangelio non crediderint. Tum Matt. 25.
& adducta virginum parabola, in qua ipſarum alię cum lampadibus ingreſſæ ſunt thalamum, aliæ vero extra thalamum remanſerunt, quòd earum lampades extinctæ ſunt. cum'que etiam talentorum parabolam addidiſſet, ſeruorumque induſtriorum meminiſſet, ac inertis illius qui talento occultato miſſus Ibi.
eſt in tenebras exteriores, ita demum ſubiunxit.
ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ &c.
hoc eſt. Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes ſancti angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, & ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex iis qui à dextris eius erunt: Venite benedicti, patris mei percipite regnum, quod paratum eſt vobis à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me.

Nudus

„ Nudus, & cooperuiſtis me. Infirmus, & viſitaſtis
„ me. In carcere eram, & veniſtis ad me. Ibi iuſtis di-
Bonorum centibus ſe nihil vnquàm tantis dignum præmiis
modeſtia. præſtitiſſe (proprium eſt enim virtutis athletis, vt
modeſtos ſe præbeant, ſuasq́ue opes occultent) eis
„ contrà ita reſpondit: Amen dico vobis, quod feci-
„ ſtis vni ex his minimis fratribus meis qui in me cre
diderunt, mihi feciſtis. Hos autem cum ita vocis
Matt.25. ſuæ præconio collatisq́ue laborum præmiis honeſta-
„ rit, tunc dicet & iis qui ſtabunt à ſiniſtris. πορεύεσθε
ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον etc. hoc eſt.
Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui
præparatus eſt diabolo & angelis eius. Explicat au
tem malis quoq́ue ſuppliciorum cauſas. quandoqui-
dem nullus eorum ea præſtiterit quæ iuſtorum præ-
ſtitit chorus, neque ſummam illorum modeſtiam
imitati fuerint. Iuſti enim etiam ſe feciſſe negabant
bona cuncta quæ fecerant, hi vero quæ non fecerũt
ſe feciſſe mentiuntur. Iure ergo redarguti, pœnis
ſuppliciiſque tradentur. Hæc itaque viri Græci con
ferte, quæſo, cum Platonis ſermonibus, qui maxi-
me laudandi ſunt. Cæteræ enim tum Platonis, tum
& aliorum Philoſophorum nugæ, dignæ ſunt quæ
in tenebras exteriores mittantur. Quæ vero nos è
Platone decerpta vobis laudauimus, habent aliquã
cum Euãgelicis dictis affinitatem. malorum enim
Eacus. ſupplicia, boniſque repoſita præmia, & ille confeſ-
Minos ſus eſt, & ſacra nobis tum vetera tum recentiora
Rhadamã monumenta oſtendunt. Iudices tamen ille multò
tus. alios nobis induxit, Eacum, Minoem, Rhadaman
Minois vi tum, homines videlicet non vſquequaque lau-
tia ſunt q dandos. Minoem vero ſunt qui criminibus etiam
accuſent. multis accuſent. Nos autem iudicem nobis cum

expe

expectamus, qui & nos fecit, optime conscium naturæ illius quam ipse effinxit, neque eius facta solum dictaq; callentem, sed ipsos quoque internæ cogitationis motus. Iudicabit autem nos, huius nostræ humanitatis vestem indutus. suæ nanque diuinitatis natura, oculis cerni non potest. Hinc & seipsum hominis filium sæpe appellat, quia videlicet ii qui iudicabuntur, nostram hanc naturam in eo videbunt. Eam ob rem Paulus Apostolus cum apud Athenienses concionaretur, sic inquit. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς &c. hoc est. Tempora igitur » ignorantiæ Deus non curans, nunc annunciat om- » nibus vbique hominibus, vt pœnitentiam agant. » eò quòd statuit diem in quo iudicaturus est orbem » in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens o- » mnibus, suscitans eum à mortuis. Si quis autem ve- » strum minime iis credit quæ multa vobis adducimus, putatq; nugas esse Apostolorum verba, saltē hinc, quæso, illorum veritatē perdiscat. Multa sanè de futuræ vitæ statu, tum Christus ipse, tum ab eo missi discipuli prædixerunt, multa insuper & alia iidem prænuntiarunt, quæ nihil quidem ad illam futuram vitam, sed ad hanc duntaxat, quam hic traducimus pertinerent. Disquirite igitur diligenter, spectantes ad hanc vitam prædictiones quas si fuisse veras inuenietis, ac in euentus rerum clarissimos abiisse, tum & ea quæ de futuris adhuc rebus prædicta sunt, sine vlla prorsus disceptatione accipite. Hoc vero ipsum hac maxime vobis ratione inspiciendum est. Hierosolymæ vrbis obsidionem CHRISTVS euersionémque prædixit, templumque illud celeberrimum funditus proruendum, fore etiam vt Iudæi qui se crucis ligno affixuri erant, patrio solo extorres per vniuer-

sum

Filius hominis

Paulus. Act. 17.

Hierusalē euersa.

ſum terræ orbem diſpergerentur. Agedum itaque videamus an hęc prædictio ad euentum peruenerit. Ac de Iudæis quidem vos dubitaturos non puto. patria enim vrbe expulſi iam ſunt, alióq; terrarum commigrarunt. Templi vero ſolitudinem, immo autem à fundamentis euerſionem, qui è vobis eò profecti viderunt, confiteantur. reliqui vero, ſaltem narrantibus fidem habeant. Ego quidem hiſce oculis vidi deſertum templi locum, quamq; rerum prędictionem auditu prius acceperam, hiſce inquã oculis ſum intuitus, veritatemq; non laudaui ſolum ſed etiam adoraui. Eorum itaque verborum veritatem res ipſæ clamore vocaliſſimo prædicãt. Quæramus vero & alterius Prophetiæ finẽ. CHRISTVS Apoſtolis ſuis quæ certamina ſubituri erant periculaq; prædixit, quo videlicet tempore ſuam doctrinam

Matt. 10. Iudæis & gentibus, inuulgarent. ἰδοὺ γάρ, ἔφη πρὸς αὐτούς, ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων &c.

" hoc eſt. Ecce enim, inquit eis, ego mitto vos ſicut " oues in medio luporum. Et iterum. Tradẽt vos in " conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos & " ad præſides & ad reges ducemini, propter me in te" ſtimonium illis & gentibus. Pauloq; mox. Tradet " frater fratrem in mortem, & pater filium. & inſur" gent filij in parentes, & morte eos afficient, et eritis " odio omnibus hominibus propter nomen meum. " Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus " erit. Item hæc amplius. Si patrem familiâs Beelze" bub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius? " Itemq;. Nolite arbitrari, quia venerim mittere pacẽ " in terram. Non veni mittere pácem, ſed gladium. " Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſu" um & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum ad" uerſus ſocrum ſuam, & inimici hominis domeſtici

eius

eius. Hæc autem viri chariſſimi cernimus eueniſſe. iis enim circũuenti periculis quæ CHRISTVS prædixerat, lucem orbi terrarum Apoſtoli attulerunt, quiq; Apoſtolis ſucceſſerunt, religionem ab illis acceptam conſeruarunt. Cuius rei nobis ſunt teſtes, ſepulchra Martyrum quæ per terrarum orbem terra mariq; reſplendent, quaſiq; veritatem prædicant diuinarum prædictionum. neque enim illis ſola diſcrimina, ſed victoriam quoque prædixit. Super hanc „ enim, inquit, petram ædificabo Eccleſiam meam, „ & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Eſt „ autem videre quod CHRISTVS fore prædixit, iam domos familiasq; diuiſas. Viri enim Chriſtianæ religioni affecti, vxoribus infeſti ſunt quæ adhuc in ſua impietate perſiſtunt. Item quæ vxores eiuſdem religionis iugum ſubierunt, vagos errabundóſque viros ſuos fidei ſagena irretire contendunt. neceſſariaq; ad ſalutem diſſenſio, ita laudabilem parit coniunctionem. Atque vt prædictiones alias miſſas faciam, mulier quædam ad ſanctos CHRISTI pedes vnguentum attulit, cuius ille fidem accipiens, circunſtantibus inquit diſcipulis. Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit Euangelium hoc regni, prædicabit & quod fecit hæc in teſtimoniũ e„ius. Hanc vero prædictionem videre eſt iam finem „ conſequutam eſſe, vbique enim terra ac mari, mulieris huius fides prædicat. Quãdo igitur hæc CHRISTVS multò antè prædixit, idemq; futuræ vitæ ſtatum nobis prænuntiauit, videmusq; perſpicuam rerum harum veritatem, illa quoq; ſine controuerſia quæſo, accipiamus ab iis quæ facta iam cernimus ad ea perducti, tanquam rebus his vtamur pro rerum illarum ſignis & argumentis. hac enim cauſa & hæc & illa CHRISTVS prædixit, vt his ea maxi-

Matt. 16.

Maria ſoror Marthæ.

Mat. 26. & Mar. 14.

me stabiliret. Ac honores quidem, quos in se credentibus minime est pollicitus, liberaliter tamen dedit. neque viuis solum splendoris multum contribuit, sed optime defunctos plurimo honore affecit. vt ex iis quæ minime pollicitus tamen dedit, credamus euentura quæ est pollicitus. Nam qui ea donauit quæ ex conuentionibus non debebat, quiq; sua liberalitate, longe promissiones excessit, dabit procul dubio reliqua quæ promisit, quęq; decertātibus præmia ostendit. Turpe enim ac miserum sit, vt ludorum quidem gymnasiorumq; præfecti, athletis præbeāt quæ se daturos illis dona promiserint, quiq; item operarios quoscunque conduxerint, opera perfunctis ex conuentu satisfacere studeant, mundi vero totius opifex, á quo ea quæ prius non erant creata sunt, quiq; salutiferæ dispensationis mysterium consummauit, qui tot cæcis hominibus diuinę cognitionis lumen infudit hunc dicamus quæ promisit non effecturum. Quod si vera est, sicuti vera est (Dei enim promissio vera est) nec vana nec inutilis est viri charissimi diuinę institutionis disciplina. credentibus enim regnum cœlorum, vitamq; nullū finem habituram, corporibus etiam resumptis nos cœlitum choris interfore, disciplina nobis ea pollicetur. sicuti contrà & incredulis æterna supplicia cōminatur, Hoc enim ipsum & in parabola Zizaniorum ostendit. quam cum ipsemet interpretaretur, hæc addidit. Sic erit in consummatiōe sæculi huius. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Tum & hęc addidit. Qui habet aures audiendi, audiat. Eadem igitur vobis

Optime enim defuncti, quia in Domino mortui.

.i. conuentione.

.i. Christiana religio.

Zizania. Matt. 13.

bis amici homines adhortantes afferimus. neque enim inuitos cogimus diuina dona percipere, sed adhortantes potius & obsecrantes, eorumque vobis magnitudinem demonstrantes. Itaque superius à nobis allata, hoc Domini Dei nostri dicto concludimus. Qui habet aures audiendi, audiat.

Vndecimi Libri de Iudicio.
FINIS

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI Liber Duodecimus, De Virtute actiua.

ITA natura comparatum est, vt arbores suis radicibus innitantur, atque ab eis alimenta percipiant, ab ipsis autem ramis ac frõdibus quique inde suspensi cernuntur fructibus exornentur. si quis enim ramos excindat, comamque decerpat, fiunt prorsus inutiles, omnique sic decore spoliantur, vt superfluum videatur radicum illud ac stirpium fundamentum. Ita & animantium corpus indiget quidem oculis ad obtutum, quibus videlicet sensus alij, tanquam ducibus suis, vtantur. Indiget vero & pedibus quibus ambulet ac feratur.

Exordiũ à cõparatione.

Applicatio comparationis.

Indiget manibus quæ opus faciant, membrisq́ aliis ac particulis cibum potumq́ ac alias res necessarias sumministrent. Iam vero subuculas hybernas, chlænas, & castrensia sagula, nequaquam stamina sola conficiunt. est enim opus subtegmine quod staminibus intexatur & cohærescat. Quorsum vero hæc dixi? Non ideo viri Græci quia fabulas nugasque consecter, sed qui per has similitudines ostendere vobis contendam, quæ sit exactissimæ Philosophiæ materia. Maximum nanq; bonum est diuinarum rerum cognitio. Neq; vero satis hæc est, quæ consummatum hominem eum reddat qui ea factius sit dignus. oportet enim bonas rerum functiones ad cognitionem scientiamq́ adiungi. quod enim radix est arbori, quod oculus corpori, quodq́ telis contexendis ipsa sunt stamina, hoc perficiendis animis est veritatis cognitio, stabilisq́ rerum diuinarum fides. Oportet autem non solum scire quid de deo sentiendum sit, verum etiam ad illius leges vitam moresq́ instituere. sicut enim qui picturam, quive sutoriam vel quamuis aliam artem perdiscunt, non vt solam earũ rationem teneant illis dant operã, verũ multò magis vt eas manibus suis exerceant, seq́; opere aliquo magistrorum imitatores ostendant, ita decet operarios pietatis, nõ solum Theologiam rationẽq́ naturæ, sed practicæ quoq; virtutis leges ac instituta perdiscere, quæq́ dedicerit quantum queat seruare, ad eaq́ conari animæ speciem componere ac effingere. qui enim sic animam componat atque informet, non solum diuinarum legum exprimit characteres, sed ipsius quoq; legislatoris viua quædam imago rationalisq́ efficitur. Hoc et veritatis præco doces exclamat. Estote imitatores Dei. Eiusq́ præterea dominus et magister nos monet, inquit enim.

Philosophię pcipua materia.

i. actiones

Ad leges dei mores nostri instituẽdi sunt,

Ephe. 5.

Estote imitatores patris vestri qui in cœlis est. Et Matt.5.
iterum. Estote perfecti,sicut pater vester cœlestis „
perfectus est. Imitatur autem Deum quantum imi- Quis Dei
tari licet, qui ea diligit odioq; prosequitur,quæ De- imitator.
us amat ac detestatur. Quæ vero illi iucunda.quæ-
ve inuisa sint, diuinæ leges manifestæ nos docent. Psal.5.
audimus enim exclamantem Dauid. Quoniā non „
Deus volens iniquitatem tu es. Neq; habitabit iu- „
xta te malignus,neq; permanebunt iniusti ante ocu „
los tuos.Odisti omnes operantes iniquitatem, per- „
des omnes qui loquuntur mendacium. Virum san- „
guinum et dolosum abominabitur Dominus. Cū- „
que his verbis ostendat legislatoris dispositionem
atq; affectum,alio in psalmo personam eius inducit
qui has notas diligenter expresserit, ita Dominum
deprecantis.inquit ergo.Perambulabam in innocē Psal.100
tia cordis mei,in medio domus meę.Nō ponebam
ante oculos meos rē iniustā, faciētes pręuaricatiōes „
odiui. Nō adhęsit mihi cor prauū, declinantē a me „
malignū nō cognoscebā.Detrahentē secreto,proxi „
mo suo,hūc persequebar.Superbo oculo & insatia „
bili corde,cum hoc non edebam. Oculi mei ad mā „
suetos terræ,vt sedeant mecū. Ambulans in via im- „
maculata,hic mihi ministrabat. Non habitabat in „
medio domus meæ faciens superbiam. Qui loqui- „
tur iniusta, non direxit in conspectu oculorum me- „
orum. Hisce autem verbis non modo nos docuit, „
posse nos imitari potentissimum Deum, sed ratio-
nem quoque modumq; imitandi nobis ostendit.
neque enim nos iussit, cœlum,Solem, Lunam, res-
que alias procreare, neque vt simplici essemus in-
circumscriptáque natura, sed eadem quæ Deus &
amore & odio prosequi.In hac autē obeūda virtu-
te cū Propheta egregiū se prębuisset, cōfidenter ex-

Psal.138. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, ni
„ mis confortatus est principatus eorum. Et iterum,
„ Nonne qui oderunt te Domine oderam, & super
„ inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam
„ illos, & in hostes facti sunt mihi. Et rursus, Viri san
„ guinũ declinate à me, & declinate à me maligni, &
Psal.118. scrutabor mãdata Dei mei. Et amplius. Iniq̃s odio
„ habui, & mandata tua dilexi. Et: Quomodo dilexi
„ legem tuam Domine, tota die meditatio mea est.
„ Et: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super
„ mel ori meo. Multaq́ȝ sane huiusmodi inuenire qui-
libet sibi poterit apud Psalmographum regem. ple-
na est enim eius Prophetia hoc genere doctrinæ.
Moses. Moses quoq; qui dictatas sibi à Deo leges Hebræ-
is dedit, in eis ipsis planè ostendit quid amet Deus,
Prophetæ. & quidnam oderit. Omnis præterea Prophetarũ
I. differẽtia chorus, in hoc rerum discrimine nos pulchre erudit
Matt.6. Ipse insuper Deus in Euangeliis ita inquit. Non o-
„ mnis qui dixerit mihi Domine Domine intrabit in
„ regnum cœlorum, sed qui fecerit volũtatem patris
„ mei qui in cœlis est. Et: Qui fecerit & docuerit, hic
Matt.5. magnus vocabitur in regno cœlorum. Et: Qui dili
„ git me, mãdata mea seruabit. In Parabola etiam ta-
Ioan.14. lentorum testatus est se non solum totidem repetitu
rum quot dedit, sed fœnus etiam exacturum. quod
qui reddere non habebit, cassum etiã sortis dono,
vinctumq́ȝ, in tenebras demissurum. Quin & virgi
Matt.25. nes illas quæ secum oleum non attulerant, extra tha
Matt.22. lamum passus est esse. Illũ etiã qui indutus erat ve-
stem nuptiis minime congruentẽ, nuptiis exclusit,
conuiuioq́ȝ abegit. At ille tamen non sponte se inge
rens, sed vocatus ingressus est. verum quia ex sola
sponsi liberalitate accersitus, vestem non immutauit
idcirco ea perpessus est. Hinc & Apostolus inquit.

Volunta

Voluntarie peccantibus nobis post acceptam noti- Heb. 10.
tiam veritatis, iam non relinquitur pro peccato sa- „
crificium. Terribilis autem quædam expectatio iu- „
dicij, & ignis æmulatio quæ consumptura est aduer- „
sarios. Tum ab exemplo verba hæc magis confir- Ibi.
mat. inquit enim. Irritam quis faciens legem Mose- „
os, sine misericordia, duobus vel tribus testibus mo- „
ritur. quanto magis putatis deteriora mereri suppli- „
cia, qui Dei filium conculcauerit, & qui sanguinem „
testamẽti pollutum duxerit in quo sanctificatus est, „
& spiritu gratiæ contumeliam fecerit? Scimus „
enim qui dixit. Mihi vindicta & ego retribuam, Deut. 32.
dicit Dominus. Et iterum. Quia iudicabit Do- „
minus populum suum. Tum & otiosos cessatores „
inertesq; homines ita perterret: Horrendum est inci- „
dere in manus Dei viuentis. Et rursus. Omnes sta- 2. Cor. 5.
bimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; „
propria corporis prout gessit, siue bonũ, siue malũ. „
Indigere itaq; scientiam practica virtute, satis hinc Scientiam
puto me ostendisse. Age vero nũc videamus quid opus habe
de his quoq; rebus senserint Græci philosophi. Inue- re practica
niemus enim Platonẽ, nõnullosq; alios, qui Plato- virtute ex
nis Philosophiam sectati sunt, sermoni nostro ad- Philoso-
modum consentaneos. Is enim in legum suarum li- phia.
bro sic inquit τὸν οὖν τῷ θεῷ προσφιλῆ γινόμενον, εἰς δύ- Plato in le
ναμιν ὅτι μάλιστα &c. hoc est. Deo itaq; gratum ami- gibus.
cumq; hominem necesse est quàm queat maxime ta-
lem euadere qualis sit Deus, hacq; potissimum rati-
one. Qui enim frugi homo temperatusq; est, Deo
est charus. similis enim illi est. Qui vero non est tẽ-
peratus, absimilis plane est. Nihil hic ergo alienum Tẽperat9
à nostratibus dixit, immo autem & is fatetur opor- apud Pla-
tere nos quantum vires nostræ patiantur in bonis tonem.
affectionibus creatorem Deum imitari.

σώφρων καὶ σώζει τὰς φρένας. Hoc autem loco, temperatum intelligit Plato, non eum, qui ſe potentiorem voluptatibus præbeat, ſed qui rationalem animę noſtræ vim ſaluam atque integram vſquequaque conſeruet. Hiſce autem ſimilia & in Theæteto conſcripſit. ſic enim inquit. ἀλλ' ὀυκ ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατὸν ὦ Θεόδωρε &c. hoc eſt.

Plato in Theæteto

" Sed interire ac tolli ô Theodore mala prorſus non poſſunt. neceſſe eſt enim ſemper eſſe quod bono cõtrarium ſit. neq; tamen ea Deo ineſſe poſſunt. Mortalem autẽ naturam circa locum hunc verſari neceſſe eſt. Quapropter tentandum eſt, vt hinc eò quàm ocyſſime fugiamus. eſt autem fuga, ipſa Dei ſimilitudo quantum in nobis eſt. ſimilitudo autem, vt cũ prudentia ſancti ac iuſti ſimus. Sapienter autem ac manifeſte his verbis, rationem nobis imitationis oſtendit. Primum enim iuſſit vt mundana hæc & terreſtria fugiamus, non tanquàm procul ab hac terra ſubducti, ſed animo atque affectu ab his curis terreſtribuſque negociis liberati. hoc enim patefecit in iis quæ ſequuntur. φυγὴν γάρ, φησιν, ἐκάλεσα τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοίωσιν. hoc eſt. Fugam enim vocaui, hominis ad Deum ſimilitudinem, Laudabilis vero eſt illa verborum additio. neque enim ſua nobis lege præcepit, vt abſolute ac ſimpliciter ſimiles Deo ſimus, ſed quantum vires hominis patiantur. Tum & ſimilitudinis formam oſtendit. inquit enim. Similitudinem voco, cum quis ſanctitatem cum prudentia iuſtitiamque conſequitur. quæ acceſſio, non minus & ipſa laudabilis ac peramanda eſt. ſunt enim nonnulli qui ſummam quidem iuſtitiæ rationem habent, ſed ii tamẽ ſtoliditate animi cum ad actionem peruentum eſt, pulchritudinem virtutis eius corrumpunt. Multis vero præterea verbis Plato in eodẽ dialogo perfectionẽ virtutis oſtendit.

Neceſſe eſt vt veniãt ſcãdala.

Ratio imitãdi Deũ.

λέγωμεν

λέγωμεν δὴ περὶ τῶν κορυφαίων, &c. hoc est: Loquamur itaq; (inquit) de summis eximiisq; Philosophis quis enim de iis loqui curet, qui aberrant à legibus institutisq; Philosophiæ? Hi verò qui summi sunt, neq; viam norunt quę ad forū ducit, neq; vbi iudicium senatusue fit, aliusue publicus ciuitatis consessus. Leges præterea & decreta, seu verbis ferantur, seu scripta sint, neq; audiunt hi, neq; inspiciunt. Studia verò populi, suffragiaq; creandis magistratibus collata, cœtus alios & cōuenticula, & conuiuia, lasciuasq; cū tibicinis comessationes, ne per somnum quidē sibi obuersari velint. Neq; verò etiam *nouit si quis malus est homo in ciuitate, neque si quid olim peccatū est ab antiquis vel viris vel mulieribus. Imò autem magis hæc ignorat, q̄ quod dici solet, quot aquæ poculis mare constet. Verum & hęc omnia ignorare se nescit. neq; enim his abstinet rebus ea gratia vt laudetur, atq; vt hominibus placeat. Solū itaq; illius corpus in ciuitate versatur, mēs autem illius hæc oīa parui faciēs, ac veluti sint nulla contēnens, euolat in partes omnes, vt ait Pindarus, tum inferna terræ loca, tum & summa dimetiēs, nihiloq; secius ad astra cœli se tollēs, omnemq; naturam scrutabunda perlustrans. His autē verbis Plato nostratium Philosophorū, id est Christianorum hominū vitam effinxit, neq; enim apud priscos illos Græcos Philosophos talem fermè inuenias virum. Socrates enim ille quem Philosophorum eximium iactitāt, & in gymnasiis, & in artificū officinis assidue disputabat. modo autē & in ciuitate moram trahebat, modo & ad Pyræum se cōferens pōpas ipse quoq; spectabat. Armatis etiam militibus sese inferens, & in Potidæa, & in Delo insula militauit. Cum verò etiam conuiuia comessationesque obiret,

Forma boni viri apud Platonem

*Intellige, Vir bonus.

Pindarus.

Socrates.

Pyręus, portus Athenarum.

Potidæa, ciuitas Thraciæ.

Aristopha nes, Alcibi ades.

obiret, Aristophanis Comœdi ludibria, & Alcibiadis petulantiam passus est. hęc enī Plato suo in Symposio commemorat. Theatrales etiam ludos populo insertus spectasse dicitur. Minime igitur Socrati cōueniant, quæ Plato superius ab eximio Philosopho requisiuit. Quod si ea Socrati non conueniant, ægrè alium inuenias cui ea cōueniant. At quicunq; Euangelicę philosophiæ studio inarserunt, procul se ab omni ciuitatis strepitu receperunt. Ergo aut mōtium fastigiis occupatis, aut alibi solitariis locis ad incolendum delectis, rerum diuinarū contēplationi, ac vitę quæ cōtemplationem eam deceret, sese penitus addixerunt, nulla vxorū, nulla filiorū, nulla agrorum, nulla domesticarum rerū cura distracti, sed animā dūtaxat sub regula diuinarum legum in virtutis recto cōseruātes. q̄d enī suis ī tabulis facere optimi pictores solēt, ad egregia virtutis exempla spiritales imagines depinxerunt. Ea verò Platonis

Plato idē.

verba nostris maxime hominibus cōuenire ipse sit testis, qui plurimis interiectis verbis hæc addit: ἄγροικον δὲ καὶ ἀπαίδευτον ὑπ' ἀσχολίας οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι, &c. hoc est: Rudem verò & indoctū præ sui negotij attentione, talem, Philosophum fieri necesse est, nō secus atq; sint ipsi pastores. quasi illorum modo Philosophus hic, montano sit stabulo circūseptus. cum verò audit esse qui decē milia iugera, vel si quid est aliud maius, admirabili copia multitudineq; possideat, valde exigua sibi audire videtur, qui vniuersum terrę orbem spectare sit solitus. Quod autem nullus Græcorum Philosophorū montanum sibi constructum stabulum habitarit, satis veterum monumenta ostendūt. Idem verò & vos planè testamini, qui Christianos homines in eiusmodi solitudine vitā trahentes odio

magno

magno perosi estis. cum tamen id vitæ genus Plato valde laudandum esse existimarit. Consentanea verò his & in secundo Reipublicæ libro inquit: τὸν γάρ, φησι, τοιοῦτον θέντες δίκαιον αὖ παρ' αὐτὸν ἱστῶμεν, &cæ. hoc est: Tali homine semel à nobis posito, iuxta hunc rursus statuamus virũ simplicem, iustũ, ingenuum, generosum: qui, vt ait Æschylus, esse quidem bonus appetat, minime autẽ videri. Illud enim videri velle, prorsus tollendum censeo. nã si iustus hominibus videatur, honores illũ & munera insequẽtur. Incertũ itaq; erit, vtrum is præmiorũ ac dignitatum caussa, sit talis. Nudandus itaq; est rebus omnibus, solaq; illi iustitia relinquẽda, vt ita in cõtrariam partẽ redigatur atq; prius affectus erat. Cum itaq; nihil habeat iniustitiæ, tamen iniustissimus esse credatur. vt hoc examine probetur ad iustitiam, si nec infamia, nec rebus iis quæ proueniunt ab infamia moueatur, sed immutabilis ad mortẽ vsq; persistat, tametsi per omnem vitam credatur esse iniustus.

Plato in. 2. reip. libro.

Æschylus

Hæc autem & Athletis nostris maxime cõgruunt. neque enim quæ recte faciunt fortiterq; depugnant, Antisthenis, Diogenis & Cratetis modo, inanis gloriæ caussa faciunt, sed honestatis solius habita ratione. Eamq; ob rem semoti à ciuitatibus & pagis vitã agunt, hominibus quidem virtutẽ occultãtes, soli autem illi penes quem sunt eis reposita pręmia, ostendentes. Vos tamen pugiles nostros tam bene decertantes, nec spectare vultis, nec laudibus exornatis. Si quos autem fortè Christianos videatis nominis quidem huius specie circumamictos, neque penitus consentaneam figuræ vitam retinẽtes, illico in maledicta linguam commouetis. Ac siquidem solos eiusmodi homines infamia peteretis, posset vestrum istud factũ aliqua ratione ductum videri.

Id est, patientiss. christianis.

Antisthenes, Diogenes, Crates

Christiani noĩe, nõ re.

Quia

Quia verò & vnà cum illis cõtenditis, eos maledi- ctis aspergere passimq; traducere, quos planè cõstat cõtrariam ac longe diuersam ab illis vitã agere, mẽ tis vestræ iniquitatẽ, pessimumq; cõsilium ita prodi tis. Neq; enim malis infensi estis, sed officiosam vi- tam laudabilemq; damnatis. nõ secus facientes acsi quis simiam conspicatus hoĩs gestus aliq̃s imitari, ob eam imitationẽ genus hominũ odio persequat. Hoc verò tam insulsum iniquumq; iudicium non ego solus accuso, sed Plato hisce verbis in Theæte- to persequitur: σκεψώμεθα δὲ ὧδε τῇδε. φέρει τὶς αἰγῶν τροφὴν, καὶ τὸ ζῶον αὐτὸ κτῆμα ὡς καλὸν ἐστιν ἐπαινεῖ, & cæt. hoc est: Videamus autẽ hac fermè ratione. Est qui è capris alimentũ percipit. ideoq; hoc animal vt rẽ

Plato in Theæteto.

Vt hœdos & caseum.

„ perutilẽ laudat. Alius verò capras nactus sine custo
„ de pascentes, cultumq; agellum deuastãtes, & has ip
„ sas detestatur, & quodcũq; pecus viderit vel recto
„ re cassum vel à malis custodibus rectũ. An verò id
„ circo æquum putemus, vt tali accusatione, quodcũ
„ que aliud vel innoxium pecus accuset? Hęc autem

Platonis verba, nõ mea sunt, quibus nos admonet, non debere pecora omnia in vniuersum damnari, ob ea quæ à malis pastoribus agũtur, vel quę pasto ribus carent. Rursusq; alibi manifeste nos docet, nõ posse multitudinem esse Philosophorum: πολλοὶ μὲν γάρ, φησι, ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. hoc est:

Prouerbiũ Græcum.

„ Multi quidem ferulas gestant, cõmune Satyrorum
„ insigne, pauci vero sunt Bacchi.

Idem quoq;, verbis tamen aliis, Christus noster affirmat. inquit enim: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Quibus ver bis ea consentanea sunt, quę Plato inquit in Epino mide: οὔ φημι εἶναι ἀνθρώποις δυνατὸν μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι, &c. hoc est: Nequaquã dixerim

Matth. 20 & 22.

Plato in Epinomide.

„ posse hoĩes felices ac beatos fieri, præterq̃ in paucis.

dum

dum vitam hanc viuimus, ita decerno. Optima vero est spes morienti omnia consequi. Quid igitur iniquo animo fertis, quid indignamini, quod nonnullos nostrum videatis quā profitentur vitam, moribus mentientes? Quare autem contra non laudatis, nec admiramini, quos videtis supra hominū conditionem vitam sectari, ac in corpore quidem contra difficultates rerū tentationesque pugnare, incorpoream tamen ac spiritualem vitam imitari? Contra enim facitis ac hos facere decuit et oportuit. Laudādi enī vobis erant, qui humanę naturæ foueas expediti leuesque transiliunt. illis autem nonnihil ignoscendum fuit, qui ab insitis naturæ malis affectionibus rapiūtur. quàm sint enim hæc ad superādum difficiles, ipsi nō ignoratis. neque enim è querno stipite, aut duris è cautibus geniti prodiistis. Hoc & plato manifeste ostendit in primo Reipublicę suæ libro, Cephalū cum Socrate hisce verbis discertantem inducens: εὖ ἴσθ' ὅτι ἔμοιγε ὅσομαί ἄλλαι κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, &c. hoc est: Tu sic habeto. Quanto mihi aliæ corporeę voluptates emarcescūt in dies magis magisque debilitātur, tanto magis augescit desiderium colloquendi, sermonisque voluptas. Tum Socrate interrogante, an etiam libidinosæ voluptatis affectus contra eum insurgerent: εὐφήμει ἄνθρωπε, &c. hoc est: Meliora (inquit) loquere. ego enim libentissime has voluptatū perturbationes effugi, nō secus ac truculentum quendā tyrannum sæuissimumque effugerim. Hoc autē loco de turpi atque obscœna voluptate hæc dixit. In Gorgia vero, de iustitia deque iniustitia ita loquitur: χαλεπὸν μὲν γὰρ ὦ καλλίκλεις καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιον, &c. hoc est: Difficile ô Callicles, ac impendio est laudabile, hominē iustè viuere qui in potestate magna cōstitutus, impune queat esse in-

Cephalus.
Plato i reipub. 1. lib.
Plato in Gorgia.

„ se iniustus. Pauci enim tales inueniuntur viri. nam
„ & hic & alibi fuisse non nego, putóque etiam fore
„ virtute hac honestos bonosq́; homines, si ea iustè di-
„ spensent quæ sibi commissa sint. Et rursus: ἀλλ᾽ ἐν
„ τοσούτοις λόγοις πολλῶν ἐλεγχομένων, &c. hoc est: Sed
„ enim cum ex tot sermonibus iam multi redarguti
„ fuerint, solus hic sermo nobis honestissimè conquie-
„ scit, quo decernimus cauendum magis esse ne iniu-
„ rij aliis ipsi simus, quàm ne quid ab aliis iniuriæ pa-
Esto quod tiamur. præterq; rebus omnibus ei qui verè sit vir hoc
audis curãdum esse, ne videatur quidem, sed re ipsa & pu-
„ blicè & priuatim sit bonus. Eosdem verò sermo-
„ nes & Critoni Socrates loquutus est. Post multa
„ enim quæ dixit, hæc ita intulit: οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδι-
Consona κεῖν, &c. hoc est: Nullo igitur pacto oportet iniu-
scripturæ ria quenquam afficere, neque si tibi inferatur eam
diuinę Pla- vicissim referre, sicuti multos sentire video. nullo si-
tōis verba quidem pacto decet esse iniurium. Quid vero Cri-
„ ton, malóne quenquam licet afficere, an non licet?
„ Nullo modo licet ô Socrates. Malum verò in eum
„ referre â quo prior passus fueris, fásne est, an nefas?
„ Nullo quidem modo fas est. malo enim quenquã
„ afficias, an sis illi iniurius, nihil differt. Rectè inquis
„ Neque igitur iniustitiam referre, neq; malum infer-
„ re cuiquam licet, ne si quidem quoduis quisquã pri-
„ or patiatur. Hanc igitur de iustitia, deq; iniustitia So-
crates ac Plato doctrinam nobis tradiderunt, lauda-
bilem illam prorsus rationiq́; cõsentaneam, nec ab
humano ingenio abhorrentem. Moralem siquidẽ
disciplinam, mortales omnes natura ipsa erudiit.

Creator enim Deus cum hominẽ de terra effinxit,
Aristides humano ingenio indidit bonorũ malorumq́; discre-
iustus, Ly- tionem. Hinc factum est, vt non solum Socrates,
simachus. Plato, Aristides, Lysimachus, ac nonnulli alij Græ-
corum

corum iniuſtitiam abominati fuerint, verumetiam barbarorum quamplurimi. vt enim Hellanicus in Hiſtoria ſua teſtatur, Hyperboreæ gentes vltra mõtes quidem Rhipæos habitant, & tamen iuſtitiam colunt. neq; enim carnibus veſcũtur, ſed arboreis tãtum fructibus viuunt. Alij quoq; narrãt Hiſtorici Brachmanas in ſyluis agere, corpus frõdibus veſtientes. Aiunt præterea Scytham fuiſſe Anacharſin Philoſophum. Tanto autẽ illum Philoſophiæ amore inarſiſſe affirmant, vt celeberrimus euaſerit, apudque omnes homines latè illuſtris. neq; enim ſolum aduerſus animi perturbationes vigili cura pugnabat, verumetiam dormiens magna dedit ſuæ continentiæ argumenta. cõſueuerat enim ſiniſtra quidẽ manu virilia continere, dextra verò labra ipſa cõprimere, vt ita oſtenderet maioris eſſe negotij opus, in coercenda lingua, maiorique nos auxilio indigere, vt ab eius periculis tuti eſſe poſſimus. Hermippus autem Berytius, Chironem ait Centaurũ pręcepta iuſtitię tradidiſſe. Homerus quoq;, eundem vocat Centaurorum multo iuſtiſſimum. Haud itaq; admirãdum eſt, quod Heſiodus virtutis viam & arduam & aſperã & inacceſſam proponat, quodq; Simonides habitare virtutẽ dicat petras inuias ac difficiles. quę enĩ de Chirone cẽtauro, deq; Hippomolgis Homerus teſtatus eſt, quæq; Anacharſis Scytha re ipſa pręſtitit ad ea nos ſuis carminibus probi illi Poëtæ hortati ſunt. Antiſthenes vero Cynicus qui & Socraticus fuit, præſtare inquit inſanire quàm oblectari. Idcirco & amicos hortatur, vt ne digitum quidem voluptatis cauſſa extendant. Huius ſanè doctrinam cõſectatus eſt Diogenes Sinopenſis, verbo quidem tenus Philoſophię inſeruiens, ſeruus tamen factus voluptatis, peſſimumque exemplum ſpectatoribus præbens.

Aiunt

Hellanicus. Hyperborei vltra montes Rhipæos habitantes.
Brachmanes Indici.
Anacharſis.
Dextera enim manus ſiniſtra valentior eſt.
Hermippus Berytius.
Chiron iuſtus.
Virtutis via ardua.
Antiſthenes Cynicus & Socraticus.
Diogenes.

Aiunt vero, cum eius factum quidã reprehendens percõtaretur, quidnã agis ô Diogenes, respondisse illum non absque solita contumelia: O scelus, hominem facio, si fortè quod molior eueniat, adeò scilicet impudenter is Venerem exercebat. Huius vitã Crates ille Thebanus imitatus est, qui multis quidem laudibus virtutẽ coronauit. eius enim est hæc sententia: ἡδονῇ ἀνδραποδώδει ἀδούλωτοι καὶ ἄκαμπτοι, ἀθάνατον βασιλείαν ἐλευθερίαν τ' ἀγαπῶσι. hoc est: Qui ad seruilis imperia voluptatis, liberi atq; inflexi per»sistunt, immortale regnum libertatémque amant.

Crates Thebanus.

Idem dicere consuerat, Veneris appetitum si nõ fame, at laqueo coërceri. Verum is libidine insurgente Hipparchian Maronitida publico in prospectu duxit vxorem, communesq; nuptias in varia porticu celebrauit, magnificis illis suis de virtute sententiis prorsus omissis.

Hipparchia Maronitis.

Aristippus vero Cyrenaicus, grauiter increpitus, quod amicam Corinthiam frequens adiret, Habeo, inquit, Laidem, me vero Lais non habet.

Aristipp⁹ Cyrenaic⁹ Lais.

Ipsi præterea Peripatetici, verbis quidem virtutem laudabant, re autem ipsa voluptati studebant. Neque hac in re ab aliis accusantur, sed ipsimet turpia de præceptore suo conscribunt. Aristocles enim Peripateticus ait Lyconem Peripateticum testari morẽ eum fuisse Aristoteli, vt oleum venderet quo se prius calido perunxisset. Quumq; is olim in Chalcidem nauigasset, publicanos explorato eius nauigio inuenisse ollas eius olei quatuor ac septuaginta. vel, vt alij referunt, trecentas. Puto autem illos haud ita prorsus mentiri. huiusmodi enim rebus felicitatem Aristoteles finiebat. quippe qui solitus esset dicere, non alia fermè ratione posse quenquã fieri beatum, quàm prospero ac iucundo corporis statu, externarumq; rerum affluẽti copia.

Aristocles Lycon, Peripatetici. Aristotelis auaritia & sordes.

Quibus rebus Aristoteles finiebat felicitatem.

fine

ſine his enim aiebat virtutẽ nihil vtilitatis afferre.
Hęc autem Atticus Platonicus in iis quę ad Ariſto- Atticus
telem ſcribit,manifeſte oſtendit. Quæ itaque con- Platonic⁹.
tra Ariſtotelem dicuntur,multorum ſermone con-
firmantur. At Plato contraria prorſus docet.in ter- Plato.
tio enim reipublicæ ſuæ libro,rationem habere cor-
poris iubet, ſed propter animæ harmoniã.per cor-
pus enim viuere eſt hominibus ac recte etiam vi- .i.philoſo-
uere,iis videlicet qui ſeſe in prędicanda veritate ex- phantibus
erceant.Hoc autem & Apoſtolus adhortatur,cum & in reli-
inquit. Nox præceſſit,dies autem appropinquauit. gione vi-
Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur uentibus.
arma lucis. ſicut in die honeſte ambulemus,non in Rom.13.
comeſſationibus & ebrietatibus,non in cubilibus
& impudicitiis,non in contentione et ęmulatione,
ſed induimini Dominum IESVM CHRISTVM
& carnis curã ne feceritis in deſideriis. Neq; enim
ſic diligenter curandum eſt corpus, vt contra ratio-
nem animum'q; exiliat,ſed vt miniſteriũ ſuggerat a-
nimæ,ſociam'q; opẽ ferat,nutibus illius obtẽperans.
Plato igitur,hoc loco noſtris conſonus inuenitur.
Adhortatur enim nos,vt neceſſariam curã corporis
habeamus. Oſtendit autem quibus ab initiis ortũ
habeat,quoq; pacto augeſcat ipſius appetitus,ac li- Plato.
bidinum perturbatio.inquit enim. ἡμεῖς γὰρ λέξοιμεν „
ἂν ἴσως οὐκ ἀτόπως &c.hoc eſt. Nos enim dicere for „
taſſe haud abſurde poſſimus,viſum eſſe amoris prin „
cipium,ſpe vero illum augeri,nutriri memoria,vſu „
& aſſuetudine conſeruari. Hoc vero ipſum & de „
virtute ſic inquit. παντὸς γὰρ, ἔφυ, φυτοῦ ἡ πρώτη βλάστη „
&c.hoc eſt.Omnis enim plantæ prima germinatio „
bene ad virtutem directa, naturæ ſuæ tanquàm po- „
tentiſſima domina eſt, plurimum'q; valet ad opor- „
tunum ſinem conſequendum.Socrates quoque ſua- „

delas omneis atque illecebras cauere nos iubet, vt esurientes non comedamus, neque sitientes bibamus. pulchrorū quoque oscula & obtutus vitare penitus iubet, vtpote quæ peius & scorpionibus & phalangiis venenū infundāt. Cæterū mera verba hæc sunt rebus factisque carentia. Socrates enim pulchrorum adulescentium causa, frequens gymnasia obibat, flagitiosoque spectaculo pascebat oculos. Id enī & Philebus & Phædrus & Riuales & Charmides & alij Platonis dialogi testantur. Quę vero Alcibiades in Symposio de eodem Socrate loquatur, Plato quidem scribit, ego autē vt Socrati parcam potius obticebo, tantā ii dialogi Socratis ineptiā ac petulātiam narrant, tantumque incitamentū præbent lubricis ad peccandum hominibus. Aiūt enim Socratē à vespera totas noctes inter meri pocula protraxisse, alijsque iam defessis, somnūque appetentibus, ipsum tamē insomnem ad cyathos perstitisse, garrula inter potandum loquacitate diffusum, nihil tamen effatū quod frugi esset, verū quod Alcibiadi potius & Aristophani, aliisque procacibus conuiuis atque potoribus quam Philosopho homini conueniret. Porphyrius item in ea quam de Philosophis scribit historia, primū fuisse Socratē inquit ad iracundiā excandescentiāque procliuem, Aristoxeno teste vsus, qui vitam Socratis moresque conscripsit. Ait enim Aristoxenus, cum nullo se vnquâm homine conuersatum qui Socrate ad persuadendum quæ vellet magis esset idoneus. talem illi vocem orisque habitum, talem denique apparentem indolem narrat ei fuisse, pręterque ea omnia propriam vultus ac formæ vim. Hæc autem in eo tunc viguisse, cum nulla iracundia tentaretur. Si quādo enim ea teneretur perturbatione, magna illum impudentia prosiliisse, vt qui nec verbi vlla nec fa-

[Margin notes:] Esurientes ac sitientes ad libidinis appetitum referēdum puto. Socrates puerorum amator. — Callida Theodoriti occupatio. Socrates bibax. — Porphyrius. — Aristoxenus de Socrate.

ctĭ turpitudine abstineret. Taliaq; hoc pacto de Socrate persequutus, ostendit illum voluptatibus obnoxium seruumq; fuisse. ait enim fuisse illum ad venerem vehementissimum, ita tamen vt violentus nulli esset aut iniurius. solis enim vel vxoribus vel vulgo prostantibus vtebatur. Duas autem simul habuisse illum vxores narrat, Xanthippen videlicet ciuem communioremq; quodammodo, Myrtonam vero filiam Aristidæ Lysimachiq; neptem ex filia. Et Xantippen quidem assumpsisse, prius sibi implicitam, ex qua Lamproclē filium, Myrtonam vero legitimis nuptiis vxorem duxisse, ex qua Sophroniscum Menexenumq; susceperit. Hæ vero cū à mutuis inter se contentionibus cessarent, in Socraten irruebant, eò quòd disceptantes nequaquam cohibere sit solitus, sed cum risu spectaret, & mutuo inter seipsas & aduersum sese ipsum contendentes. Ait vero Socraten fuisse in conuersando nonnunquam difficilem, petulantem, contumeliosum. Hæc deniq; Porphyrius in Socratis vita conscribit. Vulgaris quoq; fama percrebuit, puerū Socratē nec officiose, nec modeste vixisse. Primū enim aiunt eū perpetuo contumacem contra patrem fuisse. quoties enim cumque à patre iuberetur instrumenta marmorariæ artis in manus sumere, aduersari solitum esse, contemptoq; patris iussu licenter quocunq; libuisset aberrare. Decimum vero ac septimum agenti annum accessisse Archelaum Anaxagoræ discipulū, qui se diceret amore eius correptū, Socratē vero amatoris occursum ac familiaritatē minime auersatum, multos illi annos conuixisse, eoq; pacto ab Archelao ad Philosophiā traductū esse. Paulò vero mox hæc idē Porphyrius de Socrate cōmemorat. ἦν δὲ καὶ τῶν ἐπιτιμωμένων καὶ τάδε σωκράτει &c. hoc est.

Socrates libidinosus homo.

Cōmuniorē, quasi ancillæ & vxoris munia præstātem.

„ Inter cætera autẽ quibus Socrates accuſabatur, hæc „ erant, quòd in conferta populi turba conflictaretur, quòdq́ ad * menſas, ipſosq́ * Hermas, in triuiis diſſertationes moramq́ protraheret. Hæc & quædam huiuſmodi alia de Socrate Porphyrius narrat, quæ ſciens volensq́ prætereo. Ex iis autem quę dixi noſſe eſt, veteres illos Philoſophos verbis quidem laudare virtutem, re autem ipſa voluptatem ſectari ſolitos, turpemq́ ſeruitutem cupiditatum perpeſſos eſſe. Nam ſi, vt inquit Porphyrius, Socrates propenſius in Venerem ferebatur, neq; duarum ſimul vxorum ſatietatem capiebat, ſed publice etiam proſtantes fœminas impudẽter inibat, atq; vt teſtis eſt Plato nudos iuuenes in palæſtra cum voluptate ſpectabat, ſi erat idem pronior ad iracundiam vixq́ poterat exilientem iram continere, ſi dicacis linguæ homo infrenisq́ erat, ſcire ſane id velim quodnam is Philoſophię genus obierat. Vt autem noueritis Platonem quoq; à nonnullis antiquorum accuſari ſolitum eſſe, vt qui multa fecerit quæ Philoſophia indigna eſſent, audite quæ Xenophon in epiſtola ad Æſchinem Socraticum ſcribit. inquit enim. αἰγύπτου γὰρ ἠράσθημεν, καὶ τῆς τερατώδους πυθαγόρου φιλοσοφίας &c. hoc eſt. Ægyptum enim * adamarunt, monſtroſamq́ Pythagorę Philoſophiam. quorum luxuriam, inconſtantemq́ animum apud Socraten perdurandi, oſtendit amor ille quo tyrannum proſequebatur, proq́ frugi ac parco victu Sicula Dioniſii menſa gulæ atque edacitatis immodice appetita. Innuit autem his verbis Porphyrius, Platõis cum Dionyſio Siciliæ tyranno conſuetudinem. Athenis enim relictis, apud illum degebat, fruens Syracuſanis deliciis, neque minus Dionyſio vita perfuncto cum eius filio conuerſabatur. Tantũ vero ſuis apud tyran

τραπέζας. i. menſas, ambiguè dictũ. poteſt enĩ & conuiuarũ & trapezitarũ eſſe nũmariorum

** Hermæ ſtatuę Mercurij, ſed in quadratũ & cubicũ lapidẽ deſinẽtes, quas ꝓ tẽplis et in veſtibulis ædium ſtatuebãt.*

Socratis ſcelera.

Platonis vitia.

** ſ. Plato & Ariſtippus.*

tyrannum adhortationibus consiliisq́ profecit, vt primo quidem vinctus fuerit, ac marmorũ *metallis addictus, subinde vero tanquam barbarum mãcipium ad seruitutem venundatus. Ait vero Plutarchus, Platonem venalitium oleum ad Ægyptios detulisse. Cumq́ probra hæc de illo ferri audiamus, nihilo tamen secius ea quę probe dicta sunt ab eo, laudamus atq́ suspicimus, neque indigna putamus esse de quibus & vos vtilitatem fructumq́ capiatis.

Ironice.
*.i. fossionibus.
Plutarch⁹.
Plato, olei venditor.

Cæterum mulieres quoq́ apud Græcos viguisse laudandas accepimus. Aiunt enim Lysidicen præ insigni quadam pudicitia, ne tunc quidem cum lauaretur solitam esse subuculam exuere, Philoteram autem cum in labrum balneare descenderet, quantũ corporis aquæ immergeret, tantum ab inferiori parte sensim detegere assuetam, subucula paulatim ad superiora subducta. cumq́ aquis lota emergeret, eadem ratione superiora corporis amictu obtegere. Pythagorica porrò Theano cuidam se intuito cupidius'q́ effato, * pulchrum brachium, respondisse fertur, at non publicum. Rursusq́ interrogata, quoto demum die mulieri liceret à complexu viri sacris Cerealibus interesse, statim licere ait ei quæ à proprio viro discesserit, quæ autem ab adultero, licere nunquam. Hæc igitur & quæ sunt generis eiusdem, laudamus vehementer, ac Philosophia digna esse censemus. Platonemq́ admittimus qui inter hominis bona nuptias collocet, quas etiam immortalitatis tuendæ inuentum, generisq́ humani stabilitatem appellet. Democritum vero & Epicurum nõ parum sanè accusamus, qui & à nuptiis, & à liberorum procreatione homines dehortantur. qui enim humanam felicitatem voluptate sola finiebãt, quicquid vel curarum aliquid, vel fastidij afferre posset,

Pudicitia quarundã Græcarũ mulierum
Labrum, Vas aquatile balneis aptum.
Theano Pythagorica.
* Admirãtis.
Plato nuptias laudat
Democritus.
Epicurus.

reiiciebant atq; damnabant. Philosophi autem qui
Stoici. variam porticum frequentabant, à qua Stoici dicti
sunt, media quadam via incesserunt. coniugia enim
Susq; deq; .i. indiscreta ratione. ac liberorum susceptionem, rebus illis annumera-
bant quæ susq; deq; indifferentesq; habentur. Sacræ
autem literæ cœlibatum quidem vehemẽter laudãt
quem nonnulli ad excolendam Philosophiã com-
menti sunt, vtpote qui vitam homini tribuat curis
omnibus expeditam. Neq; minus tamen et de legi-
timis nuptiis legem ferunt, vt quæ & hominum ge
nus augeant, & impuris libidinibus eos liberẽt qui
castitatem sectari volunt. Stupra vero ac fornicati-
ones omnemq; aliam speciem lasciuiæ accusant &
persequuntur, vt immundis suibus congruentem.
Heb. 13. Honorabile enim cõnubium in omnibus & torus
immaculatus, inquit sanctus Apostolus. Fornicato
1. Cor. 7. res autem & adulteros iudicabit Deus. Rursusq;
Ephes. 5. Dico autem non nuptis & viduis. bonum est illis si
sic permanserint, sicut & ego. quòd si se non conti-
" nent, nubant. Et alibi. Fornicatio autem & immun
" ditia ne nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Et
Heb. 12. " alibi. Ne quis fornicator aut profanus sicut Esau.
Nostri itaq; magistri, doctoresq; nostri, vitam suis
legibus nobis instituerunt, quę rationalem hominẽ
maxime deceat. At vero qui è vestris habiti sunt
Philosophorum optimi, non minus & ipsi volupta
tibus seruierunt, legesq; conscripserunt flagitiorum
Platonis leges. libidinũq; magistras. Huiusmodi sunt enim Plato-
nis leges, quas de coniugiis, deq; pueris adamandis
Hippodamus Pythagoric⁹. reliquit. Verum & de amicitia Hippodamus Py-
thagoricus hæc commemorat. ἁ μὲν ἐξ ἐπιστάμας θε-
ῶν, ἁ δὲ ἐκ παροχᾶς ἀνθρώπων, ἁ δὲ ἐξ ἡδονᾶς ζώων. hoc
" est. Alia quidẽ gignitur amicitia, ex deorum sciẽtia.
" alia vero ex hominũ præbitione, alia porrò, ex ani-
malium

malium voluptate. Dominus autem IESVS CHRI Ioan. 15.
STVS in sacris Euangeliis ita decernit. Maiorem „
hac charitatē nemo potest ostendere, vt animam suā „
ponat quis pro amicis suis. Quo autem loco ad per- „
fectissimum genus vitæ nos erudit, iubet vt inimi- Matt. 5.
cos etiam diligamus. Hippodamus autem
Pythagoricus Tetractyn illam Pythagoræ, hoc
est quaternarij numeri vim perdoctus, humanam Πυθαγόρου ἢ
amicitiam proficisci ait à præbitione. Cæterum ra- Ἰολάου.
tio hæc, non modo est absona & inepta, sed quę con Ναὶ μὰ τὸν
sistere nullo modo possit. multos enim quos olim, ἡμετέρᾳ ψυ-
puta, quis inimicos perpessus est, inuenimus ei mox χᾷ παραδόν-
beneficia contulisse. Rursusq́ue est videre permultos, τα τετρακτύν
qui magnis ornati beneficiis, ingratos tamen aduer Nō est er-
sus eos se prębent à quibus beneficia illa acceperint. go ex præ-
Haud igitur amicitia gignitur ex præbitione, sed bitione a-
fructus amicitiæ est præbitio. Hæc itaque viri Grę micitia.
ci rursus inuicem disquirentes, cognito quid huma-
nis inuentis diuinæ leges intersint, per ea ipsa tanquā
per elementa quædam ad diuinarum rerum perfe-
ctionem conscendite, neque vt spiritus sancti me-
lodia inquit, excusationes in peccatis excusate. Psal. 140.
Quoties enim cumque vobis ostendimus Euan-
gelicas leges esse Græcanica Philosophia multo
sublimiores, eas quidem laudatis, nihilo tamen se-
cius earum transgressores impudenter nobis obii-
citis, ac illorum causa conamini leges etiam accu-
sare. Contrà autem oportuit, eos quidem repræ-
hendere homines, leges autem minime detestari.
neque enim propter malas vites, à bonis vitibus
abhorremus. neque ob amaras amygdalas, eas
continuo quæ dulces sunt, auersamur. neque ob au- Aurū pu-
rum quod ære subdito adulterinum censetur, id rū putūq́ue
quod est purum putumque damnamus,

non denique ob ementitam purpuram, carpimus vtique et ingenuam, neque quod nonnulli sint inepti pictores, idcirco accusamus peritos. neque ob scelestos homines, odio probos atque officiosos prosequimur. non quod ignarum curãdi medicum forte quempiam incurrimus, ideo & omnem medendi rationem persequimur. Verum è pictoribus, medicis, sutoribus, fabris ærariis, aurariisq́; eos q sunt egregii laudamus atq; suspicimus, imperitos vero suæ quemq; artis carpere consueuimus. Neq; tamẽ ipsas artes vllo pacto accusandas putamus, tametsi nullum qui eas teneat inuenire possimus. Sit enim hoc profecto facinus insulsissimũ, si quis ob aliquos cæcutiẽtes oculos, ipsum videndi sensum tanquàm inutilem damnet, vel ob id quod nonnulli homines blesi balbutientesq́ sint, vocis organa detestetur tanquam minime necessaria, propterq; obstrusas nonnullorum aures, superfluum dicat esse audiẽdi sensum. Pari quoq; modo miserum sanè atq; iniquum sit, ob eos Christianos qui Dei leges transgrediuntur, ipsas accusare leges ac persequi cum iis vnà Christianis qui parere legibus annituntur. Neque enim si quis forte faber lignarius lineam quidẽ recte ac secundum rationem duxerit, malè autem præterq; rationem ascia vtens tollat atramenti signa. vt vel vltra lineam demat quæ interius demenda erant, vel quæ extrà superfluunt intacta relinquat, idcirco linea est accusanda, quæ suapte vi rectum ostendit, quicquid enim ibi peccatum est, ignorantia fabri peccatum est. Leges itaq; pro linea, pro regula, pro indice nobis positæ sunt. Eorum vero qui legibus vtuntur, alij quidem optime vitam instituunt, alij vero quæ iucunda sunt melioribus præponentes, extra rectam lineam legum feruntur.

(Margin: Ἐν ἄρ.)

(Margin: Similitudo à fabro lignario seu carpentario.)

(Margin: Legum munus.)

Hi sunt

Hi sunt igitur accusandi,leges verò laudandæ. neq; enim si peritus Medicus ægrotanti præcipiat, aliis quidem vesci,ab aliis autem penitus abstinere,tum ille contemptis Medicinæ præceptis,curatione pluris fecerit voluptatem,ita vt quibus sibi interdictū fuerat epotis esisq; morbum sibi grauiorem effecerit, Medicum seu dolosum insidiatoremq; accusamus,cum non illius consilio ac voluntate,sed laborantis intemperantia inualuerit ægritudo. Hæc igitur animo ac ratione versantes, quæq; sunt hisce rebus similia,salutarium legum latorē hymnis ac laudibus celebrate. Ipsarum autem legum,commodā humanæ vitę vtilitatem suspicite. Ac veluti spectatores quidam laudabilium certaminum constituti, laudum præconiis eos qui leges seruant tanquā fortes pugiles declarate. Neq; tñ legum transgressores, æquali omnes calculo cōdemnate. quandoquidem non æquali omnes consilio leges ipsas transgrediuntur. multa enim præter sententiam,præterq; voluntatem mortales peccamus. Hæc autem sunt ea peccata quæ leges appellant *inuoluntaria. Vt si quis in canem puta rémue aliam saxum intorquens, consilij sui falsus,percussum fortè hominem interficiat. huiusmodi enim casus,& ab Herodoto celebrātur. Sæpe autē accidit, vt dum lignator ictum in arboris truncum librat, in transeuntem quempiam securis ferrum eiaculetur. His autem peccatis vtpote quæ præter voluntatem admissa sunt,leges dant veniam.Sed enim & quæ à certa voluntate proficiscūtur,non parum inter se differunt, neq; enim par esse peccatum dicas,si quis ira incitatus proximum percusserit aut etiam neci dederit, nihil ante id facinus meditatus,neq; mortem verberibus intendens,acsi quis alter præparatis ante insidiis, certo animo cui

Similitudo à medico.

Mosen & Christum.

* ἀκούσια

Falsus consilij, Græca figura,sicut anxius animi. is autē est,quē cōsilij euētus frustratus est.

necem intulerit. Illud enim fuit præcipitis iracun-
diæ factum, hoc autem supremæ cuiusdam malitiæ.
Idque non totum fuit voluntatis, hoc verò totum
penitus fuit. Ita & non omnes homines procum-
bunt in voluntatis peccata. Nam alij quidem a-
*.i.non co morum *securi, neque circa venustas facies occu-
gitantes rē pati, statim formæ elegantis aculeis transfiguntur.
amatoriā. nonnunquam enim simulac viderint, perturbatio-
Vergilius: ni cupidinique succumbunt, ratione statim à domi-
Vt vidi, vt natu suo decussa. Alij verò in eo vitam consumūt,
pij, vt me vt solicitos oculos pascant formarum spectaculo.
mal⁹ abstu Sunt autem qui primo quidem non sine quodam
lit error. metu ac pudore poculentis esculentisq; manus ad-
Inconti moliantur, interno autē desiderio agitati paulatim
nentes. succumbant, quia scilicet reluctari fortiter neglexe-
runt. Nonnulli verò intemperantius sese gerunt.
aggestis nanque epulis se infarciunt, omnémque lu
xus speciem comminiscuntur. omni deniq; artificio
appetitus alios voluptatum irritant. Quin etiam si
elanguescere illos ac restingui sentiant, grauiter ad-
modum perturbantur. Quando igitur tanta est pec
cantium differentia, non decet parem erga omnes
indignationem concipi, sed eos quidem abomina-
Alios q ex ri qui ex professo porcorum vitam sectantur. Alios
fragilitate. vero & consulendo & hortando & manum porri-
gendo, curare diligenter oportet, eiusque salutaria
pharmaca exhibere Rursusque illos qui ventri se-
se addixerunt, si pergant brutarum animantium vi-
tam degere, viuos quidem luctu commisceremur,
defunctorum verò sepulchris epigramma Sarda-
napali inscribamus. Ita enim illius tumulo in-
Sardanapa scriptum fuit:
li epitaphi- Τόσσ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
um τερπν' ἔπαθον. τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.

Καὶ νῦν

Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι νίνου μεγάλης βασιλεύσας. hoc eſt
Hæc habeo quæ edi, quæq́ exaturata libido
Hauſit. multa quidem & felicia, cuncta reliqui.
Nam cinis ecce ego ſum, magnę qui celſa tenebam
Regna Nini.

Sed enim egregie mentiti ſunt, qui ſic inſcripſerunt. neque enim qui vita defunctus eſt, habet amplius quæ comędit olim ac bibit, ſed ea omnia in putrem corruptionem abierunt. Habet autem ſolum iniquitatis ſuæ fœtorem, qui animam ſcelerũ ſibi conſciam, eaq́ in memoriæ ſinu perpetuo retinentem, continuo dolore diſcruciat. Atque vti iam finem faciam ſcribẽdi, has ego vobis duodecim viri Gręci diſputationes conſcripſi, ſatisq́ oſtendiſſe me puto, quænam de Deo, deq́ materia & mundi fabrica, quæq́ item de virtute ac vitio ſenſerint Græci Philoſophi. Rurſum verò, quæ de rebus eiſdem ſacra nos docuerint monumenta, vtq́ illorum quidem inſtituta, omnia extincta iam ſint atque obliuionis caligine inuoluta. Noſtra verò hæc floreſcere in dies magis ac pullulare cernantur, innumeriſque per ſingulas ciuitates atque prouincias, tum auditoribus, tum magiſtris etiam frequentẽtur, Platonica quidem carentibus eloquentia, ſed tamen veritatis porrigẽtibus medicinam, teſtantibusq́ mendacium deorum & falſitatem depulſam eſſe. Noſtri autem ſeruatoris dogmata paſſim promulgata diffundi. Hoc enim & Porphyrius confitetur in iis quæ aduerſum Chriſtianos conſcripſit. Hæc enim ait: νυνὶ δὲ θαυμάζουσιν εἰ τοσούτων ἐτῶν κατείληφε νόσος τὴν πόλιν, ἀσκληπιοῦ μὲν ἐπιδημίας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν οὐκ ἔτι οὔσης. ἰησοῦ γὰρ τιμωμένου οὐδεμιᾶς δημοσίας τις θεῶν ὠφελείας ἤσθετο. hoc eſt: Nunc autem mirantur per tot iam annos ciuitatem morbo correptã teneri, cum

Epilogus operis totius ac peroratio.

Porphyrius

cum neque Æsculapij, neque aliorum deûm sit amplius in eam accessus. Ex quo enim IESVS coli cœptus est, nullus sanè mortalium, publicam deorum vtilitatē persensit. Hæc autē Porphyrius scribit homo Christianis maxime inimicus, at manifeste tamen confessus CHRISTVM suo aduentu deos gētium, potestate cassos reddidisse. Itaq; post salutiferæ crucis mysteria, Christoq; irrogata supplicia, nec Æsculapius generi humano imposturas molitus est, nec eorum quisquam qui falso dei nuncupantur. Omnem siquidem illorum cœtum, non secus ac noctuarum cateruam, iustitiæ sol exoriens in tenebras ire compulit. Huius autem lucis & vos participes fieri Deum precor. idcirco enim scribendi laborem hunc operamq; suscepi, quasiq; salutaribus herbis vndecunque collectis auxiliare vobis pharmacum concinnaui.

DVODECIMI AC VLTIMI LIbri Theodoriti Episcopi Cyrensis contra infideles Græcos, FINIS.

LIBRORVM TITVLI

INDEX RE-
RVM QVÆ IN IIS THEODO-
riti Cyrenſis Epiſcopi Libris adno-
tari deſiderantur.

A.

Bacchi

INDEX.

B.

C.

D.

E.

F.

H.

I.

L.

M.

T

V

Z

Typis Ioan. Graphei.

STEEL SIVS.
Concordia, res paruę crescunt.